หลักสูตรการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-6 ปี) ของผู้เลี้ยงดูเด็กของสถานรับเลี้ยงเด็ก

ประกอบด้วยวิชาต่างๆ จำนวน 7 วิชา เป็นภาคทฤษฎีรวม 35 ชั่วโมง ดังนี้

1. วิชาจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก (ภาคทฤษฎี จำนวน 4 ชั่วโมง)

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ (Learning Outcome)

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการเด็กปฐมวัย
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจการส่งเสริมพัฒนาการตามช่วงวัย
3. เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักรู้ถึงปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการเด็กปฐมวัย
4. เพื่อให้ผู้เรียนรู้ปัญหาพฤติกรรมเด็กที่พบบ่อย

ขอบข่ายเนื้อหาวิชา (Content) หรือองค์ความรู้รายวิชา

- **เรื่อง จิตวิทยาพัฒนาการเด็กปฐมวัย**

การเรียนการสอนในปัจจุบันสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นการเรียนการสอนที่เน้นการบูรณาการที่ผู้เลี้ยงดูเด็กจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก ได้แก่ พัฒนาการด้านร่างกาย พัฒนาการด้านอารมณ์จิตใจ พัฒนาการด้านสติปัญญา และพัฒนาการด้านสังคม โดยข้อมูลเหล่านี้จะช่วยผู้เลี้ยงดูเด็กในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงวัย พร้อมทั้งกระตุ้นให้เด็กได้พัฒนาความสามารถได้อย่างเต็มตามศักยภาพของตนเอง

พัฒนาการ (Development) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในตัวมนุษย์ทั้งด้านร่างกายจิตใจและสติปัญญา ด้านการทำหน้าที่ (Function) และวุฒิภาวะ (Maturation) ของอวัยวะต่างๆ ในด้านโครงสร้างการจัดระเบียบส่วนต่างๆ ของร่างกายรวมทั้งพฤติกรรมที่แสดงออกมีลักษณะและทิศทางที่แน่นอนสัมพันธ์กับเวลาทำให้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างดี มีประสิทธิภาพ ทำสิ่งที่ยากสลับซับซ้อนมากขึ้น ตลอดจนเพิ่มทักษะใหม่ๆ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมผสมผสานก้าวหน้าเป็นลำดับขั้นต่อเนื่องกันไป

ลักษณะสำคัญของพัฒนาการเด็กปฐมวัย มีดังนี้

1. พัฒนาการต่างๆ ของเด็กแต่ละคนจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องกันไปเป็นลำดับ ตั้งแต่เป็นทารกในครรภ์มารดา โดยไม่มีการหยุด ขาดตอน และจะเป็นไปตามแบบแผนเฉพาะ ไม่ได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญและข้ามขั้นตอน เช่น เด็กทุกคนต้องคว่ำได้ก่อนคลาน นั่งก่อนยืน ยืนก่อนเดิน และเดินก่อนวิ่ง หรือการขีดเขียนก็จะขีดเขียนเป็นเส้นยุ่งๆ ก่อนที่จะเขียนเป็นภาพหรือสัญลักษณ์

2. พัฒนาการจะเริ่มจากแกนของลำตัวไปสู่อวัยวะส่วนที่ไกลออกไป นั่นคือ เด็กจะสามารถเคลื่อนลำตัวได้ทั้งลำตัวก่อน ต่อมาจะใช้แขน ใช้มือ และใช้นิ้ว ได้คล่องขึ้นตามลำดับ

3. อัตราเร็วของพัฒนาการของเด็กแต่ละคนจะแตกต่างกันไป ขึ้นกับพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม นั่นคือ เด็กบางคนอาจจะทำอะไรบางอย่างได้เร็วหรือช้ากว่าเด็กคนอื่นในวัยเดียวกัน

4. อัตราในการพัฒนาของส่วนต่างๆ ของร่างกายไม่เท่ากัน เช่น สมองในช่วงปฐมวัยเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ขณะที่ฟันแท้เจริญเติบโตอย่างช้าๆ ความสามารถในการสร้างจินตนาการในช่วงปฐมวัยเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ขณะที่ความสามารถในการคิดเชิงตรรกะเติบโตช้ากว่า

5. พัฒนาการจะมีลักษณะเฉพาะวัย ซึ่งปรากฏเป็นพฤติกรรมตามธรรมชาติของวัยนั้นๆ และเป็นพฤติกรรมปกติทั่วไป แต่ถ้าพฤติกรรมที่ปรากฏไม่ตรงตามวัยมักจะเป็นพฤติกรรมที่เป็นปัญหา พัฒนาการของเด็กที่มีลักษณะเฉพาะวัยจึงอาจใช้ทำนายได้ว่าพฤติกรรมใดจะเกิดขึ้นในช่วงอายุเท่าใด เช่น พฤติกรรมต่างคนต่างเล่น แต่ชอบเล่นอยู่ใกล้เด็กด้วยกัน เป็นพฤติกรรมของเด็กวัย 3 ขวบ เป็นต้น

6. พัฒนาการแต่ละด้านไม่ว่าด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา จะมีความเกี่ยวข้องและมีผล ต่อกันเสมอ เช่น ปัญหาทางอารมณ์มีผลถึงสุขภาพกาย ความมั่นคงทางจิตใจมีผลต่อการเรียนรู้ เป็นต้น

ดังนั้น ในการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจพัฒนาการของเด็กเป็นอย่างดี เพราะถ้าไม่เข้าใจเรื่องความแตกต่างกันของเด็ก อาจจะเกิดการเปรียบเทียบเด็กที่มีพัฒนาการเร็วหรือช้ากว่าและพยายามผลักดันเด็กจนเกิดความเครียดและขาดความเชื่อมั่นในตนเอง

ความสำคัญของจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก

1. ช่วยให้ตระหนักถึงความสำคัญของเด็ก
2. ช่วยให้รู้ถึงลำดับขั้นและพัฒนาการของเด็กในแต่ละวัย
3. ทำให้เข้าใจถึงความแตกต่างของเด็กแต่ละคน
4. ทำให้ทราบถึงองค์ประกอบและปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงวัย
5. ช่วยให้จัดประสบการณ์การเรียนรู้และสภาพแวดล้อมในการพัฒนาเด็กได้ถูกต้องตามหลักพัฒนาการของเด็ก

จิตวิทยาพัฒนาการเด็กมุ่งเน้นการศึกษาลักษณะพฤติกรรมและกระบวนการเปลี่ยนแปลงความสามารถของเด็ก เพื่อนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจธรรมชาติของเด็กในช่วงวัยต่างๆ อันจะนำไปสู่การส่งเสริม สนับสนุน ปรับปรุงแก้ไข และการควบคุมทำนายสภาวะการเปลี่ยนแปลงต่างที่จะเกิดขึ้นกับเด็ก การประยุกต์ใช้ทฤษฎีทางจิตวิทยาพัฒนาเด็กต้องเริ่มต้นจากการศึกษาและทำความเข้าใจกับแนวคิดพื้นฐาน และหลักการสำคัญทางทฤษฎีของจิตวิทยาพัฒนาการเด็กอย่างถ่องแท้ เพื่อที่จะนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาเด็กในแต่ละวัยได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการและความสามารถ

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์

เพียเจท์ ได้อธิบายพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงวัยรุ่น แบ่งเป็น 4 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensory-Motor Stage) ขั้นนี้เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ปี พฤติกรรมของเด็กในวัยนี้ขึ้นอยู่กับการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหวเป็นส่วนใหญ่

2. ขั้นการคิดก่อนปฏิบัติ (Preoperational Stage) ขั้นนี้เริ่มตั้งแต่อายุ 2-7 ปี แบ่งออกเป็นขั้นย่อยอีก 2 ขั้น ได้แก่

- ขั้นกำหนดความคิดไว้ล่วงหน้า เป็นขั้นพัฒนาการของเด็กอายุ 2-4 ปี เป็นช่วงที่เด็กเริ่มมีเหตุผลเบื้องต้น สามารถจะโยงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์ หรือมากกว่ามาเป็นเหตุผลเกี่ยวโยงซึ่งกันและกัน

- ขั้นใช้ความคิดเอาเองโดยไม่ใช้เหตุผล เป็นขั้นพัฒนาการของเด็ก อายุ 4-7 ปี ขั้นนี้เด็กสามารถคิดอย่างมีเหตุผลขึ้น เด็กจะเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ รอบตัวดีขึ้น

3. ขั้นการคิดอย่างมีเหตุผลรูปธรรม (Concrete Operation Stage) ขั้นนี้จะเริ่มจากอายุ 7-11 ปี เป็นขั้นใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลเชิงรูปธรรม

4. ขั้นการคิดอย่างมีเหตุผลเชิงนามธรรม (Formal Operational Stage) ขั้นนี้จะเริ่มจากอายุ 11-15 ปี เด็กสามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลเชิงนามธรรม

การนำทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ ไปปฏิบัติใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีดังนี้

1. เด็กที่มีอายุเท่ากันอาจจะมีขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาที่แตกต่างกัน จึงไม่ควรเปรียบเทียบเด็ก ควรให้เด็กมีอิสระที่จะเรียนรู้และพัฒนาความสามารถไปตามระดับพัฒนาการตามวัย

2. เด็กแต่ละคนได้รับประสบการณ์ 2 แบบ ได้แก่ ประสบการณ์ทางกายภาพ จะเกิดขึ้นเมื่อเด็กแต่ละคนได้ปฏิสัมพันธ์กับวัตถุสิ่งของต่างๆ ในสภาพแวดล้อมโดยตรง และประสบการณ์ทางตรรกศาสตร์ จะเกิดขึ้นเมื่อเด็กได้พัฒนาการโครงสร้างทางสติปัญญาให้ความคิดรวบยอดที่เป็นนามธรรม

3. หลักสูตรที่สร้างขึ้นควรมีลักษณะที่เน้นพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก โดยต้องสนับสนุนให้เด็กสามารถใช้ศักยภาพของตนเองให้มากที่สุด เพื่อช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ดี

4. การนำเสนอบทเรียนหรือประสบการณ์การเรียนการสอนควรให้เด็กพบกับความแปลกใหม่ และส่งเสริมให้เด็กได้คิดอย่างอิสระตามความสามารถให้มาก เพื่อช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก

5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรเน้นการเรียนรู้ที่ต้องอาศัยกิจกรรมการค้นพบด้วยตนเอง โดยให้เด็กได้มีโอกาสคิดแก้ปัญหาต่างๆ ได้เอง กิจกรรมการสำรวจและการเพิ่มขยายความคิดในระหว่างการเรียนการสอน และการใช้กิจกรรมขัดแย้ง โดยการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นนอกเหนือจากความคิดเห็นของเด็กเอง อีกทั้งควรให้เสรีภาพแก่เด็กที่จะเลือกเรียนกิจกรรมต่างๆ ตามความถนัด

6. การสอนที่ส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็กควรตั้งคำถามมากกว่าการให้คำตอบ ควรจะพูดให้น้อยลงและรับฟังเด็กให้มากขึ้น เมื่อเด็กให้เหตุผลผิด ควรถามคำถามหรือจัดประสบการณ์ให้เด็กใหม่ เพื่อเด็กจะได้แก้ไขข้อผิดพลาดด้วยตนเอง

7. เป้าหมายของการจัดการเรียนการสอน ควรพิจารณาความยากง่าย จากระดับพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก/จากงานพัฒนาการทางสติปัญญา เพื่อดูศักยภาพเด็กโดยยอมรับความจริงที่ว่าเด็กแต่ละคนมีอัตราพัฒนาการทางสติปัญญาที่แตกต่างกัน

8. ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องเข้าใจและตระหนักว่าการเรียนรู้เกิดขึ้น เพราะการจดจำมากกว่าความเข้าใจนั้นเป็นการเรียนรู้ที่ไม่แท้จริง

9. การประเมินผลการเรียน ควรพยายามให้เด็กแสดงเหตุผลในการตอบข้อคำถามนั้นๆ มากกว่าถามความจำ และต้องช่วยเหลือเด็กที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาต่ำกว่าเพื่อนร่วมชั้นเป็นการสร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดขึ้นกับเด็ก

ทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคมของอิริคสัน มีดังนี้

1. ความรู้สึกไว้วางใจกับความไม่ไว้วางใจ (Sense of Trust-Mistrust) ช่วงอายุแรกเกิดถึง 1 ปี เป็นขั้นที่เด็กต้องการความรักความสนใจเอาใจใส่จากบิดามารดาหรือสมาชิกในครอบครัว ถ้าเด็กได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดเป็นอย่างดี จะเกิดความรู้สึกไว้วางใจและความอบอุ่นมั่นคง

2. ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองกับความสงสัย (Sense of Autonomy-Doubt) ช่วงอายุ 2-3 ปี เป็นขั้นที่เด็กเริ่มพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองและรู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญ มักจะแสดงออกให้เห็นว่าตนเองมีความสามารถ มีความเป็นตัวของตัวเอง ถ้าผู้เลี้ยงดูให้โอกาสและกำลังใจต่อเด็ก เด็กจะพัฒนาความเป็นตัวเอง มีความมั่นใจ รู้จักอิสระที่จะควบคุมตนเอง

3. ความคิดริเริ่มกับความสำนึกผิด (Sense of Imitative-Guilt) ช่วงอายุ 3-5 ปี เป็นขั้นที่เด็กจะเลียนแบบสมาชิกในครอบครัว ชอบค้นคว้าทดสอบทดลองสิ่งใหม่ๆ ถ้าเด็กได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้เลี้ยงดู จะทำให้เด็กรู้สึกต้องการที่จะศึกษาค้นคว้าต่อไป

4. ความขยันหมั่นเพียรกับความรู้สึกต่ำต้อย (Sense of Industry-Inferiority) ช่วงอายุ 6-12 ปี เป็นขั้นที่เด็กเริ่มเข้าเรียนและเกี่ยวข้องกับสังคมมากขึ้นตามลำดับ ต้องการเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ถ้าผู้ให้กำลังใจหรือชมเชยจะเป็นแรงกระตุ้นให้เด็กเกิดความมานะขยันขันแข็ง เพียรพยายามมากขึ้น

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีทางจิตวิทยาพัฒนาเด็กของอิริคสันไปปฏิบัติใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีดังนี้

1. วัยที่เด็กเริ่มเข้าเรียน (อายุ 2-3 ปี) ผู้เลี้ยงดูเด็กจะมีอิทธิพลต่อเด็กมาก ลักษณะของเด็กวัยนี้อยู่ไม่นิ่ง ชอบทำงานแข่งขันและร่วมมือกัน ผู้เลี้ยงดูเด็กจึงควรใช้บทบาทของตนในการเหนี่ยวนำให้เด็กทำงานร่วมกับเพื่อนๆ โดยเฉพาะไม่ควรใช้คำสั่งห้ามมากเกินไป เพราะจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกผิดและกลัวการถูกทำโทษ อาจพัฒนาบุคลิกภาพแบบรู้สึกผิดและไม่กล้าแสดงออกถึงความสามารถที่แท้จริงของตนได้

2. วัยก่อนเข้าเรียนและวัยเรียน (อายุ 3-8 ปี) เด็กวัยนี้ชอบเลียนแบบและมีความคิดริเริ่มผู้เลี้ยงดูเด็กจึงควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็ก เช่น ความอ่อนโยน การพูดจริง เสียสละ ยิ้มแย้ม พูดจาไพเราะ ตรงต่อเวลา เป็นต้น นอกจากนี้ การจัดบรรยากาศในสถานรับเลี้ยงเด็กให้เป็นแบบอย่างที่ดีด้วยเช่นกัน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เลี้ยงดูเด็กด้วยกัน ผู้เลี้ยงดูเด็กกับผู้ปกครอง เป็นต้น

3. วัยเด็กตอนปลาย (อายุ 9-12 ปี) เด็กวัยนี้ ผู้เลี้ยงดูเด็กควรสนับสนุนให้เด็กมีโอกาสได้ทดลองบทบาทต่างๆ เช่น อาจตั้งชุมนุมต่างๆ หรือกลุ่มต่างๆ ในสถานรับเลี้ยงเด็กให้เด็กเข้าร่วมเป็นสมาชิกและทำกิจกรรมต่างๆ ตามความสมัครใจในห้องเรียน ผู้เลี้ยงดูเด็กควรสนับสนุนให้ตั้งกฎเกณฑ์ในชั้น ให้เด็กรับผิดชอบการตัดสินใจของตนเอง ให้ทำงานกลุ่ม ในขณะเดียวกันก็สนับสนุนเป็นรายบุคคลให้มีความคิดสร้างสรรค์และแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง

ในการจัดการศึกษาหรือการพัฒนาเด็กนั้น พัฒนาการของเด็กในวัยต่างๆ เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องมีความรู้ความเข้าใจในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านร่างกาย เชาวน์ปัญญาและความสามารถทางสติปัญญา ด้านสังคม และด้านอารมณ์จิตใจ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ จะช่วยให้ผู้เลี้ยงดูเด็กสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมใน/นอกห้องเรียน ได้อย่างเหมาะสมกับช่วงวัย และกระตุ้นพัฒนาการและความสามารถของเด็กไปจนถึงการพัฒนาศักยภาพเด็กเป็นรายบุคคล

- **เรื่อง การส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามช่วงวัย**

มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติกำหนดคุณภาพของเด็กปฐมวัยไว้ในมาตรฐานด้านที่ 3 ดังนี้

1. แรกเกิด-อายุ 2 ปี (2 ปี 11 เดือน 29 วัน)

ตัวบ่งชี้ที่ 3.1 ก เด็กมีการเจริญเติบโตสมวัย

3.1.1 ก เด็กมีน้ำหนักตัวเหมาะสมกับวัยและสูงดีสมส่วน ซึ่งมีบันทึกเป็นรายบุคคล

รายการพิจารณา: ประเมินผลการเจริญเติบโตของเด็กแต่ละคนด้วยการชั่งน้ำหนัก วัดความยาว/ส่วนสูง นำผลมาลงกราฟแสดงการเจริญเติบโตตามเกณฑ์อ้างอิงตามเพศและช่วงอายุ ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2558 ทุกระยะ 3 เดือน อย่างต่อเนื่อง ดังนี้

1. น้ำหนักตัวตามเกณฑ์อายุ (weight for age)

2. ความยาว/ส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ (Hight for age)

3. น้ำหนักตามเกณฑ์ความยาว/ส่วนสูง (weight for height)

นำมาแปลผลว่าอยู่ในเกณฑ์ปกติหรือไม่ นำจำนวนเด็กที่อยู่ในเกณฑ์ปกติเทียบกับเด็กทั้งหมด

รายละเอียดการพิจารณา

1. สุ่มชั่งน้ำหนัก วัดความยาว/ส่วนสูง และแปลผลโดยใช้กราฟน้ำหนักตามเกณฑ์อายุ ความยาว/ส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ และกราฟน้ำหนักตามเกณฑ์ความยาว/ส่วนสูงประมาณ 10 คน ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลภาวะการเจริญเติบโตที่สุ่ม กับข้อมูลของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยของเด็กแต่ละคน สรุปจำนวนเด็กสูงดีสมส่วน โดยดูเด็กเป็นรายบุคคล

1.1 เด็กน้ำหนักตัวตามเกณฑ์ (± 1.5 SD)

1.2 เด็กสูงดี หมายถึง เด็กที่มีความยาว หรือส่วนสูงอยู่ในระดับสูงตามเกณฑ์ขึ้นไป (สูงตามเกณฑ์ หรือค่อนข้างสูง หรือสูง) เมื่อเทียบกับกราฟความยาว/ส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ

1.3 เด็กสมส่วน หมายถึง เด็กที่มีน้ำหนักอยู่ในระดับสมส่วน เมื่อเทียบกับกราฟน้ำหนักตามเกณฑ์ความยาว/ส่วนสูง

1.4 เด็กสูงดีสมส่วน หมายถึง เด็กที่มีความยาว หรือส่วนสูงอยู่ในระดับสูงตามเกณฑ์อายุขึ้นไปและมีน้ำหนักอยู่ในระดับสมส่วน (ในคนเดียวกัน) เด็กสูงดีสมส่วนมี 3 แบบ ดังนี้

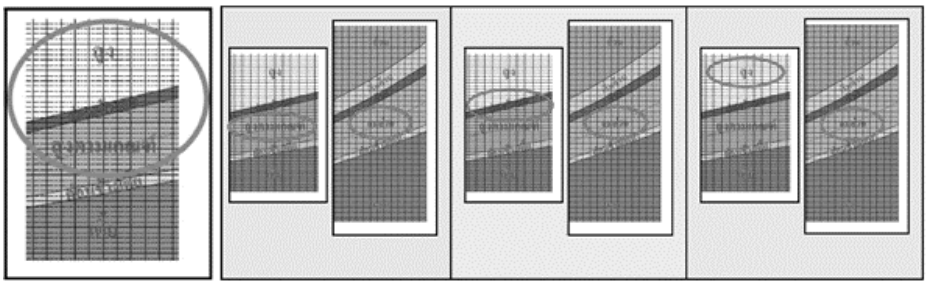

2. คำนวณร้อยละเด็กเติบโตดี สูงดีสมส่วน จากสูตร

$$= \frac{\text{จำนวนเด็กน้ำหนักตามเกณฑ์และสูงดีสมส่วน}}{\text{จำนวนเด็กที่ชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงทั้งหมด}} \times 100$$

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. สมุดบันทึกการเจริญเติบโตของเด็ก

2. กราฟแสดงการเจริญเติบโตตามเกณฑ์อ้างอิงตามเพศและช่วงอายุ ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2558 (ประยุกต์จากองค์การอนามัยโลก)

3. ข้อมูลภาวะการเจริญเติบโตเป็นรายบุคคล

4. สรุปจำนวนและร้อยละของเด็กมีน้ำหนักตามเกณฑ์อายุ

5. สรุปจำนวนและร้อยละของเด็กสูงดีสมส่วน (ดูจากส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ และน้ำหนักตามเกณฑ์ส่วนสูง)

ตัวบ่งชี้ที่ 3.2 ก เด็กมีพัฒนาการสมวัย

3.2.1 ก เด็กมีพัฒนาการโดยรวม 5 ด้าน

รายการพิจารณา: ผลการประเมินพัฒนาการอย่างคัดกรองทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ พัฒนาการกล้ามเนื้อมัดใหญ่ (GM), พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาสมวัย (FM), พัฒนาการด้านการรับรู้และเข้าใจภาษา (RL), พัฒนาการการใช้ภาษาสมวัย (EL), พัฒนาการการช่วยเหลือตนเองและการเข้าสังคม (PS)

รายละเอียดการพิจารณา: ผลการประเมินพัฒนาการอย่างคัดกรองโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เมื่อเด็กอายุ 9, 18, 30 เดือน ด้วยคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) ซึ่งจะสรุปผลได้ว่า เด็กแต่ละคนมีพัฒนาการสมวัย หรือสงสัยว่าล่าช้า

คิดรายละเอียดร้อยละของเด็กที่มีพัฒนาการสมวัยจากเด็กทั้งหมด

คำนิยาม

เด็กที่มีพัฒนาการสมวัย หมายถึง เด็กที่ได้รับการประเมินพัฒนาการและผลการประเมินผ่านครบ 5 ด้าน โดยใช้เครื่องมือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) รวมถึงเด็กที่ตรวจพบพัฒนาการสงสัยล่าช้าและได้รับการติดตามให้ได้รับการกระตุ้นพัฒนาการ และประเมินซ้ำผลการประเมินผ่านทั้ง 5 ด้าน ภายใน 30 วัน

คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) หมายถึง แบบประเมินพัฒนาการเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี เป็นการประเมินอย่างเป็นระบบจากพฤติกรรม พัฒนาการตามอายุของเด็กใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาสมวัย ด้านการรับรู้และเข้าใจภาษา ด้านการใช้ภาษาสมวัย ด้านการช่วยเหลือตนเองและการเข้าสังคม

วิธีการจัดเก็บข้อมูล

1. ผู้ดูแลเด็กในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยต้องสนับสนุนหรือนำพาเด็กให้เจ้าหน้าที่สถานบริการทางแพทย์ในเขตพื้นที่ประเมินคัดกรองพัฒนาการเด็กเมื่อเด็กอายุครบตาม 4 ช่วงวัย (9, 18, 30, และ 42 เดือน) และเด็กที่สงสัยล่าช้าเมื่อเดือนก่อน เพื่อติดตามและประเมินพัฒนาการซ้ำภายใน 30 วัน

2. สถานบริการทางการแพทย์ทุกระดับจะนำข้อมูลการการประเมินพัฒนาการเด็ก บันทึกในโปรแกรมบันทึกข้อมูลของสถานบริการฯ จัดทำสรุปรายงานและประเมินผลตามเกณฑ์ และคืนข้อมูลให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

แหล่งข้อมูล

สถานบริการทางการแพทย์ทุกแห่ง/สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด/หรือหน่วยงานที่เทียบเท่า

สูตรคำนวณตัวชี้วัด $\frac{(A+B) \times 100}{C}$

A คือ จำนวนเด็กที่ผลการคัดกรองพัฒนาการปกติตามวัย

B คือ จำนวนเด็กที่สงสัยล่าช้าแต่หลังการกระตุ้น 30 วัน ประเมินได้ปกติ

C คือ จำนวนเด็กทั้งหมดที่ได้รับการคัดกรอง

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)

2. แบบบันทึกการคัดกรองและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามช่วงอายุ โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข (9 เดือน/1.6 ปี/2.6 ปี)

3. กราฟแสดงการเจริญเติบโตตามเกณฑ์อ้างอิงตามเพศและช่วงอายุของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2558 (ประยุกต์จากองค์การอนามัยโลก)

3.2.2 ก รายด้าน: เด็กมีพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดใหญ่ (Gross Motor)

รายการพิจารณา: เด็กมีพฤติกรรมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ (GM) สมวัยตามช่วงอายุ โดยพ่อแม่/ผู้ปกครอง/ครู/ผู้เลี้ยงดูเด็ก เฝ้าระวังพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ตามช่วงอายุที่ระบุในคู่มือ DSPM

รายละเอียดการพิจารณา: พ่อแม่/ผู้ปกครอง/ครู/ผู้ดูแลเด็ก เฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการด้าน GM ตามช่วงอายุที่ระบุในคู่มือ DSPM ซึ่งจะสรุปผลได้ว่าเด็กแต่ละคนมีพัฒนาการสมวัย หรือสงสัยว่าล่าช้า

คิดรายละเอียดร้อยละของเด็กที่มีพัฒนาการสมวัยจากเด็กทั้งหมด

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. บันทึกข้อมูลรายบุคคลของเด็กโดยครู

2. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)

3. แบบบันทึกการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามช่วงอายุ โดยพ่อแม่/ผู้ปกครอง/ครู/ผู้ดูแลเด็ก

3.2.3 ก รายด้าน: เด็กมีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาสมวัย (Fine Motor Adaptive)

รายการพิจารณา: เด็กมีพฤติกรรมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา (FM) สมวัยตามช่วงอายุ โดยพ่อแม่/ผู้ปกครอง/ครู/ผู้เลี้ยงดูเด็ก เฝ้าระวังพัฒนาด้าน FM ตามช่วงอายุที่ระบุในคู่มือ DSPM

รายละเอียดการพิจารณา: พ่อแม่/ผู้ปกครอง/ครู/ผู้ดูแลเด็ก เฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการด้าน FM ตามช่วงอายุที่ระบุในคู่มือ DSPM ซึ่งจะสรุปผลได้ว่าเด็กแต่ละคนมีพัฒนาการสมวัย หรือสงสัยว่าล่าช้า

คิดรายละเอียดร้อยละของเด็กที่มีพัฒนาการสมวัยจากเด็กทั้งหมด

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. บันทึกข้อมูลรายบุคคลของเด็กโดยครู

2. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)

3. แบบบันทึกการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามช่วงอายุ โดยพ่อแม่/ผู้ปกครอง/ครู/ผู้ดูแลเด็ก

3.2.4 ก รายด้าน: เด็กมีพัฒนาการด้านการรับรู้และเข้าใจภาษา (Receptive Language)

รายการพิจารณา: เด็กมีพฤติกรรมพัฒนาการด้านการรับรู้และเข้าใจภาษา (RL) สมวัยตามช่วงอายุ โดยพ่อแม่/ผู้ปกครอง/ครู/ผู้เลี้ยงดูเด็ก เฝ้าระวังพัฒนาด้าน RL ตามช่วงอายุที่ระบุในคู่มือ DSPM

รายละเอียดการพิจารณา: พ่อแม่/ผู้ปกครอง/ครู/ผู้ดูแลเด็ก เฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการด้าน RL ตามช่วงอายุที่ระบุในคู่มือ DSPM ซึ่งจะสรุปผลได้ว่าเด็กแต่ละคนมีพัฒนาการสมวัย หรือสงสัยว่าล่าช้า

คิดรายละเอียดร้อยละของเด็กที่มีพัฒนาการสมวัยจากเด็กทั้งหมด

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. บันทึกข้อมูลรายบุคคลของเด็กโดยครู

2. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)

3. แบบบันทึกการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามช่วงอายุ โดยพ่อแม่/ผู้ปกครอง/ครู/ผู้ดูแลเด็ก

3.2.5 ก รายด้าน: เด็กมีพัฒนาการการใช้ภาษาสมวัย (EL-Expressive Language)

รายการพิจารณา: เด็กมีพฤติกรรมพัฒนาการด้านการใช้ภาษา (EL) สมวัยตามช่วงอายุ โดยพ่อแม่/ผู้ปกครอง/ครู/ผู้เลี้ยงดูเด็ก เฝ้าระวังพัฒนาด้าน EL ตามช่วงอายุที่ระบุในคู่มือ DSPM

รายละเอียดการพิจารณา: พ่อแม่/ผู้ปกครอง/ครู/ผู้ดูแลเด็ก เฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการด้าน EL ตามช่วงอายุที่ระบุในคู่มือ DSPM ซึ่งจะสรุปผลได้ว่าเด็กแต่ละคนมีพัฒนาการสมวัย หรือสงสัยว่าล่าช้า

คิดรายละเอียดร้อยละของเด็กที่มีพัฒนาการสมวัยจากเด็กทั้งหมด

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. บันทึกข้อมูลรายบุคคลของเด็กโดยครู

2. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)

3. แบบบันทึกการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามช่วงอายุ โดยพ่อแม่/ผู้ปกครอง/ครู/ผู้ดูแลเด็ก

3.2.6 ก รายด้าน: เด็กมีพัฒนาการการช่วยเหลือตนเองและการเข้าสังคม (Personal Social)

รายการพิจารณา: เด็กมีพฤติกรรมพัฒนาการด้านการช่วยเหลือตนเองและการเข้าสังคม (PS) สมวัยตามช่วงอายุ โดยพ่อแม่/ผู้ปกครอง/ครู/ผู้เลี้ยงดูเด็ก เฝ้าระวังพัฒนาด้าน PS ตามช่วงอายุที่ระบุในคู่มือ DSPM

รายละเอียดการพิจารณา: พ่อแม่/ผู้ปกครอง/ครู/ผู้ดูแลเด็ก เฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการด้าน PS ตามช่วงอายุที่ระบุในคู่มือ DSPM ซึ่งจะสรุปผลได้ว่าเด็กแต่ละคนมีพัฒนาการสมวัย หรือสงสัยว่าล่าช้า

คิดรายละเอียดร้อยละของเด็กที่มีพัฒนาการสมวัยจากเด็กทั้งหมด

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. บันทึกข้อมูลรายบุคคลของเด็กโดยครู

2. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)

3. แบบบันทึกการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามช่วงอายุ โดยพ่อแม่/ผู้ปกครอง/ครู/ผู้ดูแลเด็ก

2. เด็กอายุ 3-6 ปี (ก่อนเข้าประถมศึกษาปีที่ 1)

ตัวบ่งชี้ที่ 3.1 ข เด็กมีการเจริญเติบโตสมวัยและมีสุขนิสัยที่เหมาะสม

3.1.1 ข เด็กมีน้ำหนักตัวเหมาะสมกับวัยและสูงดีสมส่วน ซึ่งมีบันทึกเป็นรายบุคคล

รายการพิจารณา: ประเมินผลการเจริญเติบโตของเด็กแต่ละคนด้วยการชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง นำผลมาลงกราฟแสดงการเจริญเติบโตตามเกณฑ์อ้างอิงตามเพศและช่วงอายุ ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2558 ตามเพศเป็นระยะทุก 3 เดือน อย่างต่อเนื่อง ดังนี้

1. น้ำหนักตัวตามเกณฑ์อายุ (weight for age)

2. ความยาว/ส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ (Hight for age)

3. น้ำหนักตามเกณฑ์ความยาว/ส่วนสูง (weight for height)

นำมาแปลผลว่าอยู่ในเกณฑ์ปกติหรือไม่ นำจำนวนเด็กที่อยู่ในเกณฑ์ปกติเทียบกับเด็กทั้งสามกราฟเทียบกับเด็กทั้งหมดที่ได้รับการประเมิน

รายละเอียดการพิจารณา

1. สุ่มชั่งน้ำหนัก วัดความยาว/ส่วนสูง และแปลผลโดยใช้กราฟน้ำหนักตามเกณฑ์อายุ ความยาว/ส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ และกราฟน้ำหนักตามเกณฑ์ความยาว/ส่วนสูง ประมาณ 10 คน ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลภาวะการเจริญเติบโตที่สุ่มกับข้อมูลของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยของเด็กแต่ละคน สรุปจำนวนเด็กสูงดีสมส่วนโดยดูเด็กเป็นรายบุคคล

1.1 เด็กน้ำหนักตัวตามเกณฑ์ (± 1.5 SD)

1.2 เด็กสูงดี หมายถึง เด็กที่มีความยาว หรือส่วนสูงอยู่ในระดับสูงตามเกณฑ์ขึ้นไป (สูงตามเกณฑ์หรือค่อนข้างสูง หรือสูง) เมื่อเทียบกับกราฟความยาว/ส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ

1.3 เด็กสมส่วน หมายถึง เด็กที่มีน้ำหนักอยู่ในระดับสมส่วน เมื่อเทียบกับกราฟน้ำหนักตามเกณฑ์ความยาว/ส่วนสูง

1.4 เด็กสูงดีสมส่วน หมายถึง เด็กที่มีความยาว หรือส่วนสูงอยู่ในระดับสูงตามเกณฑ์อายุขึ้นไปและมีน้ำหนักอยู่ในระดับสมส่วน (ในคนเดียวกัน) เด็กสูงดีสมส่วนมี 3 แบบ ดังนี้

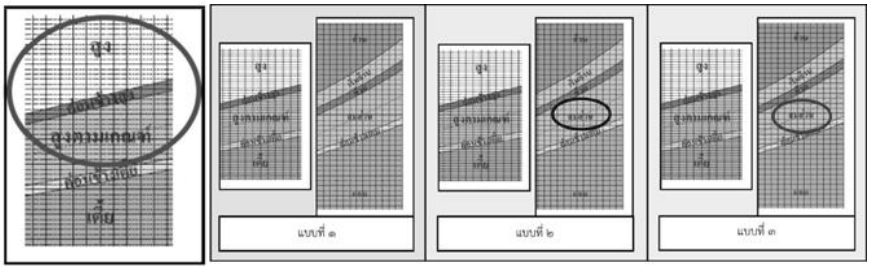

2. คำนวณร้อยละเด็กเติบโตดี สูงดีสมส่วน จากสูตร

$$= \frac{\text{จำนวนเด็กน้ำหนักตามเกณฑ์และสูงดีสมส่วน}}{\text{จำนวนเด็กที่ชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงทั้งหมด}} \times 100$$

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. สมุดบันทึกการเจริญเติบโตของเด็ก

2. กราฟแสดงการเจริญเติบโตตามเกณฑ์อ้างอิงตามเพศและช่วงอายุ ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2558 (ประยุกต์จากองค์การอนามัยโลก)

3. ข้อมูลภาวะการเจริญเติบโตเป็นรายบุคคล

4. สรุปจำนวนและร้อยละของเด็กมีน้ำหนักตามเกณฑ์อายุ

5. สรุปจำนวนและร้อยละของเด็กสูงดีสมส่วน (ดูจากส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ และน้ำหนักตามเกณฑ์ส่วนสูง)

3.1.2 ข เด็กมีสุขนิสัยที่ดีในการดูแลสุขภาพตนเองตามวัย

รายการพิจารณา

1. กิน นอน ออกกำลังกาย เล่น และเรียนรู้อย่างเป็นเวลาเหมาะสมตามวัย
2. การรักษาความสะอาดและป้องกันโรค
3. การรักษาความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น

รายละเอียดการพิจารณา: เด็กทุกคนต้องได้รับการฝึกลักษณะนิสัยสำคัญๆ ที่จะทำให้เป็นผู้มีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี เด็กต้องได้เรียนรู้วิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมและปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอผ่านการเล่น และกิจกรรมประจำวันที่เหมาะกับวัย เพื่อให้เด็กมีสุขนิสัยที่ดีและบรรลุตามจุดหมายของหลักสูตร เช่น

- ล้างมืออย่างถูกวิธีให้สะอาดก่อนกินอาหารและหลังการขับถ่าย
- รักษาฟันให้แข็งแรง และแปรงฟันหลังรับประทานอาหารทุกวัน
- ปิดปากเวลาไอหรือจาม
- ขับถ่ายปัสสาวะ อุจจาระในส้วม
- รู้จักทิ้งขยะให้ถูกที่
- ดูแลรักษาร่างกายและของใช้ให้สะอาด
- กินอาหารสุก สะอาด ปราศจากสารอันตราย และหลีกเลี่ยงอาหารรสจัดหรือสีฉูดฉาด
- ใช้ช้อนกลางในการรับประทานอาหารร่วมกัน
- ป้องกันอุบัติภัยด้วยการไม่ประมาท
- รักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม
- ออกกำลังกายเป็นประจำ
- จิตใจให้ร่าเริงแจ่มใสอยู่เสมอ

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. บันทึกผลการตรวจสุขภาพเด็ก
2. แบบการสังเกตพฤติกรรม
3. แบบบันทึกพัฒนาการตามวัยรายบุคคล
4. สมรรถนะเชิงพฤติกรรม

3.1.3 ข เด็กมีสุขภาพช่องปากดี ไม่มีฟันผุ

รายการพิจารณา: เด็กมีสุขภาพช่องปากดี ไม่มีฟันผุ

รายละเอียดการพิจารณา: เด็กอายุ 3-6 ปีได้รับการตรวจฟัน และบันทึกไว้เป็นรายบุคคล

ไม่ผ่าน (0) ฟันไม่ผุ (Caries free)* น้อยกว่าร้อยละ 40

ผ่าน (1) ฟันไม่ผุ (Caries free) ร้อยละ 40-50

ดี (2) ฟันไม่ผุ (Caries free) ร้อยละ 50-55

ดีมาก (3) ฟันไม่ผุ (Caries free) มากกว่าร้อยละ 55

* ฟันไม่ผุ Caries free หมายถึง ปราศจากฟันผุ การอุดฟัน และการถอนฟัน

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. บันทึกผลการตรวจสุขภาพเด็ก

2. บันทึกผลการตรวจสุขภาพช่องปากเด็ก

ตัวบ่งชี้ที่ 3.2 ข เด็กมีพัฒนาการสมวัย

3.2.1 ข เด็กมีพัฒนาการสมวัยโดยรวม 5 ด้าน

รายการพิจารณา: ผลการประเมินพัฒนาการอย่างคัดกรองทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ พัฒนาการกล้ามเนื้อมัดใหญ่ (GM), พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาสมวัย (FM), พัฒนาการด้านการรับรู้และเข้าใจภาษา (RL), พัฒนาการการใช้ภาษาสมวัย (EL), พัฒนาการการช่วยเหลือตนเองและการเข้าสังคม (PS)

รายละเอียดการพิจารณา: ผลการประเมินพัฒนาการอย่างคัดกรองโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เมื่อเด็กอายุ 42 เดือน ด้วยคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) คู่มือ DSPM+ ขยายอายุ 5-6 ปี และคู่มือการคัดกรองและส่งเสริมพัฒนาการเด็กแรกเกิดถึง 6 ปี ของ กทม. (โดยใช้แบบคัดกรองช่วงอายุ 60-72 เดือน ในการคัดกรอง) ซึ่งจะสรุปผลได้ว่าเด็กแต่ละคนมีพัฒนาการสมวัย หรือสงสัยว่าล่าช้า

คิดรายละเอียดร้อยละของเด็กที่มีพัฒนาการสมวัยจากเด็กทั้งหมด

คำนิยาม

เด็กที่มีพัฒนาการสมวัย หมายถึง เด็กที่ได้รับการประเมินพัฒนาการ และผลการประเมินผ่านครบ 5 ด้าน โดยใช้เครื่องมือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) รวมถึงเด็กที่ตรวจพบพัฒนาการสงสัยล่าช้าและได้รับการติดตามให้ได้รับการกระตุ้นพัฒนาการ และประเมินซ้ำผลการประเมินผ่านทั้ง 5 ด้าน ภายใน 30 วัน

คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) หมายถึง แบบประเมินพัฒนาการเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี เป็นการประเมินอย่างเป็นระบบจากพฤติกรรม พัฒนาการตามอายุของเด็กใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาสมวัย ด้านการรับรู้และเข้าใจภาษา ด้านการใช้ภาษาสมวัย ด้านการช่วยเหลือตนเองและการเข้าสังคม

คู่มือ DSPM+ ขยายอายุ 5-6 ปี หมายถึง คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) ที่ขยายเพิ่มจากอายุ 5 ปี จนถึง 6 ปี ซึ่งมี 2 ส่วน คือ แบบบันทึกการเฝ้าระวัง Surveillance 15 ข้อ ขยายเพิ่มจากอายุ 5 ปี แบ่งเป็น 3 ช่วงอายุ 5-5.6 ปี 5.6-6 ปี และ 6-6.6 ปี และแบบบันทึกการคัดกรอง Screening 8 ข้อ สำหรับช่วงอายุ 5 ปี

1. ผู้ดูแลเด็กในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยต้องสนับสนุนหรือนำพาเด็กให้เจ้าหน้าที่สถานบริการทางแพทย์ในเขตพื้นที่ประเมินคัดกรองพัฒนาการเด็กเมื่อเด็กอายุครบตาม 4 ช่วงวัย (9, 18, 30, และ 42 เดือน) และเด็กที่สงสัยล่าช้าเมื่อเดือนก่อน เพื่อติดตามและประเมินพัฒนาการซ้ำภายใน 30 วัน

2. สถานบริการทางการแพทย์ทุกระดับจะนำข้อมูลการประเมินพัฒนาการเด็กบันทึกในโปรแกรมบันทึกข้อมูลของสถานบริการฯ จัดทำสรุปรายงานและประเมินผลตามเกณฑ์ และคืนข้อมูลให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

แหล่งข้อมูล

สถานบริการทางการแพทย์ทุกแห่ง/สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด/หรือหน่วยงานที่เทียบเท่า

สูตรคำนวณตัวชี้วัด $\frac{(A+B) \times 100}{C}$

A คือ จำนวนเด็กที่ผลการคัดกรองพัฒนาการปกติตามวัย

B คือ จำนวนเด็กที่สงสัยล่าช้าแต่หลังการกระตุ้น 30 วัน ประเมินได้ปกติ

C คือ จำนวนเด็กทั้งหมดที่ได้รับการคัดกรอง

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)

2. คู่มือ DSPM+ ขยายอายุ 5-6 ปี

3. แบบบันทึกการคัดกรองและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามช่วงอายุ โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข (ช่วงอายุ 3-6 ปี)

4. คู่มือการคัดกรองและส่งเสริมพัฒนาการเด็กแรกเกิด-6 ปี ของ กทม.

5. กราฟแสดงการเจริญเติบโตตามเกณฑ์อ้างอิงตามเพศและช่วงอายุของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2558 (ประยุกต์จากองค์การอนามัยโลก)

ตัวบ่งชี้ที่ 3.3 ข เด็กมีพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว

3.3.1 ข เด็กมีพัฒนาการด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่สามารถเคลื่อนไหว และทรงตัวได้ตามวัย

รายการพิจารณา: เด็กมีพฤติกรรมพัฒนาการที่ก้าวหน้าตามวัยด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ สามารถเคลื่อนไหวและทรงตัวได้ตามวัย ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่ดีของการออกกำลังกาย อิริยาบถ ความคล่องตัวและกีฬา

รายละเอียดการพิจารณา: เด็กมีพฤติกรรมพัฒนาการที่ก้าวหน้าตามวัยด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ สามารถเคลื่อนไหวและทรงตัวได้ตามวัย ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่ดีของการออกกำลังกาย อิริยาบถ ความคล่องตัวและกีฬา

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)

2. คู่มือ DSPM+ ขยายอายุ 5-6 ปี

3. แบบบันทึกการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามช่วงอายุ โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข (ช่วงอายุ 3-5 ปี)

4. คู่มือการคัดกรองและส่งเสริมพัฒนาการเด็กแรกเกิด-6 ปี ของ กทม. (ใช้แบบคัดกรองเด็กอายุ 60-72 เดือน)

5. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560

6. แบบการสังเกตพฤติกรรม

7. แบบบันทึกพัฒนาการตามวัยรายบุคคล

8. แบบประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยรายบุคคล

9. สมรรถนะเชิงพฤติกรรม

3.3.2 ข เด็กมีพัฒนาการด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและการประสานงานระหว่างตากับมือตามวัย

รายการพิจารณา: เด็กมีพฤติกรรมพัฒนาการที่ก้าวหน้าตามวัยด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก และการประสานงานระหว่างตากับมือตามวัย ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่ดีของการทำงานละเอียด การแก้ไขปัญหากิจวัตรประจำวัน และการอ่านเขียน

รายละเอียดการพิจารณา: เด็กมีพฤติกรรมพัฒนาการที่ก้าวหน้าตามวัยด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก และการประสานงานระหว่างตากับมือตามวัย ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่ดีของการทำงานละเอียด การแก้ไขปัญหากิจวัตรประจำวัน และการอ่านเขียน

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)
2. คู่มือ DSPM+ ขยายอายุ 5-6 ปี
3. แบบบันทึกการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามช่วงอายุ โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข (ช่วงอายุ 3-5 ปี)
4. คู่มือการคัดกรองและส่งเสริมพัฒนาการเด็กแรกเกิด-6 ปี ของ กทม. (ใช้แบบคัดกรองเด็กอายุ 60-72 เดือน)
5. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560
6. แบบการสังเกตพฤติกรรม
7. แบบบันทึกพัฒนาการตามวัยรายบุคคล
8. แบบประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยรายบุคคล
9. สมรรถนะเชิงพฤติกรรม

ตัวบ่งชี้ที่ 3.4 ข เด็กมีพัฒนาการด้านอารมณ์จิตใจ

3.4.1 ข เด็กแสดงออก ร่าเริง แจ่มใส รู้สึกมั่นคงปลอดภัยแสดงความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่นได้สมวัย

รายการพิจารณา: เด็กมีการแสดงออกทางอารมณ์อย่างอิสระ ร่าเริง แจ่มใส รู้สึกมั่นคงปลอดภัย แสดงความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่นได้สมวัย

รายยละเอียดการพิจารณา: เด็กมีการแสดงออกทางอารมณ์อย่างอิสระ ร่าเริง แจ่มใส รู้สึกมั่นคงปลอดภัย แสดงความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่นได้สมวัย ซึ่งเป็นพื้นฐานอัตมโนทัศน์ (self-esteem) และบุคลิกลักษณะ (personality)

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)
2. คู่มือ DSPM+ ขยายอายุ 5-6 ปี
3. แบบบันทึกการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามช่วงอายุ โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข (ช่วงอายุ 3-5 ปี)
4. คู่มือการคัดกรองและส่งเสริมพัฒนาการเด็กแรกเกิด-6 ปี ของ กทม. (ใช้แบบคัดกรองเด็กอายุ 60-72 เดือน)
5. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560

6. แบบการสังเกตพฤติกรรม

7. แบบบันทึกพัฒนาการตามวัยรายบุคคล

8. แบบประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยรายบุคคล

9. สมรรถนะเชิงพฤติกรรม

3.4.2 ข เด็กมีความสนใจ และร่วมกิจกรรมต่างๆ อย่างสมวัย ซึ่งรวมการเล่น การทำงาน ศิลปะ ดนตรี กีฬา

รายการพิจารณา: เด็กมีความสนใจ และร่วมกิจกรรมต่างๆ อย่างสมวัย ซึ่งรวมการเล่น การทำงาน ศิลปะ ดนตรี กีฬา

รายละเอียดการพิจารณา: เด็กมีความสนใจ และร่วมกิจกรรมต่างๆ อย่างสมวัย ซึ่งรวมการเล่น การทำงาน ศิลปะ ดนตรี กีฬา โดยให้เด็กได้รับประสบการณ์ต่างๆ เช่น การฟังเพลง การร้องเพลง การแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบเสียงดนตรี การเล่นดนตรีประกอบจังหวะ การเคลื่อนไหวตามเสียงเพลง/ดนตรี การเล่น และทำงานรวมกับผู้อื่น การร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน การเล่นอิสระ การเล่นบทบาทสมมติ การเล่นรายบุคคลและรายกลุ่ม การเล่นตามมุมประสบการณ์ การเล่นนอกห้องเรียน การทำกิจกรรมศิลปะต่างๆ การสร้างสรรค์สิ่งสวยงาม เป็นต้น

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)

2. คู่มือ DSPM+ ขยายอายุ 5-6 ปี

3. แบบบันทึกการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามช่วงอายุ โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข (ช่วงอายุ 3-5 ปี)

4. คู่มือการคัดกรองและส่งเสริมพัฒนาการเด็กแรกเกิด-6 ปี ของ กทม. (ใช้แบบคัดกรองเด็กอายุ 60-72 เดือน)

5. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560

6. แบบการสังเกตพฤติกรรม

7. แบบบันทึกพัฒนาการตามวัยรายบุคคล

8. แบบประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยรายบุคคล

9. สมรรถนะเชิงพฤติกรรม

3.4.3 ข เด็กสามารถอดทน รอคอย ควบคุมตนเอง ยับยั้งชั่งใจทำตามข้อตกลง คำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่น มีกาลเทศะปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ได้สมวัย

รายการพิจารณา: เด็กสามารถอดทน รอคอย ควบคุมตนเอง ยับยั้งชั่งใจ ทำรู้จักประหยัด อดออม ตามแนวทางของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การทำตามข้อตกลง คำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่น มีกาลเทศะ ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ได้สมวัย ซึ่งเป็นพื้นฐานของการรักษาระเบียบวินัย การควบคุมตนเอง ไม่หุนหันพลันแล่น และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

* การอดทนรอคอย เช่น รอทำกิจกรรมพร้อมเพื่อน การเข้าแถวตามลำดับ

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)

2. คู่มือ DSPM+ ขยายอายุ 5-6 ปี

3. แบบบันทึกการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามช่วงอายุ โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข (ช่วงอายุ 3-5 ปี)

4. คู่มือการคัดกรองและส่งเสริมพัฒนาการเด็กแรกเกิด-6 ปี ของ กทม. (ใช้แบบคัดกรองเด็กอายุ 60-72 เดือน)

5. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560

6. แบบการสังเกตพฤติกรรม

7. แบบบันทึกพัฒนาการตามวัยรายบุคคล

8. แบบประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยรายบุคคล

9. สมรรถนะเชิงพฤติกรรม

ตัวบ่งชี้ที่ 3.5 ข เด็กมีพัฒนาการด้านสติปัญญา เรียนรู้และสร้างสรรค์

3.5.1 ข เด็กบอกเกี่ยวกับตัวเด็ก บุคคล สถานที่แวดล้อมธรรมชาติและสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็กได้สมวัย

รายการพิจารณา: เด็กบอกเกี่ยวกับตัวเด็ก บุคคล สถานที่แวดล้อมธรรมชาติ และสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็กได้สมวัย

รายละเอียดการพิจารณา: เด็กบอกเกี่ยวกับตัวเด็ก บุคคล สถานที่แวดล้อม ธรรมชาติ และสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็กได้สมวัย โดยที่เด็กสามารถพูดเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง พูดอธิบายสิ่งของ เหตุการณ์ ความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ พูดอย่างสร้างสรรค์ในการเล่น และการกระทำต่างๆ พูดเรียงลำดับคำเพื่อใช้ในการสื่อสารได้ เป็นต้น

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. ประเมินคุณภาพเด็กทางด้านพัฒนาการโดยดูผลงาน จากการสังเกตพฤติกรรม การแสดงออก และการตอบสนองของเด็ก โดยไม่ใช้แบบทดสอบ/แบบฝึกหัด

2. บันทึกการสังเกต ติดตามพฤติกรรมความสามารถในการเรียนรู้

3. แบบการสังเกตพฤติกรรม

4. แบบบันทึกพัฒนาการรายบุคคล

5. สมรรถนะเชิงพฤติกรรม

6. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)

7. คู่มือ DSPM+ ขยายอายุ 5-6 ปี

8. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560

9. แฟ้มสะสมผลงานของเด็กที่แสดงถึงความก้าวหน้าของพัฒนาการ (คำพูด การเล่น ศิลปะ ดนตรี)

10. บันทึกการติดตามประเมินผลหลังการจัดกิจกรรมตามสาระการเรียนรู้

3.5.2 ข เด็กมีพื้นฐานด้านคณิตศาสตร์ สามารถสังเกต จำแนกและเปรียบเทียบ จำนวน มิติสัมพันธ์ (พื้นที่/ระยะ) เวลาได้สมวัย

รายการพิจารณา: เด็กมีพื้นฐานด้านคณิตศาสตร์ สามารถสังเกต จำแนก และเปรียบเทียบ จำนวน มิติสัมพันธ์ (พื้นที่/ระยะ) เวลา ได้สมวัย

รายละเอียดการพิจารณา: เด็กมีพื้นฐานด้านคณิตศาสตร์ สามารถสังเกต จำแนก และเปรียบเทียบจำนวน มิติสัมพันธ์ (พื้นที่/ระยะ) เวลาได้สมวัย เช่น การสังเกต บอก คัดแยก จัดกลุ่ม นับ ชั่ง ตวง วัดสิ่งต่างๆ สามารถจับคู่ เปรียบเทียบ เรียงลำดับสิ่งต่างๆ ตามลักษณะความยาว ความสูง น้ำหนัก ปริมาตร สามารถบอกและเรียงลำดับกิจกรรมหรือเหตุการณ์ตามช่วงเวลาได้ เป็นต้น

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. ประเมินคุณภาพเด็กทางด้านพัฒนาการโดยดูผลงาน จากการสังเกตพฤติกรรม การแสดงออก และการตอบสนองของเด็ก โดยไม่ใช้แบบทดสอบ/แบบฝึกหัด
2. บันทึกการสังเกต ติดตามพฤติกรรมความสามารถในการเรียนรู้
3. แบบการสังเกตพฤติกรรม
4. แบบบันทึกพัฒนาการรายบุคคล
5. สมรรถนะเชิงพฤติกรรม
6. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)
7. คู่มือ DSPM+ ขยายอายุ 5-6 ปี
8. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560
9. แฟ้มสะสมผลงานของเด็กที่แสดงถึงความก้าวหน้าของพัฒนาการ (คำพูด การเล่น ศิลปะ ดนตรี)
10. บันทึกการติดตามประเมินผลหลังการจัดกิจกรรมตามสาระการเรียนรู้

3.5.3 ข เด็กสามารถคิดอย่างมีเหตุผล แก้ปัญหาได้สมวัย

รายการพิจารณา: เด็กสามารถคิดอย่างมีเหตุผล แก้ปัญหาได้สมวัย

รายละเอียดการพิจารณา: เด็กสามารถคิดอย่างมีเหตุผล แก้ปัญหาได้สมวัย เช่น การอธิบายเชื่อมโยงสาเหตุและผลที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์หรือการกระทำ การคาดเดาหรือการคาดคะเนสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล การมีส่วนร่วมในการลงความเห็นจากข้อมูลอย่างมีเหตุผล การตัดสินใจและมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ปัญหา เป็นต้น

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. ประเมินคุณภาพเด็กทางด้านพัฒนาการโดยดูผลงาน จากการสังเกตพฤติกรรม การแสดงออก และการตอบสนองของเด็ก โดยไม่ใช้แบบทดสอบ/แบบฝึกหัด
2. บันทึกการสังเกต ติดตามพฤติกรรมความสามารถในการเรียนรู้
3. แบบการสังเกตพฤติกรรม
4. แบบบันทึกพัฒนาการรายบุคคล
5. สมรรถนะเชิงพฤติกรรม
6. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)

7. คู่มือ DSPM+ ขยายอายุ 5-6 ปี

8. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560

9. แฟ้มสะสมผลงานของเด็กที่แสดงถึงความก้าวหน้าของพัฒนาการ (คำพูด การเล่น ศิลปะ ดนตรี)

10. บันทึกการติดตามประเมินผลหลังการจัดกิจกรรมตามสาระการเรียนรู้

3.5.4 ข เด็กมีจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ที่แสดงออกได้สมวัย

รายการพิจารณา: เด็กมีจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ ที่แสดงออกได้สมวัย

รายละเอียดการพิจารณา: เด็กมีจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ที่แสดงออกได้สมวัย โดยที่เด็กมีการรับรู้ และแสดงความคิด ความรู้สึกผ่านสื่อ วัสดุ ของเล่น และชิ้นงาน มีการแสดงความคิดสร้างสร รค์ผ่านภาษา ท่าทาง การเคลื่อนไหว และศิลปะ มีการสร้างสรรค์ชิ้นงานโดยใช้รูปร่างรูปทรงจากวัสดุที่หลากหลาย เป็นต้น

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. ประเมินคุณภาพเด็กทางด้านพัฒนาการโดยดูผลงาน จากการสังเกตพฤติกรรม การแสดงออก และการตอบสนองของเด็ก โดยไม่ใช้แบบทดสอบ/แบบฝึกหัด

2. บันทึกการสังเกต ติดตามพฤติกรรมความสามารถในการเรียนรู้

3. แบบการสังเกตพฤติกรรม

4. แบบบันทึกพัฒนาการรายบุคคล

5. สมรรถนะเชิงพฤติกรรม

6. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)

7. คู่มือ DSPM+ ขยายอายุ 5-6 ปี

8. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560

9. แฟ้มสะสมผลงานของเด็กที่แสดงถึงความก้าวหน้าของพัฒนาการ (คำพูด การเล่น ศิลปะ ดนตรี)

10. บันทึกการติดตามประเมินผลหลังการจัดกิจกรรมตามสาระการเรียนรู้

3.5.5 ข เด็กมีความพยายาม มุ่งมั่นตั้งใจ ทำกิจกรรมให้สำเร็จสมวัย

รายการพิจารณา: เด็กมีความพยายาม มุ่งมั่นตั้งใจ ทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย หรือสิ่งที่อยากทำเอง ให้สำเร็จสมวัย ตั้งใจ จดจ่อกับสิ่งที่ทำอยู่ ต่อเนื่องจนเสร็จตามวัย

รายละเอียดการพิจารณา: เด็กมีความพยายาม มุ่งมั่นตั้งใจในการทำงาน เล่น ประดิษฐ์สิ่งของ หรือกิจกรรมงานบ้านเล็กๆ น้อยๆ เช่น กวาดบ้าน ถูบ้าน ฯลฯ ที่ได้รับมอบหมายได้สำเร็จสมตามวัย เป็นต้น

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. ประเมินคุณภาพเด็กทางด้านพัฒนาการโดยดูผลงาน จากการสังเกตพฤติกรรม การแสดงออก และการตอบสนองของเด็ก โดยไม่ใช้แบบทดสอบ/แบบฝึกหัด

2. บันทึกการสังเกต ติดตามพฤติกรรมความสามารถในการเรียนรู้

3. แบบการสังเกตพฤติกรรม

4. แบบบันทึกพัฒนาการรายบุคคล

5. สมรรถนะเชิงพฤติกรรม

6. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)

7. คู่มือ DSPM+ ขยายอายุ 5-6 ปี

8. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560

9. แฟ้มสะสมผลงานของเด็กที่แสดงถึงความก้าวหน้าของพัฒนาการ (คำพูด การเล่น ศิลปะ ดนตรี)

10. บันทึกการติดตามประเมินผลหลังการจัดกิจกรรมตามสาระการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้ที่ 3.6 ข เด็กมีพัฒนาการด้านภาษาและการสื่อสาร

3.6.1 ข เด็กสามารถฟัง พูด จับใจความ เล่า สนทนาและสื่อสารได้สมวัย

รายการพิจารณา: เด็กสามารถฟัง พูด จับใจความ เล่า สนทนา และสื่อสารได้สมวัย

รายละเอียดการพิจารณา: เด็กสามารถฟัง พูด จับใจความ เล่า สนทนา และสื่อสารได้สมวัย

อายุ 3-4 ปี ฟังผู้อื่นพูดจนจบ และพูดโต้ตอบเกี่ยวกับเรื่องที่ฟัง เล่าเรื่องด้วยประโยคสั้นๆ ได้

อายุ 4-5 ปี ฟังผู้อื่นพูดจนจบ และสนทนาโต้ตอบสอดคล้องกับเรื่องที่ฟัง เล่าเรื่องเป็นประโยคอย่างต่อเนื่อง

อายุ 5-6 ปี ฟังผู้อื่นพูดจนจบ และสนทนาโต้ตอบอย่างต่อเนื่องเชื่อมโยงเรื่องที่ฟัง เล่าเป็นเรื่องราวต่อเนื่องได้

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. มีการติดตามและบันทึกการใช้ภาษาของเด็กอย่างสม่ำเสมอ

2. บันทึกการติดตามประเมินผลหลังการจัดกิจกรรมตามสาระการเรียนรู้

3. แบบการสังเกตพฤติกรรม

4. แบบบันทึกพัฒนาการรายบุคคล

5. สมรรถนะเชิงพฤติกรรม

6. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)

7. คู่มือ DSPM+ ขยายอายุ 5-6 ปี

8. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560

9. มีการติดตามและบันทึกการใช้ภาษาของเด็กอย่างสม่ำเสมอ

3.6.2 ข เด็กมีทักษะในการดูรูปภาพ สัญลักษณ์ การใช้หนังสือ รู้จักตัวอักษร การคิดเขียนคำ และการอ่านเบื้องต้นได้สมวัยและตามลำดับพัฒนาการ

รายการพิจารณา: เด็กมีทักษะในการดูรูปภาพ สัญลักษณ์ การใช้หนังสือ รู้จักตัวอักษร การคิดเขียนคำ และการอ่านเบื้องต้นได้สมวัยและตามลำดับพัฒนาการ

รายละเอียดการพิจารณา: เด็กมีทักษะในการดูรูปภาพ สัญลักษณ์ การใช้หนังสือ รู้จักตัวอักษร การคิดเขียนคำ และการอ่านเบื้องต้นได้สมวัยและตามลำดับพัฒนาการ

เด็กอายุ 3-4 ปี อ่านภาพและพูดข้อความด้วยภาษาของตน

เด็กอายุ 4-5 ปี อ่านภาพ สัญลักษณ์ คำ พร้อมทั้งชี้หรือกวาดตามองข้อความตามบรรทัด

เด็กอายุ 5-6 ปี อ่านภาพ สัญลักษณ์ คำ ด้วยการชี้หรือกวาดตามองจุดเริ่มต้น หรือจุดจบของข้อความ

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. มีการติดตามและบันทึกการใช้ภาษาของเด็กอย่างสม่ำเสมอ
2. บันทึกการติดตามประเมินผลหลังการจัดกิจกรรมตามสาระการเรียนรู้
3. แบบการสังเกตพฤติกรรม
4. แบบบันทึกพัฒนาการรายบุคคล
5. สมรรถนะเชิงพฤติกรรม
6. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)
7. คู่มือ DSPM+ ขยายอายุ 5-6 ปี
8. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560
9. มีการติดตามและบันทึกการใช้ภาษาของเด็กอย่างสม่ำเสมอ

3.6.3 ข เด็กมีทักษะการวาด การขีดเขียนตามลำดับขั้นตอน พัฒนาการสมวัย นำไปสู่การขีดเขียนคำที่คุ้นเคยและสนใจ

รายการพิจารณา: เด็กมีทักษะการวาด การขีดเขียนตามลำดับขั้นตอนพัฒนาการสมวัย นำไปสู่การขีดเขียนคำที่คุ้นเคย และสนใจ

รายละเอียดการพิจารณา: เด็กมีทักษะการวาด การขีดเขียนตามลำดับขั้นตอนพัฒนาการสมวัย นำไปสู่การขีดเขียนคำที่คุ้นเคยและสนใจ โดยเด็กอายุ 3-4 ปี ขีดเขียนอย่างมีทิศทาง เด็กอายุ 4-5 ปี เขียนคล้ายตัวอักษร และเด็กอายุ 5-6 ปี เขียนชื่อตนเองตามแบบ เขียนข้อความด้วยวิธีที่คิดขึ้นเอง

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. มีการติดตามและบันทึกการใช้ภาษาของเด็กอย่างสม่ำเสมอ
2. บันทึกการติดตามประเมินผลหลังการจัดกิจกรรมตามสาระการเรียนรู้
3. แบบการสังเกตพฤติกรรม
4. แบบบันทึกพัฒนาการรายบุคคล
5. สมรรถนะเชิงพฤติกรรม
6. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)
7. คู่มือ DSPM+ ขยายอายุ 5-6 ปี
8. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560
9. มีการติดตามและบันทึกการใช้ภาษาของเด็กอย่างสม่ำเสมอ

3.6.4 ข เด็กมีทักษะในการสื่อสารอย่างเหมาะสมตามวัย โดยใช้ภาษาไทยเป็นหลักและมีความคุ้นเคยกับภาษาอื่นด้วย

รายการพิจารณา: เด็กมีทักษะในการสื่อสารอย่างเหมาะสมตามวัย โดยใช้ภาษาไทยเป็นหลัก และมีความคุ้นเคยกับภาษาอื่นด้วย

รายละเอียดการพิจารณา: เด็กมีทักษะในการสื่อสารอย่างเหมาะสมตามวัย โดยใช้ภาษาไทยเป็นหลักในการพูดคุย สนทนา สื่อความหมาย และมีความคุ้นเคยกับภาษาอื่นด้วย ซึ่งอาจเป็นภาษาท้องถิ่น หรือภาษาต่างประเทศ

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. มีการติดตามและบันทึกการใช้ภาษาของเด็กอย่างสม่ำเสมอ
2. บันทึกการติดตามประเมินผลหลังการจัดกิจกรรมตามสาระการเรียนรู้
3. แบบการสังเกตพฤติกรรม
4. แบบบันทึกพัฒนาการรายบุคคล
5. สมรรถนะเชิงพฤติกรรม
6. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)
7. คู่มือ DSPM+ ขยายอายุ 5-6 ปี
8. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560
9. มีการติดตามและบันทึกการใช้ภาษาของเด็กอย่างสม่ำเสมอ

ตัวบ่งชี้ที่ 3.7 ข เด็กมีพัฒนาการด้านสังคม คุณธรรม มีวินัย และความเป็นพลเมืองดี

3.7.1 ข เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างสมวัย และแสดงออกถึงการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล

รายการพิจารณา: เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างสมวัย และแสดงออกถึงการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล

รายละเอียดการพิจารณา: เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างสมวัยจากการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ผ่านการเรียนรู้ทางสังคม เช่น การเล่น การทำงานกับผู้อื่นหรือกลุ่มเพื่อน และแสดงออกถึงการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรม
2. บันทึกการติดตามประเมินผลหลังการจัดกิจกรรมตามสาระการเรียนรู้
3. แบบบันทึกพัฒนาการตามวัยรายบุคคล
4. สมรรถนะของเด็กปฐมวัยในการพัฒนาตามวัย (3-5 ปี)
5. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)
6. คู่มือ DSPM+ ขยายอายุ 5-6 ปี
7. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560

3.7.2 ข เด็กมีความเมตตา กรุณา มีวินัย ซื่อสัตย์ รับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม และมีค่านิยมที่พึงประสงค์สมวัย

รายการพิจารณา: เด็กมีความเมตตา กรุณา วินัย ซื่อสัตย์ รับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม และมีค่านิยมที่พึงประสงค์สมวัย

รายละเอียดการพิจารณา

1. เด็กแสดงความรักเพื่อนและเมตตาต่อสัตว์เลี้ยง และแสดงความเอื้ออาทรด้วยการปลอบใจช่วยเหลือเพื่อนและสัตว์เลี้ยงที่เจ็บหรือลำบาก ระหว่างเล่นและทำกิจกรรมร่วมกัน ไม่ทำร้าย ว่าร้าย เอารัดเอาเปรียบต่อคน สัตว์ และทำลายสิ่งของ

2. ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎระเบียบของห้อง ของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย/โรงเรียนอนุบาล สามารถบอกได้ว่าสิ่งของใดเป็นของตนหรือของผู้อื่น เล่นของเล่นแล้วเก็บเข้าที่ เข้าแถวเมื่อต้องรับของหรือซื้อของ รับผิดชอบช่วยเหลือ และดูแลตัวเอง ทำกิจวัตรประจำวัน ทำสิ่งที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ

3. เด็กรู้จักหน้าที่ ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ในบ้านชุมชน และกฎจราจรเบื้องต้นในการเดินทาง เช่น การใช้ทางม้าลาย สัญญาณจราจร

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรม
2. บันทึกการติดตามประเมินผลหลังการจัดกิจกรรมตามสาระการเรียนรู้
3. แบบบันทึกพัฒนาการตามวัยรายบุคคล
4. สมรรถนะของเด็กปฐมวัยในการพัฒนาตามวัย (3-5 ปี)
5. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)
6. คู่มือ DSPM+ ขยายอายุ 5-6 ปี
7. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560

3.7.3 ข เด็กสามารถเล่น และทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นกลุ่ม เป็นได้ทั้งผู้นำ และผู้ตาม แก้ไขข้อขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์

รายการพิจารณา

1. เด็กรู้จักเล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นกลุ่ม
2. เป็นได้ทั้งผู้นำและผู้ตาม แสดงความเป็นตัวเอง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
3. แก้ไขข้อขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์

รายละเอียดการพิจารณา

1. เด็กเริ่มเล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นกลุ่มได้ตามวัย โดยที่มีครูแนะนำ

2. ต่อมาเด็กทำได้เองในการตกลงเป้าหมาย แบ่งหน้าที่ มีกติกาในการช่วยกัน หรือแข่งกันอย่างยุติธรรม และทำอย่างต่อเนื่องจนเสร็จ

3. เป็นได้ทั้งผู้นำและผู้ตามสับเปลี่ยนกันไป แสดงความเป็นตัวเองและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ร่วมกันตัดสินใจเลือกทำในทางที่ดีที่สุดสำหรับกลุ่ม

4. แก้ไขข้อขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ เช่น ประนีประนอม ต่อรองโดยไม่ใช้ความก้าวร้าว

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรม
2. บันทึกการติดตามประเมินผลหลังการจัดกิจกรรมตามสาระการเรียนรู้
3. แบบบันทึกพัฒนาการตามวัยรายบุคคล
4. สมรรถนะของเด็กปฐมวัยในการพัฒนาตามวัย (3-5 ปี)
5. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)
6. คู่มือ DSPM+ ขยายอายุ 5-6 ปี
7. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560

3.7.4 ข เด็กภาคภูมิใจที่เป็นสมาชิกที่ดีในครอบครัว ชุมชน สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และตระหนักถึงความเป็นพลเมืองดีของประเทศไทย และภูมิภาคอาเซียน

รายการพิจารณา: เด็กภูมิใจที่เป็นสมาชิกที่ดีในครอบคัว ชุมชน สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และตระหนักถึงความเป็นพลเมืองของประเทศไทย และภูมิภาคอาเซียน

รายละเอียดการพิจารณา

1. เด็กภาคภูมิใจที่เป็นสมาชิกที่ดีในครอบครัว รู้สถานภาพของตน เช่น บอกว่าเป็นลูกของพ่อแม่ เป็นหลานตาชูที่ขายอาหาร โตขึ้นจะเป็นหมอเหมือนป้า

2. เด็กรู้ชื่อและบอกลักษณะของชุมชน และสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เล่าถึงสิ่งที่ชอบ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของส่วนรวม

3. ตระหนักถึงความเป็นพลเมืองดีของประเทศไทย และภูมิภาคอาเซียน บอกได้ว่าเป็นคนไทย/อยู่ในประเทศไทย ร้องเพลงชาติ รู้จักเคารพธงชาติไทย รู้ชื่อประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ในภูมิภาคอาเซียน

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรม
2. บันทึกการติดตามประเมินผลหลังการจัดกิจกรรมตามสาระการเรียนรู้
3. แบบบันทึกพัฒนาการตามวัยรายบุคคล
4. สมรรถนะของเด็กปฐมวัยในการพัฒนาตามวัย (3-5 ปี)
5. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)
6. คู่มือ DSPM+ ขยายอายุ 5-6 ปี
7. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560

หลักการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

ผู้เลี้ยงดูเด็กควรปฏิบัติด้วยการให้ความรักความอบอุ่น สนใจและเอาใจใส่เด็ก คำนึงถึงความต้องการและธรรมชาติตามวัยของเด็กเป็นรายบุคคล ผู้เลี้ยงดูต้องเป็นตัวอย่างที่ดี มีอารมณ์ที่มั่นคงสม่ำเสมอในการให้การอบรมเลี้ยงดู และมีการใช้แรงเสริมที่ถูกต้องและเหมาะสมกับพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. อาหารและโภชนาการ อาหารที่ไม่มีคุณค่า ไม่เหมาะสมกับโภชนาการ ไม่เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายของเด็กปฐมวัย ย่อมไม่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายของเด็ก เช่น เด็กรับประทานแต่ข้าวเป็นหลัก ขาดอาหารประเภทเนื้อสัตว์ ไข่ นม หรือขาดผัก ผลไม้ ร่างกายของเด็กก็ย่อมไม่ได้สารอาหารครบ ตามความต้องการของร่างกาย ร่างกายจึงไม่เจริญเติบโตแข็งแรง ไม่มีแรงต้านทานโรค ต่างจากเด็กปฐมวัยที่ได้รับอาหารถูกต้องตามหลักโภชนาการ เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโต หากไม่ได้อาหารที่มีคุณค่าถูกต้องตามหลักโภชนาการเจริญเติบโตของร่างกายก็จะช้าลง หรืออาจจะหยุดชะงักได้ การให้อาหารเด็กปฐมวัยแต่ละมื้อควรกำหนดให้มีอาหารครบทั้ง 5 หมู่ในปริมาณที่เพียงพอ เพื่อให้ได้สารอาหารครบทุกชนิดตามความต้องการของร่างกาย และเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เด็กอยากรับประทาน ผู้เลี้ยงดูควรใช้หลักจิตวิทยาเข้าช่วย โดยปรุงแต่งอาหารให้มีสีสันน่ารับประทาน ขนาดให้พอเหมาะสม รสชาติก็ควรมีบ้างเมื่อเด็กโตขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม รสชาติของอาหารสำหรับเด็กไม่ควรมีรสจัดเหมือนของผู้ใหญ่ อาหารของเด็กปฐมวัยในช่วงต้นๆ

คือ 1-4 ปี ควรเป็นอาหารที่ย่อยง่าย เพราะฟันของเด็กยังขึ้นไม่ครบ การบดเคี้ยวอาหารก็ยังไม่เหมือนผู้ใหญ่ และน้ำย่อยก็ยังมีไม่เท่าของผู้ใหญ่

2. น้ำ เด็กปฐมวัยควรดื่มน้ำให้เพียงพอ และน้ำดื่มควรเป็นน้ำที่สะอาดปราศจากเชื้อโรค จะช่วยป้องกันการเจ็บป่วยจากโรคอุจจาระร่วง และโรคพยาธิ น้ำสะอาดและปลอดภัย คือ น้ำต้มสุก นอกจากน้ำเปล่าเครื่องดื่มอื่นๆ ที่ควรดื่มคือ น้ำเต้าหู้ นมรสจืด น้ำผลไม้ที่ไม่เติมน้ำตาล ไม่ควรให้เด็กดื่มน้ำหวานหรือน้ำอัดลม เพราะมีน้ำตาลสูง ถ้าดื่มมากจะอิ่มท้องทำให้รับประทานอาหารมื้อหลักที่มีประโยชน์ต่อร่างกายได้น้อยลง ทำให้เด็กขาดสารอาหารได้

3. การออกกำลังกาย เป็นการช่วยพัฒนากล้ามเนื้อต่างๆ ในร่างกาย บริหารทุกส่วนในร่างกายทั้งกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กให้แข็งแรงและพัฒนาไปอย่างเหมาะสมกับวัย โดยปกติแล้วตามธรรมชาติของเด็กวัยนี้ เป็นวัยที่ซุกซน อยากดูโน่นดูนี่ อยากรู้อยากเห็นไปหมด เด็กจึงมักไม่อยู่กับที่จะเคลื่อนไหวไปตลอดเวลาที่ตัวเองต้องการ อยากเห็นอยากสำรวจ และวัยนี้ยังเป็นวัยชอบเล่น ปีนป่าย วิ่งเล่น เนื่องจากส่วนมากมักมีพลังงานเหลือใช้ การทำกิจกรรมต่างๆ และการเล่นของเด็กวัยนี้เท่ากับเป็นการได้ออกกำลังกายไปในตัวอยู่แล้ว จึงไม่ค่อยน่าเป็นห่วงว่าเด็กจะไม่ได้ออกกำลังกาย แต่อย่างไรก็ตามเด็กปฐมวัยบางคนก็ชอบเก็บตัวอยู่คนเดียว บางคนเรียบร้อยไม่ชอบออกวิ่งเล่นกับเพื่อน หรือผู้เลี้ยงดู จึงควรให้ความสนใจเด็กเหล่านี้เป็นพิเศษ ดูแลให้เด็กเหล่านี้ได้ทำกิจกรรมต่างๆ ได้ออกเล่นสนาม หรือได้ช่วยทำงานเบาๆ บ้าง เช่น รดน้ำต้นไม้โดยใช้ฝักบัวเล็กๆ เด็กหยิบของใช้ หรือช่วยเอาเศษกระดาษไปทิ้งลงถังขยะ กิจกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นกิจกรรมออกกำลังกาย และยังเป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีให้เด็กรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น และขยันหมั่นเพียร

แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการตามวัยของเด็กปฐมวัย

อายุแรกเกิด - 2 เดือน

1. อุ้มเด็กบ่อยๆ พูดคุยลูบไล้ตัวเด็กบ่อยๆ
2. จับเด็กนั่งหลังพิงอก อุ้มให้ดูสิ่งต่างๆ รอบตัว
3. ให้เด็กนอนคว่ำบ้าง หงายบ้าง
4. ส่งเสียงเรียกเด็ก หรือเขย่าของให้เด็กมองหาที่มาของเสียง
5. แขวนโมบายให้เด็กหัดคว้าจับ
6. ร้องเพลง
7. พูดคุย บอกเด็กเวลาจะทำอะไรกับเขา

อายุ 2 - 3 เดือน

1. ให้เด็กนอนคว่ำให้หัดยกศีรษะ
2. ให้เด็กคว้าจับสิ่งของ และให้เล่นของเขย่าที่มีเสียงดัง
3. พูดคุยเล่น หัวเราะทำท่าทางต่างๆ ให้เด็กเล่นด้วย
4. ให้เด็กเล่นมือ ดูดนิ้ว
5. รับรู้ความต้องการเมื่อเด็กส่งสัญญาณบอก เช่น การร้องเพื่อให้อุ้ม ร้องเมื่อหิว เปียกแฉะ
6. บอกให้เด็กรับรู้ว่ามีคนรอบข้างเขาเป็นใคร
7. ขยับแขน ขา นวดสัมผัสให้เด็กบ่อยๆ

อายุ 3 - 4 เดือน

1. ทำเช่นเดียวกับก่อนหน้านี้ และท่านอนหงายให้หัดตะแคงตัว ท่านอนคว่ำหักยกหัวและอกให้พ้นพื้นโดยเอาแขนยัน
2. ให้มองลูกปัดเล็กๆ ที่อยู่ตรงหน้า และพยายามเอื้อมจับ
3. หัดเอามือทั้ง 2 ข้างมาประสานกัน
4. พูดคุย ร้องเพลงเล่น ส่งเสียงโต้ตอบกับเด็ก

อายุ 4 - 5 เดือน

1. ทำเช่นเดียวกับก่อนหน้านี้
2. และชี้ชวนให้มองตามสิ่งของที่เคลื่อนไหว
3. ให้เด็กจับโมบายให้เคลื่อนไหวไปมา
4. ให้เด็กลากของเล็กๆ ที่ผูกเชือกไว้เข้าหาตัว
5. ให้เด็กหัดพลิกคว่ำหรือหงาย
6. ร้องเพลง
7. พูดคุย ทักทายเด็กด้วยชื่อของเขา
8. หัดให้เด็กหยิบจับสิ่งของขนาดต่างๆ กัน

อายุ 5 - 7 เดือน

1. พูดคุยกับเด็กบ่อยๆ
2. ให้เด็กเล่นกับกระจก
3. ให้เด็กมองตามของตก
4. เล่นหาของที่มีผ้าคลุมไว้บางส่วน
5. ให้ถือของเล็กๆไว้ในมือ ข้างละ 1 ชิ้น หัดให้เปลี่ยนมือถือของ
6. หัดให้เด็กพลิกคว่ำ หงายจับนั่งพิงเบาะ
7. ให้นั่งโดยใช้มือยัน
8. หัดคืบไปหาสิ่งของที่วางล่อไว้ข้างหน้า

อายุ 7 - 9 เดือน

1. หัดให้เด็กนั่งเอง
2. หัดคลานไปหาสิ่งของต่างๆ
3. เล่น จ๊ะเอ๋ ตบแผละ
4. หัดให้หยิบจับสิ่งของเล็กๆ ด้วยนิ้วโป้งและนิ้วชี้แล้วเอาเข้าปาก
5. เล่นปาของลงพื้นให้เกิดเสียงดัง
6. หัดให้เลียนเสียงสูง ต่ำ ตามที่ผู้ใหญ่สอน
7. เรียกชื่อเด็กบ่อยๆ เพื่อให้รู้จักชื่อตนเอง
8. สอนให้รู้จักพ่อ แม่

อายุ 9 - 11 เดือน

1. สอนให้หยิบจับของด้วยนิ้วโป้งและนิ้วชี้บ่อยๆ จนคล่อง
2. ให้เด็กหัดดื่มน้ำจากแก้ว
3. หัดหยิบอาหารเข้าปาก
4. รู้จักอวัยวะต่างๆ บนในหน้า โดยทำท่าทางให้เด็กเลียนแบบ เช่น ทำปากจู๋ ตาหยี
5. หัดให้ปล่อยของเมื่อขอและฝึกทำบ่อยๆ
6. ให้โอกาสหยิบจับดินสอนขีดเขียน
7. หัดให้เดินเกาะเฟอร์นิเจอร์ และจูงเดิน

อายุ 11 - 13 เดือน

1. หัดตั้งไข่ ยืนทรงตัวและเดินเอง
2. หัดหยิบจับสิ่งของ
3. หัดกินอาหารด้วยตนเอง และกินอาหารร่วมโต๊ะกับผู้ใหญ่
4. หัดเรื่องการช่วยตนเองในเรื่องการแปรงฟัน
5. หัดถอดเสื้อผ้า
6. รู้จักคนในครอบครัว

อายุ 13 - 15 เดือน

1. พูดคุยโต้ตอบ ชี้ชวนให้เด็กสังเกตสิ่งของและคนรอบข้าง
2. ให้หาของที่ปิดซ่อนไว้
3. ชี้ให้ดูภาพและเล่าเรื่องสั่นๆ ให้เด็กฟัง
4. หัดใช้ช้อนตักอาหาร ดื่มน้ำและนมจากถ้วย
5. พยายามให้เด็กคุ้นเคยกับการแปรงฟัน โดยแปรงฟันให้ทุกครั้งที่อาบน้ำให้เด็ก

อายุ 15 - 18 เดือน

1. พาเดินเล่นบ่อยๆ ให้โอกาเด็กเดิน วิ่ง และหยิบจับสิ่งของ โดยดูแลให้ปลอดภัย
2. จัดหาและทำของเล่นที่มีสี และรูปทรงต่างๆ
3. สอนให้ร้องเพลง เต้นตามจังหวะ เลียนแบบผู้อื่น
4. หัดพูดเป็นคำๆ จากสิ่งต่างๆ แวดล้อมเด็ก
5. หัดกินอาหารด้วยช้อน ดื่มน้ำจากแก้วน้ำ
6. หัดถอดกางเกง และหัดใส่กางเกง
7. สอนให้บอกเวลาอุจจาระ ปัสสาวะ
8. สอนให้รู้จักอวัยวะในร่างกาย
9. สอนให้ดูรูปจากหนังสือ สอนให้เด็กขีดเขียนด้วยดินสอ

อายุ 18 - 20 เดือน

1. สนใจสิ่งที่เด็กพยายามทำ ชี้แนะให้กำลังใจ ให้เด็กคิดเองและทำเองบ้าง
2. ฝึกเด็กให้ช่วยตัวเอง ขับถ่ายให้เป็นที่ ให้เข้าห้องน้ำ ถอดกางเกงเวลาอุจจาระ ปัสสาวะ รู้จักล้างมือก่อนกินอาหารและขับถ่าย
3. ให้เด็กมีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆ ภายในบ้าน
4. ให้เล่นเตะบอล โยนบอล ให้หัดดูหนังสือและพลิกทีละหน้า
5. ให้เด็กกินอาหารด้วยตนเอง
6. พูดคุยซักถามให้เด็กตอบ สอนให้รู้จักสีและจำนวน
7. ให้หัดขีดเขียนรูปกากบาท และวงกลม ให้ต่อแท่งไม้

อายุ 2 ปี

1. สอนให้รู้จักทักทาย ขอบคุณ ขอโทษ เวลาที่เหมาะสม
2. ตัดอาหารเป็นชิ้นเล็กๆ ให้เด็กตักกินเอง
3. ผู้เลี้ยงดูทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีตลอดเวลา และอบรมสั่งสอนเด็กด้วยเหตุผลง่ายๆ

อายุ 2 ปี 6 เดือน

1. พาเด็กเดินรอบบ้าน และบริเวณใกล้ๆ ชี้ชวนให้สังเกตสิ่งที่พบเห็น หมั่นพูดคุยด้วยคำพูดที่ชัดเจนและตอบคำถามของเด็กโดยไม่ดุหรือแสดงความรำคาญ
2. ชวนเด็กแปรงฟันเมื่อตื่นนอนและก่อนนอนทุกวัน
3. ส่งเสริมกิจกรรมกลางแจ้ง การวิ่งเล่น การเข้ากลุ่มกับเด็กอื่น
4. ฝึกหัดการขีดเขียน สอนให้รักการอ่าน โดยมีคนทำเป็นตัวอย่าง มีหนังสือที่เหมาะสม
5. ฝึกหัดการช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน การฝึกหัดขับถ่าย

อายุ 3 ปี

1. สนับสนุนให้เด็กพูด เล่าเรื่อง ร้องเพลง ขีดเขียน และทำท่าทางต่างๆ
2. สังเกตท่าที ความรู้สึกของเด็กและตอบสนองโดยไม่บังคับ หรือตามใจเกินไป ควรค่อยๆ พูดผ่อนปรน
3. จัดหาของที่มีรูปร่างและขนาดต่างๆ ให้เด็กเล่น หัดขีดเขียน หัดนับแยกกลุ่ม และเล่นสมมุติ

อายุ 4 ปี

1. ตอบคำถามของเด็ก
2. เล่าเรื่องจากภาพ คุยซักถาม เล่าเรื่อง
3. ฝึกให้เด็กใส่เสื้อผ้า ติดและกลัดกระดุม รูดซิป

อายุ 5 ปี

1. ให้เด็กเดินบนไม้กระดานแผ่นเดียว หัดยืนทรงตัวขาเดียว และกระโดดข้ามเชือก
2. เล่นทาย “อะไรเอ่ย” บ่อยๆ ฝึกหัดนับสิ่งของและหยิบของตามจำนวน 1-5 ชิ้น
3. ให้ช่วยทำงานบ้านง่ายๆ และพูดคุยเกี่ยวกับสิ่งที่ทำ เช่น ซักผ้า เลือกข้าวเปลือก
4. ฝึกให้สังเกต รู้จักเปรียบเทียบสิ่งที่แตกต่างและจัดกลุ่มสิ่งที่เหมือนกัน

อายุ 6 ปี

1. ให้เด็กนับสิ่งของที่พบเห็น หัดอ่าน เขียนรูปและตัวอักษร

2. พูดคุยกับเด็กเกี่ยวกับบุคคลต่างๆ และประเพณีในท้องถิ่น

3. ให้เด็กวาดรูปตามความคิดของตนและเล่าเรื่องจากรูปที่วาดหรืออธิบายสิ่งที่ตนพบเห็น

แนวทางการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

1. จัดสิ่งแวดล้อมของสถานรับเลี้ยงเด็กให้เหมาะสมสำหรับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในแต่ละช่วงวัย

2. ส่งเสริมพัฒนาเด็กอย่างต่อเนื่องทุกวัน อย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง โดยฝึกเด็กผ่านการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน หรือฝึกผ่านการเล่นกับเด็ก

3. ขณะฝึกเด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็กควรใช้คำพูดง่ายๆ สั้น ชัดเจน และคงที่

4. ให้เวลาเด็กปฏิบัติตาม 3-5 วินาที ถ้าเด็กยังไม่ได้ทำ ให้ผู้เลี้ยงดูเด็กพูดซ้ำ (ข้อความเดิม) พร้อมทั้งช่วยเหลือเด็กจนทำเสร็จ

5. ผู้เลี้ยงดูเด็กควรให้ความช่วยเหลือเด็กเท่าที่จำเป็น ลดการช่วยเหลือลงเมื่อเด็กทำได้ การช่วยเหลืออาจทำได้ดังนี้

5.1 ทางกาย: จับมือทำ เมื่อเด็กทำได้ลดการช่วยเหลือลงโดยให้แตะข้อศอกของเด็กและกระตุ้นโดยใช้คำพูดให้เด็กทำ

5.2 ทางวาจา: บอกให้เด็กทราบในสิ่งที่ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องการให้เด็กทำ

5.3 ทางท่าทาง: ผู้เลี้ยงดูเด็กชี้ให้เด็กทำ ผงกศีรษะเมื่อเด็กทำถูกต้อง ส่ายหน้าเมื่อเด็กทำไม่ถูก

6. ถ้าเด็กเกิดการเรียนรู้แล้ว ให้เปลี่ยนข้อความแบบต่างๆ แต่มีความหมายเหมือนกัน เพื่อให้เด็กเรียนรู้สิ่งแตกต่างกัน เช่น ใช้คำพูดว่า “ไม่ใช่” แทนคำว่า “ไม่ถูกต้อง” เป็นต้น

7. ผู้เลี้ยงดูเด็กควรเสริมแรงเด็กทันทีเมื่อเด็กทำได้ถูกต้อง ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือให้ทำได้ หรือเด็กทำได้เอง เช่น ยิ้ม ชมเชย ปรบมือ สัมผัส ให้ขนม แต่ควรคำนึงถึงสิ่งดังต่อไปนี้

7.1 ให้แรงเสริมเหมาะสมกับวัยช่วงนั้นๆ ควรเป็นสิ่งที่เด็กชอบ เนื่องจากเด็กแต่ละคนชอบไม่เหมือนกัน

7.2 ควรให้แรงเสริมบ่อยๆ เมื่อต้องการให้เกิดทักษะ หรือพฤติกรรมใหม่เกิดขึ้น

7.3 ควรลดแรงเสริมลงเมื่อเด็กทำได้แล้ว

7.4 ควรขัดขวางไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่ต้องการ หรือป้องกันเด็กไม่ให้ทำสิ่งที่ผิด หรือสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เช่น เด็กใช้มือปัดสิ่งของ เป็นสิ่งที่เด็กทำไม่ถูกต้อง ผู้เลี้ยงดูเด็กบอกเด็กว่าไม่ควรทำและให้เด็กเก็บของหลังจากนั้นเบี่ยงเบนความสนใจ เพิกเฉยกับพฤติกรรมที่เด็กทำไม่ถูก เป็นต้น

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยแรกเกิด – 6 ปี สามารถช่วยส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการที่สมวัย ช่วยสร้างความผูกพันระหว่างเด็กและผู้เลี้ยงดู โดยการส่งเสริมพัฒนาการเด็กควรส่งเสริมในช่วงเวลาที่เด็กพร้อมอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัย

ปัญหาพัฒนาการเด็กไม่เป็นไปตามเกณฑ์

ตัวอย่างเด็กที่สงสัยได้ว่ามีพัฒนาการล้าช้า ไม่เป็นไปตามเกณฑ์ ดังนี้

- อายุ 1-2 เดือน ไม่ตอบสนองต่อเสียง
- อายุ 6 เดือน ไม่คว่ำ ไม่ส่งเสียงอ้อแอ้
- อายุ 9 เดือน ไม่นั่งเอง ไม่แสดงอารมณ์สนุกหรือเล่นกับคนใกล้ชิด
- อายุ 12 เดือน ไม่สื่อสารด้วยท่าทาง ไม่สนใจคน
- อายุ 18 เดือน ไม่เดิน ไม่เข้าใจคำสั่งง่ายๆ
- อายุ 2 ปี ไม่รู้จักการเล่นของเล่น พูดเป็นคำๆ ได้น้อยกว่า 50 คำ
- อายุ 3 ปี ภาษาที่เด็กพูด คนอื่นฟังไม่เข้าใจ ยังไม่พูดเป็นประโยค
- อายุ 4-5 ปี ไม่เล่นเข้ากลุ่มกับเพื่อน เล่าเรื่องไม่ได้ แต่งตัวเองไม่ได้

สาเหตุที่เด็กมีพัฒนาการล่าช้าส่วนใหญ่ ประมาณ 90% พบว่า เกิดจากการเลี้ยงดู เด็กขาดประสบการณ์ โดยเมื่อมีการแนะนำพ่อแม่ผู้ปกครองถึงวิธีการส่งเสริมพัฒนาการให้เด็ก และกลับมาประเมินซ้ำอีกครั้งใน 1 เดือน พบว่า เด็กส่วนใหญ่มีพัฒนาการที่ดีขึ้น และสมกับวัย

- **เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการเด็กปฐมวัย**

การพัฒนาเด็กเปรียบเสมือนการลงทุนพัฒนาสังคมให้มีคุณค่า เด็กแรกเกิดถึง 6 ปี เป็นช่วงที่มีความสำคัญเนื่องจากพัฒนาการและการเจริญเติบโตเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีพัฒนาการด้านสมอ งมากกว่าผู้ใหญ่ถึงร้อยละ 80 พัฒนาการเด็กเป็นรากฐานของการพัฒนามนุษย์ไปตลอดชีวิต ซึ่งพัฒนาการแต่ละช่วงวัยเกิดจากปัจจัยที่แตกต่างกัน เช่น ปัจจัยจากมารดา ทารก สภาพการเลี้ยงดู โดยสุขภาวะของเด็ก 0-1 ปี ทั้งทางกาย จิตใจ และสังคม เป็นผลมาจากปัจจัยทางชีวภาพ สภาพแวดล้อม การมีปฏิสัมพันธ์ การเลี้ยงดู เศรษฐกิจ การเมืองและเทคโนโลยี การติดตามพัฒนาการของเด็กให้เหมาะสมตามช่วงวัยเป็นสิ่งที่ส่งผลให้เด็กเติบโตได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข ซึ่งพัฒนาการจะมีการเปลี่ยนแปลงตามความสามารถในการทำงานและวุฒิภาวะของอวัยวะต่างๆ ของร่างกายที่จะทำให้บุคคลสามารถที่จะทำสิ่งต่างๆ ได้อย่างซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ปัจจัยด้านตัวเด็กที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

- พัฒนาการด้านร่างกาย เด็กปฐมวัยมีการเจริญเติบโตทางด้านร่างกายไปอย่างรวดเร็วและสม่ำเสมอ สมองมีการเจริญเติบโต วัยนี้มีการเคลื่อนไหวร่างกายมาก การได้รับการสร้างภูมิคุ้มกันตามวัย และการได้รับสารอาหารที่เหมาะสมเพียงพอกับความต้องการของร่างกายจะทำให้ร่างกายเจริญเติบโต

- พัฒนาการด้านอารมณ์จิตใจ และสังคม การเลี้ยงดูในวัยนี้ บุคคลที่เลี้ยงดูเด็กและสภาพแวดล้อมมีความสำคัญต่อด้านจิตใจของเด็กมาก การตอบสนองความต้องการของเด็กทันทีจะทำให้เด็กเกิดความพอใจและมีความสุข เด็กจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเองว่าตนสามารถแสดงออกให้ผู้อื่นตอบ สนองสิ่งที่ตนต้องการได้ เด็กในวัยนี้จะมีความเป็นตัวของตัวเองมากที่สุด อยากรู้อยากเห็นและสนใจสิ่งต่างๆ มีการแสดงออกอย่างเปิดเผย และชอบเมื่อได้รับการตามใจ เด็กที่มีสุขภาพจิตดีจะพร้อมมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมกับบุคคลเพื่อการเรียนรู้ถึงการแสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสม

- พัฒนาการด้านสติปัญญา เด็กเรียนรู้สิ่งที่อยู่รอบตัวผ่านการใช้ประสาทสัมผัสด้วยการมองดู การฟัง การชิมรส และการแตะต้องสัมผัสสิ่งที่อยู่รอบตัว การเรียนรู้ในช่วงแรกจึงอยู่ในวงแคบ เมื่อเด็กสามารถพึ่งพาตนเองได้ เดินได้ วิ่งได้ และด้วยธรรมชาติของวัยที่มีความอยากรู้อยากเห็นสนใจทุกสิ่งอย่าง ประกอบกับการอบรมเลี้ยงดูให้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดียิ่งเป็นปัจจัยเสริมให้เด็กมีความกระตือรือร้น ช่างซักถาม สำรวจ ทดลอง การกระทำดังกล่าวจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภายในสมอง ทำให้เด็กเกิดพัฒนาการและการเรียนรู้ที่ดี มีความรู้ความเข้าในเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ และเมื่อมีโอกาสได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนวัยเดียวกันและต่างวัย ยิ่งทำให้เด็กได้รับการพัฒนาที่หลากหลายมุมมองมากขึ้น

2. ปัจจัยด้านครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ครอบครัวนับว่ามีอิทธิพลอย่างมากต่อเด็กทั้งด้านสุขภาพร่างกาย หรือประสบการณ์ต่างๆ ที่เด็กได้รับ สัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัวเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ของเด็ก เด็กจะสังเกตพฤติกรรมที่ผู้ใหญ่แสดงต่อกันและค่อยๆ เรียนรู้ไปทีละเล็กทีละน้อย จนกลายเป็นพฤติกรรมของตนเอง สัมพันธภาพที่ดีของสมาชิกในครอบครัวส่งผลต่อพัฒนาการของเด็ก ดังนี้

- ครอบครัวที่มีความรักความอบอุ่น พ่อแม่อยู่กันอย่างพร้อมหน้าด้วยความเข้าใจซึ่งกันและกัน ทำให้เด็กมีโอกาสพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญาไปในทิศทางที่ดีเหมาะสมกับวัย พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันจะช่วยกันเอาใจใส่ดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด รวมถึงการฝึกให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเองอย่างเหมาะสมกับวัย จัดหาของเล่น รวมทั้งมีเวลาเล่นกับเด็ก มีกิจกรรมการออกกำลังกายเพื่อพัฒนาการใช้กล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ของร่างกาย ส่งเสริมให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสในการหยิบจับและสำรวจสิ่งต่างๆ ที่ตนสนใจ เด็กเห็นแบบอย่างที่ดีจากพฤติกรรมที่สมาชิกในครอบครัวแสดงออกต่อกัน แล้วซึมซับเข้าเป็นส่วนหนึ่งในบุคลิกภาพของตนเอง ส่งผลให้เด็กมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีอารมณ์แจ่มใสเบิกบาน มีจิตใจที่ดีงามและปรับตัวได้ดี การส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสจะทำให้เด็กสามารถใช้ทุกส่วนของร่างกายเพื่อการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ ได้ ช่วยให้เด็กได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การคิดแก้ปัญหา การคิดวางแผน เด็กจะค่อยๆ สะสมประสบการณ์ในความสำเร็จที่จะช่วยให้มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและอยากเรียนรู้ในเรื่องอื่นๆ ต่อไป

- ครอบครัวแตกแยก/ครอบครัวหย่าร้าง เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์มีผลอย่างมากต่ออารมณ์จิตใจ และบุคลิกภาพของเด็ก ทำให้เด็กมีจิตใจที่เสื่อมโทรม โดดเดี่ยว และเก็บกด สภาพครอบครัวดังกล่าวเป็นสภาพที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเด็ก สภาพครอบครัวที่แตกแยกเป็นลักษณะของครอบครัวที่ขาดความรักความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะแสดงออกของความไม่ลงรอยกันอย่างชัดเจน สภาพเช่นนี้ทำร้ายจิตใจเด็กอย่างมาก ทำให้เด็กรู้สึกโดดเดี่ยวเหมือนอยู่ในสนามรบมีอันตรายรอบด้าน ทำให้เกิดภาวะตึงเครียดทางจิตใจเด็กเก็บกด ปรับตัวยากเพราะขาดความรักความอบอุ่นและการเอาใจใส่จากครอบครัว

3. ปัจจัยด้านสังคมและสื่อเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ความแตกต่างของสภาพแวดล้อมในเมืองและนอกเมืองส่งผลต่อวิถีชีวิต พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก เด็กที่อยู่ในสภาพแวดล้อมในเมืองขาดแคลนพื้นที่สำหรับวิ่งเล่น ดำเนินชีวิตด้วยความเร่งรีบใช้ชีวิตกับการเล่นคนเดียวมากกว่าการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น มักเล่นกับสื่อสำเร็จรูปหรือสื่อเทคโนโลยี และขาดแบบอย่างที่ดี ส่งผลต่อสุขภาพร่างกาย การพัฒนาทางอารมณ์จิตใจ ทักษะทางสังคม และการพัฒนาสติปัญญา เด็กที่อยู่ใน

สภาพแวดล้อมนอกเมืองเติบโตและใช้ชีวิตกับบรรยากาศสงบ มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ครอบครัวมีความใกล้ชิดสนิทสนม ได้ใช้เวลาว่างเล่นและอยู่กับธรรมชาติ ทำให้เด็กมีทักษะการเคลื่อนไหวที่คล่องแคล่ว มีสุขภาพจิตที่ดี ได้พัฒนาทักษะทางสังคมผ่านการเล่นร่วมกับผู้อื่น ได้เล่นและเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์

นอกจากนี้ สื่อและเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กปฐมวัยเป็นอย่างยิ่ง เพราะเวลาที่เด็กอยู่กับสื่อและเทคโนโลยีเหล่านี้ ทำให้เด็กมีเวลาน้อยลงที่จะได้เล่นร่วมกับผู้อื่น เล่นบทบาทสมมติ หรือมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งรอบตัว ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้สำคัญต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย นอกจากนี้สื่อยังมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็ก เนื่องจากเด็กวัยนี้เรียนรู้ผ่านการเลียนแบบ หากสาระเนื้อหาของสื่อแสดงถึงความก้าวร้าวรุนแรง เด็กย่อมซึมซับพฤติกรรมที่พบเห็น และนำมาลอกเลียนแบบ ทำให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กในระดับที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับโอกาสที่เด็กจะได้รับการตอบสนองความต้องการด้านต่างๆ และประสบการณ์ที่เด็กจะมีในช่วงเวลาหนึ่งๆ ถ้าภาวะแวดล้อมเอื้ออำนวยเต็มที่ เด็กจะมีโอกาสเติบโตและมีพัฒนาการสมบูรณ์ตามศักยภาพ ในทางตรงกันข้าม ถ้าปัจจัยภาวะแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยในช่วงวัยที่ควรจะเป็น ความสามารถในด้านนั้นๆ ก็จะถูกลิดรอนไป และเกิดปัญหาพัฒนาการถดถอย พัฒนาการล้าช้า หรือปัญหาพฤติกรรมแบบต่างๆ

- **เรื่อง ปัญหาพฤติกรรมเด็กที่พบบ่อย**

สมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทยได้ระบุปัญหาพฤติกรรมเด็กที่พบบ่อย ดังนี้

1. ปัญหาการรับประทานอาหารไม่เหมาะสม อาหารที่เหมาะสมสำหรับเด็กวัยอนุบาลคือ ควรกินอาหารมื้อหลัก 3 มื้อ หรืออาหารประเภทแป้ง วันละ 4-5 ทัพพี กับข้าวแต่ละมื้อควรมีเนื้อสัตว์ ประมาณ 2 ช้อนโต๊ะ ไข่วันละ 1 ฟอง ผักประมาณ 2 ทัพพี น้ำมันพืช ปริมาณเล็กน้อย ผลไม้เป็นอาหารว่าง 1 มื้อ และให้นมวัวครบส่วนเป็นประจำทุกวัน วันละประมาณ 2-3 แก้ว แก้วละประมาณ 7-8 ออนซ์ อาหารที่ไม่เหมาะสมกับเด็กวัย 3-6 ปี ได้แก่

นมเปรี้ยวพร้อมดื่ม ใช้ทดแทนนมสดไม่ได้ เพราะผลิตจากนมพร่องมันเนย นมธรรมดา หรือนมสดที่มีคุณค่าน้อย แต่น้ำตาลสูง ซึ่งไม่เหมาะสมกับเด็กวัยนี้

นมถั่วเหลือง แม้จะมีปริมาณโปรตีนสูง แต่วิตามินและแร่ธาตุต่ำมาก โดยเฉพาะแคลเซียม ถ้าต้องการดื่มนมถั่วเหลืองเพื่อต้องการแคลเซียมจะต้องดื่มนมถั่วเหลือง 3-5 กล่อง จึงจะเท่าการดื่มนมวัวเพียง 1 กล่อง

ลูกกวาด ขนมหวาน น้ำหวาน น้ำอัดลม ช็อกโกแลต อาหารจานด่วน ไม่ควรให้เด็กกินเป็นประจำ เพราะจะทำให้กินอาหารมื้อหลักน้อย ซูบผอมและขาดสารอาหาร หรือกลายเป็นโรคอ้วนเนื่องจากผลิตภัณฑ์เหล่านี้ประกอบด้วยแป้งและน้ำตาลสูง แต่ขาดสารอาหารและแร่ธาตุอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโต

ซุปไก่สกัด เป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่มีความจำเป็นต่อร่างกาย การดื่มซุปไก่สกัด 5 ขวด จะได้โปรตีนเท่ากับไก่ย่าง 1 น่อง หรือถ้าดื่ม 290,000 ขวด จะได้แคลเซียมเท่ากับนม 1 แก้วเท่านั้น

น้ำมันปลาทะเล ไม่มีหลักฐานใดที่แสดงว่าการบริโภคน้ำมันปลาทะเลจะทำให้เด็กฉลาดขึ้น แต่ทำให้ผู้สูงอายุมีความจำดีขึ้น น้ำมันปลาทะเลไม่สามารถรักษาความผิดปกติในสมองได้ จึงไม่ควรซื้อน้ำมันปลาทะเลมารับประทานเองโดยเฉพาะน้ำมันตับปลาทะเลมีอันตรายมาก เนื่องจากมีวิตามินเอ และดี ถ้าบริโภคมากอาจเกิดพิษจากวิตามินเอ และวิตามินดี เพื่อความปลอดภัยควรบริโภคปลาทะเลแทนน้ำมันปลาทะเล

2. ปัญหาการพูดล่าช้าและปัญหาด้านการสื่อสาร ปัญหาเด็กพูดล่าช้าเป็นปัญหาที่พบบ่อย ซึ่งผู้เลี้ยงดูควรติดตามและประเมิน ถ้าหากเด็กมีพัฒนาการทางด้านภาษาที่ล่าช้าไม่เป็นไปตามวัยควรรีบปรึกษาแพทย์ เด็กในวัยอนุบาลที่ถือว่ามีพัฒนาการทางภาษาช้าคือ อายุ 3 ปี ยังไม่สามารถสื่อสารได้เป็นประโยค หรืออายุ 4 ปี ยังไม่สามารถพูดเล่าเรื่องราวต่างๆ อย่างต่อเนื่องได้ สาเหตุของพัฒนาการทางภาษาล่าช้า คือ

- การได้ยินผิดปกติ เด็กมักไม่ตอบสนองต่อเสียง หรือชอบใช้ท่าทางบอกความต้องการ
- สติปัญญาบกพร่อง เด็กวัยอนุบาลที่มีสติปัญญาบกพร่องจะมีปัญหาด้านการพูดล่าช้า ร่วมกับพัฒนาการด้านอื่นๆ เช่น กล้ามเนื้อมัดเล็กล่าช้า
- กลุ่มอาการออทิสซึม เด็กจะพูดสื่อสารได้น้อยกว่าวัย เช่น เรียงประโยคไม่ถูกต้อง ไม่ค่อยตอบคำถาม มีภาษาของตัวเอง มีถ้อยคำติดปากซ้ำๆ และมีปัญหาด้านปฏิสัมพันธ์
- พัฒนาการทางภาษาผิดปกติ เด็กมีพัฒนาการด้านอื่นปกติ แต่มีความล่าช้าเฉพาะทางด้านภาษา
- การเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสม เช่น เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กใช้สื่อผ่านจอมากเกินไป

เด็กที่พูดล่าช้าและมีปัญหาด้านการสื่อสารควรได้รับการประเมินเพื่อหาสาเหตุ ผู้เลี้ยงดูสามารถช่วยเหลือเบื้องต้น ดังนี้

- พูดคุยกับเด็กและเล่นกับเด็กบ่อยๆ
- อ่านหนังสือนิทานให้ฟังสม่ำเสมอ
- ลดการใช้สื่อผ่านจอ จำกัดเวลาไม่เกิน 1-2 ชั่วโมงต่อวัน และเลือกรายการที่เหมาะสมกับเด็ก

3. ปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าว ความก้าวร้าวในเด็กเล็กเกิดจากภาวะหรือเหตุการณ์ที่เด็กรู้สึกตึงเครียด ส่วนหนึ่งมาจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก เช่น ทัศนคติในการเลี้ยงดู ปัญหาความตึงเครียดในครอบครัว ปัญหาความสัมพันธ์กับพ่อแม่ พี่น้อง อีกส่วนหนึ่งมาจากตัวของเด็กเอง จากความเจ็บป่วย พื้นฐานของอารมณ์ของเด็กที่แตกต่างกัน หรือโรคประจำตัวที่อาจส่งผลต่ออารมณ์ โดยความก้าวร้าวในเด็กมีทั้งความก้าวร้าวปกติตามพัฒนาการในแต่ละช่วงวัย และความก้าวร้าวที่ผิดปกติจำเป็นต้องได้รับการแก้ไข ความก้าวร้าวปกติที่เกิดขึ้นระหว่างพัฒนาการ มักเกิดในช่วง 1-2 ปี จะพบได้เมื่อ

- ความเป็นตัวของตัวเองถูกขัดขวาง
- ต้องทำตามที่พ่อแม่ ผู้เลี้ยงดู หรือสังคมต้องการ
- ถูกบังคับให้ทำตามกิจวัตรประจำวัน

เมื่อความก้าวร้าวถูกกระตุ้นทำให้โกรธแล้วไม่สามารถจัดการกับความโกรธนั้นได้ ความโกรธนั้นจะสะสมกลายเป็นความเคยตัวและเคยใจ เมื่อถูกกระตุ้นก็จะทำให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง เมื่อพบว่าเด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าวจึงควรฝึกเด็กให้จัดการความโกรธได้อย่างเหมาะสม ดังนี้

- ให้เหตุผล
- เบี่ยงเบนความสนใจ
- เพิกเฉยเสียบ้าง
- ให้รางวัล หรือลงโทษ
- ฝึกให้แสดงความเห็น ความรู้สึกอย่างเหมาะสม
- ฝึกให้เด็กรับรู้ว่าตนเองมีความโกรธ

- ฝึกให้รู้ผลของความโกรธต่อตนเอง ต่อผู้อื่น

โดยผู้เลี้ยงดูควรเป็นแบบอย่างที่ดีต่อการจัดการความโกรธอย่างเหมาะสม ฝึกฝนเด็กอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เด็กสะสมเป็นประสบการณ์ ความทรงจำ และมีทักษะการจัดการความโกรธที่ดี

4. ปัญหาการปรับตัวยาก/เข้ากับเพื่อนยาก เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่เริ่มต้นในการก้าวจากครอบครัวไปสู่สังคมสถานรับเลี้ยงเด็ก การปรับตัวจึงเป็นทักษะที่เด็กต้องได้รับการพัฒนา เป็นพื้นฐานของการสร้างสัมพันธภาพของบุคคลในอนาคต เด็กที่เข้ากับเพื่อนไม่ได้หรือไม่ได้รับการยอมรับจะเกิดปัญหาตามมา เช่น ปัญหาทางอารมณ์ ปัญหาทางบุคลิกภาพ เป็นต้น สาเหตุของการปรับตัวยาก มีดังนี้

- พื้นฐานการเลี้ยงดูที่ส่งผลทำให้ปรับตัวไม่เก่ง ก้าวร้าว เอาแต่ใจตัวเอง คิดมาก ไม่ร่าเริง เช่น การถูกเลี้ยงดูแบบเป็นที่รักและตามใจมากเกินไป การเลี้ยงดูแบบกดดัน บีบบังคับ ดุว่าเด็กรุนแรงหรือไม่เมตตา ไม่ให้ความรัก หรือไม่ฝึกฝนให้เด็กได้ช่วยเหลือตนเองหรือช่วยเหลือผู้อื่น

- ขาดทักษะที่สำคัญ เช่น ทักษะการเล่น การสื่อความหมายและภาษาพูด ทักษะในการควบคุมอารมณ์ ทักษะในการคาดการณ์และการแก้ปัญหา เป็นต้น

- สภาพแวดล้อมไม่เอื้อ เช่น ฐานะยากจน อยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความรุนแรง เป็นต้น

- มีความบกพร่องในพื้นฐานทางชีวภาพ ระบบประสาทบกพร่อง พัฒนาการล่าช้า เป็นโรคประจำตัว หรือโรคทางจิตเวช ทำงานไม่เรียบร้อยแต่ไม่ได้รับการฝึกฝนแต่กลับถูกตำหนิ

โดยปัญหาเหล่านี้จะต้องให้การช่วยเหลือ โดยการหาสาเหตุและแก้ไขที่สาเหตุ เช่น ลดการตามใจ ฝึกฝนให้อดทนอดกลั้น ฝืนใจทำในสิ่งที่ควรทำมากกว่าอยากทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสม เพิ่มทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการเข้ากับเพื่อน เช่น การรอคอย การเคารพกฎกติกา ฝึกให้ทำกิจกรรมร่วมกับเด็กอื่น โดยเริ่มจากงานที่ง่ายไปสู่งานที่ยากและซับซ้อน โดยให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรม เรียนรู้ในการร่วมมือกัน ฝึกทักษะการสื่อสารโดยการฟัง การพูด และมีการให้กำลังใจด้วยการมองยิ้มและให้คำชมเชย

5. ปัญหาเด็กที่ถูกเร่งรัด การมีลูกที่มีความสามารถและเรียนเก่งมักจะเป็นหน้าเป็นตาของพ่อแม่ การส่งเสริมเด็กให้มีความสามารถเพิ่มมากขึ้นถือเป็นความภาคภูมิใจของพ่อแม่ที่จะสามารถพูดกับคนอื่นได้ว่าลูกของฉันทำได้ พ่อแม่หลายคู่จึงเลี้ยงลูกเพื่อชดเชยความล้มเหลวของตนเอง อาการของเด็กที่ถูกเร่งรัด มีดังนี้

- สภาพร่างกาย ตัวเล็ก ไม่ได้ออกกำลังกายอย่างเพียงพอ บ่นเหนื่อย หมดแรง ปวดหัว ปวดท้อง โดยไม่มีสาเหตุ ซึ่งอาการเหล่านี้มักเกิดจากความเครียด

- พฤติกรรมโดยทั่วไปจะเฉื่อย เคร่งครัดกับตัวเองและคนอื่น แสดงพฤติกรรมที่เกินวัย มีปัญหาการนอน

- อารมณ์ไม่แจ่มใส ไม่สนุกสนานต่อการเรียนรู้ เน้นไปที่เนื้อหาและความถูกต้องโดยเฉพาะในเรื่องของการเรียน และมักจะวิตกกังวลว่าจะไม่ได้ตามที่พ่อแม่คาดหวัง ร้องไห้ง่าย

- การเรียนอยู่ในเกณฑ์เรียนดีไปจนถึงเรียนไม่รู้เรื่อง เนื่องจากถูกเร่งรัดมากจนเกินไป ไม่มีสมาธิ ขาดความสนใจในเนื้อหา ความจำไม่ดี อาจจะถูกวินิจฉัยว่าเป็นโรคสมาธิสั้น หรือมีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้

เด็กทุกคนต้องการเวลาสำหรับพักผ่อน เวลาอิสระจากคำสั่ง เพื่อให้สมองได้พัก แต่หลายครั้งก็จะพบปัญหาว่าพ่อแม่ต้องการเร่งรัดลูกมากเกินไป จนเกิดปัญหามากกว่าการส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาตามศักยภาพและความถนัด

6. เด็กกลุ่มเสี่ยงต่อปัญหาการเรียน ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาเกี่ยวกับเด็ก โดยมีเด็กในวัยเรียนประสบกับโรคทางกายและโรคทางพัฒนาการที่เป็นสาเหตุทำให้การเรียนบกพร่อง เช่น โรคคอพอก โลหิตจาง สายตาผิดปกติ ภาวะสติปัญญาบกพร่อง โรคสมาธิสั้น ภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ ซึ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการเรียนโดยตรง โดยลักษณะของเด็กที่มีปัญหาการเรียน ได้แก่

- พูดช้า ทำตามคำสั่งได้ไม่ดี ความเข้าใจภาษาต่ำ รับรู้ยาก พูดน้อย
- อยู่ไม่นิ่ง ความสนใจสั้น สมาธิไม่ดี
- ใช้มือไม่คล่อง งุ่มง่าม
- เล่นไม่เก่ง หรือมีปัญหาในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น
- จดจำพยัญชนะหรือตัวเลขได้ลำบาก ไม่เข้าใจจำนวนและทิศทาง
- ระบบประสาททำงานไม่สัมพันธ์กัน จับข้อมูลการฟังและเห็นภาพไม่ได้ หรือทำได้ไม่ดี

เด็กเหล่านี้จะต้องถูกคัดกรองเด็กกลุ่มเสี่ยงและประเมินหาสาเหตุ ควรมีการวางแผนให้การช่วยเหลือในด้านต่างๆ ที่มีปัญหาอย่างตรงจุด โดยทีมสหวิชาชีพร่วมกับพ่อแม่และผู้เลี้ยงดู มีการให้ความช่วยเหลือโดยทีมสหวิชาชีพ เช่น นักฝึกพูด นักกิจกรรมบำบัด ครูพละ ครูดนตรี ครูศิลปะ ซึ่งควรทำเบ็ดเสร็จในสถานรับเลี้ยงเด็ก โดยมีการดำเนินการติดตามและประเมินผลเป็นระยะ

7. ปัญหาเด็กปฐมวัยกับสื่อจอภาพ ในปัจจุบันมีสื่อจอภาพหลากหลาย เช่น โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต ซึ่งสื่อเหล่านี้เข้าถึงได้ง่าย โดยเฉพาะสมาร์ทโฟนที่มีขนาดเล็ก พกพาไปไหนได้ง่าย และง่ายต่อการใช้ เพียงแค่ใช้นิ้วสัมผัส ด้วยความนิยมในสื่อดังกล่าว เด็กปฐมวัยจึงมีโอกาสเข้าถึงสื่อเหล่านี้อย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูจึงควรที่จะมีบทบาทอย่างมากในการส่งเสริมให้เด็กได้รับประโยชน์จากสื่อเหล่านี้อย่างเต็มที่ เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงผลเสียที่จะเกิดตามมา โดยควรจะมีบทบาท ดังนี้

- กำกับดูแลและควบคุมเนื้อหาของสื่อที่เด็กดู เน้นเนื้อหาที่ให้ความรู้ และมีระดับความยากง่ายเหมาะสมกับพัฒนาการตามช่วงวัยของเด็ก หรือเลือกดูรายการที่มีสัญลักษณ์ ป 3+ สำหรับเด็กวัยอนุบาล
- พ่อแม่ผู้ปกครองและผู้เลี้ยงดูเด็กควรดูสื่อไปพร้อมกับเด็ก และพูดคุยเกี่ยวกับเนื้อหาที่ดู เพื่อช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น เช่น การตั้งคำถาม อธิบายความหมาย พร้อมทั้งเชื่อมโยงกับประสบการณ์หรือความรู้เดิมของเด็ก เพื่อให้เด็กได้สามารถต่อยอดความรู้ใหม่ได้
- กำหนดระยะเวลาในการดูสื่อของเด็ก โดยสมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้คำแนะนำในการดูสื่อจอภาพสำหรับเด็กอายุ 2-5 ปี ควรจำกัดเวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมงต่อวัน เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสในการทำกิจกรรมอื่นที่ส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาการให้ครบทุกด้าน
- ควรมีช่วงเวลาปลอดสื่อจอภาพ เช่น กินอาหาร และก่อนนอน 1 ชั่วโมง รวมทั้งไม่ควรมีสื่อจอภาพในห้องนอนของเด็ก ควรหลีกเลี่ยงการใช้สื่อจอภาพเพื่อเป็นการฆ่าเวลาขณะเด็กเบื่อ แต่ควรฝึกให้เด็กทำกิจกรรมอื่นทดแทน เช่น พูดคุย เล่น หรือออกไปเดินเล่น
- พ่อแม่และผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กควรควบคุมนิสัยการใช้สื่อจอภาพของตนเอง เปิดโอกาสให้ได้ทำกิจกรรมร่วมกับเด็กในครอบครัวร่วมกัน

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือแผนการสอน (Learning Activities)

1. ผู้เรียนศึกษาเอกสารวิชาจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก

2. ผู้เรียนฟังบรรยายประเด็นเนื้อหาเรื่อง จิตวิทยาพัฒนาการเด็กปฐมวัย ใช้การบรรยาย 1 ชั่วโมง ประกอบด้วย ความหมายและความสำคัญของพัฒนาการ ลักษณะสำคัญของพัฒนาการเด็กปฐมวัย ความสำคัญของจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ ทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคมของอิริคสัน การนำทฤษฎีพัฒนาการไปปฏิบัติใช้ในการจัดการเรียนการสอน

3. ผู้เรียนฟังบรรยายและชมภาพตัวอย่างประเด็นเนื้อหาเรื่อง การส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามช่วงวัย ใช้การบรรยาย 1 ชั่วโมง ประกอบด้วย คุณภาพของเด็กปฐมวัยตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ หลักการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการตามวัยของเด็กปฐมวัย แนวทางการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กปัญหาพัฒนาการเด็กไม่เป็นไปตามเกณฑ์

4. ผู้เรียนฟังบรรยายประเด็นเนื้อหาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการ ใช้การบรรยาย 1 ชั่วโมง ประกอบด้วย ปัจจัยด้านตัวเด็กที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ปัจจัยด้านครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ปัจจัยด้านสังคมและสื่อเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

5. ผู้เรียนฟังบรรยายประเด็นเนื้อหาเรื่อง ปัญหาพฤติกรรมเด็กที่พบบ่อย ใช้การบรรยาย 1 ชั่วโมง ประกอบด้วย ปัญหาการรับประทานอาหารไม่เหมาะสม ปัญหาการพูดล่าช้าและปัญหาด้านการสื่อสาร ปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าว ปัญหาการปรับตัวยาก/เข้ากับเพื่อนยาก ปัญหาเด็กที่ถูกเร่งรัด เด็กกลุ่มเสี่ยงต่อปัญหาการเรียน ปัญหาเด็กปฐมวัยกับสื่อจอภาพ

แผนการใช้สื่อการเรียนการสอน (Learning Materials)

- เอกสารประกอบการอบรม: จัดทำจากเนื้อหาหลักสูตรวิชาจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก และรายละเอียดเพิ่มเติมที่วิทยากรเห็นว่าเกี่ยวข้อง

- สไลด์ประกอบการบรรยายตามหัวข้อ: จัดทำจากหัวข้อ และจุดเน้นต่างๆ ตามหลักสูตรวิชาจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก

- ภาพตัวอย่าง: เป็นภาพที่ใช้ประกอบในสไลด์บรรยาย เช่น ภาพแบบประเมินต่างๆ

- ตัวอย่างเอกสาร: เป็นตัวอย่างการประเมินพัฒนาการตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560

แบบวัดผลประเมินผล (Assessment) ก่อนและหลังการอบรม (Pre-Posttest)

ชุดที่ 1

1. ข้อใดคือความสำคัญของจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก
   ก. ช่วยให้รู้ถึงลำดับขั้นและพัฒนาการของเด็กในแต่ละวัย
   ข. ช่วยให้เข้าใจว่าเด็กทุกคนต้องมีระดับพัฒนาการที่เหมือนกัน
   ค. ช่วยให้รู้ว่าเด็กมีทิศทางการพัฒนาที่คล้ายคลึงกัน
   ง. ช่วยให้รู้ว่าเด็กทุกคนสามารถพัฒนาเร็วหรือช้ากว่าหลักทฤษฎีพัฒนาการไม่ได้
2. ข้อใดเป็นขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กแรกเกิด – 2 ปี ของเพียเจท์
   ก. กำหนดความคิดไว้ล่วงหน้า ข. ใช้ความคิดเอาเองโดยไม่ใช้เหตุผล

ค. ขั้นก่อนปฏิบัติการ ง. ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว

3. ข้อใดเป็นขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก 2-7 ปี ของเพียเจท์

ก. กำหนดความคิดไว้ล่วงหน้า ข. ใช้ความคิดเอาเองโดยไม่ใช้เหตุผล

ค. ขั้นก่อนปฏิบัติการ ง. ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว

4. ข้อต่อไปนี้ระบุความหมายของขั้นกำหนดความคิดไว้ล่วงหน้า ที่อยู่ในขั้นการคิดก่อนปฏิบัติการ ยกเว้นข้อใด

ก. เป็นขั้นพัฒนาการของเด็กอายุ 2-4 ปี

ข. เป็นที่เด็กเริ่มมีเหตุผลเบื้องต้น

ค. เป็นขั้นที่เด็กเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ รอบตัว

ง. เป็นขั้นที่เด็กสามารถโยงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์เข้าด้วยกัน

5. ข้อใดคือประสบการณ์ทางตรรกศาสตร์ที่เด็กจะได้รับ

ก. การมีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุสิ่งของ

ข. การพัฒนาโครงสร้างทางสติปัญญาให้ความคิดรวบยอดที่เป็นนามธรรม

ค. การมีส่วนร่วมในกิจกรรม

ง. สามารถเล่นกับเพื่อนได้

6. ข้อใดถูกต้องที่สุดในการสอนที่ส่งเสริมด้านสติปัญญาของเด็ก

ก. ผู้เลี้ยงดูเด็กควรตั้งคำถามมากกว่าให้คำตอบ

ข. ผู้เลี้ยงดูเด็กควรพูดให้มาก อธิบายให้มาก เพื่อให้เด็กเข้าใจและปฏิบัติตามได้

ค. เมื่อเด็กทำผิดพลาด หรือไม่ประสบผลสำเร็จ ก็ควรล้มเลิกกิจกรรม

ง. หากิจกรรมที่คล้ายคลึงกับกิจกรรมเด็กเคยทำมาแล้ว เพราะให้เด็กเกิดความคุ้นเคยในการทำกิจกรรม

7. ข้อใดคือพัฒนาการของเด็ก 3-5 ปี สำหรับทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคมของอิริคสัน

ก. ความรู้สึกไว้วางใจและความไม่ไว้วางใจ ข. ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองกับความสงสัย

ค. ความคิดริเริ่มกับความสำนึกผิด ง. ความขยันหมั่นเพียรกับความรู้สึกต่ำต้อย

8. ข้อใดไม่ใช่กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัย 4 ปี

ก. ตอบคำถามของเด็ก ข. เล่าเรื่องจากภาพ คุยซักถาม

ค. ติดและกลัดกระดุม รูดซิป ง. หัดอ่าน หัดเขียนตัวอักษร

9. การสอนให้เด็กรู้จักทักทาย ขอบคุณ ขอโทษ ควรเริ่มตั้งแต่อายุเท่าไหร่

ก. 6 ปี ข. 5 ปี

ค. 3 ปี ง. 2 ปี

10. การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายโดยการให้ยืนทรงตัวบนไม้กระดานแผ่นเดียว การยืนทรงตัวขาเดียว และกระโดดข้ามเชือก เหมาะสำหรับเด็กอายุเท่าไหร่

ก. 6 ปี ข. 5 ปี

ค. 3 ปี ง. 2 ปี

เฉลย 1. ก 2. ง 3. ค 4. ค 5. ข 6. ก 7. ค 8. ง 9. ง 10. ข

ชุดที่ 2

1. สิ่งที่ผู้เลี้ยงดูเด็กควรแสดงออกเมื่อเด็กทำกิจกรรมบรรลุผลสำเร็จ คือข้อใด
   ก. มองเฉยๆ ข. ใช้มือแตะข้อศอก
   ค. ให้แรงเสริมโดยการยิ้ม ปรบมือ หรือสัมผัส ง. หากิจกรรมอื่นที่แตกต่างมาให้ทำต่อ
2. ข้อใดไม่ใช่ลำดับขั้นของพัฒนาการของเด็กปฐมวัย
   ก. คว่ำก่อนคลาน ข. เดินก่อนวิ่ง
   ค. ยืนก่อนเดิน ง. ขีดลากเส้นตรงได้เลย
3. เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น ใช้มือปัดของ แสดงอาการก้าวร้าว ผู้เลี้ยงดูเด็กควรทำอย่างไร
   ก. บอกเด็กว่าไม่ควรทำ เบี่ยงเบนความสนใจ หรือเพิกเฉยกับพฤติกรรมนั้น
   ข. บอกเด็กว่าไม่ควรทำ ทำโทษต่อหน้าเพื่อน ไม่ให้ขนม
   ค. เบี่ยงเบนความสนใจ ไม่พูดกับเด็กเลยตลอดทั้งวัน แยกเด็กออกต่างหาก
   ง. หากิจกรรมมาให้ทำเยอะๆ เพื่อเบี่ยงเบนความสนใจ เรียกมาดุหน้าชั้นเรียน
4. ข้อใดถูกต้องเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก
   ก. เริ่มจากนิ้วมือมาสู่ข้อมือ
   ข. เริ่มจากส่วนที่เล็กที่สุดก่อน
   ค. พัฒนาการของเด็กทุกคนต้องเป็นไปตามเกณฑ์
   ง. พัฒนาการจะเริ่มจากแกนของลำตัวไปสู่อวัยวะที่ไกลออกไป
5. ข้อใดคือช่วงอายุของพัฒนาการขั้นการคิดอย่างมีเหตุผลรูปธรรมของเพียเจท์
   ก. 2-7 ปี ข. 7-11 ปี
   ค. 11-15 ปี ง. แรกเกิด – 2 ปี
6. พัฒนาการทางจิตสังคมขั้นความคิดริเริ่มกับความสำนึกผิด สำหรับเด็กช่วงอายุ 3-5 ปี เป็นอย่างไร
   ก. เด็กจะเลียนแบบสมาชิกในครอบครัว ชอบค้นคว้าทดลองสิ่งใหม่ๆ
   ข. เริ่มเข้าเรียนและเกี่ยวข้องกับสังคมเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ
   ค. ต้องการเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ชอบแรงกระตุ้นและคำกล่าวชมเชย
   ง. ต้องการความรักความสนใจเอาใจใส่จากสมาชิกในครอบครัว
7. ข้อใดคือการสอนที่เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก
   ก. จัดเตรียมเนื้อหาให้เด็กเยอะๆ เพื่อให้เด็กได้เรียนอย่างเต็มที่
   ข. ผู้เลี้ยงดูเด็กควรตั้งคำถามมากกว่าการให้คำตอบ
   ค. เตรียมอุปกรณ์ให้เด็กครบทุกกระบวนการเพื่อให้ได้คำตอบตามที่ตั้งวัตถุประสงค์ของการเรียน
   ง. เข้าไปสอบถามพฤติกรรมเด็กเป็นรายบุคคลกับครูประจำชั้น เพื่อให้รู้จักเด็กมากเพียงพอ
8. วัยที่เด็กเริ่มเข้าเรียน (อายุ 2-3 ปี) ผู้เลี้ยงดูเด็กมีอิทธิพลต่อเด็กมาก ข้อใดคือลักษณะของผู้เลี้ยงดูเด็กที่ดี
   ก. เฝ้าสังเกตการณ์เด็กอย่างใกล้ชิดและคอยบอกคำตอบให้เด็ก
   ข. ใช้คำสั่งกับเด็กบ่อยๆ และห้ามปรามเด็กเมื่อเด็กปฏิบัติไม่ตรงตามที่วางแผนไว้
   ค. ชักจูงให้เด็กทำงานร่วมกับเพื่อน และไม่ควรใช้คำสั่งห้ามมากเกินไป ปล่อยให้เด็กได้ทำกิจกรรมอย่างอิสระ

ง. เตรียมอุปกรณ์ให้เด็กอย่างหลากหลายครบถ้วน โดยที่เด็กไม่ต้องเผชิญกับปัญหาระหว่างการทำกิจกรรม

9. การพิจารณาว่าเด็กมีการเจริญเติบโตสมวัยหรือไม่ ควรพิจารณาจากข้อใด
   ก. น้ำหนัก/ส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ
   ข. มองได้ด้วยตาเปล่า
   ค. ดูจากลักษณะภายนอกและพฤติกรรมการรับประทานอาหาร
   ง. ดูจากการทำกิจกรรมในห้องเรียน
10. ปัจจัยของพัฒนาการด้านร่างกายที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของเด็ก คือข้อใด
   ก. การได้รับสารอาหารที่เหมาะสมเพียงพอ และได้เคลื่อนไหวร่างกาย
   ข. การดูแลจากผู้เลี้ยงดูโดยการให้ความรักความอบอุ่น โดยการกอด การสัมผัส
   ค. การสนองตอบต่อสิ่งที่เด็กอยากรู้อยากเห็น สร้างบรรยากาศของการเรียนรู้
   ง. การได้เล่นแบบที่ผู้ใหญ่กำหนดกรอบการปฏิบัติและดูแลอย่างใกล้ชิด

เฉลย 1. ค 2. ง 3. ก 4. ง 5. ข 6. ก 7. ข 8. ค 9. ก 10. ก

ชุดที่ 3

1. การสนองตอบต่อความต้องการของเด็กทันทีจากผู้เลี้ยงดู จะส่งผลดีพัฒนาการด้านใดมากที่สุด เพราะเหตุใด
   ก. พัฒนาการด้านร่างกาย เพราะทำให้เด็กได้ทำกิจกรรม
   ข. พัฒนาการด้านอารมณ์จิตใจ เพราะทำให้เด็กเกิดความพอใจและมีความสุข
   ค. พัฒนาการด้านสังคม เพราะทำให้เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน
   ง. พัฒนาการด้านสติปัญญา เพราะทำให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้
2. ปัจจัยด้านครอบครัวมีอิทธิพลต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กอย่างไร
   ก. เด็กสังเกตพฤติกรรมที่ผู้ใหญ่แสดงออก ค่อยๆ เรียนรู้ จนกลายเป็นพฤติกรรมของตนเอง
   ข. พ่อแม่อยู่กับเด็กตลอดเวลาที่เด็กแสดงพฤติกรรม และช่วยปรับพฤติกรรมของเด็กได้
   ค. พ่อแม่ทำงานร่วมกับผู้เลี้ยงดูเด็กในการปรับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็ก
   ง. ครอบครัวไม่มีผลต่อพฤติกรรมของเด็ก เนื่องจากการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเป็นเรื่องของสถานศึกษา
3. ข้อใดคือสิ่งที่สมาชิกในครอบครัวควรปฏิบัติต่อเด็กเพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการที่ดีให้แก่เด็ก
   ก. ทำงานเพิ่มมากขึ้น เพื่อจะได้มารายได้เข้ามาเลี้ยงดูครอบครัวมากขึ้น
   ข. แบ่งเวลาทำกิจกรรมกับเด็กเฉพาะเสาร์-อาทิตย์ เพื่อให้เด็กรู้ว่าวันธรรมดาต้องทำงาน
   ค. ฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเอง จัดหาของเด็กเหมาะสมตามวัย ทำกิจกรรมร่วมกับเด็กอย่างสม่ำเสมอ
   ง. หาอาหารที่มีประโยชน์มาให้เด็ก จัดซื้อของเล่นราคาแพงมาให้เด็กได้เล่น
4. เด็กวัยอนุบาลควรได้รับอาหารมื้อหลัก 3 มื้อ โดยควรรับอาหารประเภทแป้งวันละกี่ทัพพี
   ก. 9-10 ทัพพี ข. 4-5 ทัพพี
   ค. 2-3 ทัพพี ง. 7-8 ทัพพี
5. อาหารที่ไม่เหมะสมกับเด็กวัยอนุบาลคือข้อใด
   ก. นมเปรี้ยวพร้อมดื่ม ลูกกวาด ซุปไก่สกัด ข. นมจืดพร่องมันเนย น้ำมันปลา ไข่ไก่
   ค. น้ำมันปลา ไข่ไก่ ข้าว ง. นมถั่วเหลือง ผลไม้ ผักสด

6. ข้อใดไม่ใช่สาเหตุของเด็กที่มีพัฒนาการด้านการพูดช้า
   ก. การได้ยินผิดปกติ เด็กไม่ตอบสนองต่อเสียง ข. สติปัญญาบกพร่อง รวมถึงกล้ามเนื้อมัดเล็กล่าช้า
   ค. ให้เด็กอยู่กับหน้าจอโทรศัพท์มากเกินไป ง. ผู้ปกครองและคนแวดล้อมไม่พูดภาษาไทย
7. ข้อใดไม่ใช่ปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าวปกติที่มักเกิดขึ้นในช่วง 1-2 ปี
   ก. ความเป็นตัวของตัวเองถูกขัดขวาง ข. ต้องทำตามที่พ่อแม่ต้องการ
   ค. ถูกบังคับให้ทำตามกิจวัตรประจำวัน ง. การเลี้ยงดูที่ปล่อยปละละเลย
8. บทบาทของผู้ปกครองและผู้เลี้ยงดูในช่วงเวลาที่เด็กอยู่กับสื่อจอภาพ คือข้อใด
   ก. ปล่อยให้เด็กใช้เวลาอย่างอิสระ ไม่รบกวนสมาธิ
   ข. ผู้ปกครองและผู้เลี้ยงดูควรดูสื่อไปพร้อมกับเด็ก และพูดคุยเกี่ยวกับเนื้อหา
   ค. ให้เด็กได้เลือกดูสื่อด้วยตนเอง ผู้ปกครองและผู้เลี้ยงดูก็ทำงานอยู่ใกล้ๆ
   ง. ผู้ปกครองและผู้เลี้ยงดูเลือกดูสื่อเป็นตัวอย่าง เพื่อให้เด็กทำตาม
9. ปัญหาพัฒนาการเด็กไม่เป็นไปตามเกณฑ์สำหรับเด็กอายุ 3 ปี คือข้อใด
   ก. พูดไม่เป็นประโยค คนอื่นฟังไม่เข้าใจ ข. ไม่เดิน ไม่เข้าใจคำสั่ง
   ค. ไม่สื่อสารด้วยท่าทาง ง. ไม่ตอบสนองต่อเสียง
10. ข้อใดถูกต้องที่สุดสำหรับการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย
   ก. เด็กเรียนรู้สิ่งรอบตัวผ่านการใช้ประสาทสัมผัส
   ข. ภาวะโภชนาการไม่ได้มีความจำเป็นต่อการเจริญเติบโตของเด็ก
   ค. สิ่งแวดล้อมมีผลต่อการเจริญเติบโตของเด็กมากกว่าพันธุกรรม
   ง. เด็กเจริญเติบโตตามเกณฑ์พัฒนาการเท่านั้น

เฉลย 1. ข 2. ก 3. ค 4. ข 5. ก 6. ง 7. ง 8. ข 9. ก 10. ก

ชุดที่ 4

1. ข้อใดคือความสำคัญของจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก
   ก. ช่วยให้รู้ถึงลำดับขั้นและพัฒนาการของเด็กในแต่ละวัย
   ข. ช่วยให้เข้าใจว่าเด็กทุกคนต้องมีระดับพัฒนาการที่เหมือนกัน
   ค. ช่วยให้รู้ว่าเด็กมีทิศทางการพัฒนาที่คล้ายคลึงกัน
   ง. ช่วยให้รู้ว่าเด็กทุกคนสามารถพัฒนาเร็วหรือช้ากว่าหลักทฤษฎีพัฒนาการไม่ได้
2. ข้อใดเป็นขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก 2-7 ปี ของเพียเจท์
   ก. กำหนดความคิดไว้ล่วงหน้า ข. ใช้ความคิดเอาเองโดยไม่ใช้เหตุผล
   ค. ขั้นก่อนปฏิบัติการ ง. ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว
3. ข้อใดคือประสบการณ์ทางตรรกศาสตร์ที่เด็กจะได้รับ
   ก. การมีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุสิ่งของ
   ข. การพัฒนาโครงสร้างทางสติปัญญาให้ความคิดรวบยอดที่เป็นนามธรรม
   ค. การมีส่วนร่วมในกิจกรรม
   ง. สามารถเล่นกับเพื่อนได้

4. ข้อใดคือพัฒนาการของเด็ก 3-5 ปี สำหรับทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคมของอิริคสัน
   ก. ความรู้สึกไว้วางใจและความไม่ไว้วางใจ ข. ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองกับความสงสัย
   ค. ความคิดริเริ่มกับความสำนึกผิด ง. ความขยันหมั่นเพียรกับความรู้สึกต่ำต้อย
5. การสอนให้เด็กรู้จักทักทาย ขอบคุณ ขอโทษ ควรเริ่มตั้งแต่อายุเท่าไหร่
   ก. 6 ปี ข. 5 ปี
   ค. 3 ปี ง. 2 ปี
6. สิ่งที่ผู้เลี้ยงดูเด็กควรแสดงออกเมื่อเด็กทำกิจกรรมบรรลุผลสำเร็จ คือข้อใด
   ก.มองเฉยๆ ข. ใช้มือแตะข้อศอก
   ค.ให้แรงเสริมโดยการยิ้ม ปรบมือ หรือสัมผัส ง. หากิจกรรมอื่นที่แตกต่างมาให้ทำต่อ
7. เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น ใช้มือปัดของ แสดงอาการก้าวร้าว ผู้เลี้ยงดูเด็กควรทำอย่างไร
   ก. บอกเด็กว่าไม่ควรทำ เบี่ยงเบนความสนใจ หรือเพิกเฉยกับพฤติกรรมนั้น
   ข. บอกเด็กว่าไม่ควรทำ ทำโทษต่อหน้าเพื่อน ไม่ให้ขนม
   ค. เบี่ยงเบนความสนใจ ไม่พูดกับเด็กเลยตลอดทั้งวัน แยกเด็กออกต่างหาก
   ง. หากิจกรรมมาให้ทำเยอะๆ เพื่อเบี่ยงเบนความสนใจ เรียกมาดุหน้าชั้นเรียน
8. ข้อใดคือช่วงอายุของพัฒนาการขั้นการคิดอย่างมีเหตุผลรูปธรรมของเพียเจท์
   ก. 2-7 ปี ข. 7-11 ปี
   ค. 11-15 ปี ง. แรกเกิด – 2 ปี
9. ข้อใดคือการสอนที่เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก
   ก. จัดเตรียมเนื้อหาให้เด็กเยอะๆ เพื่อให้เด็กได้เรียนอย่างเต็มที่
   ข. ผู้เลี้ยงดูเด็กควรตั้งคำถามมากกว่าการให้คำตอบ
   ค. เตรียมอุปกรณ์ให้เด็กครบทุกกระบวนการเพื่อให้ได้คำตอบตามที่ตั้งวัตถุประสงค์ของการเรียน
   ง. เข้าไปสอบถามพฤติกรรมเด็กเป็นรายบุคคลกับครูประจำชั้น เพื่อให้รู้จักเด็กมากเพียงพอ
10. การพิจารณาว่าเด็กมีการเจริญเติบโตสมวัยหรือไม่ ควรพิจารณาจากข้อใด
   ก. น้ำหนัก/ส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ
   ข. มองได้ด้วยตาเปล่า
   ค. ดูจากลักษณะภายนอกและพฤติกรรมการรับประทานอาหาร
   ง. ดูจากการทำกิจกรรมในห้องเรียน

เฉลย 1. ก 2. ค 3. ข 4. ค 5. ง 6. ค 7. ก 8. ข 9. ข 10. ก

ชุดที่ 5

1. ปัจจัยของพัฒนาการด้านร่างกายที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของเด็ก คือข้อใด
   ก. การได้รับสารอาหารที่เหมาะสมเพียงพอ และได้เคลื่อนไหวร่างกาย
   ข. การดูแลจากผู้เลี้ยงดูโดยการให้ความรักความอบอุ่น โดยการกอด การสัมผัส
   ค. การสนองตอบต่อสิ่งที่เด็กอยากรู้อยากเห็น สร้างบรรยากาศของการเรียนรู้
   ง. การได้เล่นแบบที่ผู้ใหญ่กำหนดกรอบการปฏิบัติและดูแลอย่างใกล้ชิด

2. ปัจจัยด้านครอบครัวมีอิทธิพลต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กอย่างไร
   ก. เด็กสังเกตพฤติกรรมที่ผู้ใหญ่แสดงออก และค่อยๆ เรียนรู้ จนกลายเป็นพฤติกรรมของตนเอง
   ข. พ่อแม่อยู่กับเด็กตลอดเวลาที่เด็กแสดงพฤติกรรม และช่วยปรับพฤติกรรมของเด็กได้
   ค. พ่อแม่ทำงานร่วมกับผู้เลี้ยงดูเด็กในการปรับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็ก
   ง. ครอบครัวไม่มีผลต่อพฤติกรรมของเด็ก เนื่องการการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเป็นเรื่องของสถานศึกษา
3. เด็กวัยอนุบาลควรได้รับอาหารมื้อหลัก 3 มื้อ โดยควรรับอาหารประเภทแป้งวันละกี่ทัพพี
   ก. 9-10 ทัพพี ข. 4-5 ทัพพี
   ค. 2-3 ทัพพี ง. 7-8 ทัพพี
4. ข้อใดไม่ใช่สาเหตุของเด็กที่มีพัฒนาการด้านการพูดช้า
   ก. การได้ยินผิดปกติ เด็กไม่ตอบสนองต่อเสียง ข. สติปัญญาบกพร่อง รวมถึงกล้ามเนื้อมัดเล็กล่าช้า
   ค. ให้เด็กอยู่กับหน้าจอโทรศัพท์มากเกินไป ง. ผู้ปกครองและคนแวดล้อมไม่พูดภาษาไทย
5. บทบาทของผู้ปกครองและผู้เลี้ยงดูในช่วงเวลาที่เด็กอยู่กับสื่อจอภาพ คือข้อใด
   ก. ปล่อยให้เด็กใช้เวลาอย่างอิสระ ไม่รบกวนสมาธิ
   ข. ผู้ปกครองและผู้เลี้ยงดูควรดูสื่อไปพร้อมกับเด็ก และพูดคุยเกี่ยวกับเนื้อหา
   ค. ให้เด็กได้เลือกดูสื่อด้วยตนเอง ผู้ปกครองและผู้เลี้ยงดูก็ทำงานอยู่ใกล้ๆ
   ง. ผู้ปกครองและผู้เลี้ยงดูเลือกดูสื่อเป็นตัวอย่าง เพื่อให้เด็กทำตาม
6. ข้อใดถูกต้องที่สุดสำหรับการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย
   ก. เด็กเรียนรู้สิ่งรอบตัวผ่านการใช้ประสาทสัมผัส
   ข. ภาวะโภชนาการไม่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของเด็ก
   ค. สิ่งแวดล้อมมีผลต่อการเจริญเติบโตของเด็กมากกว่าพันธุกรรม
   ง. เด็กเจริญเติบโตตามเกณฑ์พัฒนาการเท่านั้น
7. ข้อใดเป็นขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กแรกเกิด – 2 ปี ของเพียเจท์
   ก. กำหนดความคิดไว้ล่วงหน้า ข. ใช้ความคิดเอาเองโดยไม่ใช้เหตุผล
   ค. ขั้นก่อนปฏิบัติการ ง. ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว
8. ข้อต่อไปนี้ระบุความหมายของขั้นกำหนดความคิดไว้ล่วงหน้า ที่อยู่ในขั้นการคิดก่อนปฏิบัติการ ยกเว้นข้อใด
   ก. เป็นขั้นพัฒนาการของเด็กอายุ 2-4 ปี
   ข. เป็นที่เด็กเริ่มมีเหตุผลเบื้องต้น
   ค. เป็นขั้นที่เด็กเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ รอบตัว
   ง. เป็นขั้นที่เด็กสามารถโยงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์เข้าด้วยกัน
9. ข้อใดถูกต้องที่สุดในการสอนที่ส่งเสริมด้านสติปัญญาของเด็ก
   ก. ผู้เลี้ยงดูเด็กควรตั้งคำถามมากกว่าให้คำตอบ
   ข. ผู้เลี้ยงดูเด็กควรพูดให้มาก อธิบายให้มาก เพื่อให้เด็กเข้าใจและปฏิบัติตามได้
   ค. เมื่อเด็กทำผิดพลาด หรือไม่ประสบผลสำเร็จ ก็ควรล้มเลิกกิจกรรม
   ง. หากิจกรรมที่คล้ายคลึงกับกิจกรรมเด็กเคยทำมาแล้ว เพราะให้เด็กเกิดความคุ้นเคยในการทำกิจกรรม

10. ข้อใดไม่ใช่กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัย 4 ปี

ก. ตอบคำถามของเด็ก ข. เล่าเรื่องจากภาพ คุยซักถาม

ค. ติดและกลัดกระดุม รูดซิป ง. หัดอ่าน หัดเขียนตัวอักษร

เฉลย 1. ก 2. ก 3. ข 4. ง 5. ข 6. ก 7. ง 8. ค 9. ก 10. ง

แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน

แบบประเมินความพึงพอใจต่อการเรียนวิชาจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก

กรุณาเลือกตอบตามระดับความพึงพอใจของท่าน ดังนี้

5 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด 4 หมายถึง พึงพอใจมาก

3 หมายถึง พึงพอใจ 2 หมายถึง พึงพอใจน้อย

1 หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

รายการประเมิน	5	4	3	2	1
1. ความพึงพอใจด้านเนื้อหาของหลักสูตร					
2. ความพึงพอใจด้านความเข้าใจในเนื้อหา					
3. ความพึงพอใจด้านการนำไปใช้					
4. ความพึงพอใจด้านการบรรยาย					
5. ความพึงพอใจด้านสื่อประกอบการบรรยาย					
6. ความพึงพอใจด้านเอกสารประกอบการอบรม					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. วิชาบทบาทของผู้เลี้ยงดูเด็ก (ภาคทฤษฎี จำนวน 3 ชั่วโมง)

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ (Learning Outcome)

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจคุณสมบัติของผู้เลี้ยงดูเด็ก

2. เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักและเห็นความสำคัญของบทบาทหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูและการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กปฐมวัย

3. เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักและเห็นความสำคัญของจริยธรรมและจรรยาบรรณของผู้เลี้ยงดูเด็ก

ขอบข่ายเนื้อหาวิชา (Content) หรือองค์ความรู้รายวิชา

- **เรื่อง คุณสมบัติของผู้เลี้ยงดูเด็ก**

ผู้เลี้ยงดูเด็กเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการให้การอบรมเลี้ยงดู ดูแลความปลอดภัย และการเจริญเติบโตเด็กในขณะที่อยู่ในสถานรับเลี้ยงเด็กให้เป็นไปอย่างสมบูรณ์ตามวัย อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อสร้างประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ให้แก่เด็ก อบรมสั่งสอนให้เป็นเด็กดี รวมถึงการส่งเสริมพัฒนาการตามวัยให้ครบทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา ให้เด็กได้มีการเจริญเติบโตอย่างเต็มศักยภาพและสมบูรณ์

กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับใบอนุญาตจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก พ.ศ. 2549 กำหนดว่า คุณสมบัติของผู้เลี้ยงดูเด็กต้องมีและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

(1) มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ และจบการศึกษาภาคบังคับ

(2) ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสีย หรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี ไม่มีประวัติการทำผิดต่อเด็กหรือละเมิดสิทธิเด็ก

(3) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษซึ่งไม่เป็นความผิดเกี่ยวกับเด็ก

(4) เป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรง ไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง ไม่เป็นผู้วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบหรือไม่เป็นผู้ติดสารเสพติด โดยมีการตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

(5) มีวุฒิภาวะและบุคลิกลักษณะเหมาะสมทั้งด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม มีความขยันอดทนและมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติต่อเด็กด้วยความเมตตา ความอ่อนโยนที่จะเอื้ออำนวยต่อการทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็กได้อย่างเหมาะสม

(6) ผ่านการอบรมตามหลักสูตรที่ปลัดกระทรวงกำหนด

มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ กำหนดให้ครู/ผู้ดูแลเด็กที่ทำหน้าที่หลักในการดูแลและพัฒนาเด็กปฐมวัย มีวุฒิการศึกษา/คุณสมบัติเหมาะสม ประกอบด้วย 3 รายการพิจารณา คือ

1. ผู้ทำหน้าที่ครูมีใบประกอบวิชาชีพครู มีวุฒิทางการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี สาขาวิชาเอกอนุบาลศึกษาหรือปฐมวัย หรือกรณีที่มีวุฒิปริญญาตรีสาขาที่เกี่ยวข้อง (ครูสาขาอื่นที่ไม่ใช่เอกปฐมวัย จิตวิทยา แพทย์ พยาบาล สาธารณสุข คหกรรม) ต้องมีการศึกษารายวิชาที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยอย่างน้อย 3 หน่วยกิต (ไม่ต่ำกว่า 45 ชั่วโมง)

2. ผู้ที่ทำหน้าที่ผู้ช่วยครู กรณีที่วุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี มีประสบการณ์ทำงานพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างต่อเนื่อง ไม่น้อยกว่า 2 ปี หรือผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการดูแลและพัฒนาเด็กปฐมวัย ตามที่ส่วนราชการรับรอง หรืออยู่ในระหว่างการอบรมดังกล่าว ภายในระยะเวลา 1 ปี

3. ครู/ผู้ดูแลเด็กได้รับการพัฒนาต่อเนื่องระหว่างประจำการ อย่างน้อยปีละ 20 ชั่วโมง

รายละเอียดการพิจารณา: คุณสมบัติเหมาะสม คือ ครู ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้ดูแลเด็ก พี่เลี้ยง หรือบุคลากรที่ทำหน้าที่หลักในการสอน และเลี้ยงดูเด็ก มีคุณสมบัติเป็นไปตามที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนด แต่อย่างน้อยต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีสาขาวิชาเอกอนุบาลศึกษาหรือปฐมวัย กรณีมีวุฒิการศึกษาไม่ตรงตามที่กำหนดต้องมีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างต่อเนื่องมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี

2. ได้รับการฝึกอบรมด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัยด้วยวิธีต่างๆ อย่างน้อยปีละ 20 ชั่วโมง

3. ครูและผู้ดูแลเด็กทุกคนได้รับการอบรม/ประชุม เรื่อง การป้องกันควบคุมโรคติดต่อที่พบบ่อยในเด็ก เช่น โรคหวัด โรคอุจจาระร่วง โรคมือเท้าปาก โรคหนอนพยาธิ หัด คางทูม ไข้สุกใส โรคพิษสุนัขบ้า เป็นต้น และเรื่องการปฏิบัติต่อเด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมและที่มีความต้องการพิเศษ จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

4. ได้รับการตรวจสุขภาพเมื่อแรกเข้า

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. ใบแสดงคุณวุฒิ

2. หลักฐานการผ่านการอบรม

3. ใบรับรองการอบรมหรือเอกสารการอบรม

หากพิจารณาคุณสมบัติของครูผู้ดูแลเด็กของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่ากำหนดไว้ ดังนี้

1. มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการศึกษา ทุกสาขาวิชาเอกหรือทางอื่นกำหนดเป็นคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งนี้

2. ได้ปฏิบัติงานหรือเคยปฏิบัติงานเกี่ยวกับการทำงานดูแลพัฒนาเด็กปฐมวัยของท้องถิ่นติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี โดยมีหนังสือรับรองการปฏิบัติงานจากนายจ้างหรือหน่วยงานซึ่งระบุถึงลักษณะงานและระยะเวลาที่ได้ปฏิบัติงาน

3. มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดจริยธรรมวิชาชีพของผู้เลี้ยงดูเด็ก ไว้ดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีสุขภาพดี ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องเป็นผู้ที่มีร่างกายสมบูรณ์ แข็งแรงไม่มีโรคติดต่อร้ายแรง สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความมั่นคงทางอารมณ์ รู้จักกาลเทศะ ปรับตัวได้ในสภาวะต่างๆ ไม่เป็นโรคจิต โรคประสาท ดำรงตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและรับผิดชอบ

2. มีระดับวุฒิภาวะและบุคลิกลักษณะที่เหมาะสม ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องมีความเป็นผู้ใหญ่เพียงพอและมีความตั้งใจที่จะดูแลเด็ก บุคลิกลักษณะที่จะเอื้ออำนวยต่อการทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็กได้อย่างเหมาะสม ได้แก่

ด้านจิตใจ - รักเด็ก มีความเมตตากรุณา เป็นคนดีมีคุณธรรม เสียสละ

ด้านอารมณ์ - อารมณ์ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส ใจเย็น มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีความอดทน อดกลั้น

ด้านสังคม - ชอบพูดคุยกับเด็ก กระตือรือร้น ช่างสังเกต เชื่อมั่นในตนเอง มีมนุษยสัมพันธ์ กิริยามารยาทเรียบร้อย

ด้านการปฏิบัติงาน - มีความมุ่งมั่นในการทำงาน รับผิดชอบ คิดและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล กล้าเผชิญปัญหาและความยากลำบาก มีระเบียบวินัย

3. เป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กหรือมีวุฒิภาวะตามข้อกำหนดของหน่วยงานที่จัดบริการดูแลเด็ก

4. การพัฒนาตนเองของผู้เลี้ยงดูเด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องสนใจใฝ่หาความรู้และประสบการณ์เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.1 แสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ ในท้องถิ่น

- เรียนรู้จากการอบรม ประชุมสัมมนาต่างๆ
- ศึกษารายละเอียดเอกสารที่ได้รับจากหน่วนงานราชการ เช่น แผ่นพับ คู่มือต่างๆ เป็นต้น
- สนทนาแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับผู้รู้ในชุมชน
- ติดตามข้อมูลข่าวสารได้จากสื่อต่างๆ เช่น ศูนย์การเรียนชุมชน มุมส่งเสริมโภชนาการและพัฒนาการเด็ก ห้องสมุดประชาชน เป็นต้น

4.2 มีวิธีคลายเครียดให้ตนเองอย่างสร้างสรรค์ เช่น เล่นกีฬา ออกกำลังกาย อ่านหนังสือ ฟังเพลง ร้องเพลง ดูโทรทัศน์ นั่งสมาธิ ปฏิบัติธรรม ทำงานอดิเรก

4.3 การรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายเกี่ยวกับอาชีพของผู้เลี้ยงดูเด็ก โดยจัดตั้งชมรมผู้เลี้ยงดูเด็ก

- การจัดสวัสดิการ/ระดมเงินกองทุน
- การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์

นอกจากนี้ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ยังได้กล่างถึงคุณสมบัติของครูที่ดี ที่ระบุโดยคุณหญิงเบญจา แสงมะลิ ดังนี้

1. นักรัก รักเด็ก ในเวลาเดียวกันต้องรู้จักทำตัวให้เด็กรัก
2. นักเล่น เป็นคนยิ้มง่าย หัวเราะง่าย ร่วมตื่นเต้น ร่วมเล่นกับเด็ก
3. นักร้อง ร้องเพลงเด็กง่ายๆ ได้ มีอารมณ์ร่วมขณะร้องเพลงกับเด็ก
4. นักรำ ทำท่าประกอบจังหวะเพลง รู้จักดัดแปลงท่ารำให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของเด็ก
5. นักเล่า เล่านิทานให้เด็กฟังได้ เพราะนิทานเป็นสิ่งที่เด็กชอบ
6. นักคิด คิดหาวิธีเร้าความสนใจ คิดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้
7. นักทำ ทำสื่อการเรียนการสอน ทำของเล่น สำหรับเด็กได้
8. นักฝัน จัดสภาพแวดล้อม หาสื่อที่ส่งเสริมให้เด็กเกิดความฝัน จินตนาการ ให้เด็กได้เล่นสมมติ

9. นักแต่ง เด็กมีความอยากรู้อยากเห็น อยากสัมผัสสิ่งต่างๆ ครูจึงต้องรู้จักตกแต่งสถานที่ สิ่งของเครื่องใช้ให้ทุกอย่างสวยงามน่าดู น่าใช้ น่าสนใจ น่าฟัง น่าสัมผัสและเหมาะสมกับสภาพและความสนใจของเด็ก นอกจากนั้นจะต้องเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นนักแต่งเพลง และแต่งนิทานด้วย

สมาคมแห่งชาติเพื่อการศึกษาปฐมวัยกำหนดคุณสมบัติของครูอนุบาลไว้ว่า ต้องจบระดับอนุปริญญาเป็นอย่างน้อย และในแต่ละปีต้องผ่านการอบรมเสริมความรู้ปีละไม่น้อยกว่า 20 ชั่วโมง ดังนั้น ครูต้องมีความรู้ดีทั้งความรู้ด้านวิชาการทั่วไปและความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน มีทักษะในการสอนและการปฏิบัติงานที่เป็นทักษะสำคัญในการจะช่วยเสริมความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนให้แก่เด็ก จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เร้าความสนใจทำให้เด็กอยากเรียน โดยสามารถสรุปได้ว่า คุณสมบัติของบุคคลากรที่ทำงานกับเด็กปฐมวัยนั้นจะต้องมีความครอบคลุมในสาระต่างๆ ในแง่ของความรู้ ทักษะ บุคลิกภาพ และคุณสมบัติสำคัญต่างๆ ตามบริบทและความต้องการของสถานศึกษานั้นๆ

- **เรื่อง บทบาทหน้าที่ของผู้เลี้ยงดูเด็ก**

กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับใบอนุญาตจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก พ.ศ. 2549 กำหนดหน้าที่ของผู้เลี้ยงดูเด็ก และอัตราส่วนผู้เลี้ยงดูเด็กต่อจำนวนเด็กแต่ละช่วงวัยไว้ ดังนี้

(1) ดูแลเด็กและปฏิบัติเป็นกิจวัตร เพื่อให้เด็กมีความเจริญเติบโต และพัฒนาการทุกด้านตามวัย

(2) ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ให้เด็กได้พัฒนาด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ สังคมและจริยธรรมไปพร้อมกัน

(3) บันทึกความเจริญเติบโต พฤติกรรม และพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก

(4) จัดสิ่งแวดล้อมให้มีความปลอดภัย และถูกสุขลักษณะเหมาะสมกับพัฒนาการเด็กทุกด้าน

(5) เป็นผู้ประสานสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบิดา มารดา และสมาชิกในครอบครัวเพื่อทราบถึงพฤติกรรมพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของเด็กอย่างต่อเนื่อง

สถานรับเลี้ยงเด็กจะต้องมีผู้เลี้ยงดูเด็กอย่างน้อยคนหนึ่งเป็นผู้มีหน้าที่ดูแลเด็ก ดังต่อไปนี้

(1) เด็กอายุไม่เกินหนึ่งปี จำนวนไม่เกินสามคน

(2) เด็กอายุตั้งแต่หนึ่งปีไม่เกินสามปี จำนวนไม่เกินหกคน

(3) เด็กอายุตั้งแต่สามปีไม่เกินห้าปี จำนวนไม่เกินสิบคน

(4) เด็กอายุตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป จำนวนไม่เกินสิบห้าคน

มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้เลี้ยงดูเด็กตามมาตรฐานด้านที่ 2 ครู/ผู้ดูแลเด็กให้การดูแล และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการเล่นเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยไว้ ดังนี้

ตัวบ่งชี้ที่ 2.1 การดูแลและพัฒนาเด็กอย่างรอบด้าน

2.1.1 มีแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย มีการดำเนินงานและประเมินผล

รายการพิจารณา

1. มีแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับปรัชญา/หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

2. จัดกิจกรรมในแต่ละวันให้พัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างรอบด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา ภาษา และการสื่อสาร

3. จัดกิจกรรมเหมาะสมกับระดับพัฒนาการตามวัยของเด็กและเปิดให้เด็กมีโอกาสทำตามความสนใจ

4. ประเมินผลหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประจำวัน

5. กิจกรรมที่จัดต้องเหมาะสมกับบริบทสังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่น

6. คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้เหมาะสมกับความจำเป็น และความต้องการพิเศษของเด็กเป็นรายบุคคล

7. นำผลการประเมินมาปรับปรุงการจัดกิจกรรมของครู ช่วยเหลือเด็กที่ยังไม่เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดประสบการณ์

รายละเอียดการพิจารณา: แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ครู/ผู้ดูแลเด็กจัดทำขึ้น และการดำเนินกิจกรรมต้องมีลักษณะดังนี้

1. สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาปฐมวัย/หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

2. กิจกรรมในแต่ละวันสามารถพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างรอบด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา ภาษา และการสื่อสาร

3. กิจกรรมที่จัดต้องเหมาะสมกับพัฒนาการตามวัยของเด็ก

4. กิจกรรมที่จัดต้องเหมาะสมกับบริบทสังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่น

5. กิจกรรมที่จัดต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล จัดกิจกรรมตามความสามารถของเด็ก และเปิดโอกาสให้เด็กเลือกทำกิจกรรมที่หลากหลายตามความสนใจ

6. มีการประเมินผลหลังการจัดกิจกรรม และนำผลมาปรับปรุงการจัดกิจกรรมของครู และให้ความช่วยเหลือเด็กที่ยังไม่เกิดพฤติกรรมที่คาดหวังจากแผนการจัดประสบการณ์

7. กิจกรรมที่จัดมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับความจำเป็น และความต้องการการช่วยเหลือพิเศษของเด็กเป็นรายบุคคล

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาปฐมวัย/หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย และมุ่งเน้นการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างรอบด้าน คือด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา ภาษา และการสื่อสาร

2. บันทึกผลการจัดกิจกรรม/บันทึกหลังการสอน

3. หลักฐานการเรียนรู้ หรือการร่วมกิจกรรมของเด็ก เช่น ผลงานเด็ก ภาพถ่ายหรือวีดีโอ

2.1.2 จัดพื้นที่/มุมประสบการณ์การเรียนรู้และการเล่นที่เหมาะสมอย่างหลากหลาย

รายการพิจารณา

1. จัดพื้นที่/มุมประสบการณ์การเรียนรู้อย่างน้อย 4 พื้นที่/มุม คือ มุมบล็อก มุมหนังสือ มุมบทบาทสมมติ มุมเกมการศึกษา ที่มีสื่อ วัสดุ และอุปกรณ์ที่หลากหลายและเพียงพอ

2. ส่งเสริมให้เด็กทุกคนได้ทำกิจกรรมในทุกพื้นที่/มุมอย่างหมุนเวียน

3. มีการปรับเปลี่ยนสื่อ วัสดุ และอุปกรณ์ในพื้นที่/มุมให้น่าสนใจ สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และหน่วยการเรียนรู้

4. มีการสังเกต และบันทึกพฤติกรรมของเด็กในขณะทำกิจกรรม

5. นำผลการประเมินมาปรับปรุงการจัดพื้นที่/มุม

รายละเอียดการพิจารณา

1. มีการจัดพื้นที่ มุมประสบการณ์การเรียนรู้อย่างน้อย 4 พื้นที่/มุม เช่น มุมบล็อก มุมหนังสือ มุมบทบาทสมมติ มุมวิทยาศาสตร์ มุมดนตรี มุมเกมการศึกษา ฯลฯ

2. มีสื่อ วัสดุ และอุปกรณ์ที่หลากหลายและเพียงพอกับการทำกิจกรรมของเด็กในทุกพื้นที่/มุม

3. มีการปรับเปลี่ยนสื่อ วัสดุ และอุปกรณ์ในพื้นที่/มุมตามความสนใจของเด็ก สอดคล้องกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม และสอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้

4. ส่งเสริมให้เด็กได้มีประสบการณ์ในการทำกิจกรรมในทุกพื้นที่/มุม

5. มีการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของเด็กในขณะทำกิจกรรม

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. มุมเสริมทักษะ/มุมเสริมประสบการณ์ รวมถึงสื่อ วัสดุ และอุปกรณ์ที่อยู่ในมุมต่างๆ

2. บันทึกพฤติกรรมของเด็กในขณะทำกิจกรรมเป็นรายบุคคล

3. หลักฐานที่แสดงถึงการทำกิจกรรมในมุมต่างๆ ของเด็ก เช่น ภาพถ่าย หรือวีดีโอ

2.1.3 จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านอย่างบูรณาการตามธรรมชาติของเด็กที่เรียนรู้ด้วยประสาทสัมผัส ลงมือทำ ปฏิสัมพันธ์ และการเล่น

รายการพิจารณา

1. จัดกิจกรรมให้เด็กได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง

2. จัดกิจกรรมให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ใหญ่และเด็กอื่น ในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุข และร่วมมือกันในลักษณะต่างๆ

3. สนับสนุนให้เด็กริเริ่ม คิด วางแผน ตัดสินใจลงมือกระทำ และแสดง/นำเสนอความคิด และความรู้สึกโดยครูเรียนรู้ร่วมกับเด็ก

4. จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดี การมีวินัย สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม และสร้างทักษะการใช้ชีวิตประจำวันตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง

5. จัดกิจกรรมทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและแผนที่ปรับไปเมื่อเกิดสภาพจริงที่ไม่ได้คาดการณ์ไว้

6. จัดกิจกรรมโดยให้พ่อแม่ ครอบครัว และชุมชนมีส่วนร่วมทั้งการวางแผนการสนับสนุนสื่อแหล่งเรียนรู้ การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

7. จัดกิจกรรมให้มีความสมดุลระหว่างผู้ใหญ่ริเริ่มกับที่เด็กริเริ่ม ในห้องกับนอกห้อง เด็กทำคนเดียวกับทำเป็นกลุ่ม กิจกรรมตามข้อตกลงที่กำหนดไว้กับเด็กทำกิจกรรมตามอิสระ

รายละเอียดการพิจารณา

1. จัดกิจกรรมสอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการและการทำงานของสมอง ที่เหมาะกับอายุ วุฒิภาวะและระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา ภาษา และการสื่อสาร

2. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง

3. จัดกิจกรรมในรูปแบบบูรณาการ โดยบูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้

4. จัดกิจกรรมให้เด็กได้ริเริ่ม คิด วางแผน ตัดสินใจลงมือกระทำและนำเสนอความคิดโดยครู/ผู้ดูแลเด็กเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวกและเรียนรู้ร่วมกับเด็ก

5. จัดกิจกรรมให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่นกับผู้ใหญ่ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุข และเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่างๆ

6. จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดี และทักษะการใช้ชีวิตประจำวันตามแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม และการมีวินัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

7. จัดกิจกรรมทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า และแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

8. จัดกิจกรรมโดยให้พ่อแม่ ครอบครัว และชุมชนมีส่วนร่วมทั้งการวางแผนการสนับสนุนสื่อแหล่งเรียนรู้ การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

9. จัดกิจกรรมที่มีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้อง กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กิจกรรมกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่ม และครู/ผู้ดูแลเด็กเป็นผู้ริเริ่ม

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก

2. บันทึกผลการจัดกิจกรรม/บันทึกหลังการสอน

3. บันทึกการเรียนรู้/การทำกิจกรรมของเด็กเป็นรายบุคคล

4. หลักฐานการเรียนรู้ หรือการร่วมกิจกรรมของเด็ก เช่น ผลงานเด็ก ภาพถ่าย หรือวีดิโอ

5. มุมเสริมทักษะ/มุมเสริมประสบการณ์ รวมถึงสื่อ วัสดุ และอุปกรณ์ที่อยู่ในมุมต่างๆ

6. บันทึกพฤติกรรมของเด็กในขณะทำกิจกรรมเป็นรายบุคคล

7. หลักฐานที่แสดงถึงการทำกิจกรรมในมุมต่างๆ ของเด็ก เช่น ภาพถ่าย หรือวีดีโอ

2.1.4 เลือกใช้สื่อ/อุปกรณ์ เทคโนโลยี เครื่องเล่นและจัดสภาพแวดล้อมภายใน ภายนอก แหล่งเรียนรู้ ที่เพียงพอ เหมาะสม ปลอดภัย

รายการพิจารณา

1. ใช้สื่อที่หลากหลาย ทั้งสื่อธรรมชาติ เช่น ดิน หิน ทราย ต้นไม้ใบไม้ ฯลฯ และสื่อที่มนุษย์ผลิตขึ้น ทั้งสื่อครูทำขึ้นและสื่อที่จัดซื้อ

2. สื่อและของเล่นที่เหมาะสมกับขั้นตอนการจัดประสบการณ์ ให้เด็กได้สังเกต หยิบจับลงมือทำ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามความสนใจทั้งในห้องและนอกห้อง

3. มีการใช้สื่อเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์ เด็กมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับครู กับเพื่อนเด็กด้วยกัน

4. จัดให้เด็กได้ใช้สื่อ/อุปกรณ์/เทคโนโลยี ที่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำกิจกรรมและมีสภาพพร้อมใช้งาน มีปริมาณเพียงพอและปลอดภัยสำหรับเด็ก

5. ใช้สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ตลอดจนผู้ปกครอง บุคคลในชุมชน และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของเด็ก

6. จัดให้เด็กมีโอกาสออกแบบ ทำสื่อ สร้างของเล่นอย่างเหมาะสมกับวัย ได้เล่นและฝึกเก็บของเข้าที่ภายใต้การดูแลของครู/ผู้ดูแลเด็ก

7. จัดให้เด็กใช้เครื่องมือสื่อหน้าจอ ประเภทโทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต หรือสมาร์ทโฟนอย่างปลอดภัยเหมาะสมตามช่วงอายุ และเวลาที่ให้เด็กอยู่หน้าจอ

รายละเอียดการพิจารณา: เทคโนโลยีในระดับปฐมวัย เป็นการนำความรู้ ทักษะ และวัสดุอุปกรณ์มาสร้างสิ่งของเครื่องใช้เพื่อแก้ปัญหา หรือสนองความต้องการของเด็ก ผ่านกระบวนการแก้ปัญหา ซึ่งสิ่งของเครื่องใช้สำหรับเด็กปฐมวัยไม่ได้หมายถึงคอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต และสมาร์ทโฟนเท่านั้น แต่หมายถึงของเล่นของใช้ในชีวิตประจำวันรอบตัวเด็ก เช่น ของใช้ประจำตัวเด็ก ของเล่นในมุมบทบาทสมมติ บล็อก ของเล่นสัมผัส ของเล่นประเภทกลไก กรรไกร กาว แว่นขยาย เครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องเล่นสนาม เป็นต้น แต่ถ้าใช้เครื่องมือสื่อหน้าจอ ประเภทโทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต หรือสมาร์ทโฟน จะต้องเลือกใช้ให้ปลอดภัยเหมาะสมตามช่วงอายุ และกำหนดเวลาให้เด็กอยู่หน้าจอ

1. ใช้สื่ออย่างหลากหลาย ทั้งสื่อธรรมชาติ เช่น ดิน หิน ทราย ต้นไม้ใบไม้ ฯลฯ และสื่อที่มนุษย์ผลิตขึ้น ทั้งสื่อครูทำขึ้นและสื่อที่จัดซื้อ

2. สื่อที่ใช้มีความเหมาะสมกับขั้นตอนในการจัดประสบการณ์ เด็กมีโอกาสได้หยิบจับ สังเกต สำรวจ ทดลอง เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ดีผ่านการลงมือทำ และสื่อที่จัดไว้ในพื้นที่/มุม รวมถึงสื่อของเล่นนอกห้องเรียนเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้อย่างอิสระตามความสนใจ

3. มีการใช้สื่อเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็กและเด็กกับเด็ก ขณะใช้สื่อเด็กมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับครู กับเพื่อนเด็กด้วยกัน

4. สื่อที่ใช้จัดประสบการณ์มีสภาพพร้อมใช้งาน มีปริมาณเพียงพอ และปลอดภัยสำหรับเด็ก

5. ใช้สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ตลอดจนผู้ปกครอง บุคคลในชุมชน และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของเด็ก

6. มีการจัดกิจกรรมที่เด็กได้ใช้สื่อ/อุปกรณ์/เทคโนโลยี ที่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำกิจกรรม หรือออกแบบและสร้างของเล่น ของใช้ด้วยตนเอง อย่างเหมาะสมกับวัย โดยให้คำแนะนำถึงวิธีการใช้ที่ถูกต้อง และการป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นทั้งกับตนเองและผู้อื่น เช่น การใช้กาว สกอตเทป กรรไกร ไม้บรรทัด ของมีคม ของที่มีความร้อน เป็นต้น รวมถึงมีการกำหนดกติกาเวลาการใช้อุปกรณ์ต่างๆ เช่น การแบ่งปันกันในการใช้อุปกรณ์ การทำความสะอาดและจัดเก็บเมื่อใช้เสร็จ

7. ครูเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้สื่อ/อุปกรณ์/เทคโนโลยี ทั้งการใช้อย่างเหมาะสม ถูกวิธี การดูแลให้มีสภาพที่ดีอยู่เสมอพร้อมใช้งาน ทำความสะอาด จัดเก็บอย่างมีระบบและเป็นระเบียบ สะดวกต่อการนำมาใช้งาน

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. มีการใช้สื่อที่หลากหลาย เหมาะสมตามอายุ มีการคำนึงถึงความปลอดภัย และส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

2. แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ระบุการใช้สื่อที่หลากหลาย

3. หลักฐานที่แสดงถึงการใช้สื่อที่หลากหลายที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เช่น ภาพถ่าย หรือวีดีโอ

4. ทะเบียนสื่อและเทคโนโลยี

5. การจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกห้องเรียน

6. หลักฐานที่แสดงถึงการการใช้แหล่งเรียนรู้หลากหลายสอดคล้องกับหน่วยการเรียน บริบทสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่น และความสนใจของเด็ก เช่น ภาพถ่าย หรือวีดีโอ

2.1.5 เฝ้าระวังติดตามพัฒนาการเด็กรายบุคคลเป็นระยะ เพื่อใช้ผลในการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กทุกคนให้เต็มตามศักยภาพ

รายการพิจารณา

1. มีการสังเกตพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็ก และบันทึกเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี สรุปผลการประเมินและรายงานผลให้ผู้ปกครองทราบอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง

2. จัดทำสารนิทัศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กต่อไปอย่างได้ผล

3. ประเมินพัฒนาการเด็กครอบคลุมทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา ภาษา และการสื่อสาร ตามสภาพจริงในกิจกรรมประจำวันด้วยเครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย

4. นำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาเด็กตามระดับพัฒนาการ ความถนัดและความสนใจ ให้การช่วยเหลือ และแก้ปัญหาในเรื่องที่เด็กยังล่าช้า หรือมีอุปสรรค

5. มีระบบการบันทึก ประเมินผล รายงานผล และส่งต่อข้อมูลอย่างเป็นระบบ

6. มีการสื่อสารเกี่ยวกับพัฒนาการให้ผู้ปกครองทราบ และร่วมมือส่งเสริม พัฒนา และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กร่วมกันทั้งบ้านและสถานพัฒนาเด็ก/โรงเรียน

รายละเอียดการพิจารณา

1. มีการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมเด็กเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี สรุปผลการประเมิน และรายงานผลให้ผู้ปกครองทราบอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง

2. การประเมินพัฒนาการเด็กครอบคลุมพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา ภาษา และการสื่อสาร เป็นการประเมินพัฒนาการตามสภาพจริงในกิจกรรมประจำวันด้วยเครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย

3. มีการบันทึกการสังเกต และบันทึกพฤติกรรมเด็กเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอ

4. นำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาเด็ก เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้ใช้ความสามารถในด้านที่เด็กถนัดและมีความสนใจ และให้การช่วยเหลือ พัฒนา ตลอดจนแก้ปัญหาในเรื่องที่เด็กยังล่าช้า หรือมีอุปสรรค

5. มีระบบการบันทึก ประเมินผล รายงานผล และส่งต่อข้อมูลอย่างเป็นระบบ

6. มีการรายงานผลให้ผู้ปกครองทราบ และร่วมมือกันในการส่งเสริม พัฒนา และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กร่วมกันทั้งบ้าน สถานพัฒนาเด็ก/โรงเรียน

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. แบบประเมินเฝ้าระวังพัฒนาการเด็กรายบุคคล DSPM (ทารกแรกเกิดถึงอายุ 5 ปี)

2. แบบบันทึกพฤติกรรมเด็กรายบุคคลและรายกิจกรรม

3. บันทึกผลการประเมินพัฒนาการเด็ก

4. สมุดรายงานประจำตัวเด็ก

5. บันทึกสภาพปัญหาและการแก้ไขของเด็ก เด็กกลุ่มเสี่ยง/ด้อยโอกาส

6. แฟ้มสะสมผลงานเด็ก

ตัวบ่งชี้ที่ 2.2 การส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายและดูแลสุขภาพ

2.2.1 ให้เด็กอายุ 6 เดือนขึ้นไปรับประทานอาหารที่ครบถ้วนในปริมาณที่เพียงพอและส่งเสริมพฤติกรรมการกินที่เหมาะสม

รายการพิจารณา

1. จัดอาหารให้กับเด็กครบ 5 กลุ่มอาหารในปริมาณที่เพียงพอ เหมาะสมกับวัยของเด็กภาชนะที่ใส่อาหาร และสถานที่รับประทานอาหารมีความสะอาด และปลอดภัย

2. จัดอาหารให้กับเด็ก โดยมีรายการอาหารที่หลากหลายมีคุณค่าทางโภชนาการที่เหมาะสมไม่ซ้ำกันในรอบ 1 สัปดาห์

3. จัดน้ำดื่มที่สะอาดสำหรับเด็ก ภาชนะบรรจุน้ำต้องสะอาด มีการทำความสะอาดทุกครั้งก่อนการเติมน้ำ และมีแก้วน้ำสำหรับเด็กเป็นรายบุคคล

4. สำรวจและบันทึกปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการกินอาหารของเด็ก เช่น เด็กที่แพ้อาหาร แพ้นมวัว เด็กที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ ฯลฯ และดูแลให้เด็กได้รับประทานอย่างเหมาะกับความจำเป็นของเด็ก

5. จัดกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมการรับประทานอาหารที่เหมาะสม และสุขนิสัยการกินที่ดีให้กับเด็ก

6. ดูแลและส่งเสริมการปฏิบัติกิจวัตรและกิจกรรมประจำวัน เพื่อให้เด็กมีเจตคติและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ปริมาณที่เหมาะสม มีมารยาทและสุขนิสัยที่ดี

7. จัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อให้เด็กเรียนรู้ประโยชน์และคุณค่าของอาหาร สุขนิสัยที่ดีและมารยาทในการรับประทานอาหาร การทำอาหาร และหลีกเลี่ยงอาหารที่เป็นโทษต่อร่างกาย

รายละเอียดการพิจารณา

1. มีการจัดอาหารให้กับเด็กในปริมาณที่เพียงพอเหมาะสมกับวัยของเด็ก ภาชนะที่ใส่อาหาร และสถานที่รับประทานอาหารมีความสะอาด และปลอดภัย

2. มีการจัดอาหารให้กับเด็กครบ 5 กลุ่มอาหาร และมีเมนูอาหารที่หลากหลายมีคุณค่าทางโภชนาการไม่ซ้ำกันในรอบ 1 สัปดาห์

3. มีการจัดน้ำดื่มที่สะอาดสำหรับเด็ก ภาชนะบรรจุน้ำต้องสะอาด มีการทำความสะอาดทุกครั้งก่อนการเติมน้ำ และมีแก้วน้ำสำหรับเด็กเป็นรายบุคคล

4. มีการสำรวจและบันทึกปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการกินอาหารของเด็ก เช่น เด็กที่แพ้อาหาร แพ้นมวัว เด็กที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ ฯลฯ และดูแลให้เด็กได้รับประทานอย่างเหมาะกับความจำเป็นของเด็ก

5. มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมการรับประทานอาหารที่เหมาะสม และสุขนิสัยการกินที่ดีให้กับเด็ก

6. ดูแลและส่งเสริมการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน เพื่อให้เด็กมีทัศนคติและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการรับประทานอาหาร ได้แก่ การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และในปริมาณที่เหมาะสม การมีสุขนิสัยที่ดีและมีมารยาทในการรับประทานอาหาร เช่น การล้างมือก่อนรับประทานอาหาร การเคี้ยวอาหารให้ละเอียดและไม่พูดคุยขณะมีอาหารในปาก เป็นต้น

7. มีการจัดกิจกรรมให้เด็กรู้คุณค่าและประโยชน์ของอาหาร การหลีกเลี่ยงอาหารที่เป็นโทษต่อร่างกาย สุขนิสัยและมารยาทที่ดีในการรับประทานอาหาร เช่น การจัดกิจกรรมประกอบอาหาร การเล่นบทบาทสมมุติ การทำโครงงาน การเชิญนักโภชนาการ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาให้ความรู้และจัดกิจกรรมกับเด็ก เป็นต้น

8. สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่รับเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี มีการจัดอาหารให้กับเด็ก ดังนี้

- แรกเกิด - 6 เดือน รับประทานนมแม่เพียงอย่างเดียว

- อายุ 6 เดือน - 1 ปี รับประทานอาหารครบ 5 กลุ่มอาหารตามวัย และนมแม่

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. แผนการจัดอาหารให้เด็กในแต่ละวัน

2. ปริมาณอาหารในถาดสำหรับเด็กทุกคนตามความเหมาะสมตามวัยทุกคน

3. คุณภาพของอาหารและน้ำดื่มที่จัดบริการให้กับเด็ก

4. ความสะอาดสถานที่รับประทานอาหารของเด็ก ความสะอาดและสภาพพร้อมใช้งานของภาชนะใส่อาหารและบรรจุน้ำ และแก้วน้ำสำหรับเด็ก

5. แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และบันทึกกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมการกินที่เหมาะสม การเลือกอาหารที่มีประโยชน์

6. แบบบันทึกการสำรวจและการช่วยเหลือเด็กทีมีปัญหาในการรับประทานอาหาร

2.2.2 จัดกิจกรรมให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสม ในการดูแลสุขภาพ ความปลอดภัยในชีวิตประจำวัน

รายการพิจารณา

1. มีการส่งเสริมสุขนิสัยที่ดีให้กับเด็กในชีวิตประจำวันด้านการกิน การล้างมือ การแปรงฟัน การเล่น การนอน การรักษาความสะอาด และการป้องกันการติดเชื้อ

2. มีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขนิสัยที่ดีให้กับเด็กด้านการกิน การล้างมือ การแปรงฟัน เคลื่อนไหวร่างกาย เล่น ออกกำลัง การนอน และการรักษาความสะอาดโดยให้เด็กลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง

3. มีการจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กเรียนรู้การระมัดระวังตัวเองให้ปลอดภัย และไม่เกิดอันตรายแก่ผู้อื่น จากอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันจากการเล่นและการทำกิจกรรม

4. การสร้างข้อตกลงและดูแลให้เด็กปฏิบัติตามข้อตกลงเพื่อความปลอดภัยอย่างเคร่งครัดด้วยการให้เหตุผล เพื่อให้เด็กมีความเต็มใจที่จะปฏิบัติและให้ความร่วมมือ

5. การจัดกิจกรรม การสร้างสถานการณ์จำลอง เพื่อให้เด็กรู้จักขอความช่วยเหลือและปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง เมื่อเผชิญกับภัยและอันตรายทั้งภัยจากคนแปลกหน้า การพลัดหลง ไฟไหม้ รวมทั้งภัยพิบัติจากธรรมชาติ

รายละเอียดการพิจารณา: ครู ผู้ดูแลเด็ก จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพให้เด็กมีอุปนิสัยในการทำกิจวัตรประจำวัน

เด็กอายุ 0-2 ปี ได้รับการแปรงฟันด้วยยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ตั้งแต่มีฟันซี่แรกขึ้น โดยครู/ผู้ดูแลเด็กหลังจากอาบน้ำทุกวัน

เด็กอายุ 2 ปีขึ้นไป มีการจัดกิจกรรม “แปรงฟันหลังอาหารกลางวัน” ทุกวัน เพื่อการสร้างสุขนิสัยการแปรงฟันให้แก่เด็ก โดยมีครู/ผู้ดูแลเด็กควบคุมดูแลการแปรงฟันของเด็ก และฝึกทักษะการแปรงฟันให้เด็ก

อุปกรณ์การแปรงฟัน

1. เด็กทุกคนมีแปรงสีฟัน แก้วน้ำ และผ้าเช็ดหน้าเป็นของตนเอง

2. แปรงสีฟันที่ใช้มีคุณภาพอยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน คือ ขนแปรงนุ่ม หน้าตัดตรง ขนแปรงไม่บานและไม่มีคราบสกปรก

3. ใช้ยาสีฟันสำหรับเด็กที่ผสมฟลูออไรด์เพื่อให้ได้ผลในการป้องกันฟันผุ

4. เก็บแปรงสีฟัน แก้วน้ำ และผ้าเช็ดหน้าของเด็กแต่ละคนแยกจากกันไม่ให้สัมผัสกัน ไว้ในที่โปร่งไม่อับชื้นปลอดต่อแมลงที่เป็นพาหะของเชื้อโรค การจัดเก็บแปรงสีฟันควรวางแปรงสีฟันตั้งขึ้นเพื่อไม่ให้น้ำจากด้ามแปรงหยดใส่หัวแปรงสีฟัน

5. สถานที่แปรงฟันควรมีก๊อกน้ำ มีการระบายน้ำที่ดี หากไม่มีอ่างล้างมือแปรงฟันต้องดูแลไม่ให้มีน้ำขังเฉอะแฉะ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อเด็ก

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. เด็กมีสุขนิสัยที่ดีในชีวิตประจำวันด้านการกิน การล้างมือ การแปรงฟัน การเล่น การนอน การรักษาความสะอาด และการป้องกันการติดเชื้อ

2. แผนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขนิสัยที่ดีให้กับเด็กด้านการกิน การล้างมือ การแปรงฟัน การเล่น การนอน การรักษาความสะอาด โดยเน้นให้เด็กลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง

3. แผนการจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กเรียนรู้การระมัดระวังตัวเองให้ปลอดภัย และไม่เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นจากอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันจากการเล่น และการทำกิจกรรม ภัยพิบัติ ภัยธรรมชาติ และคนแปลกหน้า

4. บันทึกผลการจัดกิจกรรม/บันทึกหลังการสอน

5. หลักฐานการเรียนรู้ หรือการร่วมกิจกรรมของเด็ก เช่น ภาพถ่าย หรือวีดีโอ

6. หลักฐานการจัดกิจกรรม/เอกสารที่ช่วยให้เกิดการสร้างความร่วมมือระหว่างบ้าน และโรงเรียนในการปลูกฝังสุขนิสัยที่ดีให้กับเด็ก

2.2.3 ตรวจสุขภาพอนามัยของเด็กประจำวัน ความสะอาดของร่างกาย ฟันและช่องปากเพื่อคัดกรองโรคและการบาดเจ็บ

รายการพิจารณา

1. มีการตรวจสุขภาพอนามัย และความสะอาดของร่างกายประจำวันของเด็กทุกคน เช่น การตรวจผม ตรวจเล็บ สำรวจ และสังเกตอาการเจ็บป่วยของเด็ก

2. มีการบันทึกผลการตรวจสุขภาพ ความสะอาดของร่างกาย การตรวจคัดกรองสุขภาพ และแบบบันทึกสุขภาพช่องปาก

3. เมื่อพบเด็กที่มีปัญหาสุขภาพหรือเจ็บป่วยมีการดูแลเด็กเบื้องต้น แยกเด็กที่เจ็บป่วยและแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ

4. มีการบันทึกการเจ็บป่วยของเด็กเป็นรายบุคคล

5. มีการให้ความช่วยเหลือและให้การดูแลอย่างใกล้ชิด สำหรับเด็กที่บาดเจ็บหรือที่มีอาการป่วย

รายละเอียดการพิจารณา: การตรวจความสะอาด ครู/ผู้ดูแลเด็กตรวจฟันเด็กไปพร้อมกับการตรวจสุขภาพทั่วไป หรือตรวจภายหลังที่เด็กแปรงฟันแล้ว โดยใช้หลอดพลาสติกเล็กๆ เขี่ยดูคราบจุลินทรีย์บนผิวฟัน ฟันที่สะอาดจะต้องไม่มีคราบติดออกมากับปลายหลอด หากพบว่ามีคราบติดออกมากับปลายหลอด แสดงว่ายังแปรงไม่สะอาด ครู/ผู้ดูแลเด็กต้องแปรงซ้ำ ฝึกทักษะการแปรงฟันให้เด็กเพิ่ม และแนะนำให้ผู้ปกครองแปรงฟันเด็กที่บ้านทุกวัน การตรวจฟันผุและบันทึกการตรวจ ควรตรวจเทอมละ 1 ครั้ง หรือทุก 6 เดือน หากพบว่าฟันมีรอยสีดำหรือเริ่มมีรูผุ ควรแนะนำผู้ปกครองให้พาเด็กไปพบทันตบุคลากร

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. บันทึกการตรวจสุขภาพอนามัย และความสะอาดของร่างกายประจำวันของเด็กทุกคน เช่น การตรวจผม ตรวจเล็บ สำรวจและสังเกตอาการเจ็บป่วยของเด็ก

2. บันทึกการตรวจคัดกรองสุขภาพ และสุขภาพช่องปากของเด็กรายบุคคล

3. บันทึกการเจ็บป่วยของเด็กเป็นรายบุคคล และการดูแลเบื้องต้น (หมายเหตุ: ให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตรวจหรือแจ้งผู้ปกครองให้พาไปตรวจ)

2.2.4 เฝ้าระวังติดตามการเจริญเติบโตของเด็กเป็นรายบุคคล บันทึกผลภาวะโภชนาการอย่างต่อเนื่อง

รายการพิจารณา

1. การติดตามและบันทึกการเจริญเติบโตของเด็กเป็นรายบุคคลทุก 3 เดือน

2. บันทึกโดยจุดลงบนกราฟน้ำหนักตามอายุ ส่วนสูงตามอายุ น้ำหนักตามส่วนสูง และแปลผลภาวะโภชนาการและแนวโน้มการเจริญเติบโต

3. แจ้งผลการเจริญเติบโต และให้คำแนะนำ/ความรู้ด้านโภชนาการที่สอดคล้องกับการเจริญเติบโตภาวะโภชนาการของเด็กแก่พ่อแม่/ผู้ปกครอง/ผู้ดูแลเด็ก

4. นำผลการเฝ้าติดตามการเจริญเติบโตมาปรับการจัดอาหารให้เหมาะสมกับเด็กเป็นรายบุคคล

5. มีแผนและดำเนินการแก้ปัญหาเด็กเตี้ย ผอม อ้วน ตามมาตรฐานอย่างเป็นระบบ

รายละเอียดการพิจารณา

1. สุ่มชั่งน้ำหนัก วัดความยาว/ส่วนสูง และแปลผลโดยใช้กราฟ น้ำหนักตามเกณฑ์อายุ ความยาว/ส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ และกราฟน้ำหนักตามเกณฑ์ความยาว/ส่วนสูง ประมาณ 10 คน ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลภาวะการเจริญเติบโตที่สุ่มกับข้อมูลของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยของเด็กแต่ละคน สรุปจำนวนเด็กสูงดีสมส่วน โดยดูเด็กเป็นรายบุคคล

1.1 เด็กน้ำหนักตัวตามเกณฑ์ (± 1.5 SD)

1.2 เด็กสูงดี หมายถึง เด็กที่มีความยาวหรือส่วนสูงอยู่ในระดับสูงตามเกณฑ์ขึ้นไป (สูงตามเกณฑ์หรือค่อนข้างสูงหรือสูง) เมื่อเทียบกับกราฟความยาว/ส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ

1.3 เด็กสมส่วน หมายถึง เด็กที่มีน้ำหนักอยู่ในระดับสมส่วนเมื่อเทียบกับกราฟน้ำหนักตามเกณฑ์ความยาว/ส่วนสูง

1.4 เด็กสูงดีสมส่วน หมายถึง เด็กที่มีความยาวหรือส่วนสูงอยู่ในระดับสูงตามเกณฑ์อายุขึ้นไปและมีน้ำหนักอยู่ในระดับสมส่วน (ในคนเดียวกัน) เด็กสูงดีสมส่วนมี 3 แบบ ดังนี้

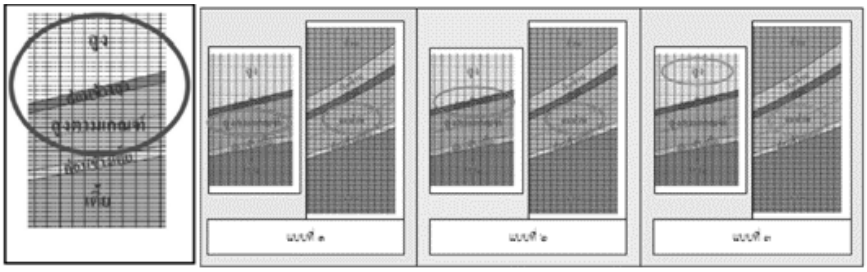

2. การติดตามและบันทึกการเจริญเติบโตของเด็กเป็นรายบุคคลทุก 3 เดือน

3. บันทึกลงในกราฟน้ำหนักตามอายุ ส่วนสูงตามอายุ น้ำหนักตามส่วนสูง และแปลผลภาวะโภชนาการ

สำหรับเด็กแรกเกิด - อายุ 2 ปี (2 ปี 11 เดือน) ชั่งน้ำหนักและวัดความยาวทุก 3 เดือน แล้วนำไปเปรียบเทียบในกราฟแสดงการเจริญเติบโต

สำหรับเด็กอายุ 3 ปี - อายุ 6 ปี (ก่อนเข้าประถมศึกษาปีที่ 1) ชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงทุก 3 เดือน แล้วนำไปเปรียบเทียบในกราฟแสดงการเจริญเติบโต

4. มีการให้คำแนะนำ/ความรู้ด้านโภชนาการที่สอดคล้องกับการเจริญเติบโต ภาวะโภชนาการของเด็กแก่พ่อแม่/ผู้ปกครอง/ผู้ดูแลเด็ก

5. นำผลการเฝ้าติดตามการเจริญเติบโตมาปรับการจัดอาหารให้เหมาะสมกับเด็ก

6. มีแผนการแก้ปัญหาเด็กเตี้ย ผอม อ้วนกว่ามาตรฐานอย่างเป็นระบบ

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. บันทึกการเจริญเติบโตของเด็กเป็นรายบุคคลทุก 3 เดือน ในกราฟน้ำหนักตามเกณฑ์อายุ ความยาว/ส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ และน้ำหนักตามเกณฑ์ความยาว/ส่วนสูง ตามเพศเป็นรายบุคคล

2. แบบบันทึกการให้คำแนะนำ หรือวิธีการให้ความรู้ด้านโภชนาการที่สอดคล้องกับการเจริญเติบโตของเด็กแก่พ่อแม่/ผู้ปกครอง/ผู้เลี้ยงดูเด็ก

3. แบบประเมินพฤติกรรมการบริโภคอาหารเป็นรายบุคคล

4. บันทึกผลการแก้ไขปัญหาเด็กเตี้ย ผอม อ้วน เป็นรายบุคคล

2.2.5 จัดให้มีการตรวจสุขภาพร่างกาย ฟันและช่องปาก สายตา หู ตามกำหนด

รายการพิจารณา

1. มีการส่งเสริมให้เด็กได้รับการตรวจสุขภาพตามกำหนด

2. มีบันทึกผลการตรวจสุขภาพตามกำหนดเป็นรายบุคคลอย่างต่อเนื่อง

3. มีการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นกับเด็กที่มีปัญหาสุขภาพ และส่งต่อบุคลากรทางการแพทย์ มีการบันทึกการให้การช่วยเหลือเบื้องต้นกับเด็กที่มีปัญหาสุขภาพ (ซึ่งรวมทั้งการเจ็บป่วยและบาดเจ็บ)

4. ครู/ผู้ดูแลเด็ก ศึกษาประวัติและบันทึกสุขภาพเด็กในความดูแล เพื่อปฏิบัติต่อเด็กได้อย่างเหมาะสม

5. ครู/ผู้ดูแลเด็กสามารถสังเกต ค้นพบ เมื่อเด็กมีอาการผิดปกติ และให้การช่วยเหลือในกรณีที่เด็กมีโรคประจำตัว หรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

* ตามกำหนดที่ระบุในสมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก

รายละเอียดการพิจารณา

1. มีการส่งเสริมให้เด็กได้รับการตรวจสุขภาพตามกำหนด

ตรวจสุขภาพและรับวัคซีนตามนัด เมื่ออายุ 2, 4, 6, 9-12 เดือน, 1 ปีครึ่ง, 2 ปี หลังจากนั้นตรวจสุขภาพทุกปี จนอายุ 6 ปี

2. มีบันทึกผลการตรวจสุขภาพตามกำหนดเป็นรายบุคคลอย่างต่อเนื่อง

3. มีการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นกับเด็กที่มีปัญหาสุขภาพ และส่งต่อบุคลากรทางการแพทย์ มีการบันทึกการให้การช่วยเหลือเบื้องต้นกับเด็กที่มีปัญหาสุขภาพ (ซึ่งรวมทั้งการเจ็บป่วยและบาดเจ็บ) เช่น เด็กที่มีโรคประจำตัว

4. ครู/ผู้ดูแลเด็ก ศึกษาประวัติและบันทึกสุขภาพเด็กในความดูแลเพื่อปฏิบัติต่อเด็กได้อย่างเหมาะสม

5. ครู/ผู้ดูแลเด็ก สามารถสังเกต ค้นพบ เมื่อเด็กมีอาการผิดปกติและให้การช่วยเหลือในกรณีที่เด็กมีโรคประจำตัวหรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เช่น เด็กเป็นโรคหอบหืด ลมชัก แพ้อาหาร เป็นต้น

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. การวางแผนการส่งเสริมให้เด็กได้รับการตรวจสุขภาพตามกำหนด

2. แบบบันทึกการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นกับเด็กที่มีปัญหาสุขภาพ และวิธีช่วยเหลือ ได้แก่ แบบบันทึกการสืบสวนโรค แบบบันทึกการให้การพยาบาล แบบบันทึกสรุปผลการปฏิบัติงานเด็กป่วยประจำเดือน

3. ข้อมูลการส่งต่อบุคลากรทางการแพทย์

ตัวบ่งชี้ที่ 2.3 การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ภาษาและการสื่อสาร

2.3.1 จัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กได้สังเกต สัมผัส ลองทำ คิดตั้งคำถาม สืบเสาะหาความรู้ แก้ปัญหา จินตนาการ คิดสร้างสรรค์ โดยยอมรับความคิดและผลงานที่แตกต่างของเด็ก

รายการพิจารณา

1. มีแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ภาษาและการสื่อสาร

2. มีการจัดกิจกรรมให้เด็กได้พัฒนาทักษะกระบวนการคิด จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ผ่านการเล่นอย่างอิสระ

3. มีการส่งเสริมให้เด็กได้แก้ปัญหาด้วยตนเองในชีวิตประจำวัน

4. การสร้างบรรยากาศให้เด็กรู้สึกอบอุ่น กล้าคิดกล้าทำ ครูมีท่าทีและคำถามกระตุ้นการคิดและครูยอมรับความคิดและผลงานของเด็กที่แตกต่างแต่ละคน ไม่เปรียบเทียบ ไม่ตีค่า หรือตัดสินผลงานเด็ก

5. เปิดโอกาสให้เด็กทุกคนพัฒนาทักษะกระบวนการคิด ผ่านการเล่นอย่างอิสระ และได้นำเสนอผลงานและมีพื้นที่จัดแสดงผลงานของเด็ก

6. การจัดสภาพแวดล้อม สื่อ อุปกรณ์ ที่หลากหลายเอื้อต่อการส่งเสริม กระตุ้นการคิด ค้นคว้าและลงมือทำของเด็ก และสื่อที่สนับสนุนการทำกิจกรรม และสร้างผลงานของเด็ก

รายละเอียดการพิจารณา

1. มีแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ภาษา และการสื่อสาร

2. มีการจัดกิจกรรมให้เด็กได้พัฒนาทักษะกระบวนการคิด จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์

3. มีการส่งเสริมให้เด็กได้แก้ปัญหาด้วยตนเองในชีวิตประจำวัน

4. เปิดโอกาสให้เด็กพัฒนาทักษะกระบวนการคิดผ่านการเล่นอย่างอิสระ

5. เปิดโอกาสให้เด็กทุกคนได้นำเสนอผลงาน และมีพื้นที่จัดแสดงผลงานของเด็ก

6. การสร้างบรรยากาศที่เด็กรู้สึกอบอุ่น กล้าคิดกล้าทำ ท่าทีและคำถามกระตุ้นการคิด การยอมรับความคิด และผลงานที่แตกต่างของเด็กแต่ละคน ไม่เปรียบเทียบ ไม่ตีค่าหรือตัดสินผลงานเด็ก

7. การจัดสภาพแวดล้อม สื่อ อุปกรณ์ ที่เอื้อต่อการส่งเสริมการคิดและการลงมือทำงานของเด็ก เช่น การจัดหนังสือ สมุดภาพ และสื่อที่สนับสนุนการทำกิจกรรม และสร้างผลงานของเด็ก สื่อที่มีความหลากหลายที่ช่วยกระตุ้นการคิด และการค้นคว้าของเด็ก

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านการคิด ทักษะกระบวนการคิด จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์

2. กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กพัฒนาทักษะกระบวนการคิดผ่านการเล่นอย่างอิสระ

3. บันทึกผลการจัดกิจกรรม/บันทึกหลังการสอน

4. บทบาทครูในขณะจัดกิจกรรมให้กับเด็ก ที่สนับสนุนให้เด็กคิดและลงมือทำ เช่น การใช้คำถามกระตุ้นให้คิด การให้อิสระในการคิดและการลงมือทำงาน การยอมรับความคิดและผลงานที่แตกต่าง

5. การจัดสภาพแวดล้อม สื่อ อุปกรณ์ และพื้นที่แสดงผลงานของเด็ก

6. หลักฐานการเรียนรู้ หรือการร่วมกิจกรรมของเด็ก เช่น ภาพถ่าย หรือวีดีโอ

2.3.2 จัดกิจกรรมและประสบการณ์ทางภาษาที่มีความหมายต่อเด็ก เพื่อการสื่อสารอย่างหลากหลาย ฝึกฟัง พูด ถาม ตอบ เล่าและสนทนาตามลาดับขั้นตอนพัฒนาการ

รายการพิจารณา

1. ให้เด็กได้สื่อสารความต้องการด้วยภาษาท่าทาง ภาษาพูด และได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสมตามวัย

2. มีแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทางภาษาที่หลากหลาย โดยเริ่มจากภาษาแม่/ภาษาถิ่นก่อนแล้วจึงใช้ภาษาไทยในการสื่อสารผ่านประสบการณ์การเรียนรู้และการเล่น

3. มีการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการฟัง การพูดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย การจัดกิจกรรมมีลักษณะการบูรณาการ สนุกสนานและสร้างทัศนคติที่ดีต่อการใช้ภาษา

4. ครู/ผู้ดูแลเด็กเป็นแบบอย่างของผู้ฟังและผู้พูดที่ดี ทั้งด้านการใช้ภาษาและมารยาทที่ดีในการฟังและพูด

5. มีการใช้สื่อและการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมทักษะการฟังและการพูดให้กับเด็กอย่างเหมาะสม

6. มีการสำรวจความสามารถในการพูดการได้ยิน หากพบว่ามีเด็กที่มีปัญหาหรือความบกพร่องในการฟังและการพูด มีการให้ความช่วยเหลือในเบื้องต้นตามความต้องการจำเป็นของเด็ก และแนะนำผู้ปกครองหรือส่งต่อให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เพื่อวินิจฉัยและให้ความช่วยเหลือต่อไป

รายละเอียดการพิจารณา

1. เปิดโอกาสให้เด็กได้สื่อสารความต้องการและความรู้สึกด้วยภาษาท่าทาง และภาษาพูดอย่างเหมาะสมตามวัย และเด็กได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสม ด้วยการสร้างความรู้สึกมั่นใจที่จะพูดที่จะสื่อสาร มีเวลาให้เด็กแต่ละคนอย่างเพียงพอในการพูดแสดงความคิดเห็น แสดงความรู้สึก ตั้งคำถาม บอกเล่าประสบการณ์ ให้คำแนะนำและเสริมแรงทางบวก ไม่ทำให้เด็กรู้สึกขาดความมั่นใจด้วยการตำหนิ เปรียบเทียบ ทำให้รู้สึกอาย หรือเสียหน้า

2. มีแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทางภาษาที่หลากหลาย โดยให้ความสำคัญของภาษาแม่/ภาษาถิ่นเป็นลำดับต้น การออกแบบการจัดประสบการณ์เน้นการเรียนรู้อย่างมีความสุขผ่านกิจกรรมและเล่นอย่างมีความหมายต่อเด็ก และสอดคล้องกับบริบทสังคมและวัฒนธรรมของเด็ก

3. มีการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการฟังการพูดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย การจัดกิจกรรมมีลักษณะการบูรณาการ สนุกสนานและสร้างทัศนคติที่ดีต่อการใช้ภาษา

4. ครู/ผู้ดูแลเด็กเป็นแบบอย่างของผู้ฟังและผู้พูดที่ดี ทั้งด้านการใช้ภาษาและมารยาทที่ดีในการฟังและพูด

5. มีการใช้สื่อและการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมทักษะการฟังและการพูดให้กับเด็กอย่างเหมาะสม เช่น การจัดมุมหนังสือ มุมบทบาทสมมุติ มุมการเล่นหุ่น

6. มีการสำรวจความสามารถในการพูด การได้ยิน หากพบว่ามีเด็กที่มีปัญหาหรือความบกพร่องในการฟังและการพูด มีการให้ความช่วยเหลือในเบื้องต้นตามความต้องการจำเป็นของเด็ก และแนะนำผู้ปกครองหรือส่งต่อให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เพื่อวินิจฉัยและให้ความช่วยเหลือต่อไป

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. ขณะทำกิจกรรมที่ครูเปิดโอกาสให้เด็กได้พูด ได้แสดงความคิดเห็น และท่าทีในการตอบสนองของครูและการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการให้เด็กได้ฟังและพูด

2. แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางภาษา ด้านการฟังและการพูด

3. บันทึกผลการจัดกิจกรรม/บันทึกหลังการสอน

4. หลักฐานการเรียนรู้ หรือการร่วมกิจกรรมของเด็ก เช่น ผลงานของเด็ก ภาพถ่ายหรือวีดีโอ

5. สื่อ และจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมทักษะการฟังและการพูดให้กับเด็ก

6. แบบบันทึกคำพูดของเด็ก เช่น กรณีเด็กพูดช้า

2.3.3 จัดกิจกรรมปลูกฝังให้เด็กมีนิสัยรักการอ่านให้เด็กมีทักษะการดูภาพ ฟังเรื่องราว พูดเล่า อ่าน วาด/เขียนเบื้องต้นตามลำดับพัฒนาการ โดยครู/ผู้ดูแลเด็กเป็นตัวอย่างของการพูด และการอ่านที่ถูกต้อง

รายการพิจารณา

1. เด็กเลือกอ่านหนังสือในมุมหนังสือหรือสถานที่ที่ครูจัดไว้ให้อย่างอิสระ มีความรู้สึกมั่นใจที่จะอ่านและสื่อสารความคิด ความต้องการ และความรู้สึก ผ่านการพูด วาดรูป หรือขีดเขียนอย่างเหมาะสมตามวัยและระดับพัฒนาการ

2. แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้การอ่านและการเขียนเบื้องต้น มีลักษณะการบูรณาการผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ด้วยการออกแบบกิจกรรมให้ความสำคัญกับการเรียนรู้การอ่านและเขียนอย่างมีความสุขและมีความหมายต่อเด็ก

3. การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ รวมทั้งการเตรียมความพร้อมก่อนการอ่านและการเขียน อยู่บนพื้นฐานของพัฒนาการและธรรมชาติการเรียนรู้ภาษาของเด็กปฐมวัย

4. การจัดกิจกรรมที่เน้นการสร้างเจตคติที่ดีต่อการใช้ภาษาอย่างมีความสุขและมีความหมายต่อเด็ก การเป็นผู้ฟังและผู้พูดที่ดีมากกว่าการเน้นความสมบูรณ์แบบของการอ่านและเขียน

5. มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน การสร้างความคุ้นเคยและการเห็นคุณค่าของการอ่านและการเขียน โดยบูรณาการการอ่านการเขียนสู่กิจกรรมประจำวัน

6. มีการใช้สื่อและการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียนเบื้องต้นให้กับเด็กอย่างเหมาะสม จัดเตรียมกระดาษ เครื่องเขียน ให้เด็กเลือกเขียนอย่างอิสระตามความต้องการ และครู/ผู้ดูแลเด็กเป็นแบบอย่างที่ดีด้านการอ่านและการเขียนให้กับเด็ก

7. มีการประเมินความสามารถตามวัยในการอ่าน การเขียนภาพและสัญลักษณ์ของเด็ก หากพบว่ามีเด็กที่มีปัญหาในการอ่านและการเขียน ต้องให้ความช่วยเหลือในเบื้องต้นและแนะนำผู้ปกครองหรือส่งต่อแพทย์/เจ้าหน้าที่สาธารณสุข

รายละเอียดการพิจารณา

1. เด็กสื่อสารความคิด ความต้องการ และความรู้สึกผ่านการวาดรูป หรือขีดเขียนอย่างเหมาะสมตามวัย เด็กมีอิสระในการเลือกอ่านหนังสือในมุมหนังสือหรือที่ที่ครูจัดไว้ให้ และเด็กทุกคนได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสมด้วยการสร้างความรู้สึกมั่นใจที่จะอ่านและเขียน

2. แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้การอ่านและการเขียนเบื้องต้นมีลักษณะการบูรณาการผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย การออกแบบกิจกรรมให้ความสำคัญกับการเรียนรู้การอ่านและเขียนอย่างมีความสุขและมีความหมายต่อเด็ก

3. การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านการเขียนอยู่บนพื้นฐานของพัฒนาการและธรรมชาติการเรียนรู้ภาษาของเด็กปฐมวัย การจัดกิจกรรมการอ่านเขียนจึงครอบคลุมการเตรียมความพร้อมของเด็กก่อนการอ่านและการเขียน เช่น การอ่านหนังสือภาพ การอ่านแบบคาดเดาจากหนังสือนิทานการอ่านคำที่ติดอยู่ทั่วไปในห้องเรียนและบริเวณห้องเรียน การพัฒนาการใช้กล้ามเนื้อมือ นิ้วมือ การทำงานประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา การขีดเขี่ย การเขียนที่เลียนแบบการเขียนของผู้ใหญ่แต่ยังไม่เป็นการเขียนที่ถูกต้อง เป็นต้น

4. การจัดกิจกรรมให้ความสำคัญของการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการใช้ภาษามากกว่าการเน้นความสมบูรณ์แบบของการอ่านและเขียน กิจกรรมการพัฒนาทักษะการอ่านเขียนจึงเป็นกิจกรรมที่เด็กเรียนรู้อย่างมีความสุขและมีความหมายต่อเด็ก

5. มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน การสร้างความคุ้นเคยและการเห็นคุณค่าของการอ่านและการเขียน โดยบูรณาการการอ่านการเขียนสู่กิจกรรมประจำวัน เช่น การอ่านกติกาข้อตกลงของห้อง การอ่านนิทานให้เด็กฟัง การอ่านชื่อเด็กในห้องเรียน การอ่านเมนูอาหารกลางวัน การเขียนคำหรือประโยคสั้นๆ ตามที่เด็กพูด การเขียนชื่อเด็กในผลงาน เป็นต้น

6. มีการใช้สื่อและการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียนเบื้องต้นให้กับเด็กอย่างเหมาะสม จัดเตรียมกระดาษ เครื่องเขียน ให้เด็กเลือกเขียนอย่างอิสระตามความต้องการและครู/ผู้ดูแลเด็กเป็นแบบอย่างที่ดีด้านการอ่านและการเขียนให้กับเด็ก

7. มีการสำรวจความสามารถในการอ่านการเขียนของเด็ก หากพบว่ามีเด็กที่มีปัญหาหรือความบกพร่องในการอ่านและการเขียนมีการให้ความช่วยเหลือในเบื้องต้นตามความต้องการจำเป็นของเด็กและแนะนำผู้ปกครองหรือส่งต่อให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางเพื่อวินิจฉัย และให้ความช่วยเหลือต่อไป

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางภาษาด้านการอ่านและการเขียน
2. บันทึกผลการจัดกิจกรรม/บันทึกหลังการสอน
3. หลักฐานการเรียนรู้หรือการร่วมกิจกรรมของเด็ก เช่น ผลงานของเด็ก ภาพถ่ายหรือวีดีโอ
4. สื่อและจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียนให้กับเด็ก
5. แบบบันทึกการอ่านและการเขียนของเด็กเป็นรายบุคคล
6. แผนการจัดกิจกรรม/โครงการเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน

2.3.4 จัดให้เด็กมีประสบการณ์เรียนรู้เกี่ยวกับตัวเด็ก บุคคล สิ่งต่างๆ สถานที่ และธรรมชาติรอบตัวด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการ

รายการพิจารณา

1. แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเด็ก บุคคล สถานที่ สิ่งต่างๆ และธรรมชาติรอบตัว สามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ใหม่กับความรู้และประสบการณ์เดิมของเด็ก ยืดหยุ่นและพร้อมปรับเปลี่ยนให้เหมาะกับความสนใจและความต้องการของเด็ก

2. การจัดกิจกรรมมุ่งให้เด็กมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ สนใจสิ่งที่อยู่รอบตัว และเรียนรู้กระบวนการแสวงหาความรู้ หาคำตอบในสิ่งที่สงสัยผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย

3. การใช้สื่อ/อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้บริบทสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่น และความสนใจของเด็ก

4. จัดพื้นที่และโอกาสให้เด็กทุกคนได้นำเสนอสิ่งที่เด็กเรียนรู้ และผลงานที่เกิดจากการเรียนรู้ของเด็ก

รายละเอียดการพิจารณา

1. แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กมีความรู้เกี่ยวกับตัวเด็ก บุคคล และสถานที่แวดล้อม ธรรมชาติรอบตัว สิ่งต่างๆ รอบตัว โดยการกำหนดสาระต้องเป็นเนื้อหาที่มีความหมายต่อเด็ก สามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ใหม่กับความรู้ และประสบการณ์เดิมของเด็ก สาระที่กำหนดในแผนต้องยืดหยุ่นและพร้อมปรับเปลี่ยนให้เหมาะกับความสนใจและความต้องการของเด็ก

2. การจัดกิจกรรมมุ่งให้เด็กมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ สนใจสิ่งที่อยู่รอบตัวและเรียนรู้กระบวนการแสวงหาความรู้หาคำตอบในสิ่งที่สงสัย ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การค้นคว้า สำรวจ ทดลอง รวบรวมข้อมูล และสรุปผล กิจกรรมที่จัดขึ้นมีทั้งกิจกรรมเดี่ยวและกิจกรรมกลุ่มที่เหมาะกับวัยของเด็ก

3. การใช้สื่อ/อุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้บริบทสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่น และความสนใจของเด็ก

4. จัดพื้นที่และโอกาสให้เด็กทุกคนได้นำเสนอสิ่งที่เด็กเรียนรู้และผลงานที่เกิดจากการเรียนรู้ของเด็ก

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กมีความรู้เกี่ยวกับตัวเด็ก บุคคล และสถานที่แวดล้อม ธรรมชาติรอบตัว สิ่งต่างๆ รอบตัว

2. การจัดกิจกรรมที่หลากหลายและเหมาะสมกับเด็ก

3. บันทึกผลการจัดกิจกรรม/บันทึกหลังการสอน

4. ร่องรอย/หลักฐานการเรียนรู้ หรือการร่วมกิจกรรมของเด็ก เช่น ผลงานของเด็กภาพถ่าย หรือวีดีโอ

2.3.5 จัดกิจกรรมและประสบการณ์ด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์เบื้องต้นตามวัย โดยเด็กเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัส และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

รายการพิจารณา

1. มีแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์แบบบูรณาการ

2. มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะพื้นฐานด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์

3. การนำความรู้และทักษะพื้นฐานด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์มาใช้ในชีวิตประจำวัน

4. มีการบันทึกทักษะด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ของเด็กเป็นรายบุคคล

รายละเอียดการพิจารณา

1. มีแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์แบบบูรณาการ

2. มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะพื้นฐานด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เช่น การสังเกต การจำแนก การเปรียบเทียบ จำนวน การวัด มิติสัมพันธ์ (พื้นที่/ระยะ) แบบรูป ความสัมพันธ์และเวลา ผ่านกิจกรรมและการใช้ประสาทสัมผัสที่หลากหลาย

3. การนำความรู้และทักษะพื้นฐานด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์มาใช้ในชีวิตประจำวัน

4. มีการบันทึกทักษะด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ของเด็กเป็นรายบุคคล

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ส่งเสริม

2. การจัดกิจกรรมทักษะคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์

3. บันทึกผลการจัดกิจกรรม/บันทึกหลังการสอน

4. หลักฐานการเรียนรู้หรือการร่วมกิจกรรมของเด็ก เช่น ผลงานของเด็ก ภาพถ่าย หรือวีดีโอ

5. แบบบันทึกทักษะทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ของเด็กเป็นรายบุคคล

ตัวบ่งชี้ที่ 2.4 การส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ-สังคม ปลูกฝังคุณธรรมและความเป็นพลเมืองดี

2.4.1 สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและมั่นคง ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก จัดกิจกรรมสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับเด็ก และการแก้ไขข้อขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์

รายการพิจารณา

1. ให้ความสำคัญกับเด็กทุกคนรับฟังและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล สร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมให้เด็กมีความมั่นคงทางอารมณ์ เห็นคุณค่าและมีความภาคภูมิใจในตนเอง

2. ให้แรงเสริมทางบวกต่อพฤติกรรมที่ดี ชมเชย ให้กำลังใจอย่างสม่ำเสมอ ทั้งจากครู/ผู้ดูแลเด็กและจากกลุ่มเพื่อน

3. จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กรับรู้เกี่ยวกับตนเอง ทั้งความคิด ความรู้สึก และการแสดงออกอย่างเหมาะสมกับกาลเทศะตามวัย

4. ฝึกทักษะในการติดตาม กำกับ และประเมินตนเองด้วยการชวนให้เด็กแสดงความคิดเห็นต่อการทำกิจกรรมหรือจากผลงานของเด็ก ชวนให้เด็กคิดตั้งคำถามเพื่อการพัฒนาหรือปรับปรุงตนเอง

5. จัดกิจกรรมที่เด็กได้พัฒนาการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครู/ผู้ดูแลเด็กเด็กต่อเด็ก และจัดการแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม

รายละเอียดการพิจารณา

1. การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้เด็กรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย มีความมั่นคงทางอารมณ์ เห็นคุณค่า และมีความภาคภูมิใจในตนเอง ด้วยการให้ความสำคัญกับเด็กทุกคน ยอมรับความแตกต่างของเด็กแต่ละคน พร้อมรับฟังและให้โอกาสเด็กทุกคนได้แสดงความคิดเห็นและแสดงออกถึงความต้องการของตนเอง เมื่อทำผิดครูพร้อมจะให้คำแนะนำ ชวนให้เด็กคิด ยอมรับผิด พร้อมที่จะปรับและพัฒนาตนเอง

2. การให้แรงเสริมทางบวกต่อพฤติกรรมที่ดี ชมเชย ให้กำลังใจ อย่างสม่ำเสมอ ทั้งจากครู/ผู้ดูแลเด็กและจากกลุ่มเพื่อน

3. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กรับรู้เกี่ยวกับตนเอง ทั้งความคิดความรู้สึกและการแสดงออกอย่างเหมาะสมตามวัย เช่น การวาดภาพตนเองและเล่าเรื่องของตนเอง การเล่าถึงสิ่งที่ตนเองถนัด ชอบ และสนใจ การบอกเล่าถึงความรู้สึกของตนเองต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ในนิทานหรือเรื่องเล่า

4. การฝึกทักษะในการติดตาม กำกับ และประเมินตนเอง จากขั้นตอนของสรุปการเรียนรู้ของเด็ก ด้วยการชวนให้เด็กแสดงความคิดเห็นต่อการทำกิจกรรมหรือจากผลงานของเด็ก ตั้งคำถามหรือชวนให้เด็กคิดเพื่อการพัฒนาหรือปรับปรุงตนเอง

5. การจัดกิจกรรมที่เด็กได้พัฒนาการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครู/ผู้ดูแลเด็ก เด็กต่อเด็ก และบริหารจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม เช่น การจัดให้เด็กได้เล่นและทำกิจกรรมกลุ่มอยู่เสมอ

ให้เด็กได้เสนอความคิดเห็นต่อการทำงานกลุ่ม การให้เด็กได้ร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหาในกรณีที่เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างเด็กด้วยกัน

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. ครู/ผู้ดูแลเด็กกับเด็ก เด็กกับเด็กสร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคงทางบวกระหว่างกัน

2. มีการให้แรงเสริมทางบวกต่อพฤติกรรมที่ดี ชมเชย ให้กำลังใจและรับฟังเด็ก

3. มีการจัดกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กสามารถรับรู้เกี่ยวกับตนเอง มีความมั่นใจกล้าแสดงออกและแสดงอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมตามวัย

4. มีการจัดกิจกรรมกลุ่มที่ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเล่นและการทำงานร่วมกับเพื่อน

5. แผนการจัดประสบการณ์มีขั้นตอนที่เด็กได้สะท้อนการประเมินการทำงานหรือผลงานของเด็ก

2.4.2 จัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กมีความสุข แจ่มใส ร่าเริง แสดงออกด้านอารมณ์ความรู้สึกดีต่อตนเอง โดยผ่านการเคลื่อนไหวร่างกาย ศิลปะ ดนตรี ตามความสนใจและความถนัด

รายการพิจารณา

1. จัดกิจกรรมให้เด็กทุกคนได้แสดงออกทางอารมณ์อย่างอิสระ โดยครู/ผู้ดูแลเด็กยิ้มแย้มแจ่มใส เอาใจใส่ในการนำเสนอ การตอบสนองกับเด็ก และสนใจในสิ่งที่เด็กทำ

2. ครูจัดให้เด็กมีประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ ผ่านงานศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหวร่างกายตามความสนใจและความถนัด

3. ครูให้โอกาสเด็กได้ชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่น เพื่อสร้างความสุขและความภูมิใจในตัวเอง

4. ครูเป็นแบบอย่างที่ดีควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม ทั้งทางสีหน้าและท่าทาง

5. ครู/ผู้ดูแลเด็ก นำผลการประเมินหลังจากจัดกิจกรรมมาพิจารณาปรับปรุงวิธีการที่จะให้การช่วยเหลือเด็กที่ไม่มีความสุข/ไม่ร่าเริง

รายละเอียดการพิจารณา

1. จัดกิจกรรมให้เด็กทุกคนได้แสดงออกทางอารมณ์อย่างอิสระ โดยครู/ผู้ดูแลเด็กยิ้มแย้มแจ่มใส เอาใจใส่ในการนำเสนอ การตอบสนองกับเด็ก และสนใจในสิ่งที่เด็กทำ

2. ครูจัดให้เด็กมีประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ ผ่านงานศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหวร่างกายตามความสนใจและความถนัด

3. ครูให้โอกาสเด็กได้ชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่น เพื่อสร้างความสุขและความภูมิใจในตัวเอง

4. ครูเป็นแบบอย่างที่ดีควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม ทั้งทางสีหน้าและท่าทาง

5. ครู/ผู้ดูแลเด็ก นำผลการประเมินหลังจากจัดกิจกรรมมาพิจารณาปรับปรุงวิธีการที่จะให้การช่วยเหลือเด็กที่ไม่มีความสุข/ไม่ร่าเริง

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. การสอบถามครู/ผู้ดูแลเด็ก/เพื่อนร่วมงาน/เด็ก/ผู้ปกครอง

2. แผนการจัดประสบการณ์มีขั้นตอนที่เด็กได้สะท้อนการประเมินการทำงานหรือผลงานของเด็ก

2.4.3 จัดกิจกรรมและประสบการณ์ ปลูกฝังคุณธรรมให้เด็กใฝ่ดี มีวินัย ซื่อสัตย์ รู้จักสิทธิและหน้าที่รับผิดชอบของพลเมืองดี รักครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและประเทศชาติด้วยวิธีที่เหมาะสมกับวัย และพัฒนาการ

รายการพิจารณา

1. แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อปลูกฝังให้เด็กมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ตามวัย โดยบูรณาการกับสาระการเรียนรู้

2. จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและปลูกฝังให้เด็กมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยให้เด็กได้ลงมือทำ ได้คิดเชิงเหตุผลทางจริยธรรม และนำไปปฏิบัติได้จริง

3. นำสถานการณ์ เหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน/ในนิทานมาเรียนรู้ หรือการนำประสบการณ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมไปปรับใช้ได้ในชีวิตจริง มีการติดตามให้มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

4. ส่งเสริมให้เด็กปฏิบัติตามข้อตกลง/กฎ กติกา มีความรับผิดชอบ ด้วยการสร้างวินัยเชิงบวก

5. จัดกิจกรรมให้เด็กเป็นผู้นำ/ผู้ตาม รู้จักสิทธิและหน้าที่ตามวิถีประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

รายละเอียดการพิจารณา

1. แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อปลูกฝังให้เด็กมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ตามวัย โดยจัดในลักษณะการบูรณาการกับสาระการเรียนรู้ หรือจัดเป็นกิจกรรมเฉพาะเพื่อกระตุ้นให้เด็กเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในเรื่องที่ใกล้ตัวเด็ก เข้าใจและนำสู่การปฏิบัติได้ง่าย

2. จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและปลูกฝังให้เด็กมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยให้เด็กได้ลงมือทำได้คิดเชิงเหตุผลทางจริยธรรม เพื่อให้เด็กเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น การเรียนรู้ผ่านการฟังนิทานที่เชื่อมโยงสู่คุณธรรมจริยธรรม การเล่นบทบาทสมมุติ นิทานหุ่น

3. การสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในชีวิตจริง อาจทำได้โดยการนำสถานการณ์ เหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน มาเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ หรือการนำประสบการณ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมไปปรับใช้ได้ในชีวิตจริง ติดตามให้มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดเป็นพฤติกรรมความเคยชิน

4. การส่งเสริมให้เด็กปฏิบัติตามกฎ กติกา มีความรับผิดชอบ ด้วยการใช้วินัยเชิงบวก

5. การจัดกิจกรรมการเป็นผู้นำ ผู้ตาม รู้จักสิทธิ และหน้าที่ตามวิถีประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อปลูกฝังให้เด็กมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ตามวัย การเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี

2. บันทึกผลการจัดกิจกรรม/บันทึกหลังการสอน

3. หลักฐานการเรียนรู้หรือการร่วมกิจกรรมของเด็ก เช่น ผลงานของเด็ก ภาพถ่าย หรือวีดีโอ

ตัวบ่งชี้ที่ 2.5 การส่งเสริมเด็กในระยะเปลี่ยนผ่านให้ปรับตัวสู่การเชื่อมต่อในขั้นถัดไป

2.5.1 จัดกิจกรรมกับผู้ปกครองให้เตรียมเด็กก่อนจากบ้านเข้าสู่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย/โรงเรียน และจัดกิจกรรมช่วงปฐมนิเทศให้เด็กปรับตัวในบรรยากาศที่เป็นมิตร

รายการพิจารณา

1. สื่อสารและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมของผู้ปกครองและเด็กก่อนเข้าสู่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย/โรงเรียน

2. รวบรวมข้อมูลพื้นฐานของเด็กเกี่ยวกับสุขภาพการเติบโต พัฒนาการและพฤติกรรมของเด็ก ตลอดจนความต้องการพิเศษและปัญหาที่อาจพบได้เพื่อส่งต่อในขั้นถัดไป

3. จัดให้พ่อแม่ ผู้ปกครองพาเด็กไปทำความรู้จักสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย/โรงเรียนและพบครู/ผู้ดูแลเด็ก

4. ครู/ผู้ดูแลเด็ก ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและเตรียมความพร้อมเพื่อให้การดูแลและพัฒนาเด็กได้เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง

5. มีการสื่อสารของครู/ผู้ดูแลเด็กระหว่างชั้นหรือไปสู่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งใหม่ด้วยการส่งต่อข้อมูลประวัติ ผลพัฒนาการและการเรียนรู้ โดยให้ผู้ปกครองรับทราบและมีส่วนร่วมกันพัฒนาเด็กอย่างต่อเนื่อง

รายละเอียดการพิจารณา

1. ก่อนถึงระยะเปลี่ยนผ่านจากบ้านไปสู่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย จากชั้นเด็กเล็กไปสู่ชั้นถัดไป เด็กและผู้ปกครองจำเป็นจะต้องมีการเตรียมตัวเพื่อเด็กจะได้ปรับตัวได้ง่ายต่อการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต เวลากิจวัตรประจำวัน ไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ต้องเจอคนแปลกหน้าพบคนที่หลากหลาย กิจวัตรและกิจกรรมที่หลากหลายเปลี่ยนไปจากสภาพเดิม

2. ครู/ผู้ดูแลเด็ก จะเป็นคนสำคัญในการให้ข้อมูลและแนะนำว่าผู้ปกครองจะช่วยให้เด็กเตรียมตัวอย่างไร ซึ่งอาจหมายถึงการปรับเปลี่ยนเวลาและวิถีประจำวัน การนอน การตื่น การเปลี่ยนสถานที่ เป็นต้น ซึ่งผู้ปกครองสามารถที่จะทำความเข้าใจและไปเตรียมเด็กตามลำดับ เพื่อให้เด็กได้เกิดความคุ้นเคย และปรับตัวได้ง่าย

3. พ่อแม่ ผู้ปกครอง ควรจะได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กและสมุดสุขภาพเด็กที่จะนำมาให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อจะได้มีประวัติที่สมบูรณ์ที่ครู/ผู้ดูแลเด็กจะได้ปฏิบัติต่อเด็กได้เหมาะสม ในกรณีที่เด็กมีโรคประจำตัว/ความต้องการพิเศษ เช่น เป็นโรคลมชัก หอบหืด แพ้อาหารทะเล ฯลฯ หรือแม้แต่พื้นอารมณ์ของเด็ก ถ้าครูได้รู้จะวางแผนในการดูแลเด็กได้อย่างเหมาะสมเป็นรายบุคคล ซึ่งครู/ผู้ดูแลเด็กในชั้นจะต้องรวบรวมสิ่งที่เกิดขึ้นในชั้นของตัวและส่งให้ครูในชั้นต่อไป

4. เมื่อรวบรวมแล้วต้องแลกเปลี่ยนระหว่างครูกับผู้ปกครอง และครูกับครูในชั้นต่อไปทั้งประวัติสุขภาพ พัฒนาการ และการเจริญเติบโต

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. กำหนดการปฐมนิเทศ

2. เอกสารต่างๆ เกี่ยวกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

3. แนวทางการจัดกิจกรรมเตรียมเด็กจากบ้านสู่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย/โรงเรียน

2.5.2 จัดกิจกรรมส่งเสริมการปรับตัวก่อนเข้ารับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นแต่ละขั้น จนถึงการเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

รายการพิจารณา

1. ครู/ผู้ดูแลเด็ก ศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

2. ครู/ผู้ดูแลเด็ก แนะนำให้ผู้ปกครองเรียนรู้วิถีชีวิตและศึกษาหลักสูตรปฐมวัยและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการเรียนการสอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

3. มีการประมวลผลข้อมูลพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคลเพื่อให้การส่งเสริมและช่วยเหลือในระดับขั้นถัดไป

4. ครู/ผู้ดูแลเด็กวางแผนจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กคุ้นเคย ปรับตัวกับสิ่งแวดล้อม และครู/ผู้ดูแลเด็กใหม่

รายละเอียดการพิจารณา

1. ในการเข้ารับการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 1 เด็กจำเป็นต้องมีทักษะในการดูแลตัวเอง ทักษะทางอารมณ์สังคม ทักษะการเรียนรู้ในขั้นที่สูงขึ้น ทั้งเนื้อหาวิชาการและวิธีการจัดการเรียนการสอน เด็กต้องมีความรับผิดชอบที่มากขึ้น ต้องช่วยเหลือตนเองมากขึ้น ครูชั้นประถมมักจะเน้นการเรียนการสอนทางวิชาการมากขึ้น การเรียนรู้ผ่านการเล่นน้อยลง

2. เด็กต้องปรับตัว การเล่น การพักผ่อนน้อยลง การเอาใจใส่รายละเอียดความเป็นอยู่และพฤติกรรมน้อยลง มีเนื้อหาความรู้ทางวิชาการและการบ้านมากขึ้น พ่อแม่และเด็กจึงต้องปรับตัว พ่อแม่ต้องติดตามและกำกับ สนับสนุนให้เด็กได้ทำหน้าที่รับผิดชอบประสบความสำเร็จ ถือว่าเป็นการก้าวข้ามไปอีกขั้นของพัฒนาการอีกระดับหนึ่งที่สูงขึ้น ทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครองและเด็ก จำเป็นต้องเตรียมตัวให้มากขึ้นก่อนเข้าสู่ระดับประถมศึกษาปีที่ 1

3. ต้องส่งต่อและพาไปดูสถานที่ ระบบที่แตกต่าง จึงต้องทำความเข้าใจ และเตรียมช่วยให้เด็กประสบความสำเร็จ ทำให้เด็กปรับตัวได้ง่ายขึ้น และเป็นการลดปฏิกิริยาการปรับตัวที่ไม่พึงประสงค์

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

1. แผนการจัดกิจกรรม
2. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย
3. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. ข้อมูลพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล
5. กำหนดการปฐมนิเทศ

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ได้ระบุหลักการจัดประสบการณ์ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้ดูแลเด็กที่ควรจะคำนึงถึงในการอบรมเลี้ยงดูและการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ดังนี้

1. อบรมเลี้ยงดูเด็กและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นเด็กเป็นสำคัญ
2. ตระหนักและสนับสนุนสิทธิขั้นพื้นฐานที่เด็กพึงได้รับ
3. ปฏิบัติตนต่อเด็กด้วยความรัก ความเข้าใจ และใช้เหตุผล
4. ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กอย่างสมดุลครบทุกด้าน

5. ปลูกฝังระเบียบวินัย คุณธรรม และวัฒนธรรมไทย

6. ใช้ภาษาที่เหมาะสมกับความสามารถและการเรียนรู้ของเด็ก

7. สนับสนุนการเล่นตามธรรมชาติ

8. จัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก

9. ประเมินการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

10. ประสานความร่วมมือระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้เลี้ยงดู สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และชุมชน

นอกจากนี้ ยังได้ระบุถึงแนวทางการอบรมเลี้ยงดูและการจัดประสบการณ์ สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ที่ผู้ดูแลเด็กควรที่จะตระหนักรู้ ดังนี้

1. ดูแลสุขภาพอนามัยและตอบสนองความต้องการของเด็กเป็นรายบุคคล

2. สร้างบรรยากาศของความรัก ความอบอุ่น ความไว้วางใจ และความมั่นคงทางอารมณ์ให้กับเด็กในวิถีชีวิตประจำวัน

3. จัดประสบการณ์ตรงให้เด็กได้เลือก ลงมือกระทำและเรียนรู้จากประสาทสัมผัสทั้งห้า และการเคลื่อนไหวผ่านการเล่น

4. จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่แวดล้อมและสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็กอย่างหลากหลาย

5. จัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก วัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้และของเล่นที่สะอาด หลากหลาย ปลอดภัย และเหมาะสมกับเด็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กรอบด้าน รวมถึงมีพื้นที่ในการเล่นน้ำ เล่นทราย

6. จัดหาสื่อการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็ก สื่อที่เอื้อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ หลีกเลี่ยงการใช้สื่อเทคโนโลยีเป็นพี่เลี้ยงเด็ก

7. จัดรวบรวมข้อมูลและติดตามการเจริญเติบโต พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคลอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ

8. จัดกระบวนการเรียนรู้โดยพ่อแม่ ครอบครัว สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และชุมชนมีส่วนร่วมทั้งการวางแผน การสนับสนุนสื่อ การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการเด็ก

หลักการจัดประสบการณ์ที่ผู้ดูแลเด็กควรคำนึงในการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กอายุ 3-6 ปี ที่ระบุในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 มีดังนี้

1. จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างสมดุลและต่อเนื่อง

2. เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่

3. จัดให้เด็กได้รับการพัฒนา โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก

4. จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์ พร้อมทั้งนำผลการประเมินมาพัฒนาเด็กอย่างต่อเนื่อง

5. ให้พ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

นอกจากนี้ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ยังได้ระบุถึงแนวทางการอบรมเลี้ยงดูและการจัดประสบการณ์ สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี ที่ผู้ดูแลเด็กควรที่จะตระหนักรู้ ดังนี้

1. จัดประสบการณ์ให้สอดล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการและการทำงานของสมอง ที่เหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะและระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเด็กตามศักยภาพ

2. จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับแบบการเรียนรู้ของเด็ก เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง

3. จัดประสบการณ์แบบบูรณาการ โดยบูรณาการทั้งกิจกรรม ทักษะ และสาระการเรียนรู้

4. จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่มคิด วางแผน ตัดสินใจลงมือกระทำและนำเสนอความคิดโดยผู้เลี้ยงดูเด็กหรือผู้จัดประสบการณ์เป็นผู้สนับสนุนอำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก

5. จัดประสบการณ์ให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุข และเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่างๆ กัน

6. จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก สอดคล้องกับบริบท สังคม และวัฒนธรรมที่แวดล้อมเด็ก

7. จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตามแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม และการมีวินัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

8. จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

9. จัดทำสารนิทัศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรองและใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน

10. จัดประสบการณ์โดยให้พ่อแม่ ครอบครัว และชุมชนมีส่วนร่วมทั้งการวางแผน การสนับสนุนสื่อแหล่งเรียนรู้ การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในระดับปฐมวัยมีความสำคัญอย่างมากที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่เด็กปฐมวัย เพื่อจะได้มีความพร้อมในการศึกษาระดับต่อไป

- **เรื่อง จริยธรรมและจรรยาบรรณของผู้เลี้ยงดูเด็ก**

คุณลักษณะของความเป็นครูแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ รูปลักษณ์ และกิจลักษณ์ ดังนี้

1. รูปลักษณ์ หมายถึง ลักษณะภายนอกที่มองเห็นถึงความเป็นครูที่พึงประสงค์ มี 7 ลักษณะ คือ

- สดชื่น แจ่มใส สะอาด ครูควรมีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง แต่งกายสะอาดและยิ้มแย้มแจ่มใส

- ตื่นตัว หนักเอาเบาสู้ ครูต้องสนใจใฝ่รู้ ตื่นตัว กระฉับกระเฉง พร้อมรับข่าวสาร เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงและผจญปัญหาที่เกิดขึ้น

- มั่นใจในตนเอง คุณลักษณะนี้ต้องพอเหมาะพอดี มีกาลเทศะ

- รอบรู้เนื่องจากได้อ่าน-ฟังมาก ครูต้องเป็นคนรอบรู้ข่าวสาร เหตุการณ์ปัญหาของสังคม รู้จักใช้วิจารณญาณวินิจฉัยตามความรู้และประสบการณ์ของตน

- เป็นกัลยาณมิตร ความมีน้ำใจ ความใกล้ชิดผูกพัน มีมนุษยสัมพันธ์

- ฉลาด โต้ตอบกับผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง รับฟังเรื่องราวต่างๆ ได้เข้าใจและรวดเร็ว จับประเด็นสำคัญต่างๆ ได้

- สุภาพ มีกิริยาที่เหมาะสมกับบุคคล และกาลเทศะ

2. กิจลักษณ์ หมายถึง ลักษณะภารกิจที่ครูต้องปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองให้มีความเจริญสมกับความเป็นครู มี 4 ประการ เรียกว่า ภาวนา 4 คือ

- กายภาวนา การพัฒนาทางกายด้านการอบรมวิธีการปฏิบัติงานกับสิ่งแวดล้อมในทางที่ถูกที่ควรมุ่งพัฒนาการปฏิบัติที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนและส่วนรวม

- ศีลภาวนา การพัฒนาความประพฤติและจรรยาของบุคคลให้เป็นไปตามหลักการและระเบียบวินัยที่ถูกต้อง

- จิตตภาวนา การฝึกอบรมจิตใจให้เบิกบานผ่องใส เข้มแข็ง มั่นคง เป็นประเด็นหลักที่ทำให้คนเป็นมนุษย์

- ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญากระบวนการพัฒนาปัญญา เป็นการวิเคราะห์ฝึกฝนตนเองจากภายใน ฝึกตนที่จะมองและมีปฏิกิริยาต่อสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริงที่มันเป็นอยู่ รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงและสามารถใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหา

คุรุสภาได้ประกาศใช้ระเบียบคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณครูที่กำหนดให้ครูปฏิบัติมีทั้งหมด 9 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า หมายถึง การตอบสนองต่อความต้องการ ความถนัด ความสนใจของศิษย์อย่างจริงใจ สอดคล้องกับการเคารพ การยอมรับ การเห็นอกเห็นใจ ต่อสิทธิพื้นฐานของศิษย์เป็นที่ไว้วางใจเชื่อถือ และชื่นชมได้ เป็นผลไปสู่การพัฒนารอบด้านอย่างเท่าเทียมกัน

2. ครูต้องอบรมสั่งสอนฝึกฝนสร้างเสริมความรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงาม ให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ หมายถึง การดำเนินงานตั้งแต่การเลือกกิจกรรมการเรียนที่มุ่งผลต่อการพัฒนาในตัวศิษย์อย่างแท้จริง การจัดให้ศิษย์มีความรับผิดชอบ และเป็นเจ้าของการเรียนรู้ตลอดจนการประเมินร่วมกับศิษย์ในผลการเรียนและการเพิ่มพูนการเรียนรู้ภายหลังบทเรียนต่างๆ ด้วยความปรารถนาที่จะให้ศิษย์แต่ละคนและทุกคนพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพและตลอดไป

3. ครูต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอของครูที่ศิษย์สามารถสังเกตรับรู้ได้เอง และเป็นการแสดงที่เป็นไปตามมาตรฐานแห่งพฤติกรรมระดับสูงตามค่านิยม คุณธรรม และวัฒนธรรมอันดีงาม

4. ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์ หมายถึง การไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์

5. ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ให้ศิษย์กระทำการใดๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ หมายถึง การไม่กระทำการใดที่จะได้มาซึ่งผลตอบแทนเกินสิทธิที่พึงได้จากการปฏิบัติหน้าที่ในความรับผิดชอบตามปกติ

6. ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ หมายถึง การใฝ่รู้ศึกษาค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ให้

ทันสมัย ทันเหตุการณ์ และทันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี สามารถพัฒนาบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์

7. ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ หมายถึง การแสดงออกด้วยความชื่นชมและเชื่อมั่นในอาชีพครูด้วยตระหนักว่าอาชีพนี้เป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีความสำคัญและจำเป็นต่อสังคม ครูพึงปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและภูมิใจ รวมทั้งปกป้องเกียรติภูมิของอาชีพครู เข้าร่วมกิจกรรมและสนับสนุนองค์กรวิชาชีพครู

8 ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์ หมายถึง การให้ความร่วมมือ แนะนำปรึกษาช่วยเหลือแก่เพื่อนครูทั้งเรื่องส่วนตัว ครอบครัว และการงานตามโอกาสอย่างเหมาะสม ร่วมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน โดยการให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางวิธีการปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

9. ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย หมายถึง การริเริ่มดำเนินกิจกรรม สนับสนุนส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย โดยรวบรวมข้อมูล ศึกษาวิเคราะห์เลือกสรร ปฏิบัติตนและเผยแพร่ศิลปะ ประเพณี ดนตรี กีฬา การละเล่น อาหาร เครื่องแต่งกาย เพื่อใช้ในการเรียนการสอน การดำรงชีวิตและสังคม

นอกจากนี้ คุรุสภา ยังได้ประกาศใช้ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณวิชาชีพ พ.ศ. 2556 มีสาระสำคัญ 5 หมวด ดังนี้

หมวดที่ 1 จรรยาบรรณต่อตนเอง ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ

หมวดที่ 2 จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

หมวดที่ 3 จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

3.1 ผู้ประกอบการวิชาชีพทางการศึกษาต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า

3.2 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

3.3 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งกาย วาจา และจิตใจ

3.4 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์และผู้รับบริการ

3.5 ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ

หมวดที่ 4 จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาพึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

หมวดที่ 5 จรรยาบรรณต่อสังคม ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาพึงประพฤติปฏิบัติเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

จะเห็นได้ว่าผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาจะต้องมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ทั้งด้านการประพฤติปฏิบัติตนและจริยธรรม ส่งเสริมและควบคุมมาตรฐานในการประกอบวิชาชีพ และได้ตระหนักรู้ในความสำคัญของบทบาทหน้าที่ของตนเอง และภาระงานที่มีต่อสังคม มีวิถีแห่งปัญญาในการให้ความรู้แก่ศิษย์อย่างเสมอภาคและเหมาะสม

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือแผนการสอน (Learning Activities)

1. ผู้เรียนศึกษาเอกสารวิชาบทบาทหน้าที่ของผู้เลี้ยงดูเด็ก

2. ผู้เรียนฟังบรรยายประเด็นเนื้อหาเรื่อง คุณสมบัติของผู้เลี้ยงดูเด็ก ใช้การบรรยาย 1 ชั่วโมง ประกอบด้วย คุณสมบัติของผู้เลี้ยงดูเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก ตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับใบอนุญาตจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก พ.ศ. 2549 คุณสมบัติของครู/ผู้ดูแลเด็กที่ทำหน้าที่หลักในการดูแลและพัฒนาเด็กปฐมวัย ตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ

3. ผู้เรียนฟังบรรยายประเด็นเนื้อหาเรื่อง บทบาทหน้าที่ของผู้เลี้ยงดูเด็ก ใช้การบรรยาย 1 ชั่วโมง ประกอบด้วย หน้าที่ของผู้เลี้ยงดูเด็ก และอัตราส่วนผู้เลี้ยงดูเด็กต่อจำนวนเด็กแต่ละช่วงวัย ตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับใบอนุญาตจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก พ.ศ. 2549 การพัฒนาตนเองของผู้เลี้ยงดูเด็ก บทบาทหน้าที่ของผู้เลี้ยงดูเด็กตามมาตรฐานด้านที่ 2 ครู/ผู้ดูแลเด็กให้การดูแล และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการเล่นเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย ในมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ บทบาทหน้าที่ของผู้เลี้ยงดูเด็ก ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560

4. ผู้เรียนฟังบรรยายประเด็นเนื้อหาเรื่อง จริยธรรมและจรรยาบรรณของผู้เลี้ยงดูเด็ก ใช้การบรรยาย 1 ชั่วโมง ประกอบด้วย รูปลักษณ์ และกิจลักษณ์ของผู้เลี้ยงดูเด็ก จรรยาบรรณครูตามระเบียบคุรุสภา จรรยาบรรณผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พ.ศ. 2556

แผนการใช้สื่อการเรียนการสอน (Learning Materials)

- เอกสารประกอบการอบรม: จัดทำจากเนื้อหาหลักสูตรวิชาบทบาทหน้าที่ของผู้เลี้ยงดูเด็ก และรายละเอียดเพิ่มเติมที่วิทยากรเห็นว่าเกี่ยวข้อง

- สไลด์ประกอบการบรรยายตามหัวข้อ: จัดทำจากหัวข้อ และจุดเน้นต่างๆ ตามหลักสูตรวิชาบทบาทหน้าที่ของผู้เลี้ยงดูเด็ก

แบบวัดผลประเมินผล (Assessment) ก่อนและหลังการอบรม (Pre-Posttest)

ชุดที่ 1

1. ข้อใดไม่ใช่คุณสมบัติของผู้เลี้ยงดูเด็ก ตามกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับใบอนุญาตจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก พ.ศ. 2549

ก. อายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ ข. ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก

ค. เป็นผู้มีอาการทางจิต แต่พบแพทย์อยู่เป็นประจำ พร้อมทั้งมีใบรับรองแพทย์ว่าทำงานได้

ง. จบการศึกษาภาคบังคับ

2. ข้อใดคือคุณสมบัติของผู้เลี้ยงดูเด็กในฐานะ “นักเล่น”

ก. ร่วมตื่นเต้น ร่วมเล่นกับเด็ก ข. ร้องเพลงเล่นกับเด็ก ทำท่าทางประกอบจังหวะ

ค. ทำตัวให้เด็กรัก รักเด็ก ง. หาวิธีเร้าความสนใจเด็ก จัดสภาพแวดล้อมรอบห้องเรียน

3. ข้อใดคือคุณสมบัติของผู้เลี้ยงดูเด็กทั้งหมด

ก. ร่างกายสมบูรณ์ รักเด็ก ไม่ต้องมีวุฒิการศึกษาก็ได้

ข. มีความเมตตากรุณา อารมณ์ดี มีความอดทนน้อย

ค. รักเด็ก มีความมั่นคงทางอารมณ์ ใจเย็น

ง. กระตือรือร้น ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ยิ้มแย้มแจ่มใส

4. ข้อใดคือคุณสมบัติของผู้เลี้ยงดูเด็กในฐานะ “นักแต่ง”

ก. ทำสื่อการสอน ทำของเล่น ข. จัดสภาพแวดล้อม ให้เด็กเล่นบทบาทสมมติ

ค. เล่านิทานให้เด็กฟัง เร้าความสนใจของเด็ก ง. จัดตกแต่งสถานที่ และสิ่งของให้น่าใช้ น่าดู น่าสัมผัส

5. มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ กำหนดให้ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องได้รับการพัฒนา อย่างน้อยปีละกี่ชั่วโมง

ก. 5 ข. 10

ค. 15 ง. 20

6. บทบาทของผู้เลี้ยงดูเด็กในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กควรเป็นแบบใด

ก. เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ข. จัดเตรียมหาซื้ออุปกรณ์ทั้งหมดให้เด็ก

ค. ให้เด็กทำกิจกรรมแต่ไม่ประเมินผล ง. เฝ้ารอคอยบอกคำตอบในกิจกรรมต่างๆ

7. ข้อใดคือสิ่งที่ผู้เลี้ยงดูเด็กควรจะคำนึงถึงในการจัดกิจกรรมให้แก่เด็ก

ก. จัดเตรียมอุปกรณ์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ข. เข้าใจในเรื่องของความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการที่แตกต่างกันของเด็กแต่ละคน

ค. มีการทดสอบความรู้ของเด็กหลังจากทำกิจกรรมด้วยการทำแบบทดสอบ

ง. เปรียบเทียบเด็กเก่งกับเด็กไม่เก่งเพื่อให้เด็กได้พยายามทำกิจกรรมต่อไป

8. เมื่อเด็กไม่สามารถทำกิจกรรมจนบรรลุผลสำเร็จได้ ผู้เลี้ยงดูเด็กควรทำอย่างไร

ก. ส่งเสริมให้กำลังใจเด็ก ข. ดุด่า และทำโทษ

ค. เปรียบเทียบกับเด็กที่ทำสำเร็จ ง. ไม่สนใจเด็ก

9. ข้อใดไม่ใช่หน้าที่ของผู้เลี้ยงดูเด็กที่ระบุตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับใบอนุญาตจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก พ.ศ. 2549

ก. ดูแลเด็กและปฏิบัติเป็นกิจวัตร เพื่อให้เด็กมีความเจริญเติบโตตามวัย

ข. ส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างองค์รวม

ค. บันทึกความเจริญเติบโต พฤติกรรม และพัฒนาการเด็ก

ง. ประสาน กำกับ และติดตามให้ผู้ปกครองเข้ามาช่วยทำความสะอาดสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

10. เมื่อเด็กมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเกิดขึ้น ผู้เลี้ยงดูเด็กควรทำอย่างไร

ก. ลงโทษในทันที

ข. ให้เด็กแยกออกไปทำกิจกรรมเพียงลำพัง

ค. สังเกตพฤติกรรม และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา

ง. ให้เพื่อนล้อ เพื่อให้เด็กรู้สึกอับอายและจะไม่ทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก

เฉลย 1. ค 2. ก 3. ค 4. ง 5. ง 6. ก 7. ข 8. ก 9. ง 10. ค

ชุดที่ 2

1. เหตุใดจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนเทคนิคในการจัดการเรื่องวินัยให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก

ก. เด็กแต่ละวัยมีความแตกต่างกัน ข. เด็กเบื่อเทคนิคเก่าๆ

ค. เด็กไม่ชอบเทคนิคนั้นๆ ง. เด็กคาดเดาเทคนิคที่จะใช้ได้และไม่ปฏิบัติตาม

2. เหตุใดผู้เลี้ยงดูเด็กจึงควรจะเมินเฉยกับพฤติกรรมเรียกร้องความสนใจที่ไม่เป็นอันตราย

ก. เนื่องจากเกิดความเบื่อหน่ายกับพฤติกรรมนั้นๆ

ข. เนื่องจากจะช่วยหยุดพฤติกรรมนั้นได้

ค. เนื่องจากรู้อยู่แล้วว่าเด็กจะไม่ได้รับอันตรายใดๆ

ง. เนื่องจากมีงานอย่างอื่นที่ต้องทำเยอะ

3. ข้อใดเป็นเหตุผลที่ดีที่สุดที่ควรจะมีมุมสงบให้เด็ก

ก. เพื่อแยกเด็กที่เกเรออกจากเพื่อน เนื่องจากเล่นกับเพื่อนไม่ได้

ข. เพื่อให้เด็กได้มีเวลาไปนั่งสงบจิตใจเมื่อเกิดอารมณ์ไม่พอใจ

ค. เพื่อให้ห้องเรียนดูมีมุมที่หลากหลาย

ง. เพื่อให้ครูได้ทำงานง่ายขึ้นในการจัดการกับเด็กเกเร

4. ข้อใดถูกต้องที่สุดที่ระบุในตัวบ่งชี้ที่ 2.1 การดูแลและพัฒนาเด็กอย่างรอบด้าน ในมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ

ก. มีแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ครูสามารถคิดขึ้นมาเองได้

ข. จัดพื้นที่/มุมประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบท 1-2 มุมก็เพียงพอ

ค. จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านอย่างบูรณาการตามธรรมชาติของเด็กที่เรียนรู้ด้วยประสาทสัมผัส

ง. เฝ้าระวังติดตามพัฒนาการเด็กรวมกันทั้งห้องเป็นระยะ โดยรายงานเป็นภาพรวม เพื่อใช้ผลในการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็ก

5. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ได้ระบุการหลักการจัดประสบการณ์เด็ก โดยแบ่งช่วงอายุของเด็กอย่างไร

ก. เด็กต่ำกว่า 3 ปี และ เด็ก 3-6 ปี ข. เด็กต่ำกว่า 2 ปี และ เด็ก 3-6 ปี

ค. เด็กต่ำกว่า 3 ปี และ เด็ก 4-6 ปี ง. เด็กต่ำกว่า 4 ปี และ เด็ก 3-6 ปี

6. การจัดประสบการณ์ให้เด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็กควรคำนึงถึงสิ่งใด

ก. สิ่งที่ผู้เลี้ยงดูเด็กได้จัดเตรียมไว้พร้อมแล้ว

ข. สอดคล้องกับช่วงวัย บริบท สังคม และวัฒนธรรมของเด็ก

ค. สื่อต้องมีความทันสมัย หาซื้อได้ทั่วไปตามท้องตลาด

ง. มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าโดยดูจากสื่อเว็บไซต์ที่มีความหลากหลาย

7. จากคำกล่าวที่ว่า “ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องเป็นแบบอย่างให้แก่เด็ก” หมายความว่าอย่างไรในเรื่องของบทบาทหน้าที่ในการสร้างวินัยให้แก่เด็ก

ก. สาธิตการเล่นกิจกรรมให้แก่เด็ก ข. สร้างข้อตกลงร่วมกันก่อนทำกิจกรรม

ค. เป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องต่างๆ ให้แก่เด็ก ง. มีความคิดสร้างสรรค์หากิจกรรมมาให้เด็กปฏิบัติ

8. ระดับวุฒิภาวะที่เหมาะสมของผู้เลี้ยงดูเด็ก หมายความถึงอะไร

ก. มีความเป็นผู้ใหญ่เพียงพอและมีความตั้งใจที่จะดูแลเด็ก

ข. มีอารมณ์ดี เรียกร้องสิทธิให้ตนเองได้

ค. มีเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้

ง. มีวิธีคลายเคลียดให้ตนเองได้

9. ข้อใดคือเหตุผลที่ดีที่สุดในการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายสำหรับผู้เลี้ยงดูเด็ก

ก. เพื่อสร้างกลุ่มในการหากิจกรรมลดความเครียด

ข. เพื่อสร้างกลุ่มในการส่งต่อเอกสาร

ค. เพื่อสร้างกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในวิชาชีพ

ง. เพื่อให้มีคนรับฟังปัญหา

10. ข้อใดเป็นบทบาทของผู้เลี้ยงดูเด็กในการเป็น “นักฝัน”

ก. มีการจัดตกแต่งสถานที่และห้องเรียนตามจินตนาการ

ข. มีการจดทำสื่อการเรียนการสอนและของเล่นสำหรับเด็ก

ค. มีการเล่านิทานจากจินตนาการของผู้เลี้ยงดูเด็ก

ง. มีการจัดสภาพแวดล้อม และหาสื่อส่งเสริมจินตนาการให้เด็กได้เล่น

เฉลย 1. ก 2. ข 3. ข 4. ค 5. ก 6. ข 7. ค 8. ก 9. ค 10. ง

ชุดที่ 3

1. จริยธรรมของผู้เลี้ยงดูเด็ก ในเรื่องของรูปลักษณ์ หมายถึงอะไร

ก. สดชื่อ แจ่มใส มีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ข. ความประพฤติดี

ค. ฝึกอบรมจิตใจให้มีความเบิกบานอยู่เสมอ ง. การพัฒนาปัญญาในการฝึกฝนตนเอง

2. ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคม หมายถึงอะไร

ก. การไม่แสวงหาประโยชน์ที่เป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่

ข. การใฝ่หาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองในการสร้างสรรค์ผลงาน

ค. การไม่กระทำการที่ได้มาซึ่งผลตอบแทนเกินสิทธิที่พึงได้

ง. การแสดงออกความชื่นชมและเชื่อมั่นในอาชีพครู

3. ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร หมายถึงอะไร

ก. การให้ความร่วมมือและแนะนำปรึกษากับเพื่อนครูและเครือข่าย

ข. การใฝ่หาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

ค. ไม่กระทำการใดๆ ที่เป็นปรปักษ์ต่อวิชาชีพ

ง. การแสดงออกด้วยความชื่นชมและเชื่อมั่นในอาชีพครู

4. จากคำกล่าวที่ว่า “ครูที่ดีต้องมีจรรยาบรรณ” ท่านมีความเข้าใจต่อคำกล่าวนี้อย่างไร

ก. เป็นผู้มีสุขกาย สุขภาพจิตดี

ข. มีระดับวุฒิภาวะและบุคลิกภาพที่เหมาะสม

ค. ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ ส่งเสริม

ง. ครูต้องมีการพัฒนาตนเอง

5. ผู้ที่จบจิตวิทยา แพทย์ พยาบาล สาธารณสุข คหกรรม ต้องมีการศึกษารายวิชาที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยอย่างน้อยกี่หน่วยกิต จึงมีคุณสมบัติเป็นครู/ผู้ดูแลเด็กได้

ก. 2 หน่วยกิต ข. 3 หน่วยกิต

ค. 4 หน่วยกิต ง. 5 หน่วยกิต

6. ข้อใดคือคุณสมบัติของผู้ที่ทำหน้าที่ผู้ช่วยผู้เลี้ยงดูเด็ก

ก. จบการศึกษาระดับปริญญาตรี

ข. มีประสบการณ์การทำงานพัฒนาเด็กปฐมวัยต่อเนื่อง 1 ปี

ค. มีประสบการณ์การทำงานพัฒนาเด็กปฐมวัยต่อเนื่อง 2 ปี

ง. มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ปีละ 10 ชั่วโมง

7. เหตุใดจึงต้องมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมเด็กในระยะเปลี่ยนผ่านให้ปรับตัวสู่การเชื่อมต่อในการเรียนขั้นต่อไป

ก. เด็กสามารถปรับตัวได้เอง ไม่จำเป็นต้องมีการจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อม

ข. จัดกิจกรรมปกติ เนื่องจากเด็กเรียนเป็นลำดับขั้นอยู่แล้ว

ค. จัดกิจกรรมส่งเสริมการปรับตัวก่อนเข้ารับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น เพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็ก

ง. การเตรียมความพร้อมเป็นหน้าที่ของผู้ปกครองไม่ใช่ผู้เลี้ยงดูเด็ก

8. หน้าที่ที่สำคัญที่สุดของผู้เลี้ยงดูเด็ก เป็นอย่างไร

ก. ปฏิบัติหน้าที่ตามที่วางแผนไว้ ข. ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในลักษณะบูรณาการ

ค. ปฏิบัติต่อเด็กด้วยความน่ารัก ง. จัดสิ่งแวดล้อมที่เร้าความสนใจของเด็ก

9. ข้อใดไม่ใช่หน้าที่ของผู้เลี้ยงดูเด็ก

ก. ดูแลความปลอดภัย ข. ดูแลเรื่องการเจริญเติบโตเมื่อเด็กอยู่สถานศึกษาปฐมวัย

ค. พาเด็กในการดูแลไปฉีดวัคซีนที่โรงพยาบาล ง. จัดกิจกรรมเพื่อสร้างประสบการณ์ให้เด็ก

10. ข้อใดคือสิ่งที่ผู้เลี้ยงดูเด็กควรทราบ

ก. การพัฒนาเด็กควรจะพัฒนาให้ครบทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม สติปัญญา

ข. การพัฒนาเด็กควรจะเน้นที่การพัฒนาด้านร่างกายก่อนเป็นอันดับแรก

ค. การพัฒนาเด็กควรจะคำนึงถึงเกณฑ์ที่ต่ำกว่าช่วงวัย เพราะเด็กจะได้บรรลุเป้าหมาย

ง. พัฒนาการเด็กด้านสติปัญญาสำคัญที่สุด เพราะเด็กจะพร้อมในการเรียนในระดับต่อไป

เฉลย 1. ก 2. ก 3. ง 4. ค 5. ข 6. ค 7. ค 8. ข 9. ค 10. ก

ชุดที่ 4

1. ข้อใดไม่ใช่คุณสมบัติของผู้เลี้ยงดูเด็ก ตามกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับใบอนุญาตจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก พ.ศ. 2549

ก. อายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์

ข. ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก

ค. เป็นผู้มีอาการทางจิต แต่พบแพทย์อยู่เป็นประจำ พร้อมทั้งมีใบรับรองแพทย์ว่าทำงานได้

ง. จบการศึกษาภาคบังคับ

2. ข้อใดคือคุณสมบัติของผู้เลี้ยงดูเด็กทั้งหมด

ก. ร่างกายสมบูรณ์ รักเด็ก ไม่ต้องมีวุฒิการศึกษาก็ได้

ข. มีความเมตตากรุณา อารมณ์ดี มีความอดทนน้อย

ค. รักเด็ก มีความมั่นคงทางอารมณ์ ใจเย็น

ง. กระตือรือร้น ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ยิ้มแย้มแจ่มใส

3. มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ กำหนดให้ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องได้รับการพัฒนา อย่างน้อยปีละกี่ชั่วโมง

ก. 5 ข. 10

ค. 15 ง. 20

4. ข้อใดคือสิ่งที่ผู้เลี้ยงดูเด็กควรจะคำนึงถึงในการจัดกิจกรรมให้แก่เด็ก

ก. จัดเตรียมอุปกรณ์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ข. เข้าใจในเรื่องของความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการที่แตกต่างกันของเด็กแต่ละคน

ค. มีการทดสอบความรู้ของเด็กหลังจากทำกิจกรรมด้วยการทำแบบทดสอบ

ง. เปรียบเทียบเด็กเก่งกับเด็กไม่เก่งเพื่อให้เด็กได้พยายามทำกิจกรรมต่อไป

5. ข้อใดไม่ใช่หน้าที่ของผู้เลี้ยงดูเด็กที่ระบุตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับใบอนุญาตจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก พ.ศ. 2549

ก. ดูแลเด็กและปฏิบัติเป็นกิจวัตร เพื่อให้เด็กมีความเจริญเติบโตตามวัย

ข. ส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างองค์รวม

ค. บันทึกความเจริญเติบโต พฤติกรรม และพัฒนาการเด็ก

ง. ประสาน กำกับ และติดตามให้ผู้ปกครองเข้ามาช่วยทำความสะอาดสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

6. เหตุใดจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนเทคนิคในการจัดการเรื่องวินัยให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก

ก. เด็กแต่ละวัยมีความแตกต่างกัน ข. เด็กเบื่อเทคนิคเก่าๆ

ค. เด็กไม่ชอบเทคนิคนั้นๆ ง. เด็กคาดเดาเทคนิคที่จะใช้ได้และไม่ปฏิบัติตาม

7. ข้อใดเป็นเหตุผลที่ดีที่สุดที่ควรจะมีมุมสงบให้เด็ก

ก. เพื่อแยกเด็กที่เกเรออกจากเพื่อน เนื่องจากเล่นกับเพื่อนไม่ได้

ข. เพื่อให้เด็กได้มีเวลาไปนั่งสงบจิตใจเมื่อเกิดอารมณ์ไม่พอใจ

ค. เพื่อให้ห้องเรียนดูมีมุมที่หลากหลาย

ง. เพื่อให้ครูได้ทำงานง่ายขึ้นในการจัดการกับเด็กเกเร

8. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ระบุหลักการจัดประสบการณ์เด็ก โดยแบ่งช่วงอายุของเด็กอย่างไร

ก. เด็กต่ำกว่า 3 ปี และ เด็ก 3-6 ปี ข. เด็กต่ำกว่า 2 ปี และ เด็ก 3-6 ปี

ค. เด็กต่ำกว่า 3 ปี และ เด็ก 4-6 ปี ง. เด็กต่ำกว่า 4 ปี และ เด็ก 3-6 ปี

9. จากคำกล่าวที่ว่า “ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องเป็นแบบอย่างให้แก่เด็ก” หมายความว่าอย่างไรในเรื่องของบทบาทหน้าที่ในการสร้างวินัยให้แก่เด็ก

ก. สาธิตการเล่นกิจกรรมให้แก่เด็ก ข. สร้างข้อตกลงร่วมกันก่อนทำกิจกรรม

ค. เป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องต่างๆ ให้แก่เด็ก ง. มีความคิดสร้างสรรค์หากิจกรรมมาให้เด็กปฏิบัติ

10. ข้อใดคือเหตุผลที่ดีที่สุดในการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายสำหรับผู้เลี้ยงดูเด็ก

ก. เพื่อสร้างกลุ่มในการหากิจกรรมลดความเครียด

ข. เพื่อสร้างกลุ่มในการส่งต่อเอกสาร

ค. เพื่อสร้างกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในวิชาชีพ

ง. เพื่อให้มีคนรับฟังปัญหา

เฉลย 1. ค 2. ค 3. ง 4. ข 5. ง 6. ก 7. ข 8. ก 9. ค 10. ค

ชุดที่ 5

1. ข้อใดคือคุณสมบัติของผู้เลี้ยงดูเด็กในฐานะ “นักเล่น”

ก. ร่วมตื่นเต้น ร่วมเล่นกับเด็ก ข. ร้องเพลงเล่นกับเด็ก ทำท่าทางประกอบจังหวะ

ค. ทำตัวให้เด็กรัก รักเด็ก ง. หาวิธีเร้าความสนใจเด็ก จัดสภาพแวดล้อมรอบห้องเรียน

2. ข้อใดคือคุณสมบัติของผู้เลี้ยงดูเด็กในฐานะ “นักแต่ง”

ก. ทำสื่อการสอน ทำของเล่น ข. จัดสภาพแวดล้อม ให้เด็กเล่นบทบาทสมมติ

ค. เล่านิทานให้เด็กฟัง เร้าความสนใจของเด็ก ง. จัดตกแต่งสถานที่ และสิ่งของให้น่าใช้ น่าดู น่าสัมผัส

3. บทบาทของผู้เลี้ยงดูเด็กในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กควรเป็นแบบใด

ก. เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ข. จัดเตรียมหาซื้ออุปกรณ์ทั้งหมดให้เด็ก

ค. ให้เด็กทำกิจกรรมแต่ไม่ประเมินผล ง. เฝ้ารอคอยบอกคำตอบในกิจกรรมต่างๆ

4. เมื่อเด็กไม่สามารถทำกิจกรรมจนบรรลุผลสำเร็จได้ ผู้เลี้ยงดูเด็กควรทำอย่างไร

ก. ส่งเสริมให้กำลังใจเด็ก ข. ดุด่า และทำโทษ

ค. เปรียบเทียบกับเด็กที่ทำสำเร็จ ง. ไม่สนใจเด็ก

5. เมื่อเด็กมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเกิดขึ้น ผู้เลี้ยงดูเด็กควรทำอย่างไร

ก. ลงโทษในทันที

ข. ให้เด็กแยกออกไปทำกิจกรรมเพียงลำพัง

ค. สังเกตพฤติกรรม และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา

ง. ให้เพื่อนล้อ เพื่อให้เด็กรู้สึกอับอายและจะไม่ทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก

6. เหตุใดผู้เลี้ยงดูเด็กจึงควรจะเมินเฉยกับพฤติกรรมเรียกร้องความสนใจที่ไม่เป็นอันตราย

ก. เนื่องจากเกิดความเบื่อหน่ายกับพฤติกรรมนั้นๆ

ข. เนื่องจากจะช่วยหยุดพฤติกรรมนั้นได้

ค. เนื่องจากรู้อยู่แล้วว่าเด็กจะไม่ได้รับอันตรายใดๆ

ง. เนื่องจากมีงานอย่างอื่นที่ต้องทำเยอะ

7. จริยธรรมของผู้เลี้ยงดูเด็ก ในเรื่องของรูปลักษณ์ หมายถึงอะไร

ก. สดชื่น แจ่มใส มีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ข. ความประพฤติดี

ค. ฝึกอบรมจิตใจให้มีความเบิกบานอยู่เสมอ ง. การพัฒนาปัญญาในการฝึกฝนตนเอง

8. ผู้ที่จบจิตวิทยา แพทย์ พยาบาล สาธารณสุข คหกรรม ต้องมีการศึกษารายวิชาที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยอย่างน้อยกี่หน่วยกิต จึงมีคุณสมบัติเป็นครู/ผู้ดูแลเด็กได้

ก. 2 หน่วยกิต ข. 3 หน่วยกิต

ค. 4 หน่วยกิต ง. 5 หน่วยกิต

9. หน้าที่ที่สำคัญที่สุดของผู้เลี้ยงดูเด็ก เป็นอย่างไร

ก. ปฏิบัติหน้าที่ตามที่วางแผนไว้ ข. ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในลักษณะบูรณาการ

ค. ปฏิบัติต่อเด็กด้วยความน่ารัก ง. จัดสิ่งแวดล้อมที่เร้าความสนใจของเด็ก

10. ข้อใดไม่ใช่หน้าที่ของผู้เลี้ยงดูเด็ก

ก. ดูแลความปลอดภัย ข. ดูแลเรื่องการเจริญเติบโตเมื่อเด็กอยู่สถานศึกษาปฐมวัย

ค. พาเด็กในการดูแลไปฉีดวัคซีนที่โรงพยาบาล ง. จัดกิจกรรมเพื่อสร้างประสบการณ์ให้เด็ก

เฉลย 1. ก 2. ง 3. ก 4. ก 5. ค 6. ข 7. ก 8. ข 9. ข 10. ค

แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน

แบบประเมินความพึงพอใจต่อการเรียนวิชาบทบาทของผู้เลี้ยงดูเด็ก

กรุณาเลือกตอบตามระดับความพึงพอใจของท่าน ดังนี้

5 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด 4 หมายถึง พึงพอใจมาก

3 หมายถึง พึงพอใจ 2 หมายถึง พึงพอใจน้อย

1 หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

รายการประเมิน	5	4	3	2	1
1. ความพึงพอใจด้านเนื้อหาของหลักสูตร					
2. ความพึงพอใจด้านความเข้าใจในเนื้อหา					
3. ความพึงพอใจด้านการนำไปใช้					
4. ความพึงพอใจด้านการบรรยาย					
5. ความพึงพอใจด้านสื่อประกอบการบรรยาย					
6. ความพึงพอใจด้านเอกสารประกอบการอบรม					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. วิชาสิทธิเด็กและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (ภาคทฤษฎี จำนวน 2 ชั่วโมง)

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ (Learning Outcome)

1. เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิเด็ก
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิเด็กและการปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่คำนึงถึงสิทธิเด็ก
3. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน
4. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข

ขอบข่ายเนื้อหาวิชา (Content) หรือองค์ความรู้รายวิชา

- **เรื่อง สิทธิเด็ก**

ความสำคัญของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

สิทธิเด็ก เป็นสิทธิสากล (Universal Rights) และเป็นสิทธิเด็ดขาด (Absolute Rights) ที่ต้องได้รับการรับรองและคุ้มครอง อนุสัญญาฯ ฉบับนี้ไม่ได้ใช้เพื่อการเรียกร้องสิทธิเด็ก แต่ใช้เพื่อการพัฒนาเด็กทั้งร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม สติปัญญา ให้เจริญเติบโตรอบด้านเต็มศักยภาพ และไม่เลือกปฏิบัติ ด้วยการผนึกกำลังร่วมกันในทุกสถาบันทั้งโลก

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child = CRC) คือ ข้อตกลงระหว่างประเทศจัดทำขึ้นโดยสหประชาชาติ (คณะกรรมาธิการด้านสิทธิมนุษยชน) โดยได้รับการรับรองจากที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ (United Nations General Assembly) ในปี พ.ศ. 2532 เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2532 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2533 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มีหลักการที่สำคัญว่า เด็กทุกคนมีสิทธิต่างๆ ติดตัวมาตั้งแต่เกิดและประเทศสมาชิกของอนุสัญญาฉบับนี้ต้องดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อให้การปกป้องคุ้มครองและส่งเสริมการใช้สิทธิของเด็กอย่างเต็มที่ และอย่างน้อยต้องเป็นไปตามมาตรฐานของอนุสัญญาฯ ซึ่งได้รับการยอมรับทั่วโลกว่าข้อกำหนดต่างๆ ในอนุสัญญาฯ เป็นมาตรฐานขั้นต่ำในการดูแลคุ้มครองเด็ก ปัจจุบันอนุสัญญาฉบับนี้มีภาคีสมาชิกถึง 196 ประเทศ ในจำนวนนี้รวมสมาชิกทุกรายของสหประชาชาติ ยกเว้นสหรัฐอเมริกา ในส่วนของประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญานี้เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2535 และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทยในฐานะเป็นกฎหมายระหว่างประเทศเมื่อวันที่ 26 เมษายน 2535

สิทธิเด็กเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน เด็กเป็นกลุ่มชนที่ต้องการการปกป้องคุ้มครองมากกว่าคนทั่วไป เนื่องจากความสามารถของสภาวะทางร่างกายและสติปัญญาของเด็กเองที่ไม่เท่าเทียมกับผู้ใหญ่ จึงต้องได้รับการคุ้มครองเป็นกรณีพิเศษ เพื่อให้พัฒนาการและเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าต่อสังคม มีการระบุนิยามว่า เด็ก หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น และกำหนดมาตรฐานสิทธิมนุษยชนของเด็กเพื่อช่วยให้ประเทศต่างๆ ให้ความคุ้มครองดูแลเด็กได้อย่างเหมาะสม

อนุสัญญาฯ ได้กำหนดว่ารัฐภาคีสมาชิกต้องเคารพและคุ้มครองสิทธิเด็กทุกคนที่อยู่ภายในเขตอำนาจของตน ไม่ว่าจะเป็นคนสัญชาติของประเทศนั้นหรือไม่ ที่อยู่ภายในเขตอำนาจของตนโดยไม่เลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบ โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น ต้นกำเนิดทางชาติพันธุ์ หรือสังคม

ทรัพย์สิน ความทุพพลภาพ การเกิดหรือสถานะอื่นๆ ของเด็กหรือบิดามารดา หรือผู้ปกครองตามกฎหมาย การไม่เลือกปฏิบัตินั้นไม่ได้หมายความว่ารัฐจะต้องปฏิบัติต่อเด็กทุกคนเหมือนกันหมด หากเด็กกลุ่มใดไม่สามารถใช้สิทธิเช่นเดียวกับเด็กอื่น เพราะสภาวะทางร่างกาย จิตใจหรือสังคม เช่น เด็กพิการทางร่างกายหรือทางสมอง เด็กเร่ร่อน ยากจน เป็นต้น รัฐอาจจัดบริการให้เด็กเหล่านี้เป็นกรณีพิเศษ เพื่อช่วยให้เด็กกลุ่มนี้ได้ใช้สิทธิเท่าเทียมกับเด็กอื่นๆ หลักการนี้ได้มีบัญญัติไว้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พ.ศ. 2540 มาตรา 30 วรรคสาม ซึ่งกำหนดว่า “มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม...”

อนุสัญญาฯ กำหนดพันธกรณีให้ประเทศภาคีสมาชิกคุ้มครองสิทธิเด็ก โดยแยกเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 4 ประเภท ได้แก่

1. สิทธิในการอยู่รอด (Right of Survival) เด็กทุกคนเมื่อเกิดมา มีสิทธิที่จะใช้ชีวิตอยู่ ไม่ว่าจะเกิดมาพร้อมกับร่างกายที่ผิดปกติหรือไม่สมบูรณ์ก็ตาม เด็กต้องได้รับการจดทะเบียนตั้งแต่แรกเกิดและได้รับสิทธินี้โดยปริยาย รวมไปถึงสิทธิที่จะได้ถูกเลี้ยงดูทั้งทางร่างกายอย่างเหมาะสม (มีสิทธิที่จะได้รับอาหารในปริมาณที่เพียงพอและสะอาด) ที่อยู่อาศัยที่ต้องให้ความปลอดภัย โภชนาการและการบริการทางการแพทย์ (การได้รับสิทธิวัคซีนป้องกันโรคต่างๆ)

2. สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง (Right of Protection) เป็นสิทธิที่เด็กจะได้รับการปกป้องคุ้มครองให้รอดพ้นจากการทารุณทุกรูปแบบ เช่น การทารุณทั้งทางกาย จิตใจ ทางเพศและการใช้แรงงานที่ได้รับผลประโยชน์จากการทำงานของแรงงานเด็ก ทำให้เด็กขาดการเรียนรู้และการพัฒนา ไม่ว่าจะมาจากจากพ่อแม่หรือผู้ใดก็ตาม เด็กควรได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและไม่กีดกัน อีกทั้งสิทธินี้ยังคุ้มครองไปถึงเด็กที่หลบภัยจากอันตรายอพยพมาในประเทศของรัฐภาคีก็ต้องได้รับการคุ้มครองด้วยเช่นกัน

3. สิทธิในการมีส่วนร่วม (Right of Participation) เป็นสิทธิที่ให้ความสำคัญแก่เด็กเท่าเทียมกับผู้ใหญ่ คือ เด็กมีสิทธิแสดงออกทั้งด้านความคิดและการกระทำ สามารถเรียกร้องสิทธิในการปกป้องผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชีวิตของตนเองได้ ผู้ใหญ่ควรอนุญาตให้เด็กมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง โดยความคิดนั้นต้องไม่กระทบกับสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น และเคารพในการตัดสินใจของเด็ก

4. สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา (Right of Development) เด็กทุกคนที่เกิดมาจะได้รับสิทธิให้มีสภาพความเป็นอยู่ การดูแลและการกระตุ้นที่เหมาะสมกับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา ภาษา จริยธรรม ความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนความพึงพอใจและความสุข ซึ่งควรให้เด็กได้รับการพัฒนาจนเต็มตามศักยภาพ ไม่ว่าจะเป็นเด็กหญิง เด็กพิการ เด็กป่วยหรือแม้แต่เด็กชายขอบและไร้สัญชาติ โดยมีสิทธิหลักๆ ที่เด็กควรต้องได้รับเพื่อการพัฒนา ประกอบด้วย

- สิทธิที่จะได้รับการศึกษา (Right to Education) รัฐธรรมนูญประกาศให้เด็กปฐมวัยได้รับการจัดประสบการณ์รวม 3 ปี ก่อนที่จะเข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เกิดความพร้อมในการเรียนรู้และเมื่อเข้าศึกษาชั้นประถมศึกษาจะได้รับการศึกษาโดยไม่มีค่าใช้จ่าย เด็กควรได้โอกาสทำกิจกรรมร่วมกับคนในครอบครัว โดยการสร้างการมีส่วนร่วมโดยสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

- สิทธิในการเล่นและพักผ่อน (Right of Play and Leisure) เด็กควรได้รับโอกาสให้ได้เล่นสนุกเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการด้านสังคม อารมณ์ การเล่นส่งเสริมพัฒนาการให้กับเด็กได้ในทุกสมรรถนะ เป็นแนวทาง

ในการเรียนรู้และสร้างทักษะอันเป็นพื้นฐานแก่เด็ก นอกจากนั้นเด็กควรได้รับการพักผ่อนที่เพียงพอ ซึ่งไม่ได้หมายถึงการนอน แต่ผู้ใหญ่ควรจัดเวลาให้เด็กได้พักผ่อนหย่อนใจและไม่คาดหวังกับเด็กจนเกินควร

แนวคิดหลักของสิทธิเด็ก

- การไม่เลือกปฏิบัติ (Non-discrimination) ได้แก่ การดำเนินการใดๆ ต่อเด็กทุกคน ทุกกลุ่มอย่างเสมอภาค

- การมีชีวิตรอด ได้รับการคุ้มครองและการพัฒนา (Survival, Protection and Development) ได้แก่ การคำนึงถึงความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต การคุ้มครองสิทธิและโอกาสในการได้รับการพัฒนาของเด็กเป็นสำคัญ

- การยึดประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ (Best Interest for Children) ได้แก่ การดำเนินการใดๆ โดยคำนึงผลด้านบวกที่จะเกิดขึ้นต่อเด็กเป็นสำคัญ ตลอดจนหลีกเลี่ยงและป้องกันการดำเนินการที่จะลดทอน ลิดรอนสิทธิ และละเมิดในสิทธิที่เด็กพึงมีพึงได้รับ

-การมีส่วนร่วม (Participation) ได้แก่ การส่งเสริมและเปิดโอกาสให้เด็กได้บอกความต้องการ แสดงความคิดเห็น ในการดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับพวกเขา ตลอดจนการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปกป้องดูแลเด็กได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยคำนึงถึงเด็กเป็นสำคัญ

การปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่คำนึงถึงสิทธิเด็ก

1. ให้ความเชื่อมั่น (Confidence) การสร้างความเชื่อมั่นให้เด็กเป็นสิ่งที่สำคัญ เด็กที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง จะกล้าตัดสินใจทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยความมั่นใจ กล้าแสดงออก สามารถทำสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเอง พึ่งพาตนเอง และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ๆ เพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้กับเด็กสามารถทำได้โดยผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ดี สนับสนุนพฤติกรรมที่ดีของเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลองทำสิ่งต่างๆ อย่างอิสระตามความต้องการและความสนใจของเด็กภายใต้การสนับสนุนช่วยเหลือจากผู้ใหญ่อย่างเหมาะสม

2. ให้ความไว้ใจ (Trust) เด็กต้องการความไว้เนื้อเชื่อใจว่าโลกนี้ปลอดภัย เด็กเล็กจะเดินไปได้เมื่อหันหลังมาต้องพบแม่ ไม่พบแม่ก็พบพ่อ หันทีไรพบทุกครั้ง เวลาผ่านไป ไม่หันก็ได้เพราะพ่อแม่อยู่ในใจ ระหว่างลูกและแม่หรือพ่อ มีสายสัมพันธ์ (attachment) ยึดโยงแม่ลูกหรือพ่อลูกไว้ด้วยกัน สายสัมพันธ์นี้ทอดได้ไกลแม้พ่อแม่ตายแล้วสายสัมพันธ์ก็ยังอยู่ สุดท้ายคือลูกมีตัวตน (self) มีตัวตนไว้เดิน มีตัวตนไว้หันหลัง มีตัวตนไว้เดินถอยหลัง มีตัวตนไว้ลองผิดลองถูก ผิดถูกอย่างไรพ่อแม่ก็ยังอยู่ข้างหลังเสมอ ไม่ตัดสินใจแทนเด็ก ตลอดเวลาแต่ช่วยให้เด็กได้คิดหาทางเลือกต่างๆ ในการแก้ปัญหาอย่างฉลาด รวมถึงเปิดโอกาสให้เด็กได้ตัดสินใจทำในสิ่งที่เขาอยากทำในบางเรื่องเพื่อให้เขาได้เติบโตขึ้นเป็นคนที่เชื่อมั่นในตนเองและกล้าตัดสินใจ

3. ให้ความเข้าใจ (Understanding) พยายามเข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากมุมมองของเด็ก และหาวิธีต่อรองตกลงกับเด็กโดยไม่บังคับ เช่น หากเด็กต้องการของเล่นราคาแพงแล้วร้องไห้แสดงความอยากได้ แทนที่จะดุด่าโมโห ควรแสดงให้เด็กเห็นถึงเหตุผลความจำเป็นและฟังเหตุผลจากเด็ก แสดงความเข้าใจและให้แนวทางแก่เด็กในการหาของเล่นอย่างอื่นมาทดแทน เช่น การใช้วัสดุใกล้ตัวมาสร้างของเล่นเพื่อให้เด็กมีแนวทางในการเลือก

4. ให้ความเห็นใจ (Empathy) การเข้าถึงความคิดและความรู้สึกของเด็ก มองสถานการณ์จากมุมมองของเด็ก เพราะเด็กทุกคนก็คือมนุษย์คนหนึ่งที่มีความคิดและความรู้สึกเหมือนคนทั่วไป ผู้ใหญ่จึงควรปฏิบัติต่อเด็กอย่างให้เกียรติ และเคารพในศักดิ์ศรีของเด็ก เสมือนเขาคือผู้ใหญ่คนหนึ่งเช่นกัน

5. งดใช้ความรุนแรงในเด็ก การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการใช้ชีวิตและครอบครัว ปัญหาการใช้ความรุนแรงต่อเด็กมีเพิ่มจำนวนสูงขึ้นโดยเฉพาะการถูกกระทำโดยพ่อแม่ผู้เลี้ยงดูหรือบุคคลในครอบครัวทั้งโดยที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ ซึ่งอาจเกิดจากการขาดการควบคุมอารมณ์รวมถึงการขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะในการเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสมตามวัย ทำให้เด็กได้รับการดูแลที่ไม่เหมาะสม มีโอกาสนำไปสู่การปล่อยปละละเลยและการใช้ความรุนแรง ส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กทั้งทางด้านสมอง ร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญา รวมทั้งกระทบต่อความปลอดภัยของเด็ก ทำให้ไม่สามารถเติบโตได้อย่างมีคุณภาพ รูปแบบของความรุนแรงต่อเด็กแบ่งออกเป็น

ความรุนแรงต่อร่างกาย หมายถึง การกระทำด้วยความรุนแรงซึ่งอาจส่งผลต่อชีวิตหรือไม่ก็ตาม การลงโทษด้วยการทำร้ายทุกแบบ การทรมานแบบต่างๆ การปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม การใช้กำลังและประสงค์จะให้เกิดความเจ็บปวดหรือความไม่สบายทางกาย นอกจากนี้ความรุนแรงทางกายยังรวมถึงการปฏิบัติตามจารีตประเพณี เช่น การให้แต่งงานก่อนวัยอันควร การบังคับให้สมรส การขลิบ ตัดเฉือนอวัยวะเพศหญิงหรือการดูหมิ่นศักดิ์ศรี การลงโทษในลักษณะลดทอนคุณค่า

ความรุนแรงต่อจิตใจ หมายถึง การปฏิบัติโดยมิชอบต่อจิตใจ การทำร้ายจิตใจ การทำร้ายทางวาจา หรือการละเลย ไม่เอาใจใส่ การล่วงละเมิดทางอารมณ์ การปฏิสัมพันธ์ทุกรูปแบบในลักษณะที่เป็นอันตรายต่อเด็กอย่างต่อเนื่องยกตัวอย่าง เช่น การกล่าววาจาต่อเด็กซ้ำๆ ว่าเด็กนั้นไม่มีคุณค่า ไม่ได้รัก ไม่ได้เป็นที่ต้องการ การขู่เข็ญให้เด็กกลัว ข่มขู่คุกคาม การกดดัน (เช่น การตั้งเป้าหมายเกินความสามารถของเด็กในด้านต่างๆ โดยบังคับให้เด็กทำให้ได้) และการแสดงอาการรังเกียจ การโดดเดี่ยวและไม่ยอมรับ การละเลยไม่เอาใจใส่ การเลือกที่รักมักที่ชัง การไม่ตอบสนองทางอารมณ์ การละเลยความต้องการให้เป็นที่พึ่งทางใจ ละเลยทั้งที่มีความจำเป็นต้องได้รับการรักษาพยาบาลและไม่ถ่ายทอดการเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตด้านต่างๆ หรือการพัฒนาทักษะชีวิต การดูหมิ่นเหยียดหยาม การเรียกชื่อเด็กในลักษณะดูถูกดูหมิ่น การทำให้เด็กอับอายรู้สึกว่าตนเป็นคนต่ำต้อย การล้อเลียนทำให้เป็นตัวตลกและการทำร้ายจิตใจของเด็กอื่นๆ เช่น การใส่ร้ายป้ายสี การตราหน้าว่าเป็นคนไม่ดี เยาะเย้ยถากถาง ประชดประชัน เปรียบเปรยหรือนำเด็กไปเปรียบเทียบกับเด็กอื่น

ความรุนแรงทางเพศ หมายถึง กิจกรรมทางเพศใดๆ ที่หยิบยื่นสู่เด็ก การชักจูงล่อลวงหรือการบังคับให้เด็กเข้าร่วมในกิจกรรมทางเพศที่ผิดกฎหมายหรือเป็นอันตรายต่อจิตใจ การแสวงประโยชน์ทางเพศจากเด็กโดยการค้าหรือการนำเด็กมาค้าประเวณี การใช้เด็กสำหรับผลิตสื่อลามก ไม่ว่าจะเป็นภาพการล่วงเกินทางเพศต่อเด็กหรือเป็นภาพคล้ายเด็ก การแสวงประโยชน์ทางเพศจากเด็กในวงการท่องเที่ยว การค้ามนุษย์ (ไม่ว่าจะภายในหรือระหว่างประเทศ) การขายเด็กเพื่อประโยชน์ทางเพศและการบังคับแต่งงาน ทั้งนี้กิจกรรมทางเพศที่เกิดขึ้นอาจเป็นการหยิบยื่นโดยผู้ใหญ่สู่เด็กหรือเป็นกิจกรรมระหว่างเด็กกับเด็กซึ่งอาจพิจารณาว่าเป็นการล่วงละเมิดได้หากผู้กระทำมีการใช้อำนาจ การข่มขู่หรือวิธีการอื่นๆ ในการกดดัน

การทอดทิ้ง หรือ การปล่อยปละละเลย หมายถึง การไม่ตอบสนองต่อความต้องการทางร่างกายและจิตใจของเด็ก การไม่ปกป้องเด็กให้พ้นจากอันตรายหรือไม่จัดให้เด็กได้รับบริการอื่นๆ แม้ว่าบุคคลผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการเลี้ยงดูเด็กนั้นมีความสามารถ รวมทั้งความรู้ที่จะกระทำนั้น

- การทอดทิ้งหรือการปล่อยปละละเลยทางกาย หมายถึง การไม่ปกป้องเด็กจากอันตราย (ไม่ดูแลให้เด็กมีความปลอดภัยในชีวิตประจำวัน) รวมทั้งไม่ถ่ายทอดทักษะต่างๆ หรือไม่ให้สิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานที่เพียงพอแก่เด็ก ได้แก่ อาหาร ที่พักอาศัย เครื่องนุ่งห่มและการดูแลรักษาสุขภาพ

- การทอดทิ้งหรือการปล่อยปละละเลยทางจิตใจ หมายถึง การไม่สามารถเป็นที่พึ่งด้านจิตใจและไม่ให้ความรัก ปล่อยปละละเลยไม่เอาใจใส่ต่อเด็กอย่างต่อเนื่อง ผู้ดูแลเด็กไม่ให้ความใส่ใจต่ออารมณ์จิตใจของเด็กไม่เข้าใจสิ่งที่เด็กเล็กต้องการจะบอกหรือส่งสัญญาณร้องขอ ตลอดจนมีการใช้ความรุนแรงระหว่างคู่สามีภรรยา การใช้ยาเสพติดหรือการเสพสุราขณะที่อยู่กับเด็ก

- การละเลยไม่เอาใจใส่สุขภาพร่างกายและจิตใจของเด็ก หมายถึง การไม่ให้การรักษาพยาบาลที่จำเป็นแก่เด็ก

- การละเลยเกี่ยวกับการศึกษาของเด็ก หมายถึง การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนดให้ผู้ดูแลเด็กต้องจัดให้เด็กได้รับการศึกษาโดยเข้าเรียนในโรงเรียนหรือการศึกษาแบบอื่น

การแสวงประโยชน์ หมายถึง กิจกรรมใดๆ ที่เป็นการเก็บเกี่ยวประโยชน์จากเด็กและเป็นผลร้ายต่อสวัสดิภาพของเด็กไม่ว่าในด้านใด การชักจูง ใช้ จ้างวาน บังคับหรือใช้อำนาจครอบงำให้เด็กต้องกระทำการไม่กระทำการหรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบโดยผู้ปกครองหรือผู้ดูแลได้รับประโยชน์ รวมไปถึงการค้าเด็ก การใช้แรงงานเด็ก การใช้เด็กขายบริการทางเพศ การใช้เด็กในการผลิตสื่อลามก การบังคับให้แต่งงาน การบังคับเด็กให้เข้าร่วมในการสู้รบและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง กิจกรรมเหล่านี้ก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิต การเรียนรู้จิตวิญญาณ ศีลธรรมหรือพัฒนาการทางจิตสังคมของเด็ก

- **เรื่อง การคุ้มครองเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546**

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 4 ให้คำนิยาม “สถานรับเลี้ยงเด็ก” หมายความว่า “สถานที่รับเลี้ยงและพัฒนาเด็กที่มีอายุไม่เกินหกปีบริบูรณ์และมีจำนวนตั้งแต่หกคนขึ้นไป ซึ่งเด็กไม่เกี่ยวข้องเป็นญาติกับเจ้าของหรือผู้ดำเนินการสถานรับเลี้ยงเด็กดังกล่าว ทั้งนี้ไม่รวมถึงสถานพยาบาลหรือโรงเรียนทั้งของรัฐและเอกชน” โดยผู้ที่จะจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กต้องขอรับใบอนุญาตต่อปลัดกระทรวงพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์หรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี โดยผู้ขอรับใบอนุญาตจะต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการขอรับใบอนุญาตจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก พ.ศ. 2549

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในการสงเคราะห์เด็กและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กไว้หลายประการ กฎหมายได้กำหนดหน้าที่ของผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเอาไว้อย่างชัดเจน ในมาตรา 23 ว่าผู้ปกครองต้องให้การอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนและพัฒนาเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแลของตนตามสมควรแก่ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมแห่งท้องถิ่น แต่ทั้งนี้ต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำตามที่กำหนดในกฎกระทรวง และต้องคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแลของตนมิให้ตกอยู่ในภาวะอันน่าจะเกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ นอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดไว้ว่าผู้ใดที่ทำการฝ่าฝืนย่อมมีโทษทั้งทางปกครองและทางอาญา โดยต้องไม่กระทำการดังต่อไปนี้

- การทอดทิ้งเด็กไว้ในสถานที่รับเลี้ยงหรือสถานพยาบาล หรือไว้กับบุคคลที่รับจ้างเลี้ยงเด็ก หรือในที่สาธารณะ หรือสถานที่ใดๆ ก็ตามแต่ โดยมีเจตนาที่จะไม่รับเด็กกลับ

- ละทิ้งเด็กไว้ในสถานที่ใดๆ โดยไม่จัดให้มีการป้องกันดูแลความปลอดภัยหรือให้การเลี้ยงดูที่เหมาะสม

- จงใจที่จะละเลยไม่ให้สิ่งที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต สุขอนามัย จนอาจจะทำให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจของเด็ก

- ปฏิบัติต่อเด็กในลักษณะที่เป็นการขัดขวางการเจริญเติบโตหรือพัฒนาการของเด็ก

- ปฏิบัติต่อเด็กในลักษณะที่เป็นการเลี้ยงดูโดยมิชอบ

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2560 มีเจตนารมณ์เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนทุกระดับมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้ “เด็ก” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ “เยาวชน” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์ถึงยี่สิบห้าปีบริบูรณ์

มาตรา 6 ให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีหน้าที่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน รวมทั้งแก้ไขปัญหาที่อาจมีผลกระทบในทางลบต่อเด็กและเยาวชน โดยมีหลักการดังต่อไปนี้

1) การพัฒนาเด็กและเยาวชน การบังคับใช้และการปฏิบัติตามบทบัญญัติใดๆ แห่งพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นอันดับแรก

2) เด็กและเยาวชนทุกคนมีสิทธิในการได้รับการศึกษา และได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพสูงสุดตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

3) เด็กพิการ เด็กที่มีข้อจำกัดทางการเรียนรู้ และเด็กที่มีความสามารถพิเศษ มีสิทธิในการได้รับการศึกษาที่รัฐจัดให้เป็นพิเศษที่เหมาะสมกับลักษณะเด็กประเภทนั้นๆ

4) เด็กและเยาวชนมีสิทธิในการรับบริการทางการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานสูงสุดเท่าที่มีการให้บริการทางด้านนี้

5) เด็กและเยาวชนมีสิทธิในการเล่น มีเวลาพักผ่อน และเข้าร่วมกิจกรรมการละเล่นทางนันทนาการที่เหมาะสมตามวัยของเด็กและเยาวชน และการมีส่วนร่วมอย่างเสรีในทางวัฒนธรรมและศิลปะ

การดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้กระทำโดยมีแนวทาง ดังต่อไปนี้

1) ให้เด็กและเยาวชนมีความผูกพันต่อครอบครัว ภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย

2) ให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปลอดภัย รู้จักเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น รวมทั้งกฎหมาย กฎเกณฑ์ และกติกาในสังคม

3) ให้การสนับสนุนและส่งเสริมความร่วมมือทางการศึกษา ทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ เพื่อให้เด็กและเยาวชนทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างเหมาะสม

4) ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กพิการ เด็กที่มีข้อจำกัดทางการเรียนรู้ และเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ให้สามารถพึ่งตนเองได้ ให้มีคุณธรรม และมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถประกอบอาชีพและดำรงชีวิตได้อย่างเป็นอิสระ

5) ให้มีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง รู้จักการป้องกันตนเองจากโรคภัยและสิ่งเสพติด

6) ให้มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามสมควรแก่วัย รวมทั้งมีคุณธรรมและจริยธรรม

7) ให้มีทักษะและเจตคติที่ดีต่อการทำงาน มีศักดิ์ศรีและภาคภูมิใจในการทำงานที่สุจริต

8) ให้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลและมุ่งมั่นพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

9) ให้รู้จักช่วยเหลือผู้อื่นโดยมีจิตสำนึกในการให้และการเป็นอาสาสมัคร รวมทั้งมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติ

10) ให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และต่อส่วนรวม ตามสมควรแก่วัย

11) ให้สามารถแสดงความคิดเห็นหรือแสดงออกอย่างสอดคล้องกับความรู้ความสามารถที่พัฒนาไปตามวัยของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะเรื่องที่มีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน

12) ให้สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมในเรื่องที่มีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนอย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะโดยทางตรง หรือผ่านผู้แทนหรือองค์กรเพื่อเด็กและเยาวชน

มาตรา 7 ให้เด็กและเยาวชนทุกคนมีสิทธิได้รับการจดทะเบียนรับรองการเกิด การพัฒนา การยอมรับการคุ้มครองและโอกาสในการมีส่วนร่วมตามที่บัญญัติในพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องอย่างเท่าเทียม โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคลฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรม การศึกษาอบรม ความคิดเห็นทางการเมือง การเกิดหรือสถานะอื่นของเด็กและเยาวชน บิดามารดา หรือผู้ปกครอง

แนวทางการแก้ไขการละเมิดสิทธิของเด็ก โดยการให้ความรักการดูแลที่ดี การปลูกฝังความคิดจริยธรรมที่ดีให้กับคนในสังคม เพราะเด็กอยู่ในบรรยากาศที่แตกต่างกัน การที่เด็กจะเติบโตเป็นเด็กที่ดีได้นั้นต้องมีผู้ใหญ่ที่ไม่ทอดทิ้ง เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กได้ เช่น การพูดจาอ่อนโยน ใช้หลักเหตุและผลในการพูดคุย ไม่ใช้อารมณ์และพร้อมที่จะยืนเคียงข้างเด็ก ให้กำลังใจเด็กที่กำลังเจอปัญหา หน้าที่เหล่านี้ไม่ใช่แค่เฉพาะพ่อแม่ แต่ควรจะเป็นผู้ใหญ่ทุกคน และคนในสังคมเองก็ควรจะช่วยเป็นหูเป็นตาให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐโดยสามารถแจ้งเบาะแสการเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสมหรือการทารุณเด็กให้กับเจ้าหน้าที่ทราบ

การป้องกันการล่วงละเมิดทางเพศในเด็ก

ในปัจจุบันมีเด็กจำนวนมากกำลังเผชิญกับการถูกทำร้าย การถูกล่วงละเมิด ไม่ว่าจะเป็นทั้งทางร่างกายหรือจิตใจ ไม่ว่าจะเกิดจากคนแปลกหน้า เพื่อนบ้าน ครู/อาจารย์ พี่น้อง เพื่อน หรือแม้กระทั่งพ่อแม่ การล่วงละเมิดส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของเด็กที่ถูกละเมิดเป็นอย่างมาก ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดปัญหาต่อไปได้ ทำให้เด็กอับอายและไม่กล้าสู้หน้าใคร และร้ายแรงที่สุดอาจเกิดการตั้งครรภ์ ติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เอดส์ การถูกล่วงละเมิดในเด็กไม่อาจจะสามารถตรวจพบได้ตลอดเวลา แต่มีสิ่งที่สามารถทำได้เพื่อช่วยเหลือเด็ก

สิ่งสำคัญที่สุดสำหรับ พ่อแม่ ผู้ปกครอง คือ การพูดคุยกับเด็กอย่างเปิดใจ ตรงไปตรงมา เอาใจใส่ ปลอบโยน เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจว่าเขามีสิทธิที่จะปลอดภัยและไม่ใช่ความผิดของเขาหากเขาอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่เหมาะสม เมื่อเขารู้ว่ามีสิทธิในเรื่องความปลอดภัยก็จะมีแนวโน้มที่จะเล่าเรื่องราวการถูกล่วงละเมิดได้มากขึ้น ในกรณีที่ทราบว่าเด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศ พ่อแม่ควรปฏิบัติตัวกับเด็กเหมือนเดิมและไม่ควรซักถามถึงเหตุการณ์ดังกล่าวโดยไม่จำเป็นเพื่อไม่ให้เด็กรู้สึกถูกตอกย้ำ การสังเกตอาการด้านร่างกายหรือพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง

วิธีสังเกตและป้องกันการล่วงละเมิดในเด็ก ได้แก่

1. สังเกตสัญญาณการถูกล่วงละเมิด สัญญาณทางกายที่มองเห็นได้ เช่น รอยฟกช้ำตามร่างกาย ของส่วนตัวถูกทำลาย ฯลฯ แต่มีสัญญาณที่มองไม่เห็น เช่น เด็กที่ถูกทารุณบ่อยครั้งมักจะแสดงอาการหวาดกลัว ตกใจง่าย วิตกกังวล ไม่ไว้วางใจพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม เด็กเหล่านี้มักมีปัญหาในการเข้าหาเพื่อนใหม่ เข้าหาคนอื่นๆ พฤติกรรมเหล่านี้เป็นสัญญาณความผิดปกติที่ควรให้ความใส่ใจเป็นพิเศษ

2. สังเกตการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สังเกตพฤติกรรมที่แตกต่างจากปกติหรือมีการจดบันทึกพฤติกรรม เช่น สังเกตเห็นว่าเด็ก มีอาการนอนไม่หลับ ไม่ค่อยกินอาหาร เก็บตัวอยู่คนเดียว หรือเกิดอาการก้าวร้าว สัญญาณเหล่านี้ทำให้เห็นว่าเขากำลังทุกข์ทรมานจากการถูกล่วงละเมิดบางประเภท

3. สังเกตเด็กกลัวบ้านหรือกลัวการไปสถานรับเลี้ยงเด็กหรือไม่ เมื่อสังเกตเห็นว่าเด็กไม่ยอมกลับบ้าน หรือไม่ยอมไปสถานรับเลี้ยงเด็กและดูเหมือนว่าเขาจะกลัว เช่น กลัวว่าจะถูกทำร้ายที่บ้าน กลัวการไปสถานรับเลี้ยงเด็ก หรือกลัวการเดินทางไปไหนมาไหนกับคนบางคน พฤติกรรมเหล่านี้อาจเป็นสัญญาณว่าเขากำลังถูกทารุณ

4. สังเกตเด็กหมกมุ่นเรื่องเพศมากเกินไป บ่อยครั้งที่เด็กที่ถูกทารุณทางเพศจะแสดงความรู้เกี่ยวกับเพศมากขึ้นกว่าที่ควร เขาอาจแสดงพฤติกรรมทางเพศหรือใช้ภาษาที่ชัดเจนมากขึ้น

5. สังเกตอาการเปลี่ยนแปลงไปจากปกติ เนื่องจากเราไม่สามารถทราบได้ว่ามีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นกับเด็ก จึงควรสังเกตอาการหรือพฤติกรรมที่ต่างจากไปเดิมเพิ่มเติม เช่น น้ำหนักตัวลดลง หรือหวาดผวามากยิ่งขึ้น แปลว่าเด็กกำลังถูกล่วงละเมิดอย่างหนักจนเกิดความหวาดระแวงและไม่อยากกินอาหาร เด็กจะเก็บตัว พูดน้อย ไม่กล้าสู้หน้าคนอื่น

การล่วงละเมิดทางเพศในเด็กนั้นเป็นปัญหาที่อันตรายและร้ายแรง มักจะทำร้ายสภาพจิตใจของเด็ก ทำให้มีสภาพจิตใจที่ไม่เป็นปกติส่งผลเสียต่อทั้งกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ของครอบครัว ของสถานรับเลี้ยงเด็ก เพื่อนญาติหรือแม้แต่สังคม การให้คำแนะนำสำหรับพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแลเด็ก เกี่ยวกับการล่วงละเมิดเป็นสิ่งที่ควรทำนอกจากจะสามารถช่วยเด็กที่ถูกทารุณกรรมได้แล้วยังลดความเสี่ยงของการล่วงละเมิดในเด็กได้

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพิเศษ

สิทธิของเด็กพิเศษ (คนพิการ) ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดสิทธิในความเสมอภาคของบุคคลในมาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน

มาตรา 27 ซึ่งบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

มาตรา 54 รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

มาตรา 55 รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง เสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค และส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด บริการสาธารณสุขตามวรรคหนึ่งต้องครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุม และป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพด้วย

มาตรา 71 รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมตลอดทั้งให้การบำบัด ฟื้นฟูและเยียวยาผู้ถูกกระทำการดังกล่าว ซึ่งในการจัดสรรงบประมาณรัฐพึงคำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการที่แตกต่างกันทางเพศ วัยและสภาพของบุคคล เพื่อความเป็นธรรม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 10 ระบุวา “การจัดการศึกษา ต่องจัดให บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกัน ในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น่อยกวาสิบสองปีที่รัฐต่องจัดให่อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร องทางร่างกายจิตใจ สติปัญญา อารมณ สังคม การสื่อสาร และการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ตองจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสอง ใหจัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการโดยไม่เสียคาใชจ่าย และใหบุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อบริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 มาตรา 5 บุคคลทุกคนมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐาน และมีประสิทธิภาพตามที่กำหนดโดยพระราชบัญญัตินี้ คณะกรรมการอาจกำหนดให้บุคคลที่เข่ารับการบริการสาธารณสุขต่องร่วมจ่ายค่าบริการในอัตราที่กำหนดให้แก่หน่วยบริการในแต่ละครั้งที่เข้ารับการบริการเว้นแต่ผู้ยากไรหรือบุคคลอื่นที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดไม่ต้องจ่ายค่าบริการ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการสถานรับเลี้ยงเด็ก

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยไว้หลายมาตรา คือ มาตรา 54 วรรคสอง กำหนดว่า “...รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาก่อนเข้ารับการศึกษา เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย” มาตรา 258 ให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศให้เกิดผล จ. ด้านการศึกษา (1) ให้สามารถเริ่มดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาก่อนเข้ารับการศึกษา ตามมาตรา 54 วรรคสอง เพื่อให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัยโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 ประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2562 เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่มาตรา 54 ประกอบกับมาตรา 258 จ. ด้านการศึกษา (1) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้รัฐมีหน้าที่ดำเนินการให้เด็กเล็ก

ได้รับการดูแลและพัฒนาเพื่อการพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาให้สมกับวัย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับการคุ้มครองและดูแล มีพัฒนาการที่ดีรอบด้านได้รับการศึกษา อย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง ทั่วถึงและเสมอภาค มีการส่งเสริมการเรียนรู้และเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กปฐมวัย ในช่วงรอยต่อตั้งแต่อนุบาลจนถึงระดับประถมศึกษาอย่างเหมาะสม

- **เรื่อง กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานและสวัสดิการ**

กฎหมายคุ้มครองแรงงานเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน นิติกรรมใดที่ทำขึ้นขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติของกฎหมายคุ้มครองแรงงานย่อมตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 หรือแตกต่างจากที่บัญญัติไว้ก็ตกเป็นโมฆะเช่นเดียวกัน ลักษณะสำคัญของกฎหมายคุ้มครองแรงงาน

1. เป็นกฎหมายที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม กฎหมายคุ้มครองแรงงานนั้นผูกพันอยู่กับสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมือง เมื่อสภาพต่างๆ เหล่านี้เปลี่ยนแปลงไป กฎหมายคุ้มครองแรงงานก็สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับภาวะที่เปลี่ยนแปลงไปได้

2. เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน กฎหมายคุ้มครองแรงงานมุ่งที่จะสร้างความเป็นธรรมในสังคม โดยเฉพาะเพื่อคุ้มครองลูกจ้างมิให้ถูกนายจ้างเอารัดเอาเปรียบเกินไป บทบัญญัติในกฎหมายคุ้มครองแรงงานจึงเป็นข้อบังคับที่เด็ดขาด เป็นกฎหมายที่มีโทษทางอาญาหากมีการฝ่าฝืน และนายจ้างอาจถูกดำเนินคดีทางแพ่งเพื่อบังคับให้จ่ายเงินหรือชดใช้ค่าเสียหายแก่ลูกจ้างหรือผู้มีสิทธิด้วย

3. เป็นกฎหมายกึ่งมหาชนกึ่งเอกชน คือเป็นกฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้างจึงมีลักษณะเป็นกฎหมายเอกชน และมีโทษทางอาญาเมื่อมีการฝ่าฝืน ซึ่งเป็นลักษณะของกฎหมายมหาชน

4. เป็นกฎหมายทางสังคม กฎหมายคุ้มครองแรงงานตราขึ้นเพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม มุ่งที่จะคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของลูกจ้าง

กฎหมายคุ้มครองแรงงาน หรือ พ.ร.บ.คุ้มครองแรงงาน คือ กฎหมายที่บัญญัติถึงสิทธิและหน้าที่ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง โดยกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการจ้างการใช้แรงงาน การจัดสถานที่และอุปกรณ์ในการทำงาน เพื่อให้ผู้ทำงานมีสุขภาพ อนามัยอันดีและมีความปลอดภัย ในชีวิต ร่างกาย และได้ค่าตอบแทนตามสมควร

การคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน

1. การคุ้มครองทั่วไป
2. การใช้แรงงาน
3. การใช้แรงงานหญิง
4. การใช้แรงงานเด็ก
5. การจ่ายค่าตอบแทนการทำงาน
6. ความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน
7. การจัดทำเอกสารการจ้าง
8. การพักงาน
9. การจ่ายค่าชดเชย

หลังจากมีราชกิจจานุเบกษาประกาศให้พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 เป็นกฎหมาย เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2562 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2562 มีสิทธิประโยชน์หลายประการที่ถูกแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันและเป็นมาตรฐานสากลมากขึ้น

ประเด็นสำคัญ

- กรณีที่นายจ้างไม่จ่ายค่าตอบแทนให้ลูกจ้าง นายจ้างต้องเสียดอกเบี้ย ร้อยละ 15 ต่อปี เพิ่มอัตราค่าชดเชยเลิกจ้าง หากลูกจ้างทำงานมากกว่า 20 ปีขึ้นไป ได้รับค่าชดเชย 400 วัน

- กรณีพนักงานลากิจ สามารถลาได้อย่างน้อย 3 วันต่อปี พนักงานหญิงสามารถลาคลอดได้ไม่เกิน 98 วัน และให้สิทธิเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิงมากขึ้น

- กรณีย้ายสถานประกอบการไปที่อื่น นายจ้างต้องมีการประกาศให้ชัดเจน ส่วนลูกจ้างหากไม่ต้องการย้ายตามก็สามารถแจ้งความประสงค์ได้ ภายในเวลา 30 วัน ก่อนการย้าย

สิทธิและสวัสดิการสำหรับสตรีตามภารกิจของกระทรวงแรงงาน คือ สตรีในวัยแรงงานที่เป็นลูกจ้างผู้ประกันตน จะได้รับบริการจากกองทุนเงินทดแทนและกองทุนประกันสังคม ในกรณีที่ประสบอันตราย เจ็บป่วย ทุพพลภาพ หรือตาย ซึ่งไม่ใช่เนื่องจากการทำงาน รวมทั้งกรณีคลอดบุตร สงเคราะห์บุตรและชราภาพ

ผู้ประกันตน หมายถึง ลูกจ้างผู้ประกันตนซึ่งจ่ายเงินสมทบที่ก่อให้เกิดสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนโดยมีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี และไม่เกิน 60 ปีบริบูรณ์ ยกเว้นผู้ประกันตนโดยสมัครใจ กรณีผู้ประกันตนมี 3 ประเภท

1. ผู้ประกันตนที่อยู่ในข่ายบังคับของกฎหมายที่ทำงานอยู่ในสถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป

2. ผู้ประกันตนโดยสมัครใจ หมายถึง ผู้ที่พ้นสภาพการเป็นลูกจ้างและได้สมัครเป็นผู้ประกันตนต่อไป

3. ผู้ประกันตนซึ่งไม่ใช่ลูกจ้าง คือ ผู้ที่ประกอบอาชีพอิสระที่สมัครเป็นผู้ประกันตน

ประโยชน์ทดแทน หมายถึง สิทธิประโยชน์ที่ผู้ประกันตน/ผู้มีสิทธิได้รับ ซึ่งมี 7 ประเภท

1. ประโยชน์ทดแทนกรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย

2. ประโยชน์ทดแทนกรณีคลอดบุตร

3. ประโยชน์ทดแทนกรณีทุพพลภาพ

4. ประโยชน์ทดแทนกรณีตาย

5. ประโยชน์ทดแทนกรณีสงเคราะห์บุตร

6. ประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพ

7. ประโยชน์ทดแทนกรณีว่างงาน

หลักเกณฑ์ได้รับประโยชน์ทดแทนกรณีคลอดบุตร คือ

1. จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่า 7 เดือน ภายในระยะเวลา 15 เดือน ก่อนวันรับบริการทางการแพทย์กรณีคลอดบุตร

2. อยู่ในสถานประกอบการที่ไม่ได้รับการลดส่วนเงินสมทบกรณีคลอดบุตร

3. เป็นผู้ประกันตนตามกฎหมายประกันสังคม หรือสิ้นสภาพการเป็นผู้ประกันตนไม่เกิน 6 เดือน ก่อนวันรับบริการทางการแพทย์ โดยผู้ประกันตนหญิง มีสิทธิได้รับค่าคลอดบุตรเหมาจ่ายในอัตรา 12,000 บาท

ต่อการคลอดบุตร และเงินสงเคราะห์การหยุดงานเพื่อการคลอดบุตรเหมาจ่ายในอัตรา 50% ของค่าจ้างเฉลี่ย เป็นระยะเวลา 90 วัน (มีสิทธิได้รับค่าคลอดบุตรคนละไม่เกิน 2 ครั้ง)

- **เรื่อง กฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข**

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535

ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ที่ต้องการคุ้มครองประชาชนด้านการสาธารณสุขสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ ต้องการให้ประชาชนซึ่งหมายถึงชุมชน (Public) กลุ่มผู้ประกอบการ (Business operators) และกลุ่มคนงาน/ผู้ปฏิบัติงาน (Workers) ให้ได้อยู่ใน “สภาวะความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับการดำรงชีพ” จัดการให้การดำรงชีพของมนุษย์อยู่ใน “สภาวะที่สมดุล” หรือเป็นดุลยภาพแห่งชีวิตกับสิ่งแวดล้อมหรือเรียกว่า “การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม (Environmental Sanitation)” ซึ่งมีปัจจัยหรือองค์ประกอบ 3 ประการที่ต้องทำให้อยู่ในสภาวะที่สมดุลต่อกันและกัน คือ (1) สิ่งแวดล้อม (Environmental) (2) มลพิษหรือสิ่งที่ทำให้เกิดโรค (Pollutant/Agent) และ (3) พฤติกรรมการปฏิบัติของมนุษย์ (Human Behavior) ซึ่งสภาวะการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมจะดีหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับการจัดการสิ่งแวดล้อมกับมลพิษหรือสิ่งที่ทำให้เกิดโรค

หลักการของพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

1. เป็นพระราชบัญญัติที่คุ้มครองประชาชนด้านสุขลักษณะและการอนามัยสิ่งแวดล้อมหรือการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมซึ่งครอบคลุม ทั้งกิจกรรม การกระทำทุกอย่าง และกิจการประเภทต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน ตั้งแต่ระดับบุคคล ครัวเรือน ชุมชน ตลอดจนกิจการขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ อันได้แก่ หาบเร่ แผงลอย สถานที่จำหน่ายอาหาร สถานที่สะสมอาหาร ตลาด กิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ รวมทั้งการควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์

2. พระราชบัญญัตินี้มีลักษณะการกระจายอำนาจไปสู่ส่วนท้องถิ่นมากที่สุด กล่าวคือ ให้ “ราชการส่วนท้องถิ่น” มีอำนาจในการออก “ข้อบัญญัติท้องถิ่น” ซึ่งสามารถใช้บังคับในเขตท้องถิ่นนั้นได้ และให้อำนาจแก่ “เจ้าพนักงานท้องถิ่น” ในการควบคุมดูแลโดยการออกคำสั่งให้แก้ไขปรับปรุง การอนุญาตหรือไม่อนุญาต การสั่งพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาต รวมทั้งการเปรียบเทียบปรับ เป็นต้น ทั้งนี้โดยถือว่าราชการส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรปกครองที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน ใกล้ชิดประชาชน ซึ่งน่าจะปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนมากที่สุด

3. เพื่อให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นสามารถดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กฎหมายจึงกำหนดให้มี “เจ้าพนักงานสาธารณสุข” เป็นเจ้าพนักงานสายวิชาการที่มีอำนาจในการตรวจตราให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในแง่วิชาการ รวมทั้งเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นในการวินิจฉัย สั่งการหรือออกคำสั่ง

4. กำหนดให้มี “คณะกรรมการสาธารณสุข” เป็นองค์กรส่วนกลาง รวมทั้งกรมอนามัยซึ่งเป็นหน่วยงานรับผิดชอบงานสาธารณสุขสิ่งแวดล้อม มีบทบาทในการควบคุม กำกับดูแล และให้การสนับสนุนการปฏิบัติการของราชการส่วนท้องถิ่น โดยการเสนอแนะแผนงาน นโยบาย และมาตรการด้านสาธารณสุขรวมทั้งการออกกฎกระทรวง และประกาศกระทรวงแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข และ ให้อธิบดีกรมอนามัยมีอำนาจออกคำสั่งได้ในกรณีที่เป็นอันตรายร้ายแรงและจำเป็นต้องแก้ไขโดยเร่งด่วนด้วย

5. กำหนดให้มีคณะกรรมการสาธารณสุขจังหวัดและคณะกรรมการสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร เพื่อช่วยขับเคลื่อนการบังคับใช้กฎหมายในระดับพื้นที่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวเปรียบเสมือนโซ่ข้อกลางที่เชื่อมโยงการดำเนินงานระหว่างคณะกรรมการสาธารณสุขกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้ปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ได้อย่าง มีประสิทธิภาพ และมีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ การสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เช่น การดำเนินการตามนโยบาย แผนงานและมาตรการเกี่ยวกับการสาธารณสุข ให้ความเห็นและให้ คำปรึกษาแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการออกข้อบัญญัติท้องถิ่น สนับสนุนราชการส่วนท้องถิ่นในการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติประสานงาน และพัฒนาศักยภาพในการดำเนินการของราชการส่วนท้องถิ่น และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

6. พระราชบัญญัตินี้ให้สิทธิแก่ประชาชนหรือผู้ประกอบการที่ได้รับคำสั่งจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น หรือเจ้าพนักงานสาธารณสุขแล้วแต่กรณี ถ้าผู้รับคำสั่งไม่พอใจคำสั่งดังกล่าว ผู้นั้นมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งเป็นหนังสือต่อคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ได้

หมวด 3 การจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย

มาตรา 18 การเก็บ ขน หรือกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยในเขตราชการส่วนท้องถิ่นใดให้เป็นอำนาจของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น

มาตรา 19 ห้ามมิให้ผู้ใดดำเนินกิจการรับทำการเก็บ ขน หรือกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย โดยทำเป็นธุรกิจหรือโดยได้รับประโยชน์ตอบแทนด้วยการคิดค่าบริการ เว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น

มาตรา 20 เพื่อประโยชน์ในการรักษาความสะอาดและการจัดระเบียบในการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย ให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจออกข้อบัญญัติท้องถิ่น

หมวด 4 สุขลักษณะของอาคาร

มาตรา 21 เมื่อปรากฏแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นว่าอาคารหรือส่วนของอาคารใดหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งต่อเนื่องกับอาคาร มีสภาพชำรุดทรุดโทรม หรือปล่อยให้มีสภาพรกรุงรังจนอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้อยู่อาศัยหรือมีลักษณะไม่ถูกต้องด้วยสุขลักษณะของการใช้เป็นที่อยู่อาศัย ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารนั้นจัดการแก้ไข เปลี่ยนแปลง รื้อถอนอาคาร หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งต่อเนื่องกับอาคารทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือจัดการอย่างอื่นตามความจำเป็นเพื่อมิให้เป็นอันตรายต่อสุขภาพ หรือให้ถูกต้องด้วยสุขลักษณะภายในเวลาซึ่งกำหนดให้ตามสมควร

หมวด 5 เหตุรำคาญ

มาตรา 26 ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจห้ามผู้หนึ่งผู้ใดมิให้ก่อเหตุรำคาญในที่หรือทางสาธารณะหรือสถานที่เอกชนรวมทั้งการระงับเหตุรำคาญด้วย ตลอดทั้งการดูแล ปรับปรุง บำรุงรักษา บรรดาถนน ทางบก ทางน้ำ รางระบายน้ำ คู คลอง และสถานที่ต่างๆ ในเขตของตนให้ปราศจากเหตุรำคาญ ในการนี้ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือเพื่อระงับ กำจัดและควบคุมเหตุรำคาญต่างๆ ได้

มาตรา 28 ในกรณีที่มีเหตุรำคาญเกิดขึ้นในสถานที่เอกชน ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่นั้นระงับเหตุรำคาญภายในเวลาอันสมควรตามที่ระบุไว้ในคำสั่ง และถ้าเห็นว่าสมควรจะให้กระทำโดยวิธีใดเพื่อระงับเหตุรำคาญนั้น หรือสมควรกำหนดวิธีการเพื่อป้องกันมิให้มีเหตุรำคาญเกิดขึ้นในอนาคต ให้ระบุไว้ในคำสั่งได้

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือแผนการสอน (Learning Activities)

1. ผู้เรียนศึกษาเอกสารวิชาสิทธิเด็กและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2. ผู้เรียนฟังบรรยายประเด็นเนื้อหาเรื่อง สิทธิเด็ก ใช้การบรรยาย 1 ชั่วโมง ประกอบด้วย ความสำคัญของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ประเภทของพันธกรณี แนวคิดหลักของสิทธิเด็ก การปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่คำนึงถึงสิทธิเด็ก

3. ผู้เรียนฟังบรรยายประเด็นเนื้อหาเรื่อง การคุ้มครองเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ใช้การบรรยาย 30 นาที ประกอบด้วย สถานรับเลี้ยงเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 แนวทางการแก้ไขการละเมิดสิทธิของเด็ก การป้องกันการล่วงละเมิดทางเพศในเด็ก กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพิเศษ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการสถานรับเลี้ยงเด็ก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562

4. ผู้เรียนฟังบรรยายประเด็นเนื้อหาเรื่อง กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน เรื่อง กฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข ใช้การบรรยาย 30 นาที ประกอบด้วย พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พระราชบัญญัติความปลอดภัยในการทำงาน พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560

แผนการใช้สื่อการเรียนการสอน (Learning Materials)

- เอกสารประกอบการอบรม: จัดทำจากเนื้อหาหลักสูตรวิชาสิทธิเด็กและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และรายละเอียดเพิ่มเติมที่วิทยากรเห็นว่าเกี่ยวข้อง

- สไลด์ประกอบการบรรยายตามหัวข้อ: จัดทำจากหัวข้อ และจุดเน้นต่างๆ ตามหลักสูตรวิชาสิทธิเด็กและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

แบบวัดผลประเมินผล (Assessment) ก่อนและหลังการอบรม (Pre-Posttest)

ชุดที่ 1

1. ข้อความใดต่อไปนี้เป็นลักษณะเฉพาะของกฎหมายคุ้มครองแรงงาน
   ก. กฎหมายที่มีผลบังคับใช้เพื่อการประนีประนอม
   ข. กฎหมายกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำที่ลูกจ้างพึงได้รับการปฏิบัติจากนายจ้าง
   ค. กฎหมายพิเศษที่นำมาใช้บังคับหลังการใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
   ง. กฎหมายที่ใช้บังคับในกระบวนการยุติธรรม
2. ข้อใดต่อไปนี้ไม่ใช่สิทธิขั้นพื้นฐานของเด็ก
   ก. สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ ข. สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง
   ค. สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา ง. สิทธิที่จะเลือกที่อยู่อาศัย
3. เด็กมีอายุเท่าใดที่กฎหมายห้ามมิให้ใช้แรงงานเด็ก
   ก. อายุต่ำกว่า 15 ปี ข. อายุต่ำกว่า 16 ปี
   ค. อายุต่ำกว่า 17 ปี ง. อายุต่ำกว่า 18 ปี

4. สิทธิพื้นฐานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เป็นข้อตกลงขององค์การใด
   ก. องค์การอนามัยโลก ข. องค์การสหประชาชาติ
   ค. องค์การอาหารและยา ง. องค์การค้าโลก
5. ข้อใดไม่ใช่วิธีการป้องกันการละเมิดสิทธิเด็ก
   ก. สนับสนุนการใช้แรงงานเด็กเพื่อให้เด็กมีรายได้
   ข. เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิเด็ก
   ค. จัดกิจกรรมส่งเสริมการปกป้องคุ้มครองเด็ก
   ง. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างบ้านและสถานรับเลี้ยงเด็ก
6. ข้อใดกล่าวถูกต้องเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครอง ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก
   ก. ผู้ปกครองต้องให้การเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนและพัฒนาบุตรหลานของตนตามสมควร
   ข. ผู้ปกครองต้องคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแลของตน
   ค. ผู้ปกครองว่าต้องมิให้เด็กตกอยู่ในภาวะอันน่าจะเกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ
   ง. ถูกทุกข้อ
7. “สถานรับเลี้ยงเด็ก” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 4 คือข้อใด
   ก. สถานที่รับเลี้ยงและพัฒนาเด็กที่มีอายุไม่เกินหกปีบริบูรณ์และมีจำนวนตั้งแต่หกคนขึ้นไป
   ข. สถานพยาบาลหรือโรงเรียนทั้งของรัฐและเอกชนที่รับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก
   ค. สถานที่รับเลี้ยงและพัฒนาเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 3 ปี และมีจำนวนตั้งแต่สิบห้าคนขึ้นไป
   ง. สถานที่รับเลี้ยงและพัฒนาเด็กโดยเด็กที่รับเลี้ยงต้องเป็นญาติกับผู้ดำเนินการสถานรับเลี้ยงเด็ก
8. ข้อใดเป็นการปฏิบัติต่อเด็กที่คำนึงถึงสิทธิเด็กในการอบรมเลี้ยงดู
   ก. การสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้กับเด็กให้สามารถทำสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเอง
   ข. การทอดทิ้งเด็กไว้ในสถานที่รับเลี้ยงหรือไว้กับบุคคลที่รับจ้างเลี้ยงเด็ก
   ค. การให้ความรักการดูแลที่ดี รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี
   ง. การขู่เข็ญให้เด็กกลัว ข่มขู่ คุกคามและกดดันให้เด็กทำตามที่ผู้ใหญ่ต้องการ
9. ข้อใดเป็นสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้พ่อแม่ใช้ความรุนแรงกับลูก
   ก. การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก
   ข. การขาดทักษะในการเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสมตามวัย
   ค. การขาดการควบคุมอารมณ์ของพ่อแม่ผู้ปกครอง
   ง. ถูกทุกข้อ
10. ข้อความต่อไปนี้กล่าวถึงแนวคิดหลักของสิทธิเด็ก ยกเว้นข้อใด
   ก. การดำเนินการใดๆ โดยคำนึงผลด้านบวกที่จะเกิดขึ้นต่อเด็กเป็นสำคัญ
   ข. การให้ความปกป้องคุ้มครองเป็นพิเศษแก่เด็กที่ยากไร้ด้อยโอกาส
   ค. การเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยคำนึงถึงเด็กเป็นสำคัญ
   ง. การมีชีวิตรอด ได้รับการคุ้มครองและการพัฒนา

เฉลย 1. ข 2. ง 3. ก 4. ข 5. ก 6. ง 7. ก 8. ก 9. ง 10. ข

ชุดที่ 2

1. Convention on the Rights of the Child (CRC) หมายถึง

ก. กฎหมายคุ้มครองเด็ก ข. สิทธิเด็กและเยาวชน

ค. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ง. วันเด็กแห่งชาติ

2. อนุสัญญาฯ กำหนดพันธกรณีให้ประเทศภาคีสมาชิกคุ้มครองสิทธิเด็ก แยกเป็นกี่ประเภท

ก. 4 ข. 5

ค. 6 ง. 7

3. ข้อใดไม่ใช่สิทธิในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

ก. สิทธิในการอยู่รอด ข. สิทธิในการกระทำผิด

ค. สิทธิในได้รับการปกป้องคุ้มครอง ง. สิทธิในการพัฒนา

4. บุคคลใดต่อไปนี้ไม่อยู่ในความคุ้มครองของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

ก. น้องหวาย อายุ 6 ปี พ่อเป็นคนไทย แม่เป็นคนพม่า เกิดที่ประเทศไทย

ข. น้องพันช์ อายุ 10 ปี เป็นคนไทย มีใบเกิดแต่ไม่มีบัตรประชาชน

ค. น้องเบลล่า อายุ 17 ปี ลูกครึ่งไทย เบลเยี่ยม เกิดที่เบลเยี่ยม ปัจจุบันอาศัยในประเทศไทย

ง. น้องแตงโม อายุ 15 ปี แต่งงานกับ ไตรภพ อายุ 18 ปี

5. การละเมิด หมายถึง

ก. การนำสิ่งของไปบริจาคให้ผู้ยากไร้ ข. การทำร้ายร่างกายตนเองโดยเจตนา

ค. การช่วยเหลือผู้อื่นโดยที่ไม่เต็มใจ ง. การกระทำโดยจงใจต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย

6. ผู้ใดมีอำนาจจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก สถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพและสถานพัฒนาและฟื้นฟูได้ภายในเขตจังหวัดนั้น

ก. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ข. ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ค. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ง. ผู้ว่าราชการจังหวัด

7. ผู้ใดขัดขวาง ไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มีโทษ

ก. จำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท

ข. จำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ค. จำคุกไม่เกิน 2 เดือน หรือปรับไม่เกิน 20,000 บาท

ง. จำคุกไม่เกิน 2 เดือน หรือปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

8. การกระทำตามข้อใดถือว่ามีความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

ก. ปฏิบัติต่อเด็กในลักษณะที่เป็นการเลี้ยงดูโดยมิชอบ

ข. ปฏิบัติต่อเด็กในลักษณะที่เป็นการขัดขวางการเจริญเติบโตหรือพัฒนาการของเด็ก

ค. จงใจที่จะละเลยไม่ให้สิ่งที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตของเด็ก

ง. ถูกทุกข้อ

9. ข้อใดไม่ใช่ลักษณะสำคัญของกฎหมายคุ้มครองแรงงาน

ก. เป็นกฎหมายที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

ข. เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

ค. เป็นกฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและนายจ้าง

ง. เป็นกฎหมายทางสังคม

10. ข้อใด ไม่ใช่ งานที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัยของลูกจ้าง

ก. งานเชื่อมโลหะ ข. งานเย็บจักร

ค. งานที่เกี่ยวกับกัมมันตภาพรังสี ง. งานที่ต้องทำใต้ดิน ใต้น้ำ ในถ้ำ ในอุโมงค์ ในที่อับอากาศ

เฉลย 1. ค 2. ก 3. ข 4. ง 5. ง 6. ง 7. ก 8. ง 9. ค 10. ข

ชุดที่ 3

1. มาตรา 44 ห้ามมิให้นายจ้างจ้างเด็กอายุต่ำกว่าสิบห้าปีเป็นลูกจ้าง

ในกรณีที่มีการจ้างเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี เป็นลูกจ้าง นายจ้างต้องปฏิบัติอย่างไร

ก. แจ้งการจ้างลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กนั้นต่อพนักงานตรวจแรงงานภายใน 15 วันนับแต่วันที่เด็กเข้าทำงาน

ข. จัดทำบันทึกสภาพการจ้างกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเก็บไว้ ณ สถานประกอบกิจการหรือสำนักงานของนายจ้าง พร้อมที่จะให้พนักงานตรวจแรงงานตรวจได้ในเวลาทำการ

ค. แจ้งการสิ้นสุดการจ้างลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กนั้นต่อพนักงานตรวจแรงงานภายในเจ็ดวัน นับแต่วันที่เด็กออกจากงาน

ง. ถูกทุกข้อ

2. อนุสัญญาฯ กำหนดพันธกรณีให้ประเทศภาคีสมาชิกคุ้มครองสิทธิเด็ก แยกเป็นกี่ประเภท

ก. 4 ข. 5

ค. 6 ง. 7

3. ข้อใดไม่ใช่สิทธิในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

ก. สิทธิในการอยู่รอด ข. สิทธิในการกระทำผิด

ค. สิทธิในได้รับการปกป้องคุ้มครอง ง. สิทธิในการพัฒนา

4. บุคคลใดต่อไปนี้ไม่อยู่ในความคุ้มครองของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

ก. น้องหวาย อายุ 6 ปี พ่อเป็นคนไทย แม่เป็นคนพม่า เกิดที่ประเทศไทย

ข. น้องพันช์ อายุ 10 ปี เป็นคนไทย มีใบเกิดแต่ไม่มีบัตรประชาชน

ค. น้องเบลล่า อายุ 17 ปี ลูกครึ่งไทย เบลเยี่ยม เกิดที่เบลเยี่ยม ปัจจุบันอาศัยในประเทศไทย

ง. น้องแตงโม อายุ 15 ปี แต่งงานกับ ไตรภพ อายุ 18 ปี

5. การละเมิด หมายถึง

ก. การนำสิ่งของไปบริจาคให้ผู้ยากไร้ ข. การทำร้ายร่างกายตนเองโดยเจตนา

ค. การช่วยเหลือผู้อื่นโดยที่ไม่เต็มใจ ง. การกระทำโดยจงใจต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย

6. ผู้ใดมีอำนาจจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก สถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพและสถานพัฒนาและฟื้นฟูได้ภายในเขตจังหวัดนั้น

ก. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ข. ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ค. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ง. ผู้ว่าราชการจังหวัด

7. “คณะกรรมการสาธารณสุข” มีอำนาจหน้าที่อย่างไร

ก. เสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีในการกำหนดนโยบาย แผนงานและมาตรการเกี่ยวกับการสาธารณสุข

ข. วิเคราะห์และให้ความเห็นต่อรัฐมนตรีในการปรับปรุงกฎหมาย ข้อบังคับเกี่ยวกับการสาธารณสุข

ค. แนะนำรัฐมนตรีในการออกกฎกระทรวง และต่อราชการส่วนท้องถิ่นในการออกข้อกำหนดของท้องถิ่น

ง. ถูกทุกข้อ

8. ข้อใดคือสิ่งปฏิกูล

ก. เศษอาหาร ข. มูลสัตว์

ค. อุจจาระหรือปัสสาวะ ง. ซากสัตว์

9. ใครคือผู้มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดจำนวนคนที่อาศัยต่อจำนวนพื้นที่ของอาคาร

ก. คณะกรรมการสาธารณสุข ข. ปลัดกระทรวงสาธารณสุข

ค. รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการ ง. รัฐมนตรี

10. ข้อใดคือเหตุที่ก่อให้เกิดความรำคาญ

ก. การเลี้ยงสัตว์ในที่ หรือมีจำนวนเกินสมควรจนเป็นเหตุให้เสื่อม หรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

ข. การกระทำใดๆ อันเป็นเหตุให้เกิดกลิ่น เสียง จนเป็นเหตุให้เสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

ค. แหล่งน้ำ ที่อาบน้ำ ส้วม หรือที่ใส่มูลหรือเถ้า หรือสถานที่อื่นใด ซึ่งอยู่ในทำเลไม่เหมาะสมสกปรก

ง. ถูกทุกข้อ

เฉลย 1. ง 2. ก 3. ข 4. ง 5. ง 6. ง 7. ง 8. ค 9. ค 10. ง

ชุดที่ 4

1. ข้อใดไม่ใช่วิธีการป้องกันการละเมิดสิทธิเด็ก

ก. สนับสนุนการใช้แรงงานเด็กเพื่อให้เด็กมีรายได้

ข. เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิเด็ก

ค. จัดกิจกรรมส่งเสริมการปกป้องคุ้มครองเด็ก

ง. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างบ้านและสถานรับเลี้ยงเด็ก

2. ข้อใดกล่าวถูกต้องเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของ ผู้ปกครอง ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก

ก. ผู้ปกครองต้องให้การเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนและพัฒนาบุตรหลานของตนตามสมควร

ข. ผู้ปกครองต้องคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแลของตน

ค. ผู้ปกครองว่าต้องมิให้เด็กตกอยู่ในภาวะอันน่าจะเกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ

ง. ถูกทุกข้อ

3. “สถานรับเลี้ยงเด็ก” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 4 คือข้อใด
   ก. สถานที่รับเลี้ยงและพัฒนาเด็กที่มีอายุไม่เกินหกปีบริบูรณ์และมีจำนวนตั้งแต่หกคนขึ้นไป
   ข. สถานพยาบาลหรือโรงเรียนทั้งของรัฐและเอกชนที่รับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก
   ค. สถานที่รับเลี้ยงและพัฒนาเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 3 ปี และมีจำนวนตั้งแต่สิบห้าคนขึ้นไป
   ง. สถานที่รับเลี้ยงและพัฒนาเด็กโดยเด็กที่รับเลี้ยงต้องเป็นญาติกับผู้ดำเนินการสถานรับเลี้ยงเด็ก
4. ข้อใดเป็นการปฏิบัติต่อเด็กที่คำนึงถึงสิทธิเด็กในการอบรมเลี้ยงดู
   ก. การสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้กับเด็กให้สามารถทำสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเอง
   ข. การทอดทิ้งเด็กไว้ในสถานที่รับเลี้ยงหรือไว้กับบุคคลที่รับจ้างเลี้ยงเด็ก
   ค. การให้ความรักการดูแลที่ดี รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี
   ง. การขู่เข็ญให้เด็กกลัว ข่มขู่ คุกคามและกดดันให้เด็กทำตามที่ผู้ใหญ่ต้องการ
5. ข้อใดเป็นสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้พ่อแม่ใช้ความรุนแรงกับลูก
   ก. การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก
   ข. การขาดทักษะในการเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสมตามวัย
   ค. การขาดการควบคุมอารมณ์ของพ่อแม่ผู้ปกครอง
   ง. ถูกทุกข้อ
6. ข้อความต่อไปนี้กล่าวถึงแนวคิดหลักของสิทธิเด็ก ยกเว้นข้อใด
   ก. การดำเนินการใดๆ โดยคำนึงผลด้านบวกที่จะเกิดขึ้นต่อเด็กเป็นสำคัญ
   ข. การให้ความปกป้องคุ้มครองเป็นพิเศษแก่เด็กที่ยากไร้ด้อยโอกาส
   ค. การเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยคำนึงถึงเด็กเป็นสำคัญ
   ง. การมีชีวิตรอด ได้รับการคุ้มครองและการพัฒนา
7. ผู้ใดขัดขวาง ไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มีโทษอย่างไร
   ก. จำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท
   ข. จำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
   ค. จำคุกไม่เกิน 2 เดือน หรือปรับไม่เกิน 20,000 บาท
   ง. จำคุกไม่เกิน 2 เดือน หรือปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
8. การกระทำตามข้อใดถือว่ามีความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546
   ก. ปฏิบัติต่อเด็กในลักษณะที่เป็นการเลี้ยงดูโดยมิชอบ
   ข. ปฏิบัติต่อเด็กในลักษณะที่เป็นการขัดขวางการเจริญเติบโตหรือพัฒนาการของเด็ก
   ค. จงใจที่จะละเลยไม่ให้สิ่งที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตของเด็ก
   ง. ถูกทุกข้อ
9. ข้อใดไม่ใช่ลักษณะสำคัญของกฎหมายคุ้มครองแรงงาน
   ก. เป็นกฎหมายที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม
   ข. เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน
   ค. เป็นกฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและนายจ้าง

ง. เป็นกฎหมายทางสังคม

10. ข้อใด ไม่ใช่ งานที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัยของลูกจ้าง

ก. งานเชื่อมโลหะ ข. งานเย็บจักร

ค. งานที่เกี่ยวกับกัมมันตภาพรังสี ง. งานที่ต้องทำใต้ดิน ใต้น้ำ ในถ้ำ ในอุโมงค์ ในที่อับอากาศ

เฉลย 1. ก 2. ง 3. ก 4. ก 5. ง 6. ข 7. ก 8. ง 9. ค 10. ข

ชุดที่ 5

1. ข้อใดไม่ใช่ “ราชการส่วนท้องถิ่น”

ก. เทศบาล ข. กรุงเทพมหานคร

ค. เมืองพัทยา ง. เป็นราชการส่วนท้องถิ่นทุกข้อ

2. อนุสัญญาฯ กำหนดพันธกรณีให้ประเทศภาคีสมาชิกคุ้มครองสิทธิเด็ก แยกเป็นกี่ประเภท

ก. 4 ข. 5

ค. 6 ง. 7

3. ข้อใดไม่ใช่วิธีการป้องกันการละเมิดสิทธิเด็ก

ก. ใช้แรงงานเด็กเพื่อให้เด็กมีรายได้ ข. เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิเด็ก

ค. จัดกิจกรรมส่งเสริมการปกป้องคุ้มครองเด็ก ง. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างบ้านและสถานรับเลี้ยงเด็ก

4. Convention on the Rights of the Child (CRC) หมายถึง

ก. กฎหมายคุ้มครองเด็ก ข. สิทธิเด็กและเยาวชน

ค. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ง. วันเด็กแห่งชาติ

5. “คณะกรรมการสาธารณสุข” มีอำนาจหน้าที่อย่างไร

ก. เสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีในการกำหนดนโยบาย แผนงานและมาตรการเกี่ยวกับการสาธารณสุข

ข. วิเคราะห์ให้ความเห็นต่อรัฐมนตรีในการปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ และคำสั่งเกี่ยวกับการสาธารณสุข

ค. แนะนำรัฐมนตรีในการออกกฎกระทรวง และต่อราชการส่วนท้องถิ่นในการออกข้อกำหนดของท้องถิ่น

ง. ถูกทุกข้อ

6. ข้อใดคือสิ่งปฏิกูล

ก. เศษอาหาร ข. มูลสัตว์

ค. อุจจาระหรือปัสสาวะ ง. ซากสัตว์

7. ใครคือผู้มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดจำนวนคนที่อาศัยต่อจำนวนพื้นที่ของอาคาร

ก. คณะกรรมการสาธารณสุข ข. ปลัดกระทรวงสาธารณสุข

ค. รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการ ง. รัฐมนตรี

8. ข้อใดต่อไปนี้ไม่ใช่สิทธิขั้นพื้นฐานของเด็ก

ก. สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ ข. สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง

ค. สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา ง. สิทธิที่จะเลือกที่อยู่อาศัย

9. เด็กมีอายุตั้งแต่เท่าไรที่กฎหมายห้ามมิให้ใช้แรงงานเด็ก

ก. อายุต่ำกว่า 15 ปี ข. อายุต่ำกว่า 16 ปี

ค. อายุต่ำกว่า 17 ปี ง. อายุต่ำกว่า 18 ปี

10. สิทธิพื้นฐานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เป็นข้อตกลงขององค์การใด

ก. องค์การอนามัยโลก ข. องค์การสหประชาชาติ

ค. องค์การอาหารและยา ง. องค์การค้าโลก

เฉลย 1. ง 2. ก 3. ก 4. ค 5. ง 6. ค 7. ค 8. ง 9. ก 10. ข

แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน

แบบประเมินความพึงพอใจต่อการเรียนวิชาสิทธิเด็กและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

กรุณาเลือกตอบตามระดับความพึงพอใจของท่าน ดังนี้

5 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด 4 หมายถึง พึงพอใจมาก

3 หมายถึง พึงพอใจ 2 หมายถึง พึงพอใจน้อย

1 หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

รายการประเมิน	5	4	3	2	1
1. ความพึงพอใจด้านเนื้อหาของหลักสูตร					
2. ความพึงพอใจด้านความเข้าใจในเนื้อหา					
3. ความพึงพอใจด้านการนำไปใช้					
4. ความพึงพอใจด้านการบรรยาย					
5. ความพึงพอใจด้านสื่อประกอบการบรรยาย					
6. ความพึงพอใจด้านเอกสารประกอบการอบรม					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

4. วิชาการดูแลสุขภาพเด็กและโภชนาการเด็ก (ภาคทฤษฎี จำนวน 2 ชั่วโมง ภาคปฏิบัติ จำนวน 3 ชั่วโมง)

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ (Learning Outcome)

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจความหมายและความสำคัญของการดูแลสุขภาพและโภชนาการของเด็ก
2. เพื่อให้ผู้เรียนบอกโรคที่พบบ่อยและแนวทางการดูแลเด็กเจ็บป่วยเบื้องต้นได้
3. เพื่อให้ผู้เรียนบอกแนวทางการป้องกันอุบัติเหตุในเด็ก การแก้ไข และการปฐมพยาบาลได้
4. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับยาและการใช้ยาในเด็ก
5. เพื่อให้ผู้เรียนบอกแนวทางการดูแลทันตสุขภาพเด็ก การฝึกสุขนิสัยและสุขอนามัยให้แก่เด็กได้
6. เพื่อให้ผู้เรียนบอกแนวทางการตรวจสุขภาพอนามัยและร่องรอยการบาดเจ็บประจำวัน และบันทึกการตรวจสุขอนามัยประจำวันได้
7. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถประเมินการเจริญเติบโต และพฤติกรรมการบริโภคของเด็กปฐมวัยได้

ขอบข่ายเนื้อหาวิชา (Content) หรือองค์ความรู้รายวิชา

หมวดการดูแลสุขภาพ

- **เรื่อง การเจ็บป่วยที่พบบ่อยในเด็กและการดูแลเบื้องต้น**

ปฐมวัยถือเป็นวัยรากฐานที่สำคัญของชีวิต จากการวิเคราะห์สถานการณ์สุขภาวะเด็กวัย 3-6 ปี โดยราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2552 พบประเด็นสำคัญว่า จำนวนประชากรกลุ่มเด็กปฐมวัยมีแนวโน้มลดลง พ่อแม่ที่เลี้ยงลูกเองมีแนวโน้มลดลงและไปฝากเลี้ยงในสถานเลี้ยงเด็กช่วงกลางวันมากขึ้น โดยเฉพาะในเขตชุมชนเมือง โรคที่พบบ่อยในเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี คือ โรคอุจจาระร่วงและปอดอักเสบ

จากสภาพสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่มีเวลาที่จะเลี้ยงดูบุตรหลานด้วยตนเอง จึงนิยมนำบุตรหลานไปฝากเลี้ยงที่สถานรับเลี้ยงเด็ก เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าโรงเรียน สถานรับเลี้ยงเด็กจึงเป็นสถานที่ที่เด็กอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก เมื่อเจ็บป่วยจะแพร่เชื้อโรคสู่เด็กอื่นได้ง่าย เด็กเล็กมีภูมิคุ้มกันต่ำจึงมีโอกาสป่วยได้บ่อย โรคติดต่อที่สำคัญและพบบ่อยมี ดังนี้

โรคหวัด (Common cold) เป็นโรคติดเชื้อของระบบทางเดินหายใจที่พบบ่อยในเด็ก เด็กในเขตเมืองหรือเขตเทศบาลป่วยเป็นหวัด เฉลี่ยประมาณ 5–8 ครั้งต่อปี และเด็กในเขตชนบทป่วยเป็นหวัด ประมาณ 3–5 ครั้งต่อปี และโรคแทรกซ้อนของโรคหวัดที่พบบ่อย ได้แก่ หลอดลมอักเสบ หูอักเสบ หูน้ำหนวก ไซนัสอักเสบ และที่สำคัญคือ โรคปอดบวม ที่อาจเป็นอันตรายถึงชีวิตได้ โรคหวัดเป็นโรคติดเชื้อระบบทางเดินหายใจที่พบบ่อยที่สุดในเด็ก เป็นการอักเสบของเยื่อบุจมูกและเยื่อบุลำคอ

สาเหตุ: เกิดจากเชื้อไวรัสหลายชนิด ในการติดเชื้อแต่ละครั้งไม่มีภูมิคุ้มกันถาวรเกิดขึ้น ทำให้มีโอกาสติดเชื้อเป็นหวัดซ้ำได้หลายครั้งจากเชื้อเดิมหรือเชื้อชนิดใหม่

ระยะฟักตัว: แตกต่างกันไปตามชนิดของเชื้อ ระยะฟักตัวของไรโนไวรัส (Rhinovirus) ประมาณ 10-12 ชั่วโมง ส่วนอินฟลูเอนซาไวรัส (Influenza virus) ใช้เวลาประมาณ 1-7 วัน โดยทั่วไปมักเกิดอาการมากที่สุดภายหลังรับเชื้อ 1-3 วัน

การติดต่อ: สามารถติดต่อทางตรงโดยการหายใจเอาเชื้อหวัดที่ฟุ้งกระจายอยู่ในอากาศเข้าไปโดยการไอ หรือจามรดกัน และติดต่อทางอ้อม โดยการใช้ของร่วมกันหรือมือไปสัมผัสละอองน้ำมูก น้ำลายที่มีเชื้อไปขยี้ตาหรือจมูก

อาการ: เมื่อได้รับเชื้อเข้าไปประมาณ 1 - 4 วัน จะเริ่มมีอาการคัดจมูก จาม อาจมีไข้ต่ำๆ (<38.3 องศาเซลเซียส) ต่อมามีน้ำมูกไหล อาจเจ็บคอเล็กน้อย มีอาการไอตามมา จะเป็นมากใน 1-2 วันแรก แล้วค่อยๆ ดีขึ้น น้ำมูกข้นอาจมีสีเหลืองปนเขียว อาการต่างๆ มักหายไปใน 1 สัปดาห์ บางรายอาจมีอาการนาน 2-3 สัปดาห์ได้

โรคแทรกซ้อน: เช่น หูชั้นกลางอักเสบ ไซนัสอักเสบ หลอดลมอักเสบ ปอดอักเสบได้ หากได้รับการดูแลที่ไม่เหมาะสม นอกจากนี้ยังเป็นตัวกระตุ้นให้โรคหืดกำเริบในเด็กที่มีภาวะหลอดลมไวเกิน

การป้องกันโรค:

1. หลีกเลี่ยงการสัมผัสและลดการแพร่กระจายเชื้อโรค โดย
   - หมั่นล้างมือบ่อยๆ ด้วยน้ำและสบู่ หรือเจลล้างมือ
   - ไม่ใช้ของส่วนตัวร่วมกับผู้อื่น เช่น ผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดตัว แก้วน้ำ
   - ไม่คลุกคลีกับผู้ป่วย
   - ไม่พาเด็กเล็กไปสถานที่แออัด เช่น ห้างสรรพสินค้า โรงภาพยนตร์
   - เด็กก่อนวัยเรียนเมื่อเป็นโรคหวัด ควรพักที่บ้านอย่างน้อย 2-3 วัน หรือจนกว่าจะหาย
   - เวลาไอ หรือจาม ควรปิดปาก ปิดจมูกด้วยผ้าหรือกระดาษทิชชูทุกครั้ง หรือสวมหน้ากากอนามัยเมื่อเป็นโรคหวัด เพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้อให้กับผู้อื่น
2. หลีกเลี่ยงการสัมผัสสิ่งแวดล้อมที่เสี่ยงต่อการเกิดโรค
   - มลพิษ เช่น ควันบุหรี่ ควันไฟในบ้าน ควันท่อไอเสียรถ
   - รักษาร่างกายให้อบอุ่นและไม่อับชื้น โดยเฉพาะฤดูฝน ฤดูหนาว หรือช่วงที่มีอากาศเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
3. เสริมสร้างสุขภาพและภูมิต้านทานโรคให้แข็งแรง
   - เด็กทารก ได้รับนมแม่อย่างน้อย 6 เดือน
   - ได้รับอาหารครบ 5 หมู่ ในปริมาณเพียงพอ
   - ได้รับวัคซีนป้องกันโรคให้ครบตามเกณฑ์ที่กำหนด
   - ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอหรือทำกิจกรรมกลางแจ้ง เคลื่อนไหวกล้ามเนื้อที่เหมาะสมกับวัย
   - พักผ่อนและนอนหลับให้เพียงพอ

การรักษา

1. การดูแลทั่วไป เด็กเล็กที่ดูดนมแม่เวลาคัดจมูกจะดูดนมลำบาก เพราะทารกอายุต่ำกว่า 6 เดือนยังหายใจทางปากไม่เป็น ควรเช็ดหรือดูดน้ำมูกออก หากน้ำมูกข้นเหนียวแห้งกรังให้หยอดน้ำเกลือ 0.9% แล้วดูดหรือซับออก เพื่อให้ทางเดินหายใจโล่งก่อนให้เด็กดูดนม สำหรับเด็กที่รับประทานอาหารได้ควรให้อาหารอ่อนย่อยง่าย ไม่ควรลดปริมาณอาหารแต่ไม่บังคับให้เด็กรับประทาน และควรให้ดื่มน้ำบ่อยๆ

2. การรักษาอาการไข้ ในทารกอายุต่ำกว่า 6 เดือน ให้ดูดนมแม่บ่อยๆ เด็กโตควรให้ดื่มน้ำมากๆ หากมีไข้ควรเช็ดตัวด้วยน้ำอุ่นหรือน้ำธรรมดา ให้ยาลดไข้พาราเซตามอลเมื่อมีไข้สูงมากกว่า 38 องศาเซลเซียส (วัดอุณหภูมิทางรักแร้) โดยให้ห่างกันอย่างน้อย 4 ชั่วโมง ไม่รับประทานติดต่อกันเกิน 7 วัน เมื่อไข้ลดควรงดยา ไม่แนะนำให้รับประทานแอสไพรินโดยเฉพาะเด็กอายุ 3-12 ปี ซึ่งอาจทำให้เกิดภาวะแทรกซ้อนที่รุนแรงได้

3. การรักษาอาการไอ ดื่มน้ำอุ่นบ่อยๆ หรือใช้น้ำผึ้งผสมมะนาวชงกับน้ำอุ่นให้เด็กดื่ม ถ้าไอมากอาจให้ยาขับเสมหะสำหรับเด็ก (Guaifenesin/Guaiacolate) ไม่ควรใช้ยาลดอาการไอ ยาละลายเสมหะและยาแก้หวัดสูตรผสมเพราะจะไปกดสมองทำให้เด็กซึมได้

4. การลดอาการน้ำมูกคัดจมูก ใช้ลูกยางสำหรับดูดน้ำมูก หรือล้างจมูก หรือใช้ผ้านุ่มๆ พันเป็นแท่งปลายแหลมสอดเข้าไปซับน้ำมูกจนแห้ง หากน้ำมูกข้นเหนียวแห้งกรังให้หยอดน้ำเกลือ 0.9 % แล้วดูดหรือซับออก ไม่ควรให้ยาลดน้ำมูกแก่เด็ก โดยเฉพาะทารกอายุต่ำกว่า 1 ปี เพราะทำให้น้ำมูกและเสมหะเหนียวข้นไอไม่ออก ยาลดน้ำมูกบางชนิดอาจทำให้เด็กซึม และบางชนิดอาจกระตุ้นสมอง ทำให้เด็กเกิดอาการชักเกร็งได้ จึงไม่ควรใช้ยาลดน้ำมูกดังกล่าวในทารก

5. ยาปฏิชีวนะ ไม่จำเป็นต้องใช้ เนื่องจากโรคหวัดเกิดจากเชื้อไวรัส ไม่ใช่เชื้อแบคทีเรีย การใช้ยาเกินความจำเป็นมีข้อเสียคือ ทำให้สิ้นเปลือง อาจแพ้ยา หรือทำให้เชื้อโรคดื้อยา อีกทั้งไม่สามารถป้องกันโรคแทรกซ้อนและไม่ทำให้หวัดหายเร็วขึ้น

6. อาการผิดปกติที่ต้องพาไปโรงพยาบาล

- หายใจผิดปกติ ได้แก่ หายใจเร็ว หอบ หายใจแรงจนชายโครงบุ๋ม หายใจเสียงดัง
- ไข้สูงเกิน 3 วัน
- ไม่กินนม หรือน้ำ
- ซึมลงหรือกระสับกระส่าย
- อาการป่วยมากขึ้นกว่าเดิม

โรคมือ เท้า ปาก (Hand, Foot and Mouth Disease) เป็นโรคที่พบบ่อยในเด็ก บางรายมีอาการแทรกซ้อนที่รุนแรงอาจทำให้เกิดความพิการและเสียชีวิตได้ เช่น โรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบ สมองอักเสบ อัมพาต กล้ามเนื้ออ่อนแรง เมื่อเกิดการระบาดของโรคนี้อาจต้องปิดสถานรับเลี้ยงเด็ก โรคนี้พบบ่อยในเด็กทารกและเด็กเล็กในเขตร้อนชื้นพบโรคประปรายตลอดปี ไม่มีฤดูกาลที่ชัดเจนและมักเกิดบ่อยขึ้นในช่วงอากาศเย็นและชื้น ในเขตหนาวพบมากในช่วงฤดูร้อนและต้นฤดูใบไม้ร่วง ในประเทศไทยไม่พบลักษณะการระบาดตามฤดูกาลที่ชัดเจน แต่สังเกตว่าพบผู้ป่วยมากขึ้นตั้งแต่ต้นฤดูฝนจนถึงฤดูหนาว โดยเริ่มพบผู้ป่วยมากตั้งแต่เดือนมิถุนายนและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นสูงสุดในเดือนธันวาคม ผู้ป่วยส่วนใหญ่มีอาการไม่รุนแรง และแทบไม่มีผู้เสียชีวิตเลยในประเทศไทย

สาเหตุ: เกิดจากเชื้อเอนเทอโรไวรัส หลายชนิด (Enterovirus) ที่พบบ่อย คือ ไวรัสคอคแซกกีเอ 16 (Coxsackieviruses A16) ไวรัสคอคแซกกี เอ สายพันธุ์อื่น ไวรัสเอคโค (Echovirus) และไวรัสเอนเทอโร 71 (EV 71) เป็นต้น

ระยะฟักตัว: ประมาณ 3-6 วัน หลังได้รับเชื้อ

การติดต่อ: เชื้อไวรัสเข้าสู่ร่างกายทางปากจากการที่เชื้อติดอยู่บนมือที่ปนเปื้อนอุจจาระ น้ำลาย น้ำมูก น้ำในตุ่มพองหรือแผลของผู้ป่วย ผ่านทางเยื่อบุของคอหอย และลำไส้ และจะขยายเพิ่มจำนวนที่บริเวณคอหอยและต่อมน้ำเหลืองบริเวณใกล้เคียง ต่อมาจะเพิ่มจำนวนในลำไส้ จากนั้นเชื้อจะเข้าสู่กระแสเลือด และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เยื่อบุในปาก ผิวหนังที่มือและเท้า เชื้อจะถูกขับออกมากับอุจจาระ อาจพบเชื้อในอุจจาระได้นานถึง 6-8 สัปดาห์ ส่วนการติดต่อทางน้ำหรืออาหารมีโอกาสเกิดได้น้อย

อาการ: เริ่มด้วยไข้ เบื่ออาหาร อ่อนเพลีย ต่อมาอีก 1 –2 วัน มีอาการเจ็บปาก และเบื่ออาหาร เนื่องจากมีแผลอักเสบที่ลิ้น เหงือกและกระพุ้งแก้ม ต่อมาจะเกิดผื่นแดง ซึ่งมักไม่คันที่ฝ่ามือฝ่าเท้า และอาจพบที่ก้น หรือหัวเข่าได้ ผื่นนี้จะกลายเป็นตุ่มพองใสรอบๆ แดง และแตกออกเป็นหลุมตื้นๆ

โรคแทรกซ้อน: ผู้ป่วยส่วนใหญ่มีอาการไม่รุนแรง พบผู้ป่วยน้อยรายที่มีอาการแทรกซ้อนรุนแรง เช่น สมองอักเสบ อัมพาตกล้ามเนื้ออ่อนปวกเปียก เป็นต้น

การป้องกันโรค

- การดูแลสุขอนามัยส่วนบุคคลที่ดี เช่น การล้างมือด้วยสบู่หรือเจลล้างมือทุกครั้งก่อนการรับประทานอาหาร หลังขับถ่าย และการเล่นของเล่น หมั่นล้างมือบ่อยๆ ตัดเล็บให้สั้น ซึ่งเป็นวิธีป้องกันการติดเชื้อ และการแพร่เชื้อได้ดี

- การดูแลอนามัยสิ่งแวดล้อมที่ดี เช่น กำจัดขยะและสิ่งปฏิกูลที่ถูกต้อง ดูแลรักษาและทำความสะอาดอาคาร สถานที่ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และของเล่นต่างๆ เป็นประจำและสม่ำเสมอ ด้วยน้ำยาทำความสะอาด หรือน้ำยาฆ่าเชื้อโรค

- ไม่ควรนำเด็กเล็กไปในที่ชุมชนในช่วงที่มีการระบาด เช่น สนามเด็กเล่น ห้างสรรพสินค้า ตลาด สระว่ายน้ำ ควรอยู่ในที่มีอากาศถ่ายเทได้ดี

- เด็กที่ป่วยเป็นโรคมือ เท้า ปาก ควรหยุดพักรักษาตัวที่บ้านประมาณ 1 สัปดาห์ หรือจนกว่าจะหายเป็นปกติ เพื่อป้องกันการแพร่เชื้อให้เด็กอื่นๆ

การรักษา: โรคนี้ส่วนใหญ่อาการไม่รุนแรง มักป่วยนานประมาณ 7-10 วัน และหายเองได้

- ไม่มียาต้านไวรัสชนิดนี้โดยเฉพาะ จึงใช้การรักษาเพื่อบรรเทาอาการต่างๆ เช่น การใช้ยาลดไข้ร่วมกับการเช็ดตัวลดไข้ ให้ยาแก้ปวด เป็นต้น

- ให้ผู้ป่วยรับประทานอาหารอ่อนๆ รสไม่จัด ดื่มน้ำ นม น้ำหวาน น้ำผึ้ง ไอศกรีม

- นอนหลับพักผ่อนให้เพียงพอ

- เฝ้าระวังโรคมือ เท้า ปาก ชนิดที่รุนแรงซึ่งพบมากในกลุ่มเด็กเล็กหรือผู้มีภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่อง ผู้ป่วยอาจมีไข้สูง ซึม อาเจียน อาการทางระบบประสาท หอบเหนื่อย ควรรีบพา ไปพบแพทย์

- ในสถานรับเลี้ยงเด็กหรือโรงเรียนที่มีเด็กป่วยด้วยโรคมือ เท้า ปาก ต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่ สาธารณสุขในพื้นที่รับผิดชอบทราบเพื่อควบคุมป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อ

- หากมีเด็กป่วยเป็นโรคมือ เท้า ปาก ภายในห้องเรียนเดียวกันมากกว่า 2 ราย ใน 1 สัปดาห์ ต้องปิดห้องเรียนที่มีเด็กป่วย และหากพบมีเด็กป่วยเป็นโรคดังกล่าวหลายห้องเรียนอาจต้องปิดสถานรับเลี้ยงเด็กประมาณ 5 วันทำการ

โรคอุจจาระร่วง (Diarrhea) เป็นอีกโรคที่พบบ่อยในเด็ก ทำให้ร่างกายขาดน้ำและเกลือแร่ หากไม่ได้รับการดูแลรักษาที่ถูกต้องและเหมาะสมตั้งแต่ระยะแรก อาจเกิดภาวะขาดน้ำและมีอันตรายถึงชีวิตได้ โรคอุจจาระร่วงคือกลุ่มอาการที่มีการถ่ายอุจจาระเหลวตั้งแต่ 3 ครั้งขึ้นไป หรือถ่ายมีมูกปนเลือดอย่างน้อย 1 ครั้ง หรือถ่ายเป็นน้ำจำนวนมาก ตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป ใน 1 วัน อาจมีอาการอาเจียนหรือเป็นไข้ร่วมด้วย

สาเหตุ: เกิดจากหลายสาเหตุ เช่น เชื้ออหิวาตกโรค (cholerae) เชื้อบิด (Shigella) ซาลโมเนลลา (Salmonella) อีโคไล (E.coli) ฯลฯ เชื้อปรสิตในลำไส้ เช่น ไจอาเดีย (Giardia) อะมีบา (Amoeba) หรือจากเชื้อไวรัส เช่น

ไวรัสโรต้า (Rotavirus) หัด (Measles) ฯลฯ นอกจากนี้ โรคติดเชื้ออื่นๆ เช่น มาลาเรีย (Malaria) หนอนพยาธิบางชนิด หรือสารเคมีบางอย่างทำให้เกิดอุจจาระร่วงได้

ระยะฟักตัว: แตกต่างกันไปตามสาเหตุ ในกรณีที่เกิดจากการติดเชื้อมักมีระยะฟักตัว 6-8 ชั่วโมงขึ้นไป

การติดต่อ: โดยการรับประทานอาหารและน้ำที่ปนเปื้อน โดยทางตรงหรือทางอ้อมเข้าสู่ปาก

อาการ: ถ่ายอุจจาระเหลวตั้งแต่ 3 ครั้งขึ้นไป หรือถ่ายมีมูกปนเลือดอย่างน้อย 1 ครั้ง หรือถ่ายเป็นน้ำจำนวนมากตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไปใน 1 วัน โดยทั่วไปสามารถบอกสาเหตุของโรคอุจจาระร่วงได้คร่าวๆ โดยอาศัยการตรวจดูลักษณะอุจจาระ อายุและฤดูกาล เชื้อไวรัสที่พบบ่อย ได้แก่ ไวรัสโรต้า อุจจาระมีลักษณะเป็นฟองกลิ่นเหม็นเปรี้ยว หรือกลิ่นกรด พบบ่อยในเด็กที่รับประทานนมและเมื่อถ่ายบ่อยจะระคายผิวหนังเป็นผื่นแดงบริเวณรอบๆ ทวารหนัก โรตาไวรัส พบในเด็กเล็กที่อายุต่ำกว่า 4 ปี และพบบ่อยในช่วงที่มีอากาศเย็นลง เดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ เชื้อแบคทีเรีย เช่น

- E. coli อุจจาระมีลักษณะเป็นน้ำใสเหมือนปัสสาวะ มีกลิ่นเหม็นคาว พบได้ตลอดปี
- Salmonella อาจมีไข้หรือไม่มีไข้ก็ได้ ถ่ายอุจจาระเป็นน้ำสีเขียวในช่วงแรก 2-3 ครั้ง ต่อมาอาจถ่ายเหลวมีมูกและเลือดปน พบได้บ่อยในช่วงต้นฤดูฝน
- Shigella ในเด็กมักมีไข้สูง อาจพบมีชักร่วมด้วย ช่วงแรกอาจถ่ายอุจจาระเป็นน้ำ ต่อมาถ่ายกะปริบกะปรอยมีมูกเลือดปน มีอาการปวดท้องเหมือนถ่ายไม่สุด พบในเด็กอายุมากกว่า 6 เดือนขึ้นไป
- Cholera หรืออหิวาตกโรค ถ่ายอุจจาระเป็นน้ำครั้งละมากๆ ในรายที่เป็นรุนแรงอุจจาระมักมีสีขาวเหมือนน้ำซาวข้าว มีกลิ่นคาวและฝาดเหมือนกลิ่นน้ำดีที่ย่อยอาหาร พบได้ในทุกอายุและมักพบในช่วงฤดูแล้งหรือมีอุบัติภัย

การป้องกันโรค

- รับประทานอาหารที่ปรุงสุกใหม่ๆ ไม่มีแมลงวันตอม
- ล้างมือด้วยน้ำและสบู่ ให้สะอาดทุกครั้ง ก่อนรับประทานอาหาร หลังขับถ่ายและสัมผัสสิ่งปฏิกูล
- อย่าใช้มือสัมผัสอาหารที่ปรุงสุกแล้วโดยตรง ควรใช้ช้อนกลาง/ทัพพี
- ทำความสะอาดภาชนะที่ใช้ในการกินและดื่มอย่างถูกวิธี
- ควรเพิ่มความระมัดระวังในการเตรียมอาหารและนมสำหรับเด็ก กรณีชงนมผสมควรใช้น้ำต้มสุกสะอาด ควรล้างขวดนม จุกนม และฝาปิดขวดนมให้สะอาด และนำไปต้มในน้ำร้อนนานประมาณ 10 นาที และทิ้งให้แห้งก่อนชงนม
- กำจัดอุจจาระอย่างถูกวิธี
- แยกเด็กที่ป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วง แยกของเล่นของใช้ และทำความสะอาดทันทีเพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ และควรให้หยุดรักษาตัวที่บ้านจนกว่าจะหาย

การรักษา

- แนะนำพ่อแม่ให้สารน้ำเกลือแร่ทางปากแก่ลูก 1/2 - 1 แก้ว ต่อการถ่าย 1 ครั้ง เมื่อเริ่มมีอาการอุจจาระร่วง

- รักษาภาวะขาดน้ำด้วยสารละลายเกลือแร่ เช่น โออาร์เอส ในกรณีที่มีภาวะขาดน้ำอย่างมาก กินไม่ได้ ซึมลง หรือมีอาการมากขึ้น ควรไปพบแพทย์ เพื่อพิจารณาให้สารน้ำทางหลอดเลือดและยาปฏิชีวนะที่เหมาะสมต่อไป

- สามารถกินนมแม่ได้ตามปกติ ไม่ควรงดนมหรืออาหาร แนะนำให้รับประทานอาหารอ่อนย่อยง่าย เช่น น้ำข้าว ข้าวต้ม โจ๊ก เป็นต้น กรณีเด็กกินนมแม่ต้องล้างมือให้สะอาดก่อนให้นมลูกทุกครั้ง หลังหนึ่งสัปดาห์ไปแล้วหากคงมีอุจจาระร่วงควรให้เด็กกินนมสูตรไม่มีน้ำตาลแลกโตสแทนนมเดิม

การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค

การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค หมายถึง การทำให้ร่างกายมีภูมิคุ้มกันหรือความต้านทาน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดโรค การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับร่างกายมีสองวิธีที่สำคัญ วิธีแรกคือการให้ภูมิคุ้มกันชนิดสำเร็จรูป ซึ่งเมื่อให้เข้าสู่ร่างกายภูมิคุ้มกันนี้จะสามารถออกฤทธิ์ต้านทานโรคได้ทันที เช่น เซรุ่มแก้พิษงู เป็นต้น ส่วนวิธีที่สองคือ การให้วัคซีนเพื่อกระตุ้นร่างกายให้สร้างภูมิคุ้มกัน ทำหน้าที่ต่อสู้กับเชื้อโรคไม่ว่าจะเป็นเชื้อไวรัสหรือเชื้อแบคทีเรีย ซึ่งวิธีนี้อาจใช้เวลานับสัปดาห์หรือเป็นเดือน กว่าจะมีภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันโรคได้ แต่เมื่อร่างกายได้รับวัคซีนแล้วก็จะมีภูมิคุ้มกันโรคต่อไปได้นาน

การให้วัคซีนเป็นหนึ่งในวิธีการสร้างเสริมสุขภาพให้แข็งแรง ที่มีความคุ้มค่ากว่าการรักษาหลังจากติดเชื้อหรือเป็นโรคแล้ว หลังจากที่มีการใช้วัคซีนกันอย่างแพร่หลายทั่วโลก โรคติดต่อร้ายแรงต่างๆ ก็ค่อยๆ ลดลง จนบางโรคได้สูญหายไปจากโลกแล้ว เช่น โรคไข้ทรพิษ และโรคบางโรคกำลังใกล้จะถูกกำจัดให้หมดไปด้วยการใช้วัคซีนเช่นกัน เช่น โรคโปลิโอ จึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า วัคซีนเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพและคุ้มค่ามากที่สุดในการป้องกันโรค

การดูแลเด็กป่วยเบื้องต้นและการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ

ในกรณีที่พบเด็กมีอาการผิดปกติ ผู้เลี้ยงดูเด็กควรรีบแยกเด็กออกจากเด็กปกติตามแนวทางการแยกเด็กป่วยและการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ ดังนี้

อาการ: มีไข้ต่ำๆ น้ำมูกไหล คัดจมูก ไอ จาม
การดูแลเด็กป่วยเบื้องต้น: แจ้งผู้ปกครองให้มารับกลับบ้าน ควรหยุดพักรักษาตัวที่บ้านอย่างน้อย 2-3 วัน หรือจนกว่าจะหายปกติ โดย 2-3 วันแรกไม่ควรให้คลุกคลีกับเด็กอื่น ควรจัดให้อยู่ในห้องแยก กรณีไม่มีห้องแยกให้ใช้ผ้าม่านหรือฉากกั้นเป็นสัดส่วน และแยกห่างจากเด็กอื่นอย่างน้อย 1 เมตร
การป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ: ผู้เลี้ยงดูเด็กล้างมือด้วยสบู่หรือเจลล้างมือทุกครั้งก่อนและหลังดูแลเด็กป่วย สอนให้เด็กเช็ดน้ำมูกด้วยกระดาษทิชชูและทิ้งลงถังขยะ หรือใช้ผ้าเช็ดหน้าส่วนตัวเด็ก (ควรคล้องติดตัวเด็ก) แล้วล้างมือด้วยสบู่หรือเจลล้างมือทุกครั้ง ปิดปาก ปิดจมูกเวลาไอ จาม แล้วล้างมือด้วยสบู่ทุกครั้ง แนะนำผู้ปกครองไม่พาเด็กไปในสถานที่แออัด เช่น สนามเด็กเล่น ตลาด และห้างสรรพสินค้า ทำความสะอาดของเล่น และของใช้ต่างๆ ที่เด็กป่วยสัมผัสทันที

อาการ: อุจจาระร่วง (ถ่ายอุจจาระเหลว ตั้งแต่ 3 ครั้งต่อวัน หรือถ่ายมีมูกเลือดอย่างน้อย 1 ครั้ง หรือถ่ายเป็นน้ำจำนวนมากตั้งแต่ 1 ครั้ง ขึ้นไปใน 1 วัน)

การดูแลเด็กป่วยเบื้องต้น: ให้โออาร์เอส 1/2 - 1 แก้ว ต่อการถ่าย 1 ครั้ง พร้อมแจ้งผู้ปกครองให้มารับกลับบ้านและควรหยุดเรียน พักอยู่ที่บ้านจนกว่าจะหายเป็นปกติ จัดให้นอนในห้องแยก กรณีไม่มีห้องแยกใช้ผ้าม่านหรือฉากกั้นเป็นสัดส่วน และแยกห่างจากเด็กอื่นอย่างน้อย 1 เมตร แยกของเล่น และของใช้ต่างๆ จากเด็กอื่น
การป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ: ผู้เลี้ยงดูเด็กล้างมือด้วยสบู่หรือเจลล้างมือทุกครั้งก่อน-หลังดูแลเด็กป่วย กำจัดอุจจาระลงในส้วมที่ถูกสุขลักษณะ แยกทำความสะอาดผ้าปูที่นอน เสื้อผ้าที่เปื้อนอุจจาระ เพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ สอนเด็กให้ล้างมือก่อน-หลังรับประทานอาหาร หลังขับถ่าย และหลังการเล่นทุกครั้ง

อาการ: ผื่นแดงอักเสบที่ลิ้น เหงือก กระพุ้งแก้ม ฝ่ามือ ฝ่าเท้า (สงสัยว่าป่วยเป็นมือ เท้า ปาก)
การดูแลเด็กป่วยเบื้องต้น: แจ้งผู้ปกครองให้มารับ และพาไปพบแพทย์ขณะรอผู้ปกครองมารับ ควรแยกเด็กจากเด็กคนอื่นๆ ให้อยู่ในห้องแยก กรณีไม่มีห้องแยกใช้ผ้าม่านหรือฉากกั้นเป็นสัดส่วน และแยกห่างจากเด็กอื่นอย่างน้อย 1 เมตร แยกของเล่นและของใช้ต่างๆ จากเด็กคนอื่นๆ ควรให้เด็กหยุดรักษาตัวที่บ้านประมาณ 1 สัปดาห์ หรือจนกว่าจะหายเป็นปกติ
การป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ: กรณีที่แพทย์วินิจฉัยว่าเป็นโรคมือ เท้า ปาก ควรปฏิบัติดังนี้

- การทำความสะอาดห้องเรียน พื้นห้อง ผนังห้องให้เช็ดถูด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อโรค และควรแจ้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่รับผิดชอบทราบ
- ถ้ามีเด็กป่วยมากกว่า 2 ราย ในห้องเรียนเดียวกัน ภายในเวลา 1 สัปดาห์ ต้องปิดห้องเรียนที่มีเด็กป่วย
- หากพบเด็กป่วยหลายห้องเรียนอาจต้องปิดทั้งสถานรับเลี้ยงเด็กประมาณ 5 วัน

อาการผิดปกติอื่นๆ เช่น ไข้ออกผื่น ตาแดง แผลที่ผิวหนัง
การดูแลเด็กป่วยเบื้องต้น: แจ้งผู้ปกครองให้มารับ และพาไปพบแพทย์ขณะรอผู้ปกครองมารับควรแยกเด็กจากเด็กคนอื่นๆ ให้อยู่ในห้องแยก กรณีไม่มีห้องแยกใช้ผ้าม่านหรือฉากกั้นเป็นสัดส่วน และแยกห่างจากเด็กอื่นอย่างน้อย 1 เมตร ถ้าจำเป็นต้องอยู่ที่สถานรับเลี้ยงเด็กควรแยกเด็กนอนและเล่นห่างจากเด็กปกติ เพื่อลดการแพร่กระจายเชื้อ แยกของเล่นและของใช้ต่างๆ จากเด็กคนอื่น ควรให้เด็กหยุดรักษาตัวที่บ้านจนกว่าจะหาย
การป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ: ผู้เลี้ยงดูเด็กล้างมือด้วยสบู่หรือเจลล้างมือทุกครั้งก่อน-หลังดูแลเด็กป่วย คัดกรองเด็กจากการตรวจสุขภาพทุกเช้าก่อนเข้าห้องเรียน

- **เรื่อง อุบัติเหตุในเด็ก การแก้ไข และการปฐมพยาบาล**

จากการวิเคราะห์สถานการณ์สุขภาวะเด็กวัย 3-6 ปี โดยราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2552 พบว่า สาเหตุการตายหลักในเด็กอนุบาลและเด็กวัยเรียนเกิดจากอุบัติเหตุและจมน้ำ

การบาดเจ็บในเด็ก

- การบาดเจ็บเป็นสาเหตุอันดับ 1 ของการเสียชีวิตในเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี
- ประเทศไทยมีเด็กเสียชีวิตจากการบาดเจ็บเฉลี่ยมากกว่า 2,000 คนต่อปี หรือเท่ากับ 93.7 ต่อประชากรเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีแสนคน ซึ่งมากกว่าโรคติดเชื้อถึง 4.2 เท่า
- บาดเจ็บรุนแรงมากถึง 21,000 คนต่อปี ส่งผลให้พิการตลอดชีวิตกว่า 1,600 คนต่อปี และเป็น 1 ใน 10 ของอาการเจ็บป่วยฉุกเฉินในเด็ก ส่งผลระยะยาว ทำให้การเจริญเติบโตและพัฒนาการหยุดชะงักหรือล่าช้า

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบาดเจ็บในเด็ก

1. ตัวเด็ก

- เด็กอายุน้อยกว่า 1 ปี พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อ มีการถีบขาดันกับสิ่งขวางกั้นต่างๆ ทำให้เคลื่อนที่สามารถคว่ำและหงายได้

- เด็กอายุ 1-4 ปี พัฒนาการด้านสติปัญญายังไม่สามารถเรียนรู้ เข้าใจเหตุผลได้ และมีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่และมัดเล็ก เช่น คลาน เดิน ปีนป่าย หยิบจับสิ่งของได้ดีขึ้น เด็กจะสำรวจสิ่งแวดล้อมรอบตัว

- เด็กอายุ 5-9 ปี มักออกไปเล่นนอกบ้าน ห่างไกลจากการดูแลของผู้ใหญ่ การบาดเจ็บส่วนใหญ่จึงเกิดขึ้นภายนอกบ้าน

- เด็กอายุ 10-14 ปี เริ่มมีการขับขี่จักรยานยนต์ ไม่มีใบขับขี่ และไม่สวมหมวกนิรภัย ซึ่งยังขาดทักษะ ความรู้ ความสามารถ และการตัดสินใจที่จำเป็นในการขับขี่

- เด็กชายมีความเสี่ยงสูงกว่าเด็กหญิง 2 เท่า โดยอัตราส่วนระหว่างเพศ มีความแตกต่างกันแต่ละสาเหตุ

2. ผู้เลี้ยงดูเด็กและครอบครัวเป็นวัยรุ่น ไม่พร้อมในการมีบุตร ขาดการศึกษา หย่าร้างและต้องเลี้ยงลูกตามลำพัง หรือให้ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติหรือจ้างผู้อื่นดูแล รวมทั้งปัญหาด้านเศรษฐกิจของครอบครัว เช่น ความยากจน มีรายได้ไม่แน่นอนหรือมีรายได้น้อย

3. สิ่งแวดล้อม

- สิ่งแวดล้อมเสี่ยงในบ้าน เช่น บันได ระเบียงบ้าน ห้องน้ำ ของมีคม ของเล่น สารเคมีต่างๆ

- สิ่งแวดล้อมเสี่ยงนอกบ้าน เช่น ถนน การเดินทาง สนามเด็กเล่น สถานรับเลี้ยงเด็ก ชุมชน แหล่งน้ำ รวมถึงการอยู่ในชุมชนแออัด บ้านพักอาศัยอยู่บนที่ดินบุกรุก หรือที่ให้เช่า เป็นต้น

การป้องกันการบาดเจ็บในเด็ก

<u>อุบัติเหตุจราจร</u> เกิดจากการชนขณะโดยสารรถยนต์ทุกประเภท ทำให้กระแทกโครงสร้างภายในรถยนต์ หรือกระเด็นออกนอกรถและยังพบเด็กเสียชีวิตจากการถูกลืมในรถรับส่งนักเรียน

เด็กอายุน้อยกว่า 1 ปี

- ไม่ควรให้เด็กโดยสารรถจักรยาน และจักรยานยนต์

- ควรใช้ที่นั่งนิรภัยที่เบาะหลัง โดยหันหน้าไปทางด้านหลังรถ สำหรับรถกระบะตอนเดียวให้ติดตั้งด้านหน้าข้างคนขับ และต้องไม่มีถุงลมนิรภัย (หรือสามารถปิดการทำงานได้)

- อย่าทิ้งเด็กไว้ในรถคนเดียว

เด็กอายุ 1-4 ปี

- ไม่ให้เด็กถีบสามล้อ จักรยาน วิ่งเล่นบนถนน หรือทางเท้า

- หลีกเลี่ยงไม่ให้เด็กโดยสารรถจักรยานยนต์

- ควรใช้ที่นั่งนิรภัยที่เบาะหลัง โดยหันหน้าไปทางด้านหลังรถ

- สำรวจหลังรถก่อนถอยรถออกจากที่จอดทุกครั้งว่ามีเด็กเล็กอยู่ด้านหลังรถ

เด็กอายุ 5-14 ปี

- ฝึกหัดให้เด็กขี่จักรยานให้เป็นอย่างถูกวิธี รวมทั้งสอนและสาธิตวิธีการโดยสารรถ การเดินถนน และข้ามถนนอย่างปลอดภัย

- ไม่ให้เด็กขับขี่รถจักรยานยนต์ก่อนอายุ 15 ปี

- การโดยสารรถจักรยานยนต์ต้องสวมหมวกนิรภัยเสมอ

- ควรใช้ที่นั่งนิรภัยที่เบาะหลัง จนกว่าจะสามารถใช้เข็มขัดนิรภัยได้พอดี

<u>การพลัดตกหกล้ม</u> เป็นการหกล้มจากการลื่น สะดุด และเสียหลัก ร้อยละ 31.7 ตกจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่ง ร้อยละ 10.0 ตกจากต้นไม้ ร้อยละ 6.2 และเครื่องเล่นในสนามเด็กเล่น ร้อยละ 5.7 สถานที่เกิดเหตุสำคัญ เช่น บ้าน สถานรับเลี้ยงเด็ก สนามเด็กเล่น และสนามกีฬา

เด็กอายุน้อยกว่า 1 ปี

- อย่าทิ้งเด็กไว้ตามลำพังบนเตียง โต๊ะ โซฟา ถ้าไม่สามารถอุ้มได้ ให้วางเด็กไว้ในเปลนอนที่มีขอบกั้น ควรมีประตูกั้นที่บันได ที่เปิดเข้าหาตัวได้ทิศทางเดียว และใส่กลอนไว้เสมอ

เด็กอายุ 1-4 ปี

- ราวบันไดและระเบียง ต้องมีช่องห่างไม่เกิน 9 เซนติเมตร หน้าต่างอยู่สูงอย่างน้อย 1 เมตร

- เครื่องเรือน เช่น โต๊ะ ตู้ ต้องวางบนพื้นราบ มั่นคง ไม่มีมุมคม หรือใส่อุปกรณ์กันกระแทกที่มุมทุกมุม

- หมั่นตรวจสอบประตูรั้วบ้านที่เป็นประตูเลื่อน ซึ่งอาจหลุดจากรางและล้มทับเด็กได้

- ไม่ให้เด็กเล่นของเล่นมีล้อ เช่น สเกตบอร์ด รองเท้าสเกต เป็นต้น

เด็กอายุ 5-14 ปี

- เครื่องเล่นสนาม ต้องไม่สูงเกิน 150 เซนติเมตร และต้องถูกจัดวางยึดติดฐานอย่างมั่นคง

- พื้นสนามเด็กเล่น ต้องอ่อนนิ่ม ลดการกระแทก เป็นพื้นยางสังเคราะห์ หรือพื้นทรายที่ลึก 30 เซนติเมตรขึ้นไป

- ของเล่นมีล้อ เช่น สเกตบอร์ด สกูตเตอร์ รองเท้าสเกต ต้องเล่นในที่ปลอดภัย และใช้อุปกรณ์เสริมความปลอดภัย

<u>การสัมผัสเปลวไฟและความร้อน</u> พบบ่อยจากการสัมผัสของเหลวหรือวัสดุที่ร้อน ไฟ และการระเบิดของประทัด ดอกไม้ไฟ หรือพลุ ซึ่งความร้อนจะทำลายเนื้อเยื่อ ทำให้บาดเจ็บรุนแรง ก่อให้เกิดความพิการ หรือเสียชีวิตได้

เด็กอายุน้อยกว่า 1 ปี

- เก็บสายไฟ อย่าให้อยู่ต่ำในระดับที่เด็กสามารถดึงกระชากได้ และอย่าอุ้มเด็กขณะที่ถือของร้อน

เด็กอายุ 1-4 ปี

- ควรมีประตูกั้นห้องครัว ไม่ให้เด็กเข้าไปได้อย่าวางเตาหุงต้ม หม้อแกง หรือหม้อน้ำร้อนบนพื้น หม้อที่มีด้ามจับต้องหันด้ามจับเข้าด้านในเก็บตะเกียง เทียน ไม้ขีดไฟ เตารีด สายไฟ ให้พ้นมือเด็ก

เด็กอายุ 5-14 ปี

- อย่าให้เด็กเล่นวัตถุไวไฟ กองไฟ จุดไม้ขีดไฟ ธูป เทียน ควรสอนเด็กว่าประทัด ดอกไม้ไฟ พลุ เป็นวัตถุอันตรายและไม่ใช่ของเล่น

การสัมผัสสารพิษ สารเคมีต่างๆ ในบ้าน ได้แก่ ยารักษาโรค น้ำยาทำความสะอาด ยากำจัดแมลงหรือวัชพืช รวมทั้งของเล่นที่มีสีสันสะดุดตาหรือเป็นพลาสติกอ่อนนิ่ม ซึ่งปนเปื้อนสารอันตรายในการผลิต เป็นพิษต่อเด็ก ส่งผลเฉียบพลัน และสะสมทำให้ระบบต่างๆ ในร่างกายทำงานผิดปกติได้

เด็กอายุน้อยกว่า 1 ปี

- เลือกซื้อของใช้เด็กที่มีเครื่องหมายมาตรฐานอุตสาหกรรม (มอก.)
- ลดการใช้สารเคมีในบ้าน เลือกใช้ผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบธรรมชาติแทน

เด็กอายุ 1-4 ปี

- ควรเก็บสารต่างๆ ในบ้านให้พ้นมือเด็ก และหลีกเลี่ยงการเก็บสารพิษไว้ในบ้าน
- ไม่นำสารพิษใส่ภาชนะบรรจุอาหารหรือเครื่องดื่ม และไม่วางอยู่ในที่เดียวกับอาหารและเครื่องดื่ม
- เลือกซื้อของเล่นเด็กที่มีเครื่องหมายมาตรฐานอุตสาหกรรม

เด็กอายุ 5-14 ปี

- ควรสอนให้เด็กเรียนรู้สัญลักษณ์วัตถุอันตราย ผลิตภัณฑ์ที่มีสารพิษในบ้าน
- สารปนเปื้อนในอาหาร และสารพิษในธรรมชาติ

สัตว์กัด มีผู้ถูกสัตว์กัดกว่า 1 ล้านคนต่อปี ร้อยละ 97 ถูกสุนัขกัด เป็นกลุ่มเด็กอายุ 5-14 ปีมากที่สุด ทำให้เกิดบาดแผลรุนแรง พิการ หรือเสียชีวิต รวมทั้งมีโอกาสติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าได้

เด็กอายุน้อยกว่า 1 ปี

- ควรระมัดระวังการเลี้ยงสุนัขในครอบครัวที่มีเด็กเล็ก ฉีดวัคซีนป้องกันพิษสุนัขบ้าให้กับสัตว์เลี้ยง ไม่ควรให้เด็กอยู่กับสุนัขตามลำพัง

เด็กอายุ 1-4 ปี

- ไม่ควรให้เด็กอยู่ใกล้สุนัขที่กำลังนอนหลับ กินอาหาร หรือสุนัขแม่ลูกอ่อน ระมัดระวังดูแลเด็กไม่ให้ดึงหู ดึงหาง ทำให้สัตว์โกรธหรือตกใจ

เด็กอายุ 5-14 ปี

- สอนเด็กไม่ให้เข้าใกล้สุนัขที่ไม่คุ้นเคย ดุร้าย ไม่หยอกล้อหรือเล่นกับสุนัขอย่างรุนแรงและหลีกเลี่ยงการวิ่งเล่น หรือปั่นจักรยานผ่านสุนัขที่ไม่ได้ล่ามสายจูงไว้

การป้องกันการบาดเจ็บในเด็ก

การบาดเจ็บในเด็ก เป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญ ทำให้เด็กเสียชีวิต พิการ ส่งผลต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการ ซึ่งสามารถป้องกันได้ โดยผู้ปกครอง ผู้เลี้ยงดูเด็ก สถานรับเลี้ยงเด็ก และชุมชน ด้วยการจัดสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กให้ปลอดภัย ทั้งในบ้าน นอกบ้าน และการเดินทาง เฝ้าดูแล ปกป้องคุ้มครองเด็ก โดยผู้เลี้ยงดูเด็กมีความรู้และตระหนักในการป้องกันการบาดเจ็บในเด็ก รวมทั้งสอนเด็กให้เรียนรู้จุดอันตรายและปฏิบัติตัวอย่างปลอดภัย

การป้องกันการจมน้ำในเด็ก

รายงานสถานการณ์เด็กจมน้ำในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2554 - 2563) พบว่า มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี จมน้ำเสียชีวิตเฉลี่ยปีละ 779 คน โดยกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงคือเด็กเล็กวัยเริ่มหัดคลานหัดเดิน และเด็กวัยรุ่น โดยเฉพาะเพศชาย ซึ่งสาเหตุก็จะต่างกันไปตามกลุ่มอายุ

การจมน้ำของเด็กเล็ก สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากระดับพัฒนาการของเด็กที่ชอบสำรวจ วิ่งเล่น แต่ความสามารถในการทรงตัวยังไม่ค่อยดีนัก พลัดตกหกล้มได้ง่าย ส่วนความเสี่ยงอื่นๆ เกิดจากปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม เช่น บ้านอยู่ใกล้แหล่งน้ำที่ไม่มีรั้วกั้นอย่างถูกต้อง ผู้เลี้ยงดูเด็กไม่ตระหนักถึงความเสี่ยง หรือต้องดูแลเด็กหลายคนในเวลาเดียวกัน

การป้องกันในเด็กเล็ก ตั้งแต่วัยเริ่มคลานก็สามารถเข้าถึงแหล่งน้ำ เช่น ห้องน้ำ โถส้วม กะละมัง หรือบ่อปลา ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องไม่ปล่อยให้เด็กเล็กอยู่ใกล้แหล่งน้ำโดยลำพังแม้เพียงชั่วครู่เดียว จัดสิ่งแวดล้อมให้ปลอดภัย ปิดประตูห้องน้ำ กั้นรั้วแหล่งน้ำ เทน้ำทิ้งจากภาชนะทุกครั้งหลังใช้งาน หาฝาปิด หรือฝังกลบแอ่งน้ำที่ไม่ได้ใช้ เด็กอายุน้อยกว่า 2 ปี ควรใช้คอกกั้นเด็ก (Playpen) หรือกำหนดพื้นที่เล่นที่ปลอดภัยให้แก่เด็ก เพื่อไม่ให้เด็กเข้าถึงแหล่งน้ำ สอนเด็กวัย 3-6 ปี ให้เรียนรู้เรื่องการป้องกันอุบัติเหตุแบบง่ายๆ ที่เหมาะสมกับวัย รวมทั้งตั้งกฎข้อห้ามต่างๆ เช่น ห้ามลงน้ำโดยไม่มีผู้ใหญ่อยู่ด้วย สำรวจแหล่งน้ำ รวมถึงดัดแปลงสิ่งแวดล้อม เพื่อป้องกันมิให้เด็กเข้าถึงแหล่งน้ำโดยลำพังได้

- **เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับยาและการใช้ยาในเด็ก**

การใช้ยาในการรักษาโรคโดยทั่วไปจะปลอดภัยหรือไม่นั้นขึ้นกับว่าใช้ยาอย่างถูกต้องหรือไม่ ยาแต่ละประเภทมีวิธีและขนาดการใช้งานที่แตกต่างกัน หากใช้ไม่ถูกต้องอาจจะส่งผลร้ายแรงได้ โดยเฉพาะการใช้ยาในเด็กที่ร่างกายยังเติบโตไม่เต็มที่ ความอดทนของร่างกายต่ำกว่าผู้ใหญ่ จึงต้องเพิ่มความระมัดระวังกว่าปกติ เพราะหากเกิดความผิดพลาดขึ้นแล้ว ผลเสียที่เกิดกับเด็กจะร้ายแรงกว่าที่เกิดกับผู้ใหญ่หลายเท่า

ข้อควรพิจารณาเบื้องต้นในการใช้ยาในเด็ก ได้แก่ ควรใช้ยาตามความจำเป็นและควรได้รับคำแนะนำจากแพทย์หรือเภสัชกรทุกครั้ง หากยังอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่สะดวกจะพบแพทย์หรือเภสัชกร ควรเลือกยาที่มีความปลอดภัยสูง และเลือกยาที่คุ้นเคยหรือที่เคยใช้แล้วปลอดภัย หลีกเลี่ยงการใช้ยาชนิดใหม่ๆ โดยไม่จำเป็น ควรอ่านฉลากยาให้ถี่ถ้วนก่อนใช้ยา และสังเกตลักษณะทางกายภาพของยาว่าเปลี่ยนแปลงจากที่เคยใช้หรือไม่ เนื่องจากแพทย์หรือเภสัชกรมักเลือกยาประเภทน้ำให้เด็ก ซึ่งจะมีความคงตัวต่ำและเสื่อมสภาพเร็วกว่ายาเม็ด ในกรณีที่เด็กโตพอที่จะกินยาเม็ดได้ อาจเลือกใช้ยาเม็ดเพราะนอกจากราคาจะถูกกว่ายาน้ำแล้ว ยังพกพาสะดวกและเสื่อมสภาพช้ากว่ายาน้ำ สำหรับยาฉีด แพทย์จะเลือกใช้ในกรณีที่มีความจำเป็นเท่านั้น เนื่องจากยาฉีดเป็นยาที่มีวิธีการบริหารยายากและมีโอกาสแพ้อย่างรุนแรงมากกว่ายาชนิดอื่น การให้ยาแก่เด็กควรคำนึงถึง ดังนี้

1. เด็กไม่ใช่ผู้ใหญ่ที่ตัวเล็ก
    - การดูดซึมของกระเพาะ: เด็กและทารกมีการทำงานของกระเพาะและลำไส้ที่ช้ากว่า
    - การเมตาบอลิซึมของตับ: การทำงานของทารกแรกเกิดมีเพียง 20-40% ของผู้ใหญ่
    - การกำจัดของไต: ไตของเด็กแรกเกิดมีการทำงานเพียง 30% ของผู้ใหญ่และมีการทำงานเทียบเท่าผู้ใหญ่ เมื่ออายุราว 1 ขวบ
    - การดูดซึมของผิวหนัง: ผิวหนังของเด็กมีการดูดซึมได้ดีกว่า จึงดูดซึมยาที่ทาทางผิวหนังได้ดีกว่า
2. ยาที่บดเป็นผงไม่ได้เหมาะสำหรับเด็กมากกว่า
    - ยาของผู้ใหญ่ที่บดเป็นผงแล้วจะเสียได้ง่าย มีความคงตัวของยาต่ำและเก็บรักษาได้ไม่นาน
    - การบดยาหลายประเภทเข้าด้วยกันมักทำให้เสียและเกิดปฏิกิริยาต่อกันและปริมาณยาที่แบ่งไม่เท่ากัน

- เด็กที่มีอายุมากขึ้นสามารถฝึกการกลืนและกลืนพร้อมอาหารในปริมาณน้อยได้

3. ข้อควรทราบในการให้ยาเด็ก

- ไม่ใช่ยาทั้งหมดที่เหมาะสำหรับบดเป็นผง : ยาที่บดเป็นผงมักเสื่อมสภาพไว มีความคงที่น้อย ช่วงเวลาการเก็บรักษาน้อย และอาจเกิดปฏิกิริยาที่ไม่ดีระหว่างยาแต่ละประเภท

- สามารถสั่งยาสำหรับเด็กโดยเฉพาะ เช่น ยาน้ำ ยาน้ำประเภทน้ำหวาน สารละลาย สารแขวนลอย

- ยาที่บดเป็นผงแล้วควรรับประทานให้หมดในคราวเดียว เพื่อรักษาคุณภาพยา

4. คำเตือนวิธีการบริโภคยาน้ำที่เป็นน้ำหวานและสารแขวนลอย

- เก็บไว้ในอุณหภูมิห้องหากยังไม่ได้เปิดใช้

- ยาน้ำที่เป็นผงอยู่ด้านในให้ใส่น้ำเข้าไปตามคำชี้แจง และเขย่าก่อนใช้ยาทุกครั้ง เพื่อใช้ยาในปริมาณที่เหมาะสม

- เมื่อเปิดใช้งานแล้วจะต้องเก็บยาตามที่กำหนดไว้ในตู้เย็นหรือในอุณหภูมิห้องและให้คอยตรวจสอบวันหมดอายุ

5. วิธีการให้ยาเด็กทารก

- ควรใช้กระบอกฉีดยา (Syringe) ที่ชี้บอกปริมาณในการให้ยาแต่ละครั้ง
- วางไว้บนตักจับศีรษะเอาไว้
- ให้ยาในปริมาณน้อยในแต่ละครั้งเพื่อป้องกันการสำลักยา
- หยอดยาไว้ในปากหรือริมฝีปาก
- กล่อมเด็กไปด้วยขณะให้ยา

6. วิธีการให้ยาเด็กเล็ก

- เลือกท่าที่เด็กเล็กต้องการในการกินยาและให้เด็กคุ้นเคยกับอุปกรณ์ให้ยา
- ใช้อาหารหรือเครื่องดื่มเพื่อกลบกลิ่น เมื่อกินยาแล้วให้ดื่มน้ำหรือเครื่องดื่มเพื่อลดกลิ่น

- **เรื่อง การดูแลทันตสุขภาพเด็ก**

จากการวิเคราะห์สถานการณ์สุขภาวะเด็กวัย 3-6 ปี โดยสำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย พบว่า เด็กอายุ 3 ปี มีฟันผุร้อยละ 51.8 และเด็กอายุ 5 ปี มีฟันผุร้อยละ 78.5 โดยเด็กในภาคใต้และภาคกลางมีฟันผุมากที่สุด ปัญหาสำคัญที่ยังต้องการการดูแลเพิ่มเติมคือการแปรงฟัน เพราะผู้ปกครองของเด็ก 3 ปี ร้อยละ 55.8 ยังปล่อยให้เด็กแปรงฟันด้วยตนเอง มีเด็กเพียงร้อยละ 44.2 ที่มีผู้ปกครองช่วยดูแลการแปรงฟันให้ นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กเล็กอายุ 3 ปี และ5 ปี ยังดื่มนมหวานและนมเปรี้ยวเมื่ออยู่ที่บ้าน สูงถึงร้อยละ 48.9 และร้อยละ 49.9 ตามลำดับ รวมทั้งยังมีการใช้ขวดนมอยู่ถึงร้อยละ 39.4 ในเด็ก 3 ปี ซึ่งนอกจากจะเพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดฟันผุแล้ว ยังมีโอกาสเกิดความผิดปกติของการสบฟันในอนาคต

การดูแลสุขภาพช่องปากและฟัน

เด็กวัยนี้มีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมือที่ดีขึ้น สามารถขยับมือไปมาเพื่อแปรงฟันเองได้ แต่เขายังไม่สามารถแปรงได้สะอาดหรือไม่ทั่วถึงพอ ผู้เลี้ยงดูเด็กจึงควรส่งเสริมสุขภาพช่องปากและฟันโดยการส่งเสริมให้เด็กแปรงฟันด้วยยาสีฟันเด็กที่ผสมฟลูออไรด์ ปริมาณเท่ากับเมล็ดถั่วเขียว อย่างน้อยวันละ 2 ครั้ง โดยให้เด็ก

แปรงฟันเองก่อนและผู้ใหญ่ต้องแปรงฟันซ้ำเพื่อให้มั่นใจในความสะอาดนานอย่างน้อย 2 นาที นอกจากนี้ ควรสนับสนุนให้เด็กกินของหวานในปริมาณน้อยเพื่อช่วยลดการเกิดฟันผุ ร่วมกับพาเด็กไปพบทันตแพทย์ทุก 6 เดือน เพื่อประเมินสุขภาพช่องปาก เคลือบฟลูออไรด์ที่ผิวฟัน

เด็กอนุบาลยังจำเป็นต้องรับฟลูออไรด์กินเสริมไม่น้อยกว่าสัปดาห์ละ 4 วัน เพื่อป้องกันฟันผุ ควรตรวจสอบปริมาณฟลูออไรด์ในน้ำดื่มของแต่ละพื้นที่ก่อน เนื่องจากในปัจจุบันมีการเติมฟลูออไรด์ในน้ำดื่ม หากมีปริมาณเพียงพอสำหรับป้องกันฟันผุในเด็กแล้วไม่จำเป็นต้องกินเสริม เนื่องจากการได้รับฟลูออไรด์มากเกินไปจะทำให้ฟันตกกระ ไม่สวยงาม

- **เรื่อง การฝึกสุขนิสัยและสุขอนามัยให้แก่เด็ก**

สุขนิสัยและสุขอนามัยเป็นเรื่องสำคัญมากที่สุดในการป้องกันควบคุมโรค พฤติกรรมที่เหมาะสม เช่น

- ล้างมือด้วยสบู่หรือเจลล้างมือบ่อยๆ โดยเฉพาะก่อนรับประทานอาหารและหลังขับถ่าย หรือสัมผัสสิ่งสกปรกทุกครั้ง จะช่วยลดการติดเชื้อและการแพร่กระจายเชื้อได้เป็นอย่างดี

- ปิดปาก ปิดจมูกด้วยผ้าหรือกระดาษทิชชู เวลาไอ จาม แล้วทิ้งลงถังขยะที่มีฝาปิด และล้างมือด้วยสบู่หรือเจลล้างมือให้สะอาดทุกครั้ง รวมถึงการสวมหน้ากากอนามัยเวลาเจ็บป่วยด้วยโรคทางเดินหายใจ จะช่วยลดการแพร่กระจายเชื้อให้ผู้อื่น

- ขับถ่ายในห้องส้วมที่ถูกสุขลักษณะ
- ทิ้งขยะในถังที่มีฝาปิด
- หลีกเลี่ยงการอยู่และหลับนอนในที่แออัด
- ไม่ไปแหล่งที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อได้ง่าย เช่น ชุมชนแออัด จะช่วยลดการติดเชื้อทางเดินหายใจได้

บทบาทหน้าที่ของผู้เลี้ยงดูเด็กในการเสริมสร้างสุขนิสัยและสุขอนามัยให้แก่เด็ก

<u>เมื่อเด็กมีสุขภาพดี</u>

ส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพของเด็ก

- เด็กทุกคนต้องได้รับวัคซีนอย่างครบถ้วนตามเกณฑ์ที่กำหนด
- รับประทานอาหารครบถ้วนทั้ง 5 หมู่ และปริมาณเพียงพอเหมาะสมตามวัย
- ออกกำลังกายสม่ำเสมอและเหมาะสมตามวัย
- ดูแลรักษาความสะอาดของร่างกายรวมทั้งสอนเรื่องการล้างมือที่ถูกต้อง
- นอนหลับพักผ่อนให้เพียงพอ

ส่งเสริมพฤติกรรมของเด็กเพื่อป้องกันควบคุมโรค

- ตรวจคัดกรองเด็กก่อนเข้าเรียน
- ไม่ใช้ของใช้ร่วมกัน เช่น แก้วน้ำ ผ้าเช็ดหน้า แปรงสีฟัน
- ใช้ผ้า หรือกระดาษทิชชูปิดปากและจมูกทุกครั้งเวลาไอ จาม
- ล้างมือทุกครั้งก่อนรับประทานอาหาร หลังการขับถ่าย และการเล่น
- รับประทานอาหารสุกใหม่

จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม

- จัดกิจกรรมการล้างมือ การใช้หน้ากากอนามัย
- จัดกิจกรรมการแยกสิ่งของสกปรกออกจากสิ่งของเครื่องใช้ที่สะอาด
- จัดกิจกรรมทำความสะอาดของเล่น เครื่องใช้ส่วนตัวโต๊ะ เก้าอี้ พื้นและผนังห้องต่างๆ
- จัดกิจกรรมเล่านิทาน การแสดง การละเล่น เรื่องการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค

จัดสิ่งแวดล้อมถูกสุขลักษณะ

- สถานที่ไม่แออัด
- อากาศถ่ายเทได้สะดวก
- แสงแดดส่องถึง
- ของเล่น ของใช้สะอาด

<u>เมื่อเด็กป่วย</u>

ส่งเสริมพฤติกรรมของเด็กเพื่อป้องกันควบคุมโรค

- ไม่ใช้ของใช้ร่วมกัน เช่น แก้วน้ำ ผ้าเช็ดหน้า แปรงสีฟัน
- ใช้ผ้า หรือกระดาษทิชชูปิดปากและจมูกทุกครั้งเวลาไอ จาม
- ล้างมือทุกครั้งก่อนรับประทานอาหาร หลังการขับถ่าย และการเล่น
- รับประทานอาหารสุกใหม่

ควบคุมการแพร่กระจายของเชื้อโรค

- ควบคุมการแพร่กระจายของเชื้อโรค
- ตรวจคัดกรองเด็กป่วย
- แยกเด็กป่วยไม่ให้เชื้อแพร่กระจายและให้การดูแลเบื้องต้น
- หากมีอาการน้อยสามารถดูแลที่บ้านได้
- หากมีอาการมากควรส่งต่อไปสถานบริการสาธารณสุข
- การดูแลรักษาเบื้องต้นที่เหมาะสม

การดูแลรักษาเบื้องต้นที่เหมาะสม

- เช็ดตัว ให้ยาลดไข้แก้ปวด
- ดูแลทำความสะอาดร่างกาย บาดแผล
- ให้ดื่มน้ำเกลือแร่โออาร์เอส
- ส่งต่อให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุข

- **เรื่อง การตรวจสุขภาพอนามัยและร่องรอยการบาดเจ็บประจำวัน และบันทึกการตรวจสุขอนามัยประจำวัน**

การตรวจสุขภาพอนามัยของเด็กประจำวัน ความสะอาดของร่างกาย ฟันและช่องปากเพื่อคัดกรองโรคและการบาดเจ็บ มีการตรวจสุขภาพอนามัยและความสะอาดของร่างกายประจำวันของเด็กทุกคน เช่น การตรวจผม ตรวจเล็บ สำรวจและสังเกตอาการเจ็บป่วยของเด็ก มีการบันทึกผลการตรวจสุขภาพ ความสะอาดของร่างกาย การตรวจคัดกรองสุขภาพและแบบบันทึกสุขภาพช่องปาก เมื่อพบเด็กที่มีปัญหาสุขภาพหรือเจ็บป่วยมีการดูแลเด็กเบื้องต้น แยกเด็กที่เจ็บป่วยและแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ บันทึกการเจ็บป่วยของเด็กเป็นรายบุคคล ช่วยเหลือและดูแลเด็กที่บาดเจ็บหรือมีอาการป่วยอย่างใกล้ชิด

การตรวจความสะอาด ผู้เลี้ยงดูเด็กตรวจฟันเด็กไปพร้อมกับการตรวจสุขภาพทั่วไปหรือตรวจภายหลังที่เด็กแปรงฟันแล้ว โดยใช้หลอดพลาสติกเล็กๆ เขี่ยดูคราบจุลินทรีย์บนผิวฟัน ฟันที่สะอาดจะต้องไม่มีคราบติด

ออกมากับปลายหลอด หากพบว่ามีคราบติดออกมากับปลายหลอด แสดงว่ายังแปรงไม่สะอาด ต้องแปรงซ้ำ ฝึกทักษะการแปรงฟันให้เด็กเพิ่ม และแนะนำให้ผู้ปกครองแปรงฟันเด็กที่บ้านทุกวัน การตรวจฟันผุและบันทึกการตรวจ ควรตรวจเทอมละ 1 ครั้ง หรือทุก 6 เดือน หากพบว่าฟันมีรอยสีดำหรือเริ่มมีรูผุ ควรแนะนำผู้ปกครองให้พาเด็กไปพบทันตบุคลากร

บันทึกการตรวจสุขอนามัยประจำวัน

การตรวจร่างกาย ควรทำเป็นประจำทุกวัน โดยมีขั้นตอนการทำง่ายๆ ดังนี้

1. คว่ำมือ
2. เปิดดูเปลือกตา
3. เงยหน้า กลืนน้ำลาย
4. ตรวจผมด้านซ้ายและขวา
5. หงายมือ
6. เปิดอกดูตามลำตัว
7. อ้าปาก ส่องดูในช่องปากและคอ

การป้องกันโรคที่ได้ผลดีที่สุด คือ การป้องกันในระยะก่อนได้รับเชื้อ ได้แก่ การส่งเสริมสุขภาพ การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค เด็กต้องได้รับวัคซีนป้องกันโรคครบตามเกณฑ์ที่กำหนด รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ครบ 5 หมู่ ทั้ง 3 มื้อ มีน้ำดื่มและน้ำใช้ที่สะอาดเพียงพอ ได้รับการดูแลเรื่องสุขอนามัยส่วนบุคคล เน้นความสะอาดของที่อยู่อาศัย เครื่องใช้ส่วนตัว สิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะ สะอาด ไม่แออัด อากาศถ่ายเทสะดวกและมีแสงแดดส่องถึง สิ่งเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างร่างกายให้แข็งแรง มีพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจเหมาะสมตามวัย เมื่อเกิดโรคขึ้นต้องป้องกันไม่ให้มีการแพร่กระจายของโรค ลดความรุนแรงของการเกิดภาวะแทรกซ้อนและการเสียชีวิตได้ โดยการตรวจคัดกรอง แยกเด็กป่วย วินิจฉัยและรักษาอย่างรวดเร็ว

- **เรื่อง การคัดกรองการเจ็บป่วยในเด็ก**

ผู้เลี้ยงดูเด็กควรคัดกรองเด็กป่วย โดยการตรวจและบันทึกสุขภาพเด็กทุกคน ทุกวัน เพื่อค้นหาเด็กป่วยที่มีอาการไข้ ไอ น้ำมูกไหล แผลในปาก อุจจาระร่วง และอาการผิดปกติอื่นๆ เช่น ตาแดง คางทูม ผิวหนังบวมแดง อักเสบ ตุ่มน้ำพอง ตุ่มหนอง หรือบาดแผลตามร่างกาย เป็นต้น เมื่อพบเด็กป่วยต้องป้องกันควบคุมโรคเพื่อไม่ให้เชื้อแพร่กระจายไปสู่เด็กอื่นๆ โดยการแยกเด็กป่วยไม่ให้คลุกคลีและใช้สิ่งของร่วมกับเด็กปกติ เช่น จัดให้อยู่ในห้องแยก แยกของเล่น และของใช้ส่วนตัว เป็นต้น

โรคหวัด สามารถติดต่อกันโดยการหายใจเอาละอองฝอยที่มีเชื้อไวรัสหวัด ซึ่งฟุ้งกระจายอยู่ในอากาศเข้าไป โดยการไอ จามรดกัน หรือจากการสัมผัสเชื้อโรคทางมือ แล้วเข้าสู่ทางเดินหายใจ โดยการเอามือที่มีเชื้อโรคขยี้จมูกหรือตาของตนเอง ดังนั้นการแยกเด็กป่วยเป็นสิ่งจำเป็นในการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ หากเป็นไปได้ควรให้เด็กป่วยหยุดอยู่บ้านจนกว่าจะหาย โดยเฉพาะใน 1-5 วันแรก เพราะเป็นระยะแพร่กระจายเชื้อ นอกจากนี้ควรสอนให้เด็กทุกคนล้างมือบ่อยๆ และปิดปากปิดจมูก เวลาไอ จามทุกครั้ง หรือสวมหน้ากากอนามัยเพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ

โรคมือ เท้า ปาก สามารถติดต่อกันโดยการรับเชื้อไวรัสทางช่องปาก ซึ่งติดมากับมือที่ปนเปื้อนอุจจาระ น้ำลาย น้ำมูก น้ำจากตุ่มพอง หรือแผลของผู้ป่วย การตรวจคัดกรอง การแยกเด็กป่วย รวมถึงการทำความสะอาดห้องกิจกรรมต่างๆ ของเด็กจึงมีความสำคัญมากในการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ หากมีเด็กป่วยเป็นโรคมือ เท้า ปาก มากกว่า 2 รายใน 1 สัปดาห์ ภายในห้องเรียนเดียวกัน ต้องปิดห้องเรียนที่มีเด็กป่วย หากมีเด็กป่วยหลายห้องเรียน ต้องปิดสถานรับเลี้ยงเด็กประมาณ 5 วัน

โรคอุจจาระร่วง ติดต่อกันได้โดยการรับประทานอาหารและน้ำที่ปนเปื้อนเชื้อโรค เช่น อาหารสุกๆ ดิบๆ อาหารที่เก็บไว้ไม่ถูกสุขลักษณะซึ่งเป็นแหล่งเพาะเชื้อได้ดี เมื่อเชื้อเข้าสู่ร่างกายแล้วจะถูกขับออกทางอุจจาระ หากกำจัดอุจจาระไม่ถูกต้องและทำความสะอาดไม่ดีพอ จะทำให้เกิดการปนเปื้อนและแพร่กระจายเชื้อได้ง่าย เมื่อเด็กป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงควรแยกเด็กป่วยและให้หยุดรักษาตัวจนกว่าจะหาย รวมทั้งสอนให้เด็กล้างมือทุกครั้งก่อนรับประทานอาหาร หลังขับถ่ายและเล่นของเล่น

โรคติดเชื้ออื่นๆ หากพบอาการผิดปกติ เช่น ไข้ ตุ่ม หนอง ผื่นตามผิวหนัง ตาแดง เป็นต้น ควรแยกเด็กป่วย แจ้งผู้ปกครอง และส่งต่อเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

หมวดโภชนาการเด็ก

- **เรื่อง การประเมินการเจริญเติบโต**

การเจริญเติบโต หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ ตั้งแต่ปฏิสนธิไปสู่วุฒิภาวะ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งรูปร่าง ขนาด อาจเป็นเฉพาะที่หรือทั้งร่างกาย ที่สามารถวัด/ชั่งหาค่าได้ เช่น กรัม กิโลกรัม เซนติเมตร นิ้ว เป็นต้น

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโต

1. พันธุกรรม มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโต ตัวโต/ตัวเล็กโรคต่างๆตามสายพันธ์ จะแสดงให้เห็นในช่วงวัยที่ต่างกัน

2. สภาวะแวดล้อม มีอิทธิพลตลอดระยะเวลาของการเจริญเติบโต โดยมีปัจจัยดังนี้

2.1 โภชนาการ สำคัญต่อร่างกายและสมอง ซึ่งมีผลกระทบโดยตรง เช่น การขาดอาหาร เกิดขึ้นตามระดับความรุนแรง

2.2 โรคต่างๆ โรคที่ไม่รุนแรงและเป็นระยะสั้นๆ เช่น หวัด ท้องเสีย (ไม่ขัดขวางการเจริญเติบโต) โรคที่มีความรุนแรงและรักษาตัวนาน เช่น โรคไต เบาหวาน (มีผลให้เติบโตช้า)

2.3 ภาวะจิตอารมณ์ มีสุขภาพจิตไม่ดี ความเครียด ความว้าเหว่ ขาดความรักความอบอุ่นทำให้เติบโตช้า แม้รับประทานอาหารเพียงพอ

3. ฮอร์โมน ฮอร์โมนแต่ละชนิดให้ผลต่อการเจริญเติบโตต่างกัน เช่น อินซูลิน ไทรอยด์

หลักการเจริญเติบโต

1. เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงวุฒิภาวะ

2. อัตราการเจริญเติบโตในแต่ละวัยแตกต่างกัน

3. ทิศทางการเจริญเติบโตเริ่มต้นจากบนลงล่าง จากกลางไปสู่ปลาย

ภาวะโภชนาการที่ดี เป็นรากฐานสำคัญของการมีสุขภาพดีตลอดชีวิตโดยเฉพาะในช่วงที่มีการเจริญเติบโตตั้งแต่ในครรภ์มารดาจนถึงวัยรุ่น เนื่องจากการเจริญเติบโตมีทั้งด้านสมองและร่างกาย หากขาดอาหารสิ่งที่พบเห็นคือ เด็กตัวเล็ก ผอม เตี้ย ซึ่งเป็นการแสดงออกทางด้านร่างกาย แต่ผลที่เกิดขึ้นไม่ใช่แค่เพียงด้านร่างกายเท่านั้น ยังมีผลต่อการพัฒนาสมองด้วยทำให้สติปัญญาต่ำ เรียนรู้ช้า ไม่สนใจสิ่งแวดล้อม เมื่อเป็นผู้ใหญ่ประสิทธิภาพการทำงานจะต่ำ ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ เมื่อพูดถึงการเจริญเติบโตของเด็ก หลายคนเข้าใจว่า ดูได้จากน้ำหนักและส่วนสูง ซึ่งเป็นเรื่องที่ถูกต้อง แต่ส่วนสูงแสดงถึงการเจริญเติบโตได้ดีกว่าน้ำหนัก

เนื่องจากการเจริญเติบโตด้านส่วนสูงเป็นผลจากความสมดุลของการได้รับสารอาหารปริมาณมาก คือพลังงานและโปรตีน ในขณะเดียวกันยังเกี่ยวข้องกับสารอาหารปริมาณน้อยคือ วิตามินและแร่ธาตุบางชนิด เช่น แคลเซียม สังกะสี ไอโอดีน วิตามินเอ เป็นต้น

การประเมินการเจริญเติบโต ทำให้ทราบว่าเด็กได้รับอาหารเพียงพอหรือไม่ ทั้งนี้ การเจริญเติบโตของเด็กแรกเกิด - 5 ปี เปลี่ยนแปลงได้ง่าย จึงจำเป็นต้องมีการประเมินการเจริญเติบโตอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยทุกๆสามเดือน เพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลงการเจริญเติบโต ทำให้สามารถส่งเสริมการเจริญเติบโต หรือป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาโภชนาการด้านขาดและเกิน หรือหากมีปัญหาโภชนาการแล้วจะได้จัดการแก้ไขได้ทันท่วงที การประเมินการเจริญเติบโตของเด็กจะต้องประกอบด้วย การชั่งน้ำหนัก การวัดความยาวหรือส่วนสูง การแปลผล

การชั่งน้ำหนัก เป็นวิธีการประเมินการเจริญเติบโตของเด็กที่ง่ายที่สุด แต่มักจะผิดพลาดได้ง่าย เป็นผลให้การแปลผลการเจริญเติบโตคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง การให้คำแนะนำไม่ตรงกับภาวะการเจริญเติบโตของเด็ก ดังนั้น จึงต้องให้ความสำคัญกับการชั่งน้ำหนัก ในเรื่องการเตรียมเครื่องชั่งน้ำหนัก เครื่องชั่งน้ำหนักสำหรับเด็กควรมีขีดบอกค่าน้ำหนักได้ละเอียด 100 กรัม ซึ่งพบในเครื่องชั่งน้ำหนักแบบดิจิตอลหรือตัวเลข น้ำหนักจะเปลี่ยนแปลงทีละ 0.1 กิโลกรัม วางเครื่องชั่งบนพื้นราบ หมั่นตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องชั่งน้ำหนักใช้เครื่องชั่งเดิมทุกครั้งในการติดตามการเจริญเติบโต

การวัดความยาวหรือส่วนสูง เลือกเครื่องวัดส่วนสูงที่มีตัวเลขชัดเจนความละเอียด 0.1 เซนติเมตร เรียงต่อกัน และมีไม้ฉากสำหรับวัดค่าความสูง หากใช้ไม้บรรทัด สมุด หรือกระดาษแข็งมาทาบที่ศีรษะ จะทำให้การอ่านค่าคลาดเคลื่อนได้ ทั้งนี้ ไม้ฉากตรงส่วนที่สัมผัสกับศีรษะต้องมีขนาดกว้างพอสมควรประมาณ 5 เซนติเมตร เพื่อให้ทาบบนศีรษะส่วนที่นูนที่สุด แต่ถ้าเล็กไปอาจไม่ตรงส่วนที่หนูที่สุดของศีรษะ

การแปลผล เมื่อทราบน้ำหนักและส่วนสูงของเด็กแล้ว ข้อมูลอื่นที่ต้องใช้ในการแปลผลคือ อายุ เพศ และมาตรฐานน้ำหนักส่วนสูง ทั้งนี้เด็กแรกเกิด - 5 ปี แปลผลโดยใช้ 3 ดัชนี ได้แก่ น้ำหนักตามเกณฑ์อายุ ส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ และน้ำหนักตามเกณฑ์ส่วนสูง แยกเพศชาย-หญิง

ภาวะการเจริญเติบโตของเด็ก

การใช้กราฟน้ำหนักตามเกณฑ์อายุ เป็นการนำน้ำหนักมาเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของเด็กที่มีอายุเดียวกัน ใช้ดูการเจริญเติบโตโดยรวม ควรจุดน้ำหนักบนกราฟทุกครั้งที่ชั่งน้ำหนัก แล้วลากเส้นตรงเชื่อมจุดที่มีเครื่องหมายแต่ละจุด จะเห็น “เส้นการเจริญเติบโตของเด็ก” ซึ่งแสดงการเปลี่ยนแปลงน้ำหนักตามวัยของเด็กว่าเพิ่มมากหรือน้อยเพียงใด หากเส้นการเจริญเติบโตของเด็กอยู่ในน้ำหนักตามเกณฑ์ แสดงว่าเด็กมีการเจริญเติบโตดี

การใช้กราฟส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ เป็นการนำความยาวส่วนสูงมาเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของเด็กที่มีอายุเดียวกัน ใช้ดูการเจริญเติบโตได้ดีที่สุด และบอกลักษณะของการเจริญเติบโตได้ว่าสูงหรือเตี้ย ควรจุดส่วนสูงของเด็กบนกราฟทุกครั้งที่วัดส่วนสูง แล้วลากเส้นตรงเชื่อมจุดที่มีเครื่องหมายแต่ละจุด จะเห็น “เส้นการเจริญเติบโตของเด็ก” ซึ่งแสดงการเปลี่ยนแปลงของส่วนสูงตามวัยของเด็กว่าเพิ่มมากหรือน้อยเพียงใด หากเส้นการเจริญเติบโตของเด็กอยู่ในส่วนสูงตามเกณฑ์ ค่อนข้างสูงหรือสูงกว่าเกณฑ์ แสดงว่าเด็กมีการเจริญเติบโตดี

การใช้กราฟน้ำหนักตามเกณฑ์ส่วนสูง เป็นการนำน้ำหนักเทียบกับมาตรฐานที่ส่วนสูงเดียวกัน ใช้ดูลักษณะการเจริญเติบโตว่า เด็กมีน้ำหนักเหมาะสมกับส่วนสูงหรือไม่ เพื่อบอกว่าเด็กรูปร่างสมส่วน อ้วนหรือผอม

แนวโน้มการเจริญเติบโตของเด็ก

การจุดน้ำหนักและส่วนสูงบนกราฟการเจริญเติบโตของเด็ก เป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก เนื่องจากกราฟการเจริญเติบโตของเด็กเป็นเครื่องมือที่ใช้ติดตามการเจริญเติบโตของเด็กเป็นรายบุคคล เพื่อดูว่ามีแนวโน้มการเจริญเติบโตที่สอดคล้องกับมาตรฐานหรือไม่ หากเด็กมีภาวการณ์เจริญเติบโตอยู่ในเกณฑ์ดี แต่แนวโน้มการเจริญเติบโตไม่ดี ทำให้สามารถแก้ไขได้ทันก่อนที่เด็กจะเข้าสู่ภาวะเสี่ยงต่อการขาดอาหารหรือเสี่ยงต่อภาวะอ้วน และถ้าไม่ป้องกัน เด็กจะเข้าสู่ภาวะการเจริญเติบโตด้านขาดหรือเกินในที่สุด

วิธีการที่จะเห็นแนวโน้มการเจริญเติบโตของเด็กคือ จุดน้ำหนักและส่วนสูงลงในกราฟแต่ละครั้งที่ชั่งน้ำหนัก - วัดส่วนสูง แล้วเชื่อมโยงจุดน้ำหนักและส่วนสูงแต่ละจุดซึ่งจะทราบทั้งภาวะการเจริญเติบโตและแนวโน้มการเจริญเติบโตของเด็ก ทำให้ง่ายต่อการติดตามการเปลี่ยนแปลงการเจริญเติบโตของเด็กว่าเป็นไปในอัตราที่เหมาะสมหรือไม่

- **เรื่อง การประเมินพฤติกรรมการบริโภคของเด็ก**

การประเมินพฤติกรรมการบริโภคอาหาร จะทำให้ทราบว่า เด็กมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่เหมาะสมหรือไม่ เด็กที่มีการเจริญเติบโตดี อาจมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ไม่ถูกต้องก็ได้ เช่น การกินผักผลไม้ เป็นต้น และเป็นข้อมูลสำหรับการให้คำแนะนำปรึกษาได้ถูกต้องตรงตามสภาพปัญหาของเด็กแต่ละคน เช่น เด็กขาดอาหาร มีพฤติกรรมการบริโภค คือ กินนมมาก ข้าวและกับข้าวไม่ค่อยกิน ดังนั้น การให้คำแนะนำจะต้องปรับลดการดื่มนม และเพิ่มปริมาณข้าว เนื้อสัตว์ต่างๆ ผัก ผลไม้ เป็นต้น หรือเด็กอ้วนมีพฤติกรรมการบริโภคคือ ชอบกินอาหารทอด ไม่กินผัก ผลไม้ และนม ดังนั้น จะต้องแนะนำให้ปรับลดอาหารทอด และเพิ่มผัก ผลไม้ และนม เป็นต้น

ก่อนการประเมินพฤติกรรมการบริโภคอาหาร ต้องทำความเข้าใจกับผู้ปกครองเด็กในเรื่องของโภชนาการเสียก่อน พร้อมทั้งต้องมีแบบจำลองอาหาร หรืออาหารจริงเป็นตัวอย่างประกอบการให้ความรู้ เพื่อให้ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มอาหาร อาหารทดแทน และปริมาณอาหาร

แบบประเมินพฤติกรรมการบริโภคอาหาร

ประเมินพฤติกรรมการบริโภคอาหารเป็นรายบุคคลทุก 3 เดือน ช่วงเดียวกับการประเมินการเจริญเติบโต โดยสอบถามกับพ่อแม่เกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่บ้าน ส่วนผู้เลี้ยงดูเด็กประเมินพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่สถานรับเลี้ยงเด็กตามแบบฟอร์มของกรมอนามัย นำข้อมูล 2 ส่วน มารวมกัน เพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมของเด็ก เพื่อแนะนำแก่ผู้ปกครองในการให้อาหารแก่เด็ก และแจ้งผลการประเมินการเจริญเติบโตและพฤติกรรมการบริโภคอาหารแก่พ่อแม่ ผู้ปกครองเด็ก

การแจ้งภาวะการเจริญเติบโตและอธิบายภาวะการเจริญเติบโต

กราฟ	**การแจ้งภาวะการเจริญเติบโต**	**การอธิบายภาวะการเจริญเติบโต**
ส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ (เสี่ยงต่อภาวะเตี้ย แคระแกร็น)	สูง	ส่วนสูงอยู่ในเกณฑ์ดีเยี่ยม
	ค่อนข้างสูง	ส่วนสูงอยู่ในเกณฑ์ดีมาก
	สูงตามเกณฑ์	ส่วนสูงเหมาะสมกับอายุ

กราฟ	การแจ้งภาวะการเจริญเติบโต	การอธิบายภาวะการเจริญเติบโต
ส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ (เสี่ยงต่อภาวะเตี้ย แคระแกร็น)	ค่อนข้างเตี้ย	ส่วนสูงอยู่ในเกณฑ์เสี่ยงต่อการขาดอาหารเรื้อรังและมีความเสี่ยง ต่อการเกิดภาวะเตี้ยแคระแกร็นได้
	เตี้ยแคระแกร็น	ส่วนสูงอยู่ในเกณฑ์ขาดอาหารเรื้อรังและเสี่ยงต่อพัฒนาการด้านอื่นๆ ในอนาคต
น้ำหนักตามเกณฑ์ส่วนสูง (เสี่ยงต่อภาวะผอมแห้ง ภาวะอ้วน)	อ้วน	ภาวะอ้วนชัดเจน
	เริ่มอ้วน	น้ำหนักมากก่อนเกิดภาวะอ้วนชัดเจน
	ท้วม	น้ำหนักอยู่ในเกณฑ์เสี่ยงต่อภาวะเริ่มอ้วน
	สมส่วน	น้ำหนักอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมกับส่วนสูง
	ค่อนข้างผอม	น้ำหนักอยู่ในเกณฑ์เสี่ยงต่อภาวะผอม
	ผอมแห้ง	น้ำหนักอยู่ในเกณฑ์ขาดอาหารฉับพลัน

การฝึกรับประทานอาหารที่เหมาะสม

1. ป้อนอาหารด้วยความนุ่มนวลไม่ยัดเยียดหรือรุนแรง
2. คอยกระตุ้นให้กินอาหาร ไม่บังคับ ไม่ควรนานเกิน 30 นาที
3. ถ้าปฏิเสธอาหารบางอย่าง ให้เปลี่ยนวิธีปรุงอาหาร
4. ลดสิ่งล่อใจขณะรับประทานอาหาร เช่น ดูโทรทัศน์ เล่นของเล่น เป็นต้น
5. ควรฝึกให้นั่งกินที่โต๊ะอาหาร
6. ต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีขณะป้อน เป็นการกระตุ้นการเรียนรู้ การให้ความรักเชื่อมความสัมพันธ์
7. ให้อาหารเหมาะสมกับพัฒนาการตามวัย เช่น ความหยาบ ละเอียด เหลว ข้น ฯ
8. ฝึกนิสัยการกิน เหมาะสมตามวัย
   - ฝึกกินอาหารเป็นมื้อๆ เป็นเวลา เป็นที่เป็นทาง
   - ไม่ควรกินไป เล่นไป หรือ ดูโทรทัศน์
   - ไม่ตามป้อน
   - ฝึกให้ใช้ช้อนตักอาหารทานเอง
   - ฝึกให้เลิกดื่มนมจากขวดเมื่อเด็กอายุครบ 1 ปี หรืออย่างช้าไม่เกิน 2 ปี

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือแผนการสอน (Learning Activities)

<u>ภาคทฤษฎี</u>

1. ผู้เรียนศึกษาเอกสารวิชาการดูแลสุขภาพเด็กและโภชนาการเด็ก

2. ผู้เรียนฟังบรรยายประเด็นเนื้อหาเรื่อง การเจ็บป่วยที่พบบ่อยในเด็กและการดูแลเบื้องต้น ใช้การบรรยาย 15 นาที ประกอบด้วย อาการ การป้องกัน และการดูแลรักษาโรคหวัด โรคมือเท้าปาก การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค การดูแลเด็กป่วยเบื้องต้นและการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ

3. ผู้เรียนฟังบรรยายประเด็นเนื้อหาเรื่อง อุบัติเหตุในเด็ก การแก้ไข และการปฐมพยาบาล ใช้การบรรยาย 15 นาที ประกอบด้วย การบาดเจ็บในเด็ก ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบาดเจ็บในเด็ก การป้องกันการบาดเจ็บในเด็ก อุบัติเหตุจราจร การพลัดตกหกล้ม การสัมผัสเปลวไฟและความร้อน การสัมผัสสารพิษ สัตว์กัด การป้องกันการบาดเจ็บในเด็ก การจมน้ำ

4. ผู้เรียนฟังบรรยายประเด็นเนื้อหาเรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับยาและการใช้ยาในเด็ก ใช้การบรรยาย 15 นาที ประกอบด้วย ข้อควรพิจารณาในการใช้ยาในเด็ก ระบบการดูดซึมยาของเด็ก การใช้ยาที่บดเป็นผง ข้อควรทราบในการให้ยาเด็ก วิธีให้ยาน้ำที่เป็นน้ำหวานและสารแขวนลอย วิธีการให้ยาเด็กทารก

5. ผู้เรียนฟังบรรยายประเด็นเนื้อหาเรื่อง การดูแลทันตสุขภาพเด็ก ใช้การบรรยาย 15 นาที ประกอบด้วย ภาวะฟันผุในเด็ก การดูแลสุขภาพช่องปากและฟัน

6. ผู้เรียนฟังบรรยายประเด็นเนื้อหาเรื่อง การฝึกสุขนิสัยและสุขอนามัยให้แก่เด็ก ใช้การบรรยาย 15 นาที ประกอบด้วย ความสำคัญของสุขนิสัยและสุขอนามัย บทบาทหน้าที่ของผู้เลี้ยงดูเด็กในการเสริมสร้างสุขนิสัยและสุขอนามัยให้แก่เด็ก

7. ผู้เรียนฟังบรรยายประเด็นเนื้อหาเรื่อง การตรวจสุขภาพอนามัยและร่องรอยการบาดเจ็บประจำวัน และบันทึกการตรวจสุขอนามัยประจำวัน ใช้การบรรยาย 15 นาที ประกอบด้วย ความสำคัญของการตรวจสุขภาพอนามัยและร่องรอยการบาดเจ็บประจำวัน การตรวจฟันและช่องปากเพื่อคัดกรองโรคและการบาดเจ็บ การตรวจผม ตรวจเล็บ สำรวจและสังเกตอาการเจ็บป่วยหรือบาดเจ็บของเด็ก วิธีบันทึกการตรวจสุขอนามัยประจำวัน แบบบันทึกการตรวจความสะอาดของร่างกาย

8. ผู้เรียนฟังบรรยายประเด็นเนื้อหาเรื่อง การคัดกรองการเจ็บป่วยในเด็ก ใช้การบรรยาย 10 นาที ประกอบด้วย การคัดกรองและแยกเด็กป่วย ลักษณะของการเจ็บป่วยและการคัดกรองโรคหวัด โรคมือ เท้า ปาก และโรคติดเชื้ออื่นๆ

9. ผู้เรียนฟังบรรยายประเด็นเนื้อหาเรื่อง การประเมินการเจริญเติบโต ใช้การบรรยาย 10 นาที ประกอบด้วย ความสำคัญของการประเมินการเจริญเติบโต การชั่งน้ำหนัก การวัดความยาวหรือส่วนสูง และการแปลผล ภาวะการเจริญเติบโตของเด็ก การใช้กราฟน้ำหนักตามเกณฑ์อายุ แนวโน้มการเจริญเติบโตของเด็ก

10. ผู้เรียนฟังบรรยายประเด็นเนื้อหาเรื่อง การประเมินพฤติกรรมการบริโภคของเด็ก ใช้การบรรยาย 10 นาที ประกอบด้วย ความสำคัญของการประเมินพฤติกรรมการบริโภคของเด็ก แบบประเมินพฤติกรรมการบริโภคอาหาร การแจ้งภาวะการเจริญเติบโตและอธิบายภาวะการเจริญเติบโต การฝึกรับประทานอาหารที่เหมาะสม

<u>ภาคปฏิบัติ</u>

1. ผู้เรียนชมการสาธิตและฝึกปฏิบัติการดูแลเด็กเจ็บป่วยเบื้องต้น 20 นาที ประกอบด้วย การวัดอุณหภูมิ การเช็ดตัวลดไข้ การล้างจมูก

2. ผู้เรียนชมการสาธิตและฝึกปฏิบัติการปฐมพยาบาลเบื้องต้น 20 นาที ประกอบด้วย การใช้อุปกรณ์ปฐมพยาบาล การปฏิบัติปฐมพยาบาลการบาดเจ็บเบื้องต้น เช่น แผลถลอก มีดบาด แขนหัก น้ำร้อนลวก การสำลักสิ่งแปลกปลอม

3. ผู้เรียนชมการสาธิตและฝึกปฏิบัติการใช้ยาในเด็ก 15 นาที ประกอบด้วย การให้ยาเด็ก ยาเม็ด ยาน้ำ การให้เกลือแร่ การใช้กระบอกฉีดยา (Syringe) การเตรียมยาและการเก็บรักษา (การให้ยาสามัญประจำบ้าน)

4. ผู้เรียนชมการสาธิตและฝึกปฏิบัติการแปรงฟันที่ถูกวิธี 15 นาที

5. ผู้เรียนชมการสาธิตและฝึกปฏิบัติการฝึกสุขนิสัยและสุขอนามัยให้แก่เด็ก 30 นาที ประกอบด้วย การล้างมือด้วยสบู่ที่ถูกวิธี การสวมหน้ากากอนามัยเวลาเจ็บป่วย ออกแบบกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค เช่น เล่านิทาน การแสดง การละเล่น

6. ผู้เรียนชมการสาธิตและฝึกปฏิบัติการดูแลสุขอนามัยเพื่อป้องกันโรคระบาด 20 นาที ประกอบด้วย กำจัดขยะและสิ่งปฏิกูลที่ถูกต้อง การทำความสะอาดอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และของเล่น

7. ผู้เรียนชมการสาธิตและฝึกปฏิบัติการตรวจสุขภาพอนามัยและร่องรอยการบาดเจ็บประจำวัน 30 นาที ประกอบด้วย ตรวจฟันเด็กและบันทึกผลการตรวจ การตรวจร่างกายประจำวันและการบันทึกผลตรวจ

8. ผู้เรียนชมการสาธิตและฝึกปฏิบัติการคัดกรองการเจ็บป่วยในเด็ก 30 นาที ประกอบด้วย การสังเกตอาการเจ็บป่วยของเด็ก การบันทึกผลการตรวจสุขภาพ (ไข้ ไอ น้ำมูกไหล แผลในปากและอาการผิดปกติอื่นๆ เช่น ตาแดง ผิวหนังบวมแดงอักเสบ ตุ่มน้ำพอง ตุ่มหนอง หรือบาดแผลตามร่างกาย)

แผนการใช้สื่อการเรียนการสอน (Learning Materials)

- เอกสารประกอบการอบรม: จัดทำจากเนื้อหาหลักสูตรวิชาการดูแลสุขภาพเด็กและโภชนาการเด็กและรายละเอียดเพิ่มเติมที่วิทยากรเห็นว่าเกี่ยวข้อง

- สไลด์ประกอบการบรรยายตามหัวข้อ: จัดทำจากหัวข้อ และจุดเน้นต่างๆ ตามหลักสูตรวิชาการดูแลสุขภาพเด็กและโภชนาการเด็ก

- ภาพตัวอย่าง: เป็นภาพที่ใช้ประกอบในสไลด์บรรยาย เช่น ภาพตัวอย่างเกี่ยวกับการใช้ยาในเด็ก

- ตัวอย่างเอกสาร: เป็นตัวอย่างแบบบันทึกสุขภาพ แบบคัดกรองอาการป่วย บันทึกการตรวจสุขอนามัยประจำวัน ตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ

แบบวัดผลประเมินผล (Assessment) ก่อนและหลังการอบรม (Pre-Posttest)

ชุดที่ 1

1. ข้อใดเป็นความหมายของการปฐมพยาบาล
   ก. นิตยาให้ยาแก้ปวดท้องเมื่อน้องมดถ่ายท้อง
   ข. โสภาศึกษาวิธีการรักษาอาการไข้หวัดในเด็กเล็ก
   ค. สมศรีโทรศัพท์ตามแพทย์เมื่อน้องมุกมีอาการอาเจียน
   ง. สุดาห้ามเลือดจากบาดแผลก่อนพาน้องเจไปหาแพทย์
2. น้องเอกถูกมีดบาดมือ สุดาควรทำอย่างไรเป็นอันดับแรก
   ก. เปิดบาดแผลให้กว้างเพื่อใส่ยาฆ่าเชื้อ ข. ล้างแผลให้สะอาดเพื่อป้องกันการติดเชื้อ
   ค. นำพลาสเตอร์ปิดบาดแผลเพื่อให้เลือดหยุด ง. ปล่อยให้เลือดหยุดแล้วปิดพลาสเตอร์ป้องกันการติดเชื้อ
3. ข้อใดสำคัญที่สุดในการดูแลสุขภาพเด็กเบื้องต้น
   ก. การดูแลความสะอาด ข. การพาเด็กไปพบแพทย์สม่ำเสมอ
   ค. การมีผู้เลี้ยงดูเด็กที่มีสุขภาพแข็งแรง ง. การให้รับประทานอาหารอย่างเพียงพอ

4. ข้อใดเป็นการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมในการป้องกันการแพร่กระจายของโรคหวัด
   ก. ไม่ใช้ของส่วนตัวร่วมกับผู้อื่น เช่น ผ้าเช็ดหน้า แก้วน้ำ
   ข. ไม่คลุกคลีกับผู้ป่วย
   ค. เวลาไอหรือจาม ควรปิดปาก ปิดจมูกด้วยผ้าหรือทิชชูทุกครั้ง
   ง. กอดให้กำลังใจคนในครอบครัว
5. ข้อใดสำคัญที่สุดในการป้องกันอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นกับเด็ก
   ก. ผู้เลี้ยงดูเด็กคอยป้องกันอันตราย ข. ตัดกิ่งไม้ไม่ให้รุงรัง
   ค. จัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม ง. ฝึกนิสัยให้เด็กมีความระมัดระวัง
6. ข้อใดคือความหมายของโภชนาการ
   ก. สิ่งที่มนุษย์กิน ดื่ม หรือรับเข้าสู่ร่างกาย
   ข. สารอาหารที่จำเป็นที่สุดสำหรับร่างกาย
   ค. สารสำคัญในการแก้ไขและลดปัญหาทุพโภชนาการ
   ง. การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของอาหารที่รับประทานเข้าไปเพื่อประโยชน์ในการบำรุงร่างกาย
7. ข้อใดคือสิ่งที่มนุษย์สามารถสร้าง ปรับปรุง แก้ไขเพื่อเสริมสร้างสุขภาพที่ดีของร่างกายได้
   ก. โภชนาการ ข. การท่องเที่ยว
   ค. การปฏิบัติธรรม ง. พันธุกรรม
8. อาหารว่างที่เหมาะสำหรับเด็กวัย3 – 6 ปีคือ
   ก. นมเปรี้ยวและแซนด์วิช ข. สตรอเบอร์รี่และขนมปังกรอบ
   ค. นมจืดและแอปเปิล ง. นมช็อกโกแลตและเวเฟอร์รสส้ม
9. นมถือเป็นอาหารหลักสำหรับเด็กอายุเท่าใด
   ก. แรกเกิด - 1 ปี ข. แรกเกิด - 2 ปี
   ค. 1 - 2 ปี ง. 1 - 3 ปี
10. อาหารตามวัยจะเป็นอาหารมื้อหลัก เมื่อเด็กอายุประมาณเท่าใด
   ก. 6 เดือน ข. 1 ปี
   ค. 1 ปี 6 เดือน ง. 2 ปี

เฉลย 1. ง 2. ข 3. ก 4. ง 5. ง 6. ง 7. ก 8. ค 9. ก 10. ข

ชุดที่ 2

1. ข้อใดกล่าวไม่ถูกต้องเกี่ยวกับโรคมือ เท้า ปาก
   ก. เป็นโรคที่พบบ่อยในเด็กทารกและเด็กเล็ก หายใจผิดปกติ
   ข. เมื่อเกิดการระบาดของโรคนี้อาจต้องปิดโรงเรียนหรือสถานรับเลี้ยงเด็ก
   ค. มีไข้ อ่อนเพลีย มีอาการเจ็บปาก มีแผลอักเสบที่ลิ้น เหงือกและกระพุ้งแก้มและเบื่ออาหาร
   ง. เป็นโรคที่พบบ่อยในเด็กโต ป้องกันได้ด้วยการฉีดวัคซีน
2. การปฏิบัติในการป้องกันโรคมือ เท้าปาก ข้อใดเหมาะสมที่สุด
   ก. ล้างมือด้วยสบู่ทุกครั้ง ก่อน-หลัง การรับประทานอาหาร หลังขับถ่ายและการเล่นของเล่น

ข. พาเด็กไปในที่ชุมชนบ่อยๆ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน

ค. เด็กที่ป่วยเป็นโรคมือเท้าปาก สามารถไปโรงเรียนได้ตามปกติ

ง. ฉีดวัคซีนป้องกันโรคมือ เท้า ปาก

3. ข้อใดต่อไปนี้เป็นการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค

ก. การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ข. การให้วัคซีนเพื่อกระตุ้นร่างกายให้สร้างภูมิคุ้มกัน

ค. การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ง. การพักผ่อนให้เพียงพอ

4. น้องวินมีอาการถ่ายอุจจาระเหลว 3 ครั้ง ข้อใดกล่าวไม่ถูกต้องในดูแลเบื้องต้น

ก. จัดให้นอนในห้องแยก หรือแยกห่างจากเด็กอื่นอย่างน้อย 1 เมตร

ข. ให้โออาร์เอส 1/2 - 1 แก้ว แจ้งผู้ปกครองให้มารับกลับบ้านและควรหยุดเรียนจนกว่าจะหายเป็นปกติ

ค. แยกของเล่นและของใช้ต่างๆ จากเด็กอื่น

ง. ให้ยาหยุดถ่ายทันที

5. สาเหตุการเสียชีวิตอันดับหนึ่งของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ในประเทศไทยคือข้อใด

ก. การจมน้ำ ข. โรคมือ เท้า ปาก

ค. การบาดเจ็บ ง. โรคหวัด

6. อาหารรสใดที่เหมาะกับเด็กอายุ 6 เดือนขึ้นไป

ก. รสอร่อย ข. รสจัด

ค. รสมัน ง. รสธรรมชาติ

7. การขาดอาหารในเด็กมีผลอย่างไร

ก. ร่างกายแข็งแรง ตัวเตี้ย ข. สายตาสั้น ตาบอดสี

ค. ร่างกายแคระแกร็น ไม่เจริญเติบโต ง. เป็นเบาหวานและโรคหัวใจ

8. ข้อใดที่เป็นผลต่อร่างกาย ในการขาดธาตุไอโอดีนที่ถูกต้องที่สุด

ก. ความจำไม่ดี หัวโต แก้มป่อง ข. เติบโตช้า เฉื่อยชา สติปัญญาต่ำ

ค. โลหิตจาง เติบโตดี สมองช้า ง. ร่างกายอ่อนแอ ตัวเล็ก เฉื่อยชา

9. การจัดรายการอาหารข้อใดไม่ถูกต้อง

ก. จัดให้ครบห้าหมู่ ข. ควรให้มีหลายรสชาติในมื้อเดียวกัน

ค. ควรจัดอาหารซ้ำกันบ่อยครั้งในหนึ่งสัปดาห์ ง. ควรคำนึงถึงเพศ วัย อายุ และกิจกรรม

10. ข้อใดแสดงว่าเด็กเป็นผู้ที่มีภาวะโภชนาการที่ดี

ก. สุขภาพแข็งแรง ร่าเริงแจ่มใส ข. เลือกรับประทานอาหารที่ชอบ

ค. มีน้ำหนักตัวเพิ่มขึ้นตลอดเวลา ง. มีไขมันสะสมใต้ผิวหนัง

เฉลย 1. ง 2. ก 3. ข 4. ง 5. ค 6. ง 7. ค 8. ข 9. ค 10. ก

ชุดที่ 3

1. ข้อความต่อไปนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการบาดเจ็บในเด็ก ยกเว้นข้อใด

ก. ตัวเด็ก ข. สภาพสังคม

ค. สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว ง. การเมืองการปกครอง

2. ข้อใดกล่าวไม่ถูกต้องในการใช้ยาในเด็ก

ก. ควรใช้ยาตามความจำเป็นและควรได้รับคำแนะนำจากแพทย์

ข. ควรเลือกยาที่คุ้นเคยหรือใช้แล้วปลอดภัย เลี่ยงการใช้ยาชนิดใหม่โดยไม่จำเป็น

ค. ควรอ่านฉลากยาให้ถ้วนถี่ก่อนการใช้ยา ง. ให้ยาในปริมาณเท่าๆ กับที่ผู้ใหญ่ใช้

3. เป้าหมายของการส่งเสริมสุขภาพช่องปากคือ

ก. วางรากฐานพฤติกรรมสุขภาพที่ดีให้กับเด็ก ข. ฝึกการบริโภคที่เหมาะสม

ค. ประหยัดค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาฟัน ง. ไม่มีกลิ่นปาก

4. ข้อใดไม่ใช่บทบาทหน้าที่ของผู้เลี้ยงดูเด็กในการเสริมสร้างสุขนิสัยและสุขอนามัยให้แก่เด็ก

ก. ตรวจคัดกรองเด็กก่อนเข้าเรียน ข. ตรวจคัดกรองเด็กป่วย

ค. ฉีดพ่นยาฆ่าเชื้อ ง. จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค

5. ข้อต่อไปนี้เป็นวิธีป้องกันและลดการพร่กระจายเชื้อ ยกเว้นข้อใด

ก. เปิดหน้าต่างระบายให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก

ข. ทำความสะอาดพื้นและของเล่นด้วยน้ำยาทำความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ

ค. นำที่นอน ของเล่นและเครื่องใช้ตากแดด

ง. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่ทุกครั้งเมื่อใช้เสร็จ

6. ข้อควรปฏิบัติในการรับประทานอาหาร

ก. รับประทานมังสวิรัติดีที่สุด ข. รับประทานขนมทุกประเภทมากๆ

ค. รับประทานตามความชอบ ง. รับประทานอาหารให้ครบห้าหมู่

7. ในเด็กท้องเสีย ควรรับประทานอาหารประเภทใด

ก. ดื่มนมได้ปกติ ข. อาหารรสอ่อน

ค. ผัก ผลไม้ ง. เนื้อสัตว์

8. อาหารที่จัดเป็นแหล่งแคลเซียมของเด็กที่ดีที่สุดคือข้อใด

ก. เนื้อสัตว์ ข. ไข่

ค. นม ง. ธัญพืช

9. ทิศทางของการเจริญเติบโตคือข้อใด

ก. จากศีรษะไปสู่เท้า ข. จากปลายเท้าไปลำตัว

ค. จากปลายมือไปลำตัว ง. จากลำตัวไปศีรษะ

10. ข้อใดเป็นการช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาเด็กปฐมวัยไม่รับประทานผัก ผลไม้

ก. ให้เด็กมีส่วนร่วมในการปลูกพืชผักสวนครัวไว้สำหรับรับประทานเอง

ข. ให้เด็กรับประทานผัก ผลไม้ ให้หมดจานที่ตักมาให้

ค. ให้เด็กรับประทานผัก ผลไม้ ให้หมด แล้วจะให้รางวัลตอบแทน

ง. คะยั้นคะยอให้เด็กทาน ผัก ผลไม้ ตลอดเวลา

เฉลย 1. ง 2. ง 3. ก 4. ค 5. ง 6. ง 7. ข 8. ค 9. ก 10. ก

ชุดที่ 4

1. ข้อควรปฏิบัติในการรับประทานอาหาร

ก. รับประทานมังสวิรัติดีที่สุด ข. รับประทานขนมทุกประเภทมาก ๆ

ค. รับประทานตามความชอบ ง. รับประทานอาหารให้ครบห้าหมู่

2. ในเด็กท้องเสีย ควรรับประทานอาหารประเภทใด

ก. ดื่มนมได้ปกติ ข. อาหารรสอ่อน

ค. ผัก ผลไม้ ง. เนื้อสัตว์

3. อาหารที่จัดเป็นแหล่งแคลเซียมของเด็กที่ดีที่สุดคือข้อใด

ก. เนื้อสัตว์ ข. ไข่

ค. นม ง. ธัญพืช

4. การเสริมสร้างพฤติกรรมการกินที่เหมาะสมคือข้อใด

ก. ควรให้เด็กได้ร่วมโต๊ะกินข้าวกับทุกคนในบ้าน ข. ส่งเสริมให้เด็กรับประทานอาหารตลอดเวลา

ค. ช่วยตักอาหารป้อนให้เด็กสม่ำเสมอ ง. ให้รางวัลทุกครั้งที่เด็กรับประทานอาหารหมดจาน

5. สิ่งที่ควรฝึกเด็กควบคู่ไปกับการฝึกให้เด็กกินอาหารที่มีคุณค่าครบถ้วนคือข้อใด

ก. ฝึกให้เด็กกินอาหารเสริมทุกชนิด

ข. ฝึกให้เด็กกินอาหารให้ครบ 5 หมู่

ค. ฝึกให้เด็กมีสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร

ง. ฝึกให้เด็กรับประทานผักมากๆ

6. อาหารว่างสำหรับเด็กที่ควรหลีกเลี่ยงคือข้อใด

ก. ซาลาเปาทอด ข. ขนมจีบ

ค. ถั่วอบ ง. เผือกต้ม

7. เครื่องดื่มข้อใดที่ควรจัดให้เด็ก

ก. น้ำหวาน นมเปรี้ยว ข. น้ำเปล่า นมจืด

ค. นมจืด นมเปรี้ยว ง. นมสตรอเบอรี่ น้ำผลไม้

8. อาหารหลักห้าหมู่คือข้อใด

ก. หมู ไข่ นม ปลา ถั่ว ข. ไก่ ปลา ผักคะน้า เผือก มัน

ค. ปลา ถั่ว นม กล้วย น้ำ ง. ปลา น้ำมัน ฝรั่ง เผือก ผักคะน้า

9. การฝึกวิธีดื่ม กิน อาหารควรฝึกอย่างไร

ก. ฝึกตามสถานการณ์ ข. ฝึกตามผู้ใหญ่บอก

ค. ฝึกตามพัฒนาการ ง. ฝึกตามประสบการณ์ที่ได้รับ

10. หลักการเลือกอาหารสำหรับชีวิตประจำวันคือข้อใด

ก. เลือกอาหารที่มีส่วนประกอบจากโปรตีนเป็นส่วนใหญ่

ข. เลือกอาหารที่ประกอบด้วยอาหารหลายอย่าง

ค. เลือกอาหารที่สด สะอาด ตามฤดูกาล และถูกสุขอนามัย

ง. เลือกอาหารที่มีรสชาติตรงกับความชอบ

เฉลย 1. ง 2. ข 3. ค 4. ก 5. ค 6. ก 7. ข 8. ง 9. ค 10. ค

ชุดที่ 5

1. ข้อใดไม่ใช่บทบาทหน้าที่ของผู้เลี้ยงดูเด็กในการเสริมสร้างสุขนิสัยและสุขอนามัยให้แก่เด็ก

ก. ตรวจคัดกรองเด็กก่อนเข้าเรียน ข. ตรวจคัดกรองเด็กป่วย

ค. ฉีดพ่นยาฆ่าเชื้อ ง. จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค

2. ข้อต่อไปนี้เป็นวิธีป้องกันและลดการพร่กระจายเชื้อ ยกเว้นข้อใด

ก. เปิดหน้าต่างระบายให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก

ข. ทำความสะอาดพื้นและของเล่นด้วยน้ำยาทำความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ

ค. นำที่นอน ของเล่นและเครื่องใช้ตากแดด

ง. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่ทุกครั้งเมื่อใช้เสร็จ

3. สภาพการบริโภคไขมันของคนไทยส่วนใหญ่เป็นอย่างไร

ก. มากเกินไป ควรลด ข. น้อยมาก

ค. พอดีแล้ว ง. จำเป็นต้องบริโภคเพิ่ม

4. วิธีลวกผักที่ถูกต้องคือข้อใด

ก. ใช้ไฟแรง ใช้เวลาสั้น ข. ใช้ไฟแรง ตั้งไว้จนเปื่อย

ค. ใช้ไฟอ่อน ต้มให้เปื่อย ง. ใช้ไฟอ่อน ต้มจนผักสุก

5. โภชนาการมีผลต่อสมรรถภาพในการทำงานของร่างกายมนุษย์โดยเริ่มจากวัยใด

ก. ทารก ข. เด็กปฐมวัย

ค. วัยเรียน ง. วัยหนุ่มสาว

6. ลักษณะของแม่ครัวข้อใดที่สำคัญที่สุด

ก. ทำอาหารอร่อย ข. สุขภาพดี ไม่เป็นโรคติดต่อ

ค. มีอายุมากกว่า 35 ปี ง. จบการศึกษาด้านโภชนาการ

7. ในสถานรับเลี้ยงเด็กใครคือหัวใจสำคัญในการทำให้เด็กมีสุขภาพดี

ก. ผู้ดำเนินกิจการ ข. ครูพยาบาล

ค. ผู้เลี้ยงดูเด็ก ง. แม่ครัว

8. การติดตามการเจริญเติบโตของเด็ก โดยการชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง ควรทำอย่างไร

ก. ควรทำทุกวัน ข. ควรทำทุกหนึ่งเดือน

ค. ควรทำทุกหกเดือน ง. ควรทำทุกหนึ่งปี

9. การสร้างนิสัยการกินที่ดีให้แก่เด็ก สามารถช่วยเด็กด้านใด

ก. ช่วยให้เด็กปรุงอาหารตามรสชาติที่ชอบได้ ข. ช่วยให้เด็กสามารถกินอาหารได้ครบ 3 มื้อ

ค. ช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมการกินที่ดี ง. ช่วยให้เด็กเลือกกลุ่มอาหารตามความต้องการได้

10. การฝึกนิสัยการกินที่ดีให้แก่เด็กควรปฏิบัติอย่างไร

ก. ฝึกตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ข. ฝึกตามวัยและพัฒนาการ

ค. ฝึกเฉพาะเวลาไปทานอาหารนอกบ้าน ง. ฝึกอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

เฉลย 1. ค 2. ง 3. ก 4. ก 5. ก 6. ข 7. ง 8. ข 9. ค 10. ง

แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน

แบบประเมินความพึงพอใจต่อการเรียนวิชาการดูแลสุขภาพเด็กและโภชนาการเด็ก

กรุณาเลือกตอบตามระดับความพึงพอใจของท่าน ดังนี้

5 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด 4 หมายถึง พึงพอใจมาก

3 หมายถึง พึงพอใจ 2 หมายถึง พึงพอใจน้อย

1 หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

รายการประเมิน	5	4	3	2	1
1. ความพึงพอใจด้านเนื้อหาของหลักสูตร					
2. ความพึงพอใจด้านความเข้าใจในเนื้อหา					
3. ความพึงพอใจด้านการนำไปใช้					
4. ความพึงพอใจด้านการบรรยาย					
5. ความพึงพอใจด้านสื่อประกอบการบรรยาย					
6. ความพึงพอใจด้านเอกสารประกอบการอบรม					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. วิชาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (ภาคทฤษฎี จำนวน 8 ชั่วโมง ภาคปฏิบัติ จำนวน 9 ชั่วโมง)

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ (Learning Outcome)

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้ตามวัย

2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจแนวทางการจัดประสบการณ์ และสามารถเขียนแผนการจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็กปฐมวัย

3. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

4. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถผลิตสื่อ จัดกิจกรรมการเล่น และการเล่านิทานสำหรับเด็กปฐมวัย

ขอบข่ายเนื้อหาวิชา (Content) หรือองค์ความรู้รายวิชา

- **เรื่อง กิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามวัย**

การจัดกิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย จำเป็นต้องเข้าใจวิถีชีวิตในวัยเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 6 ปี ที่เป็นระยะเริ่มต้นของชีวิตที่ละเอียดอ่อนและมีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ หลายด้านเกิดขึ้นพร้อมๆ กันอย่างรวดเร็ว ตามลำดับขั้นของพัฒนาการของมนุษย์ ซึ่งเป็นช่วงเวลาสำคัญที่สุดของการสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตจิตใจของบุคคล เนื่องจากการรับรู้และเรียนรู้ของเด็กเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และซับซ้อนมากขึ้นตามวัยและวุฒิภาวะ เด็กจะสะสมประสบการณ์การเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวจากผู้เลี้ยงดูและสภาวะแวดล้อมในชีวิตประจำวันเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ระดับที่สูงขึ้นไปเรื่อยๆ ซึ่งพัฒนาการที่เกิดขึ้นกับบุคคลแต่ละคนนั้นอาจจะแตกต่างกันบ้างตามอิทธิพลของพันธุกรรมและประสบการณ์ที่ได้รับ แต่ทั้งนี้ บุคคลจะมีลักษณะของพัฒนาการที่เป็นไปตามกฎเกณฑ์พัฒนาการ ดังต่อไปนี้

1. พัฒนาการเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกัน พัฒนาการจะเกิดต่อเนื่องกันไปตั้งแต่จุดเริ่มต้นของชีวิตไปจนถึงวัยชรา โดยในแต่ละช่วงจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เช่น การพัฒนาอวัยวะต่างๆ ของเด็กทารกในครรภ์มารดา ซึ่งจะเริ่มมีการสร้างอวัยวะต่างๆ ขึ้นอย่างต่อเนื่อง และไม่มีการหยุดยั้ง จากหลักของพัฒนาการทำให้นักจิตวิทยาพัฒนาการส่วนใหญ่มีความเชื่อต่อไปอีกว่า ถ้าพัฒนาการระยะหนึ่งระยะใดบกพร่องจะส่งผลกระทบกระเทือนไปสู่พัฒนาการในระยะต่อๆ มาด้วย ซึ่งจะทำให้เกิดพัฒนาการที่เป็นปัญหา เช่น การขาดสารอาหารของเด็กทารกมีผลต่อพัฒนาการทางสติปัญญาและเด็กทารกคนนั้นเมื่อเติบโตขึ้น เป็นต้น

2. การพัฒนาจะมีทิศทางของพัฒนาการที่แน่นอน พัฒนาการจะดำเนินตามแนวจากส่วนบนสู่ส่วนล่าง และจากส่วนกลางออกไปสู่ส่วนข้าง ดังนี้

2.1 พัฒนาการเริ่มจากส่วนบนไปสู่ส่วนล่าง (cephalocaudal direction) หมายความว่า พัฒนาการของมนุษย์จะเริ่มจากส่วนบนลงมาส่วนล่าง ซึ่งจะสังเกตได้ว่าเด็กทารกจะพัฒนาอวัยวะส่วนบน เช่น อวัยวะบริเวณหน้า เช่น ตา ปาก ก่อนแล้วค่อยๆ พัฒนาอวัยวะตามลำตัว เช่น แขน แล้วจึงพัฒนาการลงมาที่ส่วนขา เป็นต้น

2.2 พัฒนาการเริ่มจากแกนกลางของลำตัว ไปสู่อวัยวะส่วนข้างที่ไกลออกไป (proximo distal direction) โดยพัฒนาการจะเริ่มจากแกนกลางตัว เช่น เด็กสามารถเคลื่อนลำตัวทั้งลำตัวก่อนจึงมีการใช้แขนในการหยิบจับสิ่งของ และค่อยๆ พัฒนาการใช้มือและการใช้นิ้วมือตามลำตัว

2.3 พัฒนาการของมนุษย์จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีแบบแผนและเป็นขั้นตอนไม่มีการข้ามขั้น เช่น ลักษณะพัฒนาการของเด็กทารก จะเริ่มจากการชันคอ การคว่ำ คืบ คลาน นั่ง ยืน เดิน และวิ่ง ซึ่งแสดงว่าการเปลี่ยนแปลงนี้มิได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่เป็นไปอย่างมีลำดับขั้น

2.4 อัตราพัฒนาการของเด็กแต่ละคนจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับองค์ประกอบใหญ่ๆ 2 ชนิด คือ พันธุกรรมและสภาพแวดล้อม ซึ่งองค์ประกอบทั้งสองทำให้พบว่าในเด็กบางคนมีการเจริญเติบโตเร็ว บางคนเติบโตช้า หรือพฤติกรรมบางอย่างอาจปรากฏเร็วในเด็กคนหนึ่งแต่ปรากฏช้าในเด็กอีกคนหนึ่ง เช่น พฤติกรรมของการพูดซึ่งจะพบได้ว่าเด็กบางคนสามารถพูดเปล่งเสียงอย่างถูกต้องได้เร็ว แต่บางคนพูดได้ช้า พัฒนาการของเด็กแต่ละคนจะมีอัตราพัฒนาการที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับพันธุกรรมที่ติดมากับเด็กคนนั้นและสภาพแวดล้อมรอบๆ ตัวเด็กผู้นั้นจะส่งเสริมหรือขาดการดูแลพัฒนาการของเด็กผู้นั้นแค่ไหน

2.5 ความก้าวหน้าของพัฒนาการคือ ความสามารถในการแยกแยะความสามารถต่างๆ ของอินทรีย์ (differentiation) โดยมีกระบวนการพัฒนาการจะเริ่มจากส่วนใหญ่ไปสู่ส่วนย่อยหรือจากพฤติรรมทั่วๆ ไป ไปสู่พฤติกรรมที่เฉพาะเจาะจง นั่นคือ เด็กทารกจะมีการเคลื่อนไหวทั้งตัวก่อนส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย และเมื่อเด็กทารกมีพัฒนาการที่ก้าวหน้ามากขึ้น ทารกจะใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกายได้มากขึ้นและมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เช่น สามารถใช้แขนมือหรือขาได้ดี พัฒนาการจะเริ่มจากส่วนใหญ่ไปหาส่วนย่อย พฤติกรรมก็เช่นกันที่จะเริ่มจากพฤติกรรมกว้าง ๆ โดยทั่วไปไปสู่พฤติกรรมที่เฉพาะเจาะจง เช่น พฤติกรรมการตอบสนองต่อใบหน้าของคนทุกคนเหมือนกัน เนื่องจากยังไม่สามารถแยกใบหน้ามนุษย์ได้ เช่น ทักทายยิ้มด้วย แต่เมื่อทารกอายุเกิน 6–7 เดือนขึ้นไป ทารกจะเริ่มมีพฤติกรรมตอบสนองเฉพาะเจาะจง เช่น การตอบสนองเฉพาะใบหน้าของผู้คุ้นเคย เป็นต้น

2.6 พัฒนาการจะมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งจะสามารถทำนายพัฒนาการของเด็กได้ ถ้าพัฒนาการด้านใดด้านหนึ่งบกพร่องจะนำไปสู่ความบกพร่องในด้านอื่นๆ ด้วย เช่น ถ้าหากพัฒนาการด้านร่างกายไม่ดีจะส่งผลต่อพัฒนาการด้านอื่น เช่น ด้านอารมณ์ โดยอาจทำให้บุคคลนั้นเป็นคนที่มีอารมณ์หงุดหงิด โมโหง่าย นอกจากนั้นยังเป็นผลต่อพัฒนาการทางสังคม และพัฒนาการทางด้านสติปัญญาต่อไปอีกด้วย สามารถทำนายพัฒนาการได้โดยดูในเด็กเล็กว่ามีพัฒนาการเป็นอย่างไร และโตขึ้นจะมีแนวโน้มเป็นอย่างไร เป็นต้น

2.7 พัฒนาการส่วนต่างๆ ที่เกิดขึ้นของร่างกายมีอัตราในการพัฒนาไม่เท่ากัน ร่างกายของคนเรานั้นแม้ว่าจะมีพัฒนาการหลายด้านเกิดขึ้นพร้อมๆ กันก็ตาม การพัฒนาส่วนต่างๆ ของร่างกายก็ยังมีอัตราไม่เท่ากัน เช่น เท้า มือ จมูก จะมีพัฒนาการเต็มที่เมื่อย่างเข้าสู่วัยรุ่น ขณะที่บางส่วนของใบหน้าและไหล่จะพัฒนาไปอย่างช้าๆ การคิดคำนึง การสร้างมโนภาพจะเจริญอย่างรวดเร็วในวัยเด็กตอนต้น หรือมือ เท้า ระบบย่อยอาหารจะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในวัยรุ่น

2.8 พัฒนาการของเด็กแต่ละวัยจะมีลักษณะเฉพาะ หมายความว่า เด็กแต่ละวัยย่อมมีลักษณะของพฤติกรรมแตกต่างกัน พฤติกรรมบางอย่างในวัยหนึ่งอาจไม่เป็นปัญหา แต่ถ้าพฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นในวัยอื่นก็อาจเป็นพฤติรรมที่เป็นปัญหา เช่น พฤติกรรมของการย้อนถามซ้ำแล้วซ้ำอีก พฤติกรรมนี้ถ้าเกิดในระยะเด็กปฐมวัยถือเป็นพฤติกรรมที่ปกติ แต่ถ้าพฤติกรรมนี้เกิดขึ้นในเด็กวัยรุ่นก็ถือว่าพฤติกรรมนี้เป็นปัญหา หรือพฤติกรรมของการกระโดดโลดเต้นบนเก้าอี้ ถ้าเกิดขึ้นในวัยเด็กถือว่าเป็นพฤติกรรมที่ปกติ แต่ถ้าเกิดขึ้นในวัยรุ่นก็ถือว่าเป็นปัญหา จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่า เด็กในแต่ละวัยจะมีพฤติกรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะวัยของวัยนั้นๆ การศึกษาในเรื่องนี้จะทำให้เข้าใจพฤติกรรมของเด็กได้ดียิ่งขึ้น

2.9 พัฒนาการของมนุษย์มีความแตกต่างกัน ถึงแม้ว่าแบบแผนของพัฒนาการมนุษย์จะมีความคล้ายคลึงกันและดำเนินรอยตามแบบแผนเดียวกันก็ตาม พัฒนาการของเด็กยังมีความแตกต่างกัน ทำให้เด็กทุกคนจะไม่พัฒนาไปถึงจุดเดียวกันเมื่อมีอายุเท่ากัน ทั้งนี้เพราะอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่เด็กได้รับ พัฒนาการของเด็กที่ต่างกันมักจะเป็นด้านร่างกาย สติปัญญา และบุคลิกภาพ นอกจากนี้ความแตกต่างด้านเพศและเชื้อชาติก็มีผลทำให้พัฒนาการด้านร่างกายและจิตใจของเด็กต่างกันอีกด้วย แต่ทั้งนี้ สิ่งแวดล้อมนั้นจะมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงลักษณะของบุคคลมากที่สุดในช่วงที่กำลังมีการเจริญเติบโต และจะมีผลกระทบน้อยที่สุดในช่วงที่ไม่ค่อยมีการเติบโต

จะเห็นว่าลักษณะพัฒนาการโดยทั่วไปของเด็กปฐมวัย มีการพัฒนาไปตามขั้นตอนที่แน่นอนและต่อเนื่องไปตลอดชีวิต แต่ละคนมีอัตราการพัฒนาที่แตกต่างกันไปตามองค์ประกอบของพัฒนาการ 2 ประการ คือ ประการแรก เกิดจากองค์ประกอบภายในร่างกาย (Internal Factors) ประกอบด้วยพันธุกรรม (Heredity) ที่เป็นตัวกำหนดการเจริญเติบโตและลักษณะของพัฒนาการทางร่างกายต่างๆ เช่น ผิว ลักษณะชนิดของเลือดและวุฒิภาวะ (Maturation) อันหมายถึง ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงภายในร่างกายอย่างมีรูปแบบ เช่น ขนาดรูปร่าง และความสามารถ ซึ่งจะเริ่มปรากฏขึ้นมาตั้งแต่จุดกำเนิดของชีวิตและต่อเนื่องกันมาตามลำดับ การมีวุฒิภาวะเป็นความสามารถตามวัย เพราะเมื่อถึงเวลาอันสมควรแล้วเด็กจะสามารถทำพฤติกรรมต่างๆ ได้อย่างแน่นอน เช่น เด็กจะคลาน เดิน วิ่งได้เองเมื่อถึงวัย อันเป็นผลมาจากวุฒิภาวะหรือความพร้อมของเด็กนั่นเอง และประการที่สอง ได้แก่ องค์ประกอบภายนอกร่างกาย (External Factors) คือ อิทธิพลที่มาจากการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นกระบวนการหลังคลอด การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดจากการเรียนรู้ลักษณะต่างๆ เช่น การสังเกต การปฏิสัมพันธ์ หรือการวางเงื่อนไข เป็นต้น

พัฒนาการเด็กตามวัย

พัฒนาการเป็นคุณลักษณะตามวัยหรือความสามารถตามวัยของเด็กที่เกิดขึ้นเป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเด็กแต่ละคนมีขั้นของพัฒนาการเหมือนกัน แต่อัตราการพัฒนามากน้อยแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดู และประสบการณ์ที่เด็กได้รับ ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กจำเป็นต้องทำความเข้าใจถึงคุณลักษณะตามวัยของเด็กปฐมวัยอายุ 3 – 5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ขณะเดียวกันจะต้องสังเกตเด็กแต่ละคนเพราะเด็กมีความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลไปช่วยพัฒนาเด็กให้เต็มตามความสามารถและศักยภาพ หรือช่วยเหลือเด็กได้ทันท่วงที ในกรณีที่พัฒนาการของเด็กไม่เป็นไปตามวัย ผู้เลี้ยงดูเด็กจำเป็นต้องหาจุดบกพร่องและรีบแก้ไขโดยการจัดกิจกรรมพัฒนาตรงกันข้ามถ้าเด็กมีพัฒนาการสูงกว่าวัย ผู้เลี้ยงดูเด็กควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการเต็มตามศักยภาพ

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามวัยและการออกแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามวัย

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัย 0-3 ปี กระบวนการพัฒนาการของเด็ก มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับพัฒนาการของสมอง พบว่าสมองจะมีการพัฒนาอย่างมากตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา โดยมีการแบ่งตัวของเซลล์ประสาทและมีการส่งปลายประสาทเชื่อมโยงระหว่างเซลล์เหล่านั้น เมื่อแรกเกิด เด็กจะมีพัฒนาการในระดับที่สามารถรับรู้เรียนรู้ และดำรงชีวิตอยู่โดยมีการช่วยเหลือจากผู้เลี้ยงดู ในช่วงเวลานั้นสมองของเด็กจะต้องพัฒนาต่อไปโดยมีสิ่งสนับสนุนคือได้รับอาหารที่เหมาะสม เช่นได้รับการเลี้ยงดูด้วยนมแม่ร่วมกับการเลี้ยงดูในบรรยากาศที่มีการส่งเสริมพัฒนาการให้กับเด็ก ช่วงเวลาที่สมองมีการพัฒนาเร็วมากคือช่วง 3 ปีแรกของชีวิต หลังจากนั้นเซลล์สมอง

จะมีการพัฒนาลดลงหลังเด็กอายุ 5 ปี แต่จะมีการพัฒนาของการเชื่อมโยงระหว่างเซลล์สมองต่อไปอีก ทั้งนี้ สมองของเด็กจะมีขนาดเท่ากับสมองของผู้ใหญ่เมื่อเด็กอายุประมาณ 12-15 ปี จึงเป็นความจำเป็นที่ควรส่งเสริมพัฒนาการโดยเฉพาะในเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี

แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการตามวัยตั้งแต่แรกเกิดถึง 3 ปี มีดังต่อไปนี้

ทารกแรกเกิด หมั่นให้ความสนใจเมื่อเด็กร้องและอุ้มเด็กไว้ เพื่อให้เกิดความอบอุ่นและเชื่อมั่น มองสบตาเด็กเมื่อเด็กอยู่ในระยะตื่นสงบ พยายามยิ้ม ทำสีหน้า แลบลิ้น ทำปากจู๋ พูดคุย ร้องเพลงระหว่างให้ลูกดูดนมแม่ เปลี่ยนผ้าอ้อม อาบน้ำ แสดงความดีใจและชมเชยเมื่อเด็กมีการตอบสนองต่อการกระตุ้นต่างๆ เช่น การเลียนแบบทำสีหน้า วาดรูปหน้าคนง่ายๆ หรือ นำตุ๊กตาสัตว์ มาให้ดู โดยถือห่างจากตาเด็ก 8-12 นิ้ว ต้องรอเวลาที่เหมาะสมในการเล่น หรือกระตุ้นเด็ก

ทารกแรกเกิดถึง 4 สัปดาห์ อุ้มเด็กหันหน้าเข้าหา (face to face) ตามองตา อุ้มท่าพาดบ่า โดยมีคนมาคุยกับเด็ก เวลาร้องอุ้มทันที ลูบไล้สัมผัส โอบอุ้มเด็กบ่อยๆ ไม่ต้องกลัวว่าเด็กจะติดมือ หาของสีสดใส ให้มองดู พูดบอกเวลาทำอะไรกับตัวเขา ใส่นิ้วในอุ้งมือเด็กให้เด็กกำ

เด็กวัย 4-8 สัปดาห์ อุ้มเด็กบ่อยๆ พูดคุยลูบไล้ตัวเด็กบ่อยๆ จับเด็กนั่งหลังพิงอก อุ้มให้ดูสิ่งต่างๆรอบตัว ให้เด็กนอนคว่ำบ้าง หงายบ้าง ส่งเสียงเรียกเด็ก หรือเขย่าของเขย่าให้เด็กมองหาที่มาของเสียง แขวนโมบายล์ให้เด็กหัดคว้าจับ ร้องเพลง พูดคุย บอกกับเด็กเวลาจะทำอะไรกับเขา

เด็ก 8-12 สัปดาห์ ให้เด็กนอนคว่ำให้หัดยกศีรษะ ให้เด็กคว้าจับสิ่งของ และให้เล่นของเขย่าที่มีเสียงดัง พูดคุยเล่นหัวเราะ ทำท่าทางต่างๆ ให้เด็กเล่นด้วย ให้เด็กเล่นมือ ดูดนิ้ว รับรู้ความต้องการเมื่อเด็กส่งสัญญาณบอก เช่น การร้องเพื่อให้อุ้ม ร้องเมื่อหิว เปียกแฉะ บอกให้เด็กรับรู้ว่าคนรอบข้างเขาเป็นใคร ขยับแขน ขา นวดสัมผัสให้เด็ก

เด็กวัย 12-16 สัปดาห์ ทำเช่นเดียวกับก่อนหน้านี้ และท่านอนหงายให้หัดตะแคงตัว ท่านอนคว่ำหัดยกหัวและอกให้พ้นพื้นโดยเอาแขนยัน ให้มองลูกปัดเล็กๆ ที่อยู่ตรงหน้า และพยายามเอื้อมจับ หัดเอามือทั้ง 2 ข้างมาประสานกัน พูดคุย ร้องเพลงเล่น ส่งเสียงโต้ตอบกับเด็ก

เด็กวัย 16 -20 สัปดาห์ ทำเช่นเดียวกับก่อนหน้านี้และชี้ชวนให้มองตามสิ่งของที่เคลื่อนไหว ให้เด็กจับโมบายล์ให้เคลื่อนไหวไปมา ให้เด็กลากของเล็กๆ ที่ผูกเชือกไว้เข้าหาตัว ให้เด็กหัดพลิกคว่ำหรือหงาย ร้องเพลง พูดคุย ทักทายเด็กด้วยชื่อของเขา หัดให้เด็กหยิบจับสิ่งของขนาดต่างๆ กัน

เด็กวัย 20-28 สัปดาห์ พูดคุยกับเด็กบ่อยๆ ให้เด็กเล่นกับกระจก ให้เด็กมองตามของตก เล่นหาของที่มีผ้าคลุมไว้บางส่วน ให้ถือของเล็กๆ ไว้ในมือ ข้างละ 1 ชิ้น หัดให้เปลี่ยนมือถือของ หัดให้เด็กพลิกคว่ำ-หงาย จับนั่งพิงเบาะให้นั่งโดยใช้มือยัน และหัดคืบไปหาสิ่งของที่วางล่อไว้ข้างหน้า

เด็กวัย 28-36 สัปดาห์ หัดให้เด็กนั่งเอง หัดคลานไปหาสิ่งของต่างๆ เล่นจ๊ะเอ๋ ตบแผละ หัดให้หยิบจับสิ่งของเล็กๆ ด้วยนิ้วโป้งและนิ้วชี้แล้วเอาเข้าปาก เล่นปาของลงพื้นให้เกิดเสียงดัง หัดให้เลียนเสียงสูงต่ำตามที่ผู้ใหญ่สอน เรียกชื่อเด็กบ่อยๆ เพื่อให้รู้จักชื่อตนเอง สอนให้รู้จักพ่อแม่ การพูดให้เด็กฟังต้องพูดช้าๆ ชัดเจน และบ่อยๆ โดยกระตุ้นให้เด็กมองปาก

เด็กวัย 36-44 สัปดาห์ สอนให้หยิบจับของด้วยนิ้วโป้งและนิ้วชี้บ่อยๆ จนคล่อง ให้เด็กหัดดื่มน้ำจากแก้ว หัดหยิบอาหารเข้าปาก รู้จักอวัยวะต่างๆ บนใบหน้า โดยทำท่าทางให้เด็กเลียนแบบ เช่น ทำปากจู๋ ทำตาหยี หัดให้ปล่อยของเมื่อขอและฝึกทำบ่อยๆ ให้โอกาสหยิบจับดินสอขีดเขียน หัดให้เดินเกาะเฟอร์นิเจอร์ และจูงเดิน

เด็กวัย 44-52 สัปดาห์ หัดตั้งไข่ ยืนทรงตัวและเดินเอง หัดหยิบจับสิ่งของ และเรื่องการช่วยตนเอง หัดกินอาหารด้วยตนเอง และกินอาหารร่วมโต๊ะกับผู้ใหญ่ หัดเรื่องการช่วยตนเองในเรื่องการแปรงฟัน ถอดเสื้อผ้า รู้จักคนในครอบครัว

เด็กวัย 1ปี-1½ ปี พาเดินเล่นบ่อยๆ หัดพูดเป็นคำๆ จากสิ่งต่างๆ แวดล้อมตัวเด็ก สอนให้ร้องเพลง เต้นตามจังหวะ เลียนแบบผู้อื่น หัดกินอาหารด้วยช้อน ดื่มน้ำจากแก้วน้ำ หัดถอดกางเกง และหัดใส่กางเกง สอนให้บอกเวลาอุจจาระ ปัสสาวะ สอนให้รู้จักอวัยวะในร่างกาย สอนให้ดูรูปจากหนังสือ สอนให้เด็กขีดเขียนด้วยดินสอ

เด็กวัย 1½ – 2 ปี ให้เล่นเตะบอล โยนบอล ให้หัดดูหนังสือและพลิกทีละหน้า ให้เข้าห้องน้ำ ถอดกางเกงเวลาอุจจาระ ปัสสาวะ ให้กินอาหารด้วยตนเองพูดคุยซักถามให้เด็กตอบ สอนให้รู้จักสีและจำนวน ให้หัดขีดเขียนรูปกากบาท และวงกลม ให้ต่อแท่งไม้

เด็กวัย 2-3 ปี ส่งเสริมกิจกรรมกลางแจ้ง การวิ่งเล่น การเข้ากลุ่มกับเด็กอื่น ฝึกหัดการขีดเขียน ฝึกหัดการช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน การฝึกหัดขับถ่าย ฝึกหัดให้ควบคุมตนเองเวลาโกรธ สอนให้รักการอ่านโดยมีคนทำเป็นตัวอย่าง มีหนังสือที่เหมาะสม และสอนให้รู้จักการแบ่งปัน

แนวทางส่งเสริมการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กวัย 3 – 6 ปี

1. จัดกิจกรรมที่ทำได้ง่าย ไม่ยุ่งยาก ให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการลงมือทำจริงอย่างหลากหลาย สามารถปรับและยืดหยุ่น ได้ตามความเหมาะสม

2. จัดพื้นที่ให้เหมาะสมกับการทำกิจกรรม มีความปลอดภัยต่อเด็ก และช่วยจัดหาอุปกรณ์ เช่น ดินสอ กระดาษ สีเทียน สีน้ำ ฯลฯ ให้เด็กเรียนรู้ผ่านการทำกิจวัตรประจำวัน เช่น เก็บที่นอน ล้างหน้า แปรงฟัน อาบน้ำ แต่งตัว ล้างมือ กินข้าว ฯลฯ อาจกำหนดช่วงเวลาให้เด็กทำ และทำต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งในช่วงแรกอาจคอยช่วยเหลือหรือทำกิจวัตรประจำวันพร้อมกันกับเด็ก เมื่อเด็กทำได้แล้วจึงให้เด็กลงมือทำเอง นอกจากนี้ควรเปิดโอกาสให้เด็กทำกิจกรรมที่เหมาะสมเท่าที่เด็กจะทำได้ ในการช่วยทำงานบ้าน งานครัว เช่น กวาดบ้าน เก็บของเข้าที่ ปอกผลไม้ ล้างผักง่ายๆ ฯลฯ งานสวน เช่น ปลูกผัก รดน้ำต้นไม้ เป็นต้น

3. ทำกิจกรรมร่วมกันกับเด็ก ควรเปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้จากสิ่งของและผู้คนที่อยู่รอบตัว และให้เด็กได้เล่นอิสระ อาจเป็นของเล่นหรือของใช้ที่ไม่เป็นอันตราย หาได้ง่ายจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว เช่น ของจริงตามธรรมชาติ (ใบไม้ ผลไม้ ก้อนหิน ฯลฯ) จากสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน (ช้อน จาน แก้วน้ำ ฯลฯ) รวมทั้งให้เด็กได้เล่นออกกำลังกลางแจ้งหรือในร่ม เล่นน้ำ เล่นทราย โดยมีผู้ดูแลอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ พ่อแม่ผู้ปกครองคือของเล่นที่ดีที่สุดสำหรับเด็ก อาจเล่นกับเด็กโดยใช้อวัยวะบางส่วนของร่างกาย (มือ แขน ขา หู ตา จมูก ผม ฯลฯ) นำมาประกอบการเล่นได้มากมาย เช่น อุ้ม โอบกอด ขี่หลัง ขี่คอ เล่นนิ้วมือ เป็นต้น

4. ชวนเด็กพูดคุยสม่ำเสมอ กระตุ้นด้วยคำถาม เล่าเรื่องราว หรือ ชักชวนเด็กอ่านจากสิ่งของรอบตัว เช่น ป้ายร้านค้า กล่องนม กล่องสบู่ ฯลฯ รวมทั้งการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง โดยเฉพาะหนังสือนิทานที่มีเนื้อหาที่เหมาะสมกับเด็ก หรือเล่าเรื่องราวจากแผ่นภาพ

5. ส่งเสริมให้เด็กทำกิจกรรมศิลปะ เช่น การระบายสีและวาดรูปอย่างอิสระ พับกระดาษ ปั้นแป้ง พิมพ์ภาพ ฯลฯ และกิจกรรมด้านดนตรี เช่น การฟังเพลง การร้องเพลง การพูดคำกลอน คำคล้องจอง การแสดงท่าทางประกอบตามจินตนาการ ฯลฯ

6. กรณีพ่อแม่ ผู้ปกครองมีความพร้อมให้เด็กเรียนรู้โดยใช้สื่อเทคโนโลยี ได้แก่ โทรทัศน์ สมาร์ทโฟน แท็บเล็ตและคอมพิวเตอร์ ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องทำความเข้าใจและปฏิบัติตามคำแนะนำในการใช้สื่อเทคโนโลยีกับเด็กวัย 3 –6 ปี ดังนี้

- ผู้เลี้ยงดูเด็กเป็นตัวอย่างที่ดีในการใช้สื่อเทคโนโลยีโดยให้เวลาอยู่กับเด็กอย่างเต็มที่ หากจำเป็นต้องใช้ควรเลือกใช้สื่อที่มีปฏิสัมพันธ์และเหมาะสมกับเด็ก และใช้เพื่อเป็นช่องทาง ในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เช่น ช่วยเด็กค้นหาข้อมูลที่เด็กสนใจ ค้นหาเพลงสำหรับเด็ก ค้นหาหนังสือนิทานอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

- ใช้สื่อเทคโนโลยีร่วมกับเด็ก ไม่ควรปล่อยให้เด็กใช้หรืออยู่กับหน้าจอตามลำพัง การพูดคุยและมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างดูโทรทัศน์ สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต และคอมพิวเตอร์ จะช่วยให้เด็กเข้าใจสิ่งที่ตนเองกำลังดูอยู่และเป็นโอกาสให้ผู้เลี้ยงดูเด็กได้ดูแลการใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมของเด็กด้วย

- ไม่ควรให้เด็กใช้สื่อเทคโนโลยีทุกประเภทนานเกิน 1 ชั่วโมงต่อวัน อาจกำหนดข้อตกลงในการใช้อุปกรณ์ดังกล่าว แล้วชักชวนเด็กทำกิจกรรมที่ได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องต่อตัวเด็ก เช่น การเล่น การทำกิจวัตรประจำวัน การช่วยทำงาน การอ่านหนังสือร่วมกัน การออกกำลังกาย การทำงานศิลปะและงานประดิษฐ์ เป็นต้น

- จัดมุมการวางสื่อเทคโนโลยี เช่น โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ ไว้ในส่วนที่ทุกคนเห็นได้ง่าย สะดวกในการใช้ร่วมกัน และในขณะที่เด็กใช้สื่อเทคโนโลยี ผู้เลี้ยงดูเด็กควรสังเกตการใช้สื่อของเด็กรวมทั้งให้คำแนะนำและความช่วยเหลือเมื่อเด็กต้องการ

จะเห็นว่าพัฒนาการทุกด้านของเด็กมีการเปลี่ยนไปเป็นขั้นตอนตามวัย และพัฒนาการแต่ละด้านจะสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เริ่มจากขั้นง่ายๆ ไปสู่ขั้นที่ยุ่งยากซับซ้อนขึ้นตามลำดับ ด้วยเหตุนี้เด็กต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอในทุกวัย ซึ่งผู้เกี่ยวข้องกับเด็กจำเป็นต้องทำความเข้าใจถึงพัฒนาการให้ถ่องแท้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

- **เรื่อง แนวทางการจัดประสบการณ์และการเขียนแผนการจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็ก**

แนวทางการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย เป็นการจัดให้เด็กได้เล่นในรูปแบบที่หลากหลาย สนองการเรียนรู้ตามธรรมชาติของเด็กเป็นรายบุคคล ทั้งนี้เพราะเด็กมีความแตกต่างระหว่างบุคคลและยังเป็นวัยที่อยากรู้อยากเห็น อยากทดลองค้นคว้าด้วยตนเอง ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องจัดกิจกรรมให้เด็กได้มีโอกาสเลือกปฏิบัติตามความต้องการ ความสนใจของเด็กเอง โดยจัดให้ครอบคลุมพัฒนาการเกี่ยวกับกล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก อารมณ์จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สังคมนิสัย การพัฒนาความคิดและภาษา การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ในรูปแบบของการบูรณาการผ่านการเล่น ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ที่มีความหมาย และจะเป็นฐานรากที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กให้ครอบทุกด้านต่อไป ซึ่งปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจ สังคมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ประกอบกับครอบครัวส่วนใหญ่มักเป็นครอบครัวเดี่ยว สถานรับเลี้ยงเด็กจึงเปรียบเสมือนบ้านหลังที่สองของเด็กที่จะต้องจัดการศึกษาเพื่ออบรมเลี้ยงดูและปูพื้นฐานการศึกษา ตลอดจนจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อเตรียมความพร้อม กระตุ้นให้เด็กมีพัฒนาการทุกๆ ด้านอย่างเต็มศักยภาพ

กิจกรรมประจำวันสำหรับเด็กปฐมวัย หมายถึง ประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดให้กับเด็กในแต่ละวัน เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์และการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้เพื่อตอบสนองความต้องการรอบด้านของเด็กอย่างเหมาะสม ทั้งในเรื่องของความเป็นอยู่ และส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

การจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็กปฐมวัยมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะช่วงปฐมวัยเป็นวัยที่มีความสำคัญในการพัฒนาเด็กทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา การจัดกิจกรรมประจำวันควรยึดหลักในการจัดกิจกรรมคือ ตัวเด็ก กิจกรรมที่จัดควรคำนึงถึงตัวเด็ก โดยจัดให้สอดคล้องกับพัฒนาการ ความต้องการ ความสนใจของเด็กที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. ระยะเวลาในการทำกิจกรรม เวลาที่จัดให้เด็กทำกิจกรรมต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับวัย ความต้องการและความสนใจของเด็กตามวัย กล่าวคือ อายุ 3 ขวบ มีความสนใจช่วงสั้นประมาณ 8 นาที อายุ 4 ขวบ มีความสนใจอยู่ได้ประมาณ 12 นาที และอายุ 5 ขวบ มีความสนใจอยู่ได้ประมาณ 15 นาที แต่อย่างไรก็ตามมิได้หมายความว่า ต้องจัดเวลาตายตัว ผู้เลี้ยงดูเด็กสามารถยืดหยุ่นได้ตามความสนใจของเด็ก

2. สมดุลระหว่างกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมในห้องเรียนและนอกห้องเรียน กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เด็กริเริ่มกับผู้เลี้ยงดูเด็กริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลัง หรือกิจกรรมสงบ ซึ่งควรจัดสลับกันเพื่อมิให้เด็กเหนื่อยมากเกินไป

3. ลักษณะของกิจกรรม การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ควรมีลักษณะคือ ถ้าเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกิน 20 นาที ถ้าเป็นกิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น เล่นตามมุม เล่นกลางแจ้งควรใช้เวลาไม่เกิน 40 – 60 นาที เป็นต้น

4. ขนาดของกลุ่มเด็กในการจัดกิจกรรมแต่ละวันควรมีอัตราส่วนระหว่างกิจกรรมรายบุคคลร้อยละ 75 กิจกรรมกลุ่มย่อยร้อยละ 15 และกิจกรรมกลุ่มใหญ่ร้อยละ 10

5. ตัวเด็ก กิจกรรมทุกกิจกรรมต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นเด็กเป็นสำคัญ ดังนั้น จึงควรจัดกิจกรรมหลายอย่าง หลายรูปแบบ ให้เด็กมีโอกาสเลือกตามความสนใจและให้เด็กมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม

6. สื่ออุปกรณ์ กิจกรรมสำหรับเด็กควรมีสื่อที่เป็นรูปธรรม เพื่อเด็กจะได้มีโอกาสสังเกต สัมผัส สำรวจ ค้นคว้า ทดลอง และเปิดโอกาสให้เด็กได้ปฏิสัมพันธ์กับสื่ออุปกรณ์เหล่านั้น หรือได้ปฏิสัมพันธ์กับบุคคล

7. การดำเนินการของผู้เลี้ยงดูเด็ก ควรคำนึงถึงรายละเอียดต่อไปนี้

7.1 เตรียมกิจกรรมให้อยู่ในลักษณะยืดหยุ่นได้

7.2 ควรจัดให้มีประสบการณ์หลายๆ อย่าง มีการจัดลำดับกิจกรรมสอดคล้องกับความสนใจของเด็ก

7.3 กิจกรรมในแต่ละวันเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม

7.4 กิจกรรมแต่ละวันควรให้โอกาสเด็กได้ทำงาน พักผ่อน เล่น และหาสาระบันเทิงไปพร้อมๆ กัน พึงระลึกว่า เด็กจะต้องได้รับการพัฒนาทุกด้าน

7.5 จัดอุปกรณ์หรือสื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงอย่างเพียงพอ หากไม่สามารถจัดให้เพียงพอได้ ควรหาวิธีหมุนเวียนสับเปลี่ยนกันเล่น

7.6 จัดห้องเรียนให้มีที่ว่างพอสำหรับเด็กได้เคลื่อนไหวอย่างอิสระและปลอดภัย

ขอบข่ายการจัดกิจกรรมประจำวัน

การจัดกิจกรรมให้กับเด็กปฐมวัยจะไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จะจัดในรูปของกิจกรรม โดยบูรณาการผ่านการเล่นเพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เกิดการเรียนรู้ อันจะช่วยพัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งขอบข่ายของการจัดกิจกรรมประจำวันมี ดังนี้

1. มุ่งพัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่น การพัฒนาเด็กโดยองค์รวม เป็นการพัฒนาเด็กเพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยพัฒนาจากการจัดกิจกรรมการเล่น

2. ยึดปรัชญาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย การจัดกิจกรรมประจำวันให้กับเด็กปฐมวัย ควรยึดปรัชญาในการจัดการศึกษาปฐมวัย ซึ่งในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 กำหนดว่าการศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กบนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพใต้บริบทสังคม วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

3. จัดให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก เด็กปฐมวัยจะมีพัฒนาการแตกต่างจากเด็กในระดับประถมศึกษาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ดังนั้นการจัดกิจกรรมให้กับเด็กควรปฏิบัติดังนี้

3.1 การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว และความคล่องแคล่วในการใช้อวัยวะต่างๆ จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้เล่นอย่างอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี

3.2 การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกมต่อภาพ ฝึกช่วยตนเองในการแต่งกาย หยิบจับช้อนส้อม ใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว เป็นต้น

3.3 การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีนิสัยที่ดีในตนเอง รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด เมตตากรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาท ปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทย และศาสนาที่นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่างๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาสเอื้ออำนวย

3.4 การพัฒนาสังคมนิสัย เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองได้ในกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงควรจัดกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น การรับประทานอาหาร การพักผ่อนนอนหลับ การขับถ่าย การทำความสะอาดร่างกาย การเล่น และการทำงานร่วมกับผู้อื่น การปฏิบัติตามกฎกติกา ข้อตกลงของส่วนรวม การเก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ เป็นต้น

3.5 การพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด สังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนา อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ทัศนศึกษา ประกอบอาหาร หรือจัดให้เด็กได้เล่นเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับวัยอย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำกิจกรรมทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

3.6 การพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้สึก ความนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงควรจัดกิจกรรมทางภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่าน และบุคลากรที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรมทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ

3.7 การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก และเห็นความสวยงามของสิ่งต่างๆ รอบตัว โดยใช้กิจกรรมศิลปะ การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการ การประดิษฐ์สื่อต่างๆ อย่างอิสระตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก เล่นบทบาทสมมติในมุมต่างๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้าง เล่นบล็อก เล่นแท่งไม้รูปทรงต่างๆ เป็นต้น

4. คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เด็กแต่ละคนจะมีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา การจัดกิจกรรมในลักษณะเดียวกันกับเด็กทุกคนย่อมไม่เป็นผลดี ดังนั้นจึงควร

4.1 ยอมรับว่าเด็กมีความแตกต่างกัน

4.2 จัดกิจกรรมที่จะให้โอกาสแก่เด็กได้พัฒนาความสามารถของตน โดยมุ่งเน้นกิจกรรมที่กระบวนการมากกว่าการจำเนื้อหาได้

4.3 จัดกิจกรรมให้เด็กได้ทำเป็นรายบุคคลให้มากที่สุด

4.4 การประเมินพัฒนาการจะประเมินเด็กเป็นรายบุคคล โดยการสังเกตพฤติกรรมระหว่างทำกิจกรรมแทนการวัดความรู้ความจำด้วยข้อสอบ

4.5 ส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้า ควรจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเด็ก ใช้เทคนิคพิเศษช่วยให้ความรักความเอาใจใส่ และให้คำชมเชยเมื่อเด็กพัฒนาขึ้น

5. จัดประสบการณ์ในรูปกิจกรรมที่บูรณาการ การจัดกิจกรรมในลักษณะการบูรณาการจะช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาครบทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

6. จัดกิจกรรมอย่างสมดุล การจัดกิจกรรมควรคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ ให้มีทั้งกิจกรรมที่สงบและเคลื่อนไหว กิจกรรมในห้องเรียนและกลางแจ้ง กิจกรรมรายบุคคล กลุ่มเล็ก และกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่มีทั้งเด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้เลี้ยงดูเด็กเป็นผู้ริเริ่ม

7. ปลูกฝังความเป็นไทยคือ การปลูกฝังความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ เช่น การทิ้งขยะให้ถูกที่ ไม่รังแกเพื่อน รังแกสัตว์ การมีกิริยาวาจา มารยาทแบบไทย การใช้ภาษาได้ดีตามวัย การแสดงความเคารพเมื่อได้ยินเสียงเพลงชาติ เพลงสรรเสริญพระบารมี การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การชื่นชมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1. การจัดกิจกรรมเอื้ออำนวยให้เกิดการสร้างความรู้ (Concept) จากความคิดพื้นฐานที่เชื่อว่า ในสมองของเด็กมิได้มีแต่ความว่างเปล่า แต่ทุกคนมีประสบการณ์เดิมของตนเอง เมื่อได้รับประสบการณ์ใหม่สมองจะพยายามปรับข้อมูลเดิมที่มีอยู่โดยการต่อเติมเข้าไปในกรณีที่ข้อมูลเดิมและข้อมูลใหม่ไม่มีความขัดแย้งกัน แต่ถ้าขัดแย้งกันก็จะปรับโครงสร้างของข้อมูลเดิม เพื่อให้สามารถรับข้อมูลใหม่ได้ ซึ่งอาจทำให้โครงสร้างของข้อมูลเดิมเปลี่ยนแปลงไป และถ้าเด็กได้มีโอกาสแสดงความรู้ที่สร้างได้นั้นออกมาด้วยคำพูดของตนเอง การสร้างความรู้นั้นก็จะสมบูรณ์ ดังนั้นถ้าผู้เลี้ยงดูเด็กสามารถออกแบบกิจกรรมให้เด็กได้ลงมือกระทำตามแนวความคิดนี้ เด็กก็จะสามารถสร้างความรู้ได้ พฤติกรรมที่ควรออกแบบในกิจกรรมการเรียนของเด็ก ดังนี้

1.1 ให้เด็กได้ทบทวนความรู้เดิม

1.2 ให้เด็กได้รับ /แสวงหา/รวบรวมข้อมูล/ประสบการณ์ต่างๆ

1.3 ให้เด็กได้ศึกษาข้อมูล ทำความเข้าใจ และสร้างความหมายข้อมูล/ประสบการณ์ต่างๆ โดยใช้กระบวนการคิดและกระบวนการอื่นๆ ที่จำเป็น

1.4 ให้เด็กได้สรุปจัดระเบียบ/โครงสร้างความรู้

1.5 ให้เด็กได้แสดงออกในสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ

2. การจัดกิจกรรมที่เอื้ออำนวยให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) คือ การจัดกิจกรรมให้เด็กได้กระทำสิ่งต่างๆ หรือกระทำบางสิ่งบางอย่างดังต่อไปนี้

2.1 ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ ได้แก่ การพูดอภิปรายกับเพื่อน กับผู้เลี้ยงดูเด็กหรือผู้เกี่ยวข้องกับการทำงาน ผู้ที่สามารถให้ข้อมูลบางอย่างที่เด็กต้องการได้

2.2 ให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น กำหนดให้เด็กสำรวจอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าในบริเวณสถานรับเลี้ยงเด็ก

2.3 ให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น กำหนดให้เด็กสังเกตการกินอาหารของสัตว์ หรือรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของต้นไม้ชนิดต่างๆ

2.4 ให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางด้านสื่อโสตทัศน์ วัสดุ และเทคโนโลยีต่างๆ ให้ใบความรู้ใบงาน หรือใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ในการเรียน

3. การจัดกิจกรรมที่เอื้ออำนวยให้เด็กได้เคลื่อนไหวร่างกาย (Physical Participation) คือ การจัดกิจกรรมให้เด็กมีโอกาสเคลื่อนไหวอวัยวะหรือกล้ามเนื้อต่างๆ เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความสนใจของเด็ก โดยกล้ามเนื้อที่เคลื่อนไหวอาจเป็นส่วนต่างๆ ดังนี้

3.1 กล้ามเนื้อมัดเล็ก เช่น ร้อยมาลัย พับกระดาษ วาดรูป ขีดเขียน ใช้เครื่องมือวิทยาศาสตร์

3.2 กล้ามเนื้อมัดใหญ่ เช่น กิจกรรมย้ายกลุ่ม ย้ายเก้าอี้ จัดโต๊ะ วิ่ง กระโดด

4. การจัดกิจกรรมที่เอื้ออำนวยให้เด็กได้ใช้กระบวนการ คือ การจัดกิจกรรมให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการกลุ่ม กระบวนการศึกษาด้วยตนเอง กระบวนการจัดการ กระบวนการแก้ปัญหาและตัดสินใจ กระบวนการทำงาน หรือกระบวนการอื่นๆ โดยผู้เลี้ยงดูเด็กจัดกิจกรรมสถานการณ์ หรือกำหนดให้เด็กหาข้อมูลหรือความรู้โดยใช้กระบวนการดังกล่าวเป็นเครื่องมือ โดยเฉพาะการใช้กระบวนการกลุ่มในการทำงาน ต้องแบ่งหน้าที่การทำงาน สมาชิกทุกคนต้องมีส่วนร่วมทำให้งานชิ้นนั้นสำเร็จ มิใช่ให้เด็กมานั่งรวมกลุ่มกันแต่ทำงานแบบต่างคนต่างทำ เพราะเด็กจะได้มีโอกาสรู้บทบาทของตนเองในการทำงานร่วมกับคนอื่น ตลอดจนรู้วิธีการจัดระบบระเบียบการทำงานในกลุ่มเพื่อให้งานกลุ่มบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายต่อไป เด็กจะสามารถใช้กระบวนการกลุ่มนี้ในการทำงานกับคนกลุ่มอื่นๆ ในสังคมที่เด็กเป็นสมาชิกอยู่ได้

5. การจัดกิจกรรมที่เอื้ออำนวยให้เกิดการประยุกต์ใช้ความรู้ (Application) คือ การจัดกิจกรรมให้เด็กมีโอกาสได้กระทำสิ่งต่างๆ คือ (1) ได้นำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ ที่หลากหลาย หรือ (2) ได้ฝึกฝนพฤติกรรมการเรียนรู้จนเกิดความชำนาญ โดยผู้เลี้ยงดูเด็กจัดสถานการณ์ แบบฝึกหัด หรือโจทย์ปัญหาให้เด็กได้ลงมือกระทำ เพื่อให้เกิดความมั่นใจและเป็นพื้นฐานในการที่จะนำเอาความรู้นั้นมาใช้เป็นประจำในชีวิตจริง

ความหมายของแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ หมายถึง การนำเนื้อหา สาระการเรียนรู้วิชา หรือกลุ่มประสบการณ์ที่จะต้องสอนตลอดภาคเรียน มาสร้างเป็นแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยกำหนดเนื้อหาสาระกิจกรรม

การเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน หรือให้สอดคล้องกับจุดเน้นของหลักสูตร สอดคล้องกับสภาพของเด็กและความพร้อมของสถานรับเลี้ยงเด็ก ตรงกับสภาพชีวิตจริงในท้องถิ่น

การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์

การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ระดับปฐมวัยให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตร ผู้เลี้ยงดูเด็กควรดำเนินตามขั้นตอน ต่อไปนี้

1. ศึกษาหลักสูตรศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยอย่างละเอียดจนเกิดความเข้าใจว่าจะพัฒนาเด็กอย่างไรเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้ นอกจากนี้ควรศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมเพื่อให้มีความเข้าใจยิ่งขึ้น เช่น คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย เป็นต้น

2. วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาความสัมพันธ์ของมาตรฐาน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ (จุดหมาย) ตัวบ่งชี้สภาพที่พึงประสงค์ของเด็ก 3-5 ปี ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของมาตรฐาน คุณลักษณะพึงประสงค์ของเด็ก 3-5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาสาระการเรียนรู้

3. วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ ผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาในส่วนที่เป็นสาระการเรียนรู้ซึ่งกำหนดไว้ 2 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นประสบการณ์สำคัญ และส่วนที่เป็นสาระที่ควรเรียนรู้โดยผู้เลี้ยงดูเด็กจะต้องวิเคราะห์และเลือกกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์

4. กำหนดรูปแบบการจัดประสบการณ์ เป็นขั้นตอนที่ผู้เลี้ยงดูเด็กกำหนดรูปแบบการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยซึ่งมีหลากหลาย รวมทั้งศึกษาแนวคิดจากนวัตกรรมที่ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องการใช้สอดแทรกลงในการจัดประสบการณ์ สำหรับรูปแบบที่นิยมใช้จัดประสบการณ์ในระดับปฐมวัย คือ หน่วยการจัดประสบการณ์ ผู้เลี้ยงดูเด็กสามารถกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์เป็นรายสัปดาห์ บางสัปดาห์อาจใช้หน่วยการจัดประสบการณ์ตามความสนใจของเด็ก โดยพิจารณาข้อมูลหลักสูตรสถานศึกษา ตัวเด็ก สภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ทั้งนี้สามารถยืดหยุ่นตามความเหมาะสม สำหรับการจัดประสบการณ์แบบหน่วยผู้เลี้ยงดูเด็กต้องกำหนดหัวเรื่องโดยใช้เป็นแกนกลางในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก การกำหนดหัวข้อเรื่องสามารถทำได้ 3 วิธีคือ

1) เด็กเป็นผู้กำหนดวิธีนี้ผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยจะเปิดโอกาสให้เด็กเป็นผู้กำหนดหัวเรื่องได้ตามความสนใจของเด็ก เช่น ขณะนี้เดินผ่านแปลงดอกไม้ เด็กๆ แสดงความสนใจผีเสื้อที่กำลังเกาะดอกไม้อยู่และต้องการที่จะเรียนรู้เรื่องผีเสื้อ ดังนั้น ผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยจึงนำเรื่องผีเสื้อมาเป็นหัวข้อเรื่องในการจัดทำหน่วยการจัดประสบการณ์

2) ผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยและเด็กร่วมกันกำหนด วิธีนี้เป็นวิธีที่กำหนดร่วมกันระหว่างผู้เลี้ยงดูเด็กกับเด็ก โดยผู้เลี้ยงดูเด็กกระตุ้นให้เด็กแสดงความคิดเห็นแล้วนำเรื่องที่สนใจมากำหนดเป็นหน่วยการจัดประสบการณ์ เช่น ผู้เลี้ยงดูเด็กอ่านนิทานเกี่ยวกับ “ช้าง” ให้เด็กฟังและมีการสนทนาอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องช้าง ในที่สุดผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยกับเด็กจึงตัดสินใจร่วมกันกำหนดเรื่อง “ช้าง” เป็นหน่วยการจัดประสบการณ์

3) ผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยเป็นผู้กำหนด วิธีนี้ผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยจะเป็นผู้วางแผนกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์และสาระการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยไว้ล่วงหน้า โดยพิจารณาจากโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษาที่จัดทำไว้ หน่วยการจัดประสบการณ์นี้สามารถปรับและยืดหยุ่นได้ตามความสนใจของเด็ก เช่น ผู้เลี้ยงดูเด็กกำหนด

หัวเรื่อง “ยุง” ไว้ล่วงหน้าแล้วแต่ประสบการณ์ว่าเด็กอยากรู้เรื่อง “ผีเสื้อ” ผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยสามารถยืดหยุ่นเปลี่ยนเรื่องมาเป็น “ผีเสื้อ” ได้และนำเรื่อง “ยุง” ไปจัดประสบการณ์ในโอกาสต่อไป

5. เขียนแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้เลี้ยงดูเด็กควรพิจารณาเขียนแผนการจัดประสบการณ์ที่ผู้เลี้ยงดูเด็กนำไปใช้ได้จริงและเกิดประโยชน์ต่อเด็กปฐมวัยที่ผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยรับผิดชอบทั้งนี้จะต้องสอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยคือ

1) นำหน่วยการจัดประสบการณ์มากำหนดรายละเอียดสาระการเรียนรู้ เมื่อได้หน่วยการจัดประสบการณ์แล้ว ผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยกำหนดรายละเอียดสาระการเรียนรู้ให้เข้ากับหัวเรื่อง หน่วยการจัดประสบการณ์ สาระการเรียนรู้ประกอบด้วยประสบการณ์สำคัญและสาระที่ควรเรียนรู้ ซึ่งสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรนั้น เป็นสาระที่ไม่ได้กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาให้ ทั้งนี้ เพื่อประสงค์ให้สามารถยืดหยุ่นได้โดยง่าย สะดวกต่อการปรับให้เหมาะสมกับความสนใจและสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก

2) สังเกตหรือระดมความคิดจากเด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็กอาจสนทนากับเด็กเพื่อได้ทราบว่าเด็กมีประสบการณ์เดิมใน หัวเรื่องนั้นมากน้อยเพียงใด เด็กอยากทราบอะไรเพิ่มเติม และผู้เลี้ยงดูเด็กควรตรวจสอบหลักสูตรเพื่อเพิ่มเติมสิ่งที่เด็กควรเรียนรู้ในหน่วยหรือหัวเรื่องนั้นๆ

องค์ประกอบของแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ มีดังนี้

1. ชื่อหน่วย ชื่อแผน วัน เดือน ปี และระยะเวลาในการจัดประสบการณ์กำหนดโดยสถานรับเลี้ยงเด็กหรือเขียนตามรูปแบบที่นิยมมีโดยทั่วไป

2. สาระสำคัญ เป็นการกำหนดกรอบแนวคิดในการจัดกิจกรรมที่ประสบการณ์การเรียนรู้ในช่วงกิจกรรมหลักนั้นๆ ว่าด้วยการจะพัฒนาและส่งเสริมให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อย่างไร

3. จุดประสงค์การเรียนรู้เป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการให้เด็กเกิดอะไรบ้าง

4. สาระการเรียนรู้แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ สาระที่ควรเรียนรู้และประสบการณ์สำคัญซึ่งทั้ง 2 ส่วนนี้ ได้วิเคราะห์และกำหนดไว้ในสาระการเรียนรู้รายปี ทั้งนี้ สาระที่ควรเรียนรู้สามารถเพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ได้ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของเด็ก ตลอดจนสถานการณ์ปัจจุบัน สำหรับประสบการณ์สำคัญจะต้องส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายอารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

5. กิจกรรมการเรียนรู้สามารถแบ่งออกได้หลายลักษณะ ซึ่งอาจจัดโดยใช้กิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม ซึ่งอาจเรียกชื่อกิจกรรมแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ในการจัดกิจกรรมประจำวันในแต่ละวันต้องให้ครอบคลุมทั้งการพัฒนาด้านกล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก อารมณ์ จิตใจ ปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม สังคม นิสัย การคิด ภาษา การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ หรือกิจกรรมประจำวัน อาจนำนวัตกรรมทางการศึกษาปฐมวัยมาใช้ให้สอดคล้องกับสภาพของสถานศึกษาสภาพแวดล้อม และธรรมชาติของเด็กปฐมวัย ตลอดจนวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา

6. สื่อและแหล่งการเรียนรู้ เป็นสื่อและแหล่งการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน และนอกสถานศึกษาเพื่อใช้ในการจัดประสบการณ์ในแต่ละแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

7. การวัดและประเมินพัฒนาการ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละแผนการจัดประสบการณ์จะต้องให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ ฉะนั้น การวัดและประเมินพัฒนาการจะต้องวัดและประเมินให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ทุกครั้ง เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินพัฒนาการ ควรเป็นเครื่องมือที่วัดเด็กปฐมวัยได้ตามสภาพจริง

8. บันทึกผลหลังจากการจัดประสบการณ์ การบันทึกผลหลังจากการจัดประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญมากเพราะสามารถตรวจสอบได้ว่า การจัดประสบการณ์ในแต่ละครั้งนั้นบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้มากน้อยเพียงใด ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียด 3 ส่วนคือ

1) ผลการจัดประสบการณ์

2) ปัญหาที่เกิดขึ้น

3) วิธีการแก้ไขเพื่อแก้ปัญหา/ข้อเสนอแนะ เพื่อให้การจัดประสบการณ์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

9. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้บริหาร เป็นการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ดำเนินกิจการ

- **เรื่อง การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้**

การจัดสภาพแวดล้อมสำหรับเด็กปฐมวัย หมายถึง การทำทุกสิ่งทุกอย่างที่สถานรับเลี้ยงเด็ก ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และความเจริญงอกงามของเด็ก แล้วส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของทุกคนโดยเฉพาะการเรียนรู้ของเด็ก ในที่นี้หมายรวมทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา

แนวคิดและความสำคัญของการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับเด็กปฐมวัย

สมองเป็นอวัยวะที่มีความจำเพาะตัวและเป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสิ่งแวดล้อมต่างๆ จนเกิดเป็นความแตกต่างและหลากหลายของสมองที่สั่งสมมาตลอดชั่วชีวิต การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีที่สุดเมื่อสมองเผชิญกับความเครียดและความรู้สึกผ่อนคลายในปริมาณที่สมดุลกัน คือ การตื่นตัวแบบผ่อนคลาย ถ้าผู้เลี้ยงดูเด็กจะนำไปปฏิบัติก็ต้องสร้างบรรยากาศของห้องเรียน ไม่ใช่ให้ปลอดภัยเพียงอย่างเดียว แต่ต้องทำเกิดประกายของความรู้สึกกระหายใคร่รู้ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมองกับสิ่งแวดล้อมทำให้ต้องตระหนักว่ายิ่งมีสภาพแวดล้อมที่สมบูรณ์เท่าใดก็จะทำให้สมองเกิดการเรียนรู้มากขึ้นเท่านั้น สภาพแวดล้อมที่สมบูรณ์จะส่งผลให้สมองมีการเชื่อมโยงของระบบประสาทเพิ่มขึ้นร้อยละ 25 ทั้งช่วงแรกและช่วงหลังของชีวิต ดังนั้น สภาพแวดล้อมของคนเราจึงต้องสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา เพื่อให้เกิดความหลากหลาย การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่นเดียวกันกับการหายใจ เพียงแต่การเรียนรู้ถูกยับยั้งหรือส่งเสริมด้วยปัจจัยบางอย่างได้ การเชื่อมโยงของระบบประสาทขึ้นอยู่กับปัจจัยของสิ่งแวดล้อม การควบคุมความเครียด โภชนาการ การออกกำลังกายและการผ่อนคลาย รวมทั้ง การบริหารสุขภาพในรูปแบบอื่นๆ จะต้องเป็นส่วนสำคัญที่ใช้ในการพิจารณาจึงความเหมาะกับการเรียนรู้ด้วย ทั้งนี้ เด็กปกติที่มีอายุเท่ากัน อาจมีอายุทางพัฒนาการของทักษะพื้นฐานแตกต่างกันได้ถึง 5 ปี

นอกจากนี้ การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ยังสำคัญต่อความรู้หรือสาระของสิ่งที่ต้องเรียนรู้ (Knowledge-Centered Environments) ซึ่งการจัดสภาพแวดล้อมที่คำนึงถึงสาระหรือเนื้อหาของความรู้แต่ละอย่างที่ต้องใช้วิธีการเรียนรู้ที่อาจแตกต่างกัน เป็นการให้ความสำคัญต่อเนื้อหาความรู้ในกระบวนการเรียนรู้ โดยพิจารณาว่าเนื้อหาความรู้ใดบ้างที่จะนำมาสอน จะทำให้เกิดการเรียนรู้ในเนื้อหานั้นได้อย่างไร จะสอนอย่างไร และทักษะความเชี่ยวชาญในความรู้ซึ่งจะเกิดขึ้นในกระบวนการเรียนรู้นั้นเป็นอย่างไร จะรู้ได้อย่างไรว่าการเรียนรู้ในเนื้อหานั้นบรรลุความต้องการแล้ว ทั้งนี้ เนื้อหาความรู้ไม่ใช่ผลสำเร็จที่สำคัญ แต่ความรู้ที่ก่อเกิดในตัวเด็ก ควรเป็นสิ่งที่ขยายขอบเขตการรับรู้ ความเข้าใจ ทัศนะการมองโลกและชีวิตเด็ก การจัดสภาพแวดล้อมเด็กปฐมวัยนั้น จึงควรจัดให้เด็กเกิดความรู้สึก 3 ประการ ได้แก่ รู้สึกเป็นมิตรและมีความเอื้ออาทร รู้สึกสุขกายสุขใจและปลอดภัย และรู้สึกอยากเรียนรู้ซึ่งการจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กเกิดความรู้สึกดังกล่าวนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงหลักการใหญ่ๆ 2 ประการ ดังนี้

1. หลักแห่งความพร้อม การจัดสภาพแวดล้อมของเด็กปฐมวัยต้องคำนึงถึงความพร้อมในด้านต่างๆ ได้แก่

1.1 ความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์ หมายถึง จัดสภาพแวดล้อมให้มีวัสดุ อุปกรณ์มากพอสำหรับการเล่นของเด็ก มีสภาพพร้อมใช้ มีความแข็งแรงทนทาน ขนาดเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก ที่สำคัญต้องส่งเสริมพัฒนาการเด็ก สอดคล้องกับความต้องการความสนใจของเด็ก และมีการจัดวางในที่ที่เหมาะสม

1.2 ความพร้อมด้านอาคารสถานที่ เช่น มีการจัดวางอาคารถูกต้องตามหลักการสร้างอาคาร มีห้องเรียน ห้องน้ำ สนามเด็กเล่น เพียงพอตามอัตราส่วนระหว่างเด็กกับเนื้อที่

1.3 ความพร้อมด้านบุคลากร ได้แก่ จำนวนบุคลากรที่ทำงานอยู่ในสถานรับเลี้ยงเด็กปฐมวัย ได้แก่ เด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็ก ผู้ปกครอง คนครัว คนขับรถ เป็นต้น การจัดสภาพแวดล้อมต้องคำนึงถึงความต้องการของบุคคลดังกล่าว โดยเฉพาะเด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็ก และผู้ปกครอง ซึ่งเป็นผู้ที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาเด็ก

2. หลักแห่งการเรียนรู้ หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสาทสัมผัสทั้งห้า เรียนจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมไปสู่นามธรรม ดังนั้น สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ต้องเป็นบรรยากาศที่มีความอบอุ่นเป็นมิตร มีความเป็นอิสระที่จะเคลื่อนไหวเพื่อปฏิบัติกิจกรรมทั้งเป็นรายกลุ่มและรายบุคคล เป็นต้น ทั้งนี้ หลักแห่งการเรียนรู้มักจะขึ้นอยู่กับปรัชญาของสถานรับเลี้ยงเด็ก ประกอบกับทฤษฎีการเรียนรู้และทฤษฎีพัฒนาการ

การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนสำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนนับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเด็ก ห้องเรียนเด็กปฐมวัยควรตอบสนองความต้องการตามธรรมชาติของเด็ก เพราะจะช่วยให้การเรียนรู้ของเด็กมีประสิทธิภาพขึ้น

การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนสำหรับเด็กปฐมวัย หมายถึง การจัดพื้นที่ บริเวณ วัสดุ อุปกรณ์ สถานการณ์ภายในห้องเรียน เพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการเล่นด้วยตัวเด็กเอง

การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนมีความสำคัญต่อเด็กปฐมวัยเป็นอันมากเพราะเป็นสถานที่แรกที่เด็กต้องมาอยู่ร่วมกับคนที่มีอายุรุ่นคราวเดียวกัน การออกจากบ้านมาสู่สังคมนอกบ้าน เด็กต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ สภาพแวดล้อมจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยให้เด็กปรับตัว โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมภายในที่จัดให้มีสภาพคล้ายคลึงกับบ้านจะช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่น มั่นคง ปลอดภัย ทั้งยังช่วยให้ประสบการณ์การเรียนรู้มีความหมาย ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมภายในให้มีลักษณะเหมือนศูนย์การเรียนจะช่วยให้เด็กมีประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายมากยิ่งขึ้น และหากมีการปรับเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์ในศูนย์อยู่เสมอ จะช่วยกระตุ้นความสนใจของเด็กในการเลือกทำกิจกรรมอย่างหลากหลาย

การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

1. เพื่อให้การพัฒนาเด็กบรรลุเป้าหมายทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

2. เพื่อฝึกให้เด็กมีความเป็นตัวของตัวเอง เนื่องจากเด็กมีอิสระที่จะเลือกกิจกรรมที่เขาต้องการ เด็กสามารถเปลี่ยนกิจกรรมหนึ่งไปสู่กิจกรรมหนึ่งได้โดยไม่ต้องขออนุญาตผู้เลี้ยงดูเด็ก

3. เพื่อให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่น มั่นใจ ปลอดภัยและมีความสุข ทั้งนี้ เนื่องจากการจัดสภาพแวดล้อมภายในเป็นการจัดให้มีสภาพแวดล้อมใกล้เคียงกับบ้านมากที่สุด ซึ่งจะทำให้เด็กไม่ต้องปรับตัวมากเกินไป

4. เพื่อส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

5. เพื่อให้เด็กชื่นชมในสิ่งที่พบเห็น มองโลกในแง่ดีและปรับตัวได้อย่างมีความสุข

6. เพื่อกระตุ้นชักจูงให้เด็กหันมาสนใจ และกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรม ตลอดจนอยากมาสถานรับเลี้ยงเด็กโดยไม่เบื่อหน่าย เนื่องจากมีบรรยากาศที่ดีต่อการทำกิจกรรมของเด็ก

การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนควรจัดให้เป็นที่เล่น ที่เรียนและพักผ่อนของเด็กได้ด้วย เพื่อให้เด็กมีประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและความต้องการของเด็ก มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดและแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง โดยผู้เลี้ยงดูเด็กจะต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่น่าสนใจอย่างหลากหลาย อาจวางไว้ในบริเวณซึ่งเด็กสามารถจะเลือกหยิบออกมาเล่น ศึกษาค้นคว้าหาประสบการณ์ได้เต็มที่ ซึ่งการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนควรคำนึงถึงเรื่องการจัดวางวัสดุ ควรจัดวัสดุ อุปกรณ์ สื่อ เครื่องเล่น ครุภัณฑ์ให้เหมาะสม สอดคล้องกับวัยและพัฒนาการ เพื่อให้เด็กสามารถใช้หรือทำกิจกรรมได้สะดวกด้วยตนเอง โดย วัสดุ อุปกรณ์ สื่อ เครื่องเล่น และครุภัณฑ์ที่จัดให้สำหรับเด็กปฐมวัยมีหลากหลาย เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ม้านั่ง กระดานขายของ บอร์ดติดตามผลงาน ตู้เก็บของ ที่แขวนถ้วย ที่แขวนผ้าเช็ดหน้า ที่เก็บเครื่องนอน ห้องน้ำ ห้องส้วม ที่ล้างมือ ประตู หน้าต่าง สื่อ เครื่องเล่น เป็นต้น ซึ่งวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องเล่น ครุภัณฑ์ ควรให้มีขนาดเหมาะสมกับเด็กปฐมวัย ส่วนการจัดพื้นที่ในห้องเรียนควรจัดให้เหมาะสม เลือกที่ตั้งครุภัณฑ์ อุปกรณ์ต่างๆ และมุมประสบการณ์โดยคำนึงถึงทิศทางลมเหมาะสม และแสงสว่างเพียงพอต่อการทำกิจกรรม มีแสงแดดส่องเหมาะสม ไม่รบกวนสายตาเด็กขณะปฏิบัติกิจกรรม สร้างบรรยากาศให้ร่มรื่น ทุกจุดของห้องควรให้มองเห็นได้รอบ จัดวางที่ตั้งครุภัณฑ์และอุปกรณ์ที่สะดวกต่อการปฏิบัติกิจกรรม มีบริเวณที่ตั้งอุปกรณ์ สื่อ เครื่องเล่น มีการตรวจสอบความเรียบร้อยและซ่อมแซมอย่างสม่ำเสมอ กำหนดขอบเขตของมุมประสบการณ์ให้เด็กรู้หน้าต่าง และครุภัณฑ์ไม่ควรทำด้วยกระจก ดูแลบริเวณทั่วไปให้ปลอดภัยจากสัตว์ แมลง พืช และสารเคมีที่เป็นพิษ และที่สำคัญควรจัดให้มีที่สำหรับการแสดงผลงานและการเก็บของด้วย การจัดให้มีที่แสดงผลงาน เสนอภาพเขียนหรืองานหัตกรรมให้น่าสนใจและสดชื่น ให้เด็กได้เห็นของแปลกๆ ที่ไม่เคยเห็น ส่งเสริมให้เด็กรู้จักเลือกสรรว่าจะทำอะไร จัดแสดงอะไร

การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนเด็กปฐมวัยควรแบ่งพื้นที่ในการประกอบกิจกรรมของเด็ก ดังนี้

1. พื้นที่อำนวยความสะดวกแก่เด็กและผู้เลี้ยงดูเด็ก ประกอบด้วยที่แสดงผลงานของเด็กอาจจัดเป็นแผ่นป้ายหรือที่แขวนผลงาน ที่เก็บแฟ้มผลงานของเด็กอาจจัดทำเป็นกล่องหรือจัดใส่แฟ้มรายบุคคล ที่เก็บเครื่องใช้ส่วนตัวของเด็กอาจทำเป็นช่องตามจำนวนเด็ก ที่เก็บเครื่องใช้ของผู้เลี้ยงดูเด็ก เช่น อุปกรณ์การสอน ของส่วนตัวผู้เลี้ยงดูเด็ก และป้ายนิเทศตามหน่วยการสอนหรือสิ่งที่เด็กสนใจ

2. พื้นที่ปฏิบัติกิจกรรมและการเคลื่อนไหวต้องกำหนดให้ชัดเจน ควรมีพื้นที่ที่เด็กสามารถจะทำงานได้ด้วยตนเอง และทำกิจกรรมด้วยกันในกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ เด็กสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระจากกิจกรรมหนึ่งไปยังอีกกิจกรรมหนึ่งโดยไม่รบกวนผู้อื่น

3. พื้นที่จัดมุมเล่นหรือมุมประสบการณ์ สามารถจัดได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสภาพห้องเรียน จัดแยกส่วนที่ใช้เสียงดังและเงียบออกจากกัน เช่น มุมบล็อกอยู่ห่างจากมุมหนังสือ มุมบทบาทสมมติอยู่ติดกับมุมบล็อก มุมวิทยาศาสตร์อยู่ใกล้มุมศิลปะ เป็นต้น ที่สำคัญจะต้องมีของเล่น วัสดุอุปกรณ์ในมุมเพียงพอต่อการเรียนรู้ของเด็ก การเล่นในมุมเล่นอย่างเสรีมักถูกกำหนดไว้ในตารางกิจกรรมประจำวัน เพื่อให้โอกาสเด็กได้เล่นอย่างเสรีประมาณวันละ 60 นาที การจัดมุมเล่นต่างๆ ผู้เลี้ยงดูเด็กควรคำนึงถึงพื้นที่ในห้องเรียนควรมีมุมเล่นอย่างน้อย 3–5 มุม ควรได้มีการผลัดเปลี่ยนสื่อของเล่นตามมุมบ้างตามความสนใจของเด็ก ควรจัดให้มีประสบการณ์ที่เด็กได้เรียนรู้ไปแล้วปรากฏอยู่ในมุมของเล่น เช่น เด็กเรียนรู้เรื่องผีเสื้อ ผู้เลี้ยงดูเด็กอาจจัดให้มีการเลี้ยงหนอน หรือมีผีเสื้อสตาฟใส่กล่องไว้

ให้เด็กดู ในมุมธรรมชาติศึกษาหรือมุมวิทยาศาสตร์ควรเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดมุมเล่น ทั้งนี้ เพื่อจูงใจให้เด็กรู้สึกเป็นเจ้าของ อยากเรียนรู้ อยากเข้าเล่น และควรเสริมสร้างวินัยให้กับเด็ก โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่าเมื่อเล่นเสร็จแล้วจะต้องจัดเก็บอุปกรณ์ทุกอย่างเข้าที่ให้เรียบร้อย

การจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนสำหรับเด็กปฐมวัย

สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนปฐมวัยมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็กให้มีพัฒนาการที่เหมาะสม แต่สภาพแวดล้อมภายนอกนั้นมีโอกาสเสี่ยงและท้าทายกว่าสภาพแวดล้อมภายใน ดังนั้น จึงต้องเน้นความสำคัญเรื่องของความปลอดภัยเป็นหลัก

ความหมายของการจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนสำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดสภาพแวดล้อมภายนอก หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมภายในอาณาบริเวณรอบๆ สถานศึกษารวมทั้งการจัดสนามเด็กเล่น ซึ่งต้องระวังรักษาความปลอดภัยภายในบริเวณสถานศึกษา และบริเวณรอบนอกสถานศึกษา การดูแลรักษาความสะอาด การปลูกต้นไม้ให้ความร่มรื่นรอบๆ บริเวณสถานศึกษา สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก

การจัดสภาพแวดล้อมภายนอกของสถานรับเลี้ยงเด็กปฐมวัย มีจุดมุ่งหมาย ดังต่อไปนี้

1. เพื่อช่วยให้เด็กได้เล่นเลียนแบบ ค้นคว้าด้วยตนเองโดยการลองผิดถูก ซึ่งช่วยเสริมสร้างความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ของเด็กให้พร้อมที่จะเรียนรู้ระดับต่อไป

2. เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการใช้ภาษา เพื่อให้เด็กมีความสุข สนุกสนานจากการเล่น ก่อให้เกิดการปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อสถานรับเลี้ยงเด็กและมีทัศนะคติที่ดีต่อการเรียนรู้

3. เพื่อสนองความต้องการตามธรรมชาติของเด็ก ด้วยการได้เคลื่อนไหวอิสระ เป็นการถ่ายทอดพลังงานเหลือใช้ของเด็ก

4. เพื่อส่งเสริมสุขนิสัยที่ดีแก่เด็ก จากการช่วยเหลือตนเองในการดูแลรักษาความสะอาดของร่างกาย การเข้าห้องน้ำห้องส้วม

สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนสำหรับเด็กปฐมวัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรก คือ ส่วนที่เป็นที่ร่ม หมายถึง บริเวณนอกห้องเรียน แต่อยู่ใต้ชายคา หรือบริเวณที่มีหลังคาสำหรับกันแดดกันฝน ได้แก่ ที่เล่นน้ำ บ่อทราย บล็อกกลวง มุมช่างไม้ เป็นต้น ส่วนที่ 2 คือ ส่วนที่เป็นกลางแจ้ง หมายถึง บริเวณนอกชายคาออกไป อาจมีร่มไม้บังแสงแดดบ้าง ได้แก่ เครื่องเล่นสนาม สนามหญ้า บ้านตุ๊กตา ธรรมชาติศึกษา เป็นต้น

สภาพแวดล้อมภายนอกเป็นบริเวณที่มีพื้นที่กว้างขวาง ดังนั้น การจัดต้องคำนึงถึงการใช้พื้นที่และจุดประสงค์ของการจัด เนื่องจากเด็กต้องการเคลื่อนไหวอย่างอิสระ ต้องการรู้และใคร่รู้สิ่งใหม่ๆ ซึ่งการที่เด็กได้มีบริเวณ มีพื้นที่ที่เด็กสามารถเคลื่อนไปได้รอบๆ จะทำให้เด็กมีความสุขมาก อีกทั้งสามารถพัฒนาทักษะใหม่ๆ ได้ด้วย การจัดสภาพแวดล้อมภายนอกจึงควรยึดแนวทางการจัด ดังต่อไปนี้

1. แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนส่วนที่เป็นในร่ม ได้แก่

1.1 ที่เล่นน้ำ เป็นสถานที่ที่จัดขึ้นเพื่อให้เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับน้ำ เช่น การเปลี่ยนแปลง รูปร่าง ทิศทางการไหลของน้ำ คุณสมบัติของน้ำโดยทั่วไปปริมาตรของน้ำ เป็นต้น อาจสร้างเป็นถังขึ้นมาโดยเฉพาะ หรือใช้อ่างน้ำวางบนโต๊ะที่มีความมั่นคง ให้ความสูงพอที่เด็กยืนเล่นได้สะดวก ผู้เลี้ยงดูเด็กควรจัดอุปกรณ์ประกอบการเล่นน้ำ เช่น กรวย

สำหรับตักน้ำ ภาชนะใส่น้ำ ถ้วยตวง หลอดกาแฟ เกล็ดสบู่ อุปกรณ์เหล่านี้ควรเป็นพลาสติกจะช่วยให้ปลอดภัย นอกจากนี้ควรมีเสื้อพลาสติกกันเปียกน้ำ

1.2 บ่อทราย บ่อทรายเป็นสถานที่ที่จะส่งเสริมให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ได้ดี อีกทั้งช่วยพัฒนากล้ามเนื้อมือ เนื่องจากทรายสามารถก่อเป็นรูปต่างๆ ได้ตามจินตนาการ ซึ่งเป็นสิ่งที่เด็กๆ ชอบเล่น อุปกรณ์บ่อทรายควรมีถังตักทราย พลั่ว พลาสติก พิมพ์รูปต่างๆ กิ่งไม้ ดอกไม้

1.3 บล็อกกลวง คือ บล็อกที่มีขนาดใหญ่กว่าบล็อกที่ใช้ในห้องเรียน อาจทำด้วยไม้ หรือกล่องเปล่าห่อกระดาษ หรือทำจากกระดาษแข็งก็ได้ เด็กจะนำไปใช้ในการก่อสร้าง การจัดบล็อกให้กับเด็ก ควรจัดบริเวณระเบียงหน้าห้อง แต่ต้องมีเนื้อที่มากพอต่อการก่อสร้างของเด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็กไม่จำเป็นต้องจัดให้เด็กเล่นทุกวันก็ได้ แต่ในบางครั้งเด็กอาจเล่นไม่เสร็จในเวลาที่กำหนด ซึ่งผู้เลี้ยงดูเด็กต้องให้โอกาสเด็กในการดำเนินการต่อในวันต่อไป ไม่สั่งรื้อถอนของเด็ก ให้เด็กเป็นผู้รื้อถอนเอง ผู้เลี้ยงดูเด็กคอยแนะนำการเก็บให้เป็นระเบียบ อุปกรณ์อาจเป็นบล็อกขนาดใหญ่ที่ทำด้วยไม้ หรือกล่องกระดาษ หรือแผ่นฟิวเจอร์บอร์ดก็ได้

1.4 มุมช่างไม้ คือ มุมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้เครื่องมือช่างในการพัฒนากล้ามเนื้อให้แข็งแรง ช่วยฝึกความสัมพันธ์ของตากับมือ ทั้งยังช่วยในการระบายอารมณ์ ผ่อนคลายความตึงเครียด ซึ่งเด็กจะชอบเล่นเลียนแบบ จัดโดยเตรียมโต๊ะที่มีขนาดสูงพอเหมาะที่เด็กจะยืนเล่นได้ และมีความกว้างพอที่จะวางอุปกรณ์ช่างไม้ หรือใช้ขอนไม้แทนก็ได้ ซึ่งในการเล่นผู้เลี้ยงดูเด็กต้องคอยแนะนำไม่ให้เด็กนำอุปกรณ์ไปทำร้ายเพื่อน อุปกรณ์ เช่น ค้อน ตะปู เลื่อยไม้เนื้ออ่อน สิ่ว กบไสไม้ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้เลี้ยงดูเด็กควรมีที่จัดเก็บเครื่องมือที่เหมาะสม ปลอดภัย โดยแขวนไว้บนผนัง หรือใส่กล่องเก็บอย่างมิดชิด และสามารถดูแลเครื่องมือโดยเรียงเครื่องมืออย่างเป็นระเบียบ

2. แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมภายนอกส่วนที่เป็นกลางแจ้ง

2.1 สนามหญ้า ควรมีเนื้อที่กว้างเพียงพอให้เด็กวิ่งเล่นและนั่งพักผ่อนได้ หญ้าควรเป็นชนิดนุ่ม ตัดให้เรียบ พื้นสนามควรหมั่นตรวจตราอยู่ตลอดอยู่เสมอเพื่อไม่ให้มีของแหลมคม

2.2 บ้านตุ๊กตา เป็นบ้านจำลองสำหรับให้เด็กเล่น จำลองแบบจากบ้านจริงๆ เด็กชอบเล่นเลียนแบบ หรือเล่นบทบาทสมมติในบริเวณนี้ การสร้างบ้านตุ๊กตาไม่ควรจะสร้างให้ห่างไกลกับสภาพแวดล้อมจริงมากนัก ในบางโอกาสจัดเป็นร้านขายของ หรือสถานที่ทำการต่างๆ มีการตกแต่งบริเวณให้ใกล้เคียงกับบ้านจริงๆ อุปกรณ์การสร้างบ้านจำลอง อาจสร้างจากเศษวัสดุประเภทสังกะสี ผ้าใบ แผ่นฟิวเจอร์บอร์ดก็ได้ และอุปกรณ์ประกอบการเล่น เช่น หม้อ เตา ชาม อ่าง เตารีด เครื่องครัว เครื่องซักผ้า ตุ๊กตา

2.3 แปลงดอกไม้ ต้นไม้ หรือพืชผักสวนครัว โดยให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดทำและบำรุงรักษาเอง ขนาดของแปลงควรกว้างประมาณ 2 ฟุต 6 นิ้ว ยาวประมาณ 8 ฟุต 6 นิ้ว ควรเป็นบริเวณที่มีแสงแดดดีตลอดวัน มีน้ำเพียงพอที่จะใช้รดน้ำ และควรมีรั้วเพื่อป้องกันการบุกรุกของสัตว์ หากมีพื้นที่น้อยอาจปลูกในกระบะหรือกระถางก็ได้ อุปกรณ์ที่ใช้ได้แก่ อุปกรณ์รดน้ำต้นไม้ เช่น กระบวยรดน้ำ ปุ๋ย พลั่วพลาสติก

2.4 เครื่องเล่นสนาม หมายถึง อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเล่นของเด็ก ซึ่งนำมาติดตั้งไว้กลางแจ้ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการด้านต่างๆ การเล่นเครื่องเล่นสนามเป็นการเล่นที่มีคุณค่ากับเด็ก เพราะช่วยสนองความต้องการตามธรรมชาติของเด็ก เช่น ได้เล่นออกกำลังกาย ได้ถ่ายทอดพลังงานเหลือใช้ ก่อให้เกิดความสนุกสนาน เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข เกิดการค้นพบและแก้ปัญหาด้วยตนเอง ช่วยให้เด็กได้พัฒนาทุกด้าน กล่าวคือ ด้านร่างกาย เด็กได้พัฒนากล้ามเนื้อ พัฒนาประสาทสัมผัสจากการเล่น ด้านสังคม เด็กได้เล่นร่วมกัน

ฝึกการผ่อนคลาย ฝึกการแบ่งปัน ฝึกระเบียบวินัยด้านอารมณ์และจิตใจ ได้สนุกสนานจากการเล่นอย่างอิสระ ด้านสติปัญญา เด็กได้เล่นแล้วค้นพบแก้ปัญหาด้วยตนเอง ได้ฝึกการใช้ภาษาจากการเล่นร่วมกับเพื่อน โดยคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นต้น ที่สำคัญเครื่องเล่นสนามช่วยกระตุ้นความสนใจให้เด็กอยากมาสถานรับเลี้ยงเด็ก เร้าใจให้อยากรู้อยากเห็น การเลือกเครื่องเล่นสนามให้เกิดประโยชน์สูงสุด ควรตระหนักถึงหลักการเลือกคือ มีสีสัน รูปแบบเร้าความสนใจให้เด็กอยากเล่น มีวิธีการเล่นง่ายๆ ไม่ยุ่งยากซับซ้อนมากเกินไป หาซื้อได้ง่ายด้วยราคาประหยัด หรืออาจทำขึ้นเองแต่ให้ประโยชน์คุ้มค่า เช่น เล่นได้หลายคน สนองวัตถุประสงค์หลายข้อ มีขนาดเหมาะสมกับวัยและสถานที่ที่จะติดตั้ง มีความมั่นคง ปลอดภัยไม่แตกสลายง่าย ทนแดดทนฝน ไม่ทำด้วยวัสดุที่เป็นพิษกับเด็ก ไม่ติดไฟง่าย ไม่แหลมคม เป็นต้น ซึ่งประเภทของเครื่องเล่นสนาม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เครื่องเล่นสนามประเภทสำเร็จรูป (Built Playing Materials) และเครื่องเล่นสนามประเภทเครื่องประกอบขึ้นมาเอง (Handcrafted Playing Materials) เช่น บันไดโค้ง ลักษณะเป็นบันไดทำด้วยโลหะ โค้งเป็นรูปวงกลม มีความยาวประมาณ 3–4 เมตร และ 10–20 เมตร และมีขั้นบันได 10–20 ขั้น ห่างกัน ขั้นละ 12–15 นิ้ว ใช้สำหรับการปีนป่ายและห้อยโหน ช่วยทำให้เด็กใช้กำลังแขนและขา เป็นการเล่นที่สนุกตื่นเต้น

การเล่นเครื่องเล่นสนาม ผู้เลี้ยงดูเด็กควรสำรวจเครื่องเล่นสนามให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยก่อนเล่น เพื่อป้องกันอันตราย หากชำรุดต้องไม่ให้เด็กเล่น และหาทางดำเนินการเพื่อซ่อมแซม สร้างข้อตกลงกับเด็กก่อนเล่นเครื่องเล่นทุกครั้งและควรปล่อยให้ไปเล่นอย่างมีระเบียบ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการฝึกระเบียบวินัยในตนเอง ปล่อยให้เด็กเล่นอย่างอิสระ โดยผู้เลี้ยงดูเด็กคอยดูแลให้เด็กอยู่ในสายตาตลอดเวลา และเข้าช่วยเหลือเด็กเมื่อเด็กต้องการ เมื่อเล่นเสร็จแล้ว ให้เด็กร่วมกันเก็บของเข้าที่และทำความสะอาดบริเวณให้เรียบร้อย ผู้เลี้ยงดูเด็กควรให้สัญญาณเตือนก่อนหมดเวลา 5-10 นาที เพื่อเด็กจะได้เตรียมตัวเตรียมใจในการหยุดเล่น ควรสนทนาซักถามกับเด็ก เมื่อเด็กเก็บของเข้าที่เรียบร้อยแล้วเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคการเล่นหรือความคิดรวบยอดในเรื่องๆ เช่น จำนวนเครื่องเล่น สีเครื่องเล่น หลังจากเล่นเสร็จแล้วให้เด็กทำความสะอาดร่างกายและพักผ่อน 5-10 นาที ก่อนทำกิจกรรมอื่น

แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้

การจัดแหล่งเรียนรู้ ควรให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของเด็กเอง ตามทฤษฎีการเรียนรู้จากชุมชน ดังนี้

1. การเรียนรู้โดยพื้นฐานเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม โดยทั่วไปเราจัดระบบการเรียนรู้ตามสภาพสังคมที่เราอยู่ ดังนั้น สถานรับเลี้ยงเด็กจึงเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเด็กที่อยู่ในชุมชนที่สถานรับเลี้ยงเด็กตั้งอยู่

2. ความรู้ต้องบูรณาการกับชีวิตในชุมชน ความรู้ที่แท้จริงต้องมีการบูรณาการทั้งการปฏิบัติ ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสังคมและรอบรู้ในชุมชนที่ตนอาศัย

3. กระบวนการเรียนรู้และการเป็นสมาชิกชุมชน เป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ชุมชนกำหนดสิ่งที่จะให้เราเรียนรู้ และสิ่งที่เราเรียนรู้ก็กลับคืนสู่ชุมชนด้วย

4. ความรู้และการปฏิบัติแยกจากกันไม่ได้ เป็นไปไม่ได้ที่เราจะรู้อะไรโดยไม่เคยลงมือทำ ในขณะที่เราทำอะไรได้เพราะเราได้เรียนรู้แล้ว

5. การมีส่วนร่วมในชุมชนเป็นการเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ การได้ร่วมลงมือปฏิบัติจริงในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน มีผลทั้งต่อการเรียนรู้ของเด็กเองและทำให้ชุมชนกลายเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้

ความหมายและความสำคัญของแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้หมายถึง สถานที่หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วยข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ที่สามารถนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เด็กได้พัฒนาตามธรรมชาติและประเต็มตามศักยภาพมีความรู้ สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญ ดังนี้

1. กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องหนึ่ง โดยอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อที่หลากหลาย

2. ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ให้ลึกซึ้งขึ้น โดยใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูล สะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูล

3. กระตุ้นให้มุ่งเน้นลงลึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งผลักดันให้เด็กแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพิ่มมากขึ้น สามารถสร้างผลผลิตในการเรียนให้มีคุณภาพสูงขึ้น

4. เสริมสร้างการเรียนรู้ จนเกิดทักษะในการแสวงหาข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ โดยอาศัยการสร้างความตระหนักเชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติ และความแตกต่างของข้อมูล

5. เสริมสร้างการพัฒนาทักษะการคิด เช่น การแก้ปัญหา การให้เหตุผล และการประเมินอย่างมีวิจารณญาณโดยอาศัยการวิจัยอิสระและการควบคุมข้อมูล

6. เปลี่ยนเจตคติของผู้เลี้ยงดูเด็กและเด็กที่มีต่อเนื้อหาวิชา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

7. พัฒนาทักษะพื้นฐานการวิจัยและความเชื่อมั่นในตนเองในการค้นหาข้อมูลโดยบูรณาการทักษะการใช้ห้องสมุด เข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร

8. เพิ่มสัมฤทธิ์ผลด้านวิชาการในด้านเนื้อหา เจตคติ และความสำคัญและมีการนำแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ประโยชน์และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็ก

ประเภทของแหล่งเรียนรู้

1. แหล่งการเรียนรู้ธรรมชาติ ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น ดิน หิน น้ำ สัตว์ พืช อากาศ หรือสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ

2. แหล่งการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น ได้แก่ แหล่งการเรียนรู้ที่องค์กรภาครัฐและเอกชน เช่น หอสมุดของท้องถิ่น และห้องสมุดเอกชน ทั้งที่อยู่ในและนอกสถานศึกษาขององค์กรเอกชนหรือของส่วนบุคคล สถาบันการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นในท้องถิ่น เช่น ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์ปลาน้ำจืด สวนสัตว์ สวนสมุนไพร สวนหิน สวนพฤกษศาสตร์และสวนรุกขชาติ ศูนย์วิทยาศาสตร์ แหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดี เป็นสถานที่อันมีร่องรอยความเป็นมาในอดีต เช่น ซากปรักหักพังของชุมชนเก่า วัดเก่า ภาพเขียน สีผนังถ้ำ เตาเผา เครื่องปั้น ดินเผา สถานที่ราชการให้ประชาชนได้สามารถเรียนรู้และเข้าใจในภารกิจต่างๆ สถานประกอบการของเอกชน สามารถให้ผู้ต้องการเรียนรู้เข้าไปเรียนรู้กิจกรรมต่างๆ ได้ สถานที่สาธารณะ เช่น สวนสาธารณะ อนุสาวรีย์ สนามกีฬา วนอุทยาน ป่า ชุมชน ค่ายลูกเสือแดนเคารพและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของแต่ละชุมชน

3. วัดวาอารามและสถานที่สำคัญทางศาสนา เช่น วัดของชุมชนชาวพุทธ โบสถ์ในชุมชนคริสต์ มัสยิดในชุมชนอิสลาม

4. ภูมิปัญญาและแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น มีแหล่งภูมิปัญญาที่เป็นบุคคลหรือที่เรียกกันว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านและมีสถานที่ที่เก็บรวบรวมผลผลิตหรือผลงานอันเกิดจากการกระทำของภูมิปัญญาบุคคล

5. กิจกรรมในวิถีชีวิตและตามประเพณีท้องถิ่น มีการละเล่นประเพณีวัฒนธรรมมากมายที่คนในแต่ละสังคมต้องเรียนรู้และถือปฏิบัติ เช่น ประเพณี 12 เดือน ประเพณีภาคอีสานตอนฮีต 12 ครอง 14 ซึ่งมีความรู้และการปฏิบัติแตกต่างกันไป

6. วัตถุเครื่องมือเครื่องใช้ในท้องถิ่น อันเป็นผลผลิตจากภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น

7. แหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน

8. แหล่งการเรียนรู้จากสื่อสารมวลชนและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ความเจริญก้าวหน้า ด้านการสื่อสารและโทรคมนาคม ในทุกด้านทุกท้องถิ่นสามารถมีสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสามารถจัดได้ทั้งในสถาบันการศึกษาและธุรกิจ

แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล

แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล หมายถึง บุคคลทั่วไปที่อยู่ในชุมชนซึ่งสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเด็กได้ ประกอบด้วย บุคคลทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาซึ่งมีความเชี่ยวชาญหลากหลายสาขาวิชา บางท่านอาจเป็นผู้มีทักษะความชำนาญในแต่ละสาขาวิชาชีพ บางท่านเป็นปราชญ์ชาวบ้าน บางท่านเป็นอดีตข้าราชการที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน บางท่านเป็นผู้นำทางศาสนาในท้องถิ่นและบุคลากรในสถานรับเลี้ยงเด็กเองก็มีทั้งความชำนาญ ความรู้หรืออาชีพเสริมรายได้ที่ทำอยู่ประจำ ไม่ว่าจะเป็นผู้ดำเนินกิจการ ผู้เลี้ยงดูเด็ก นักการภารโรง หรือบุคคลในชุมชน เช่น ชาวนา ชาวสวน ชาวไร่ ช่างฝีมือ พ่อค้า นักธุรกิจ พนักงานบริษัท ข้าราชการ ภิกษุสงฆ์ ศิลปิน นักกีฬา

- **เรื่อง สื่อ การเล่น และนิทานสำหรับเด็ก**

ความหมายของสื่อการเรียนรู้

สื่อ (medium, media) เป็นคำมาจากภาษาละตินว่า “medium” แปลว่า “ระหว่าง” (between) หมายถึงสิ่งใดก็ตามที่บรรจุข้อมูลสารสนเทศหรือเป็นตัวกลางให้ข้อมูลส่งผ่านจากผู้ส่งหรือแหล่งส่งไปยังผู้รับ เพื่อให้ผู้ส่งและผู้รับสามารถสื่อสารกันได้ตรงตามวัตถุประสงค์ ซึ่งในการศึกษา เมื่อผู้เลี้ยงดูเด็กนำสื่อมาใช้ประกอบการสอนจะเรียกว่า “สื่อการสอน” (instructional media) และเมื่อนำมาให้ผู้เรียนใช้จะเรียกว่า “สื่อการเรียน” (learning media) โดยเรียกรวมกันว่า “สื่อการเรียนการสอน” หรืออาจเรียกกันสั้นๆ ว่า “สื่อการสอน” หมายถึง สิ่งใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นสไลด์ วิทยุ โทรทัศน์ วีดีทัศน์ แผนภูมิ รูปภาพ ฯลฯ ซึ่งเป็นวัสดุอุปกรณ์ทางกายภาพที่นำมาใช้ในเทคโนโลยีการศึกษา เป็นสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับทำให้การสอนของผู้สอนส่งไปถึงผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนวางไว้ได้เป็นอย่างดี สื่อการเรียนการสอนจึงรวมไปถึง อุปกรณ์และเทคนิคหรือวิธีการต่างๆ ที่จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแบ่งออกได้หลายชนิดด้วยกัน เช่น สื่อที่เป็นวัสดุ ได้แก่ สื่อวัสดุเล็กๆ ทั้งหลาย เช่น กระดาษ กาว ตำรา แผนภูมิ รูปภาพ ฯลฯ สื่อที่เป็นเครื่องมือ หรืออุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องใช้ที่เป็นกลไกหรือเครื่องมือ เช่น เครื่องเทป เครื่องฉายสไลด์ การแสดงการละเล่น การเล่านิทาน หุ่นละคร การแสดงบทบาทสมมติ ฯลฯ ทั้งนี้รวมทั้งเทคนิคการจัดการเรียนรู้ต่างๆ ด้วยสื่อประเภทต่างๆ ซึ่งเป็นสื่อการสอนที่ผู้เลี้ยงดูเด็กทำขึ้นเอง ได้แก่ บัตรคำ บัตรภาพ บัตรภาพประกอบคำ แผ่นภาพ แผนภูมิ แผนที่ ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นสภาพแวดล้อม บุคคล และสถานที่ต่างๆ เช่น ห้องสมุด วิทยากร เป็นต้น

ความสำคัญของสื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้นับว่าเป็นสิ่งที่มีบทบาทอย่างมากในการเรียนการสอนนับแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากเป็นตัวกลางที่ช่วยให้การสื่อสารระหว่างผู้เลี้ยงดูเด็ก และเด็กดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เด็กมีความเข้าใจความหมายของเนื้อหาบทเรียนได้ตรงกับที่ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องการ ไม่ว่าสื่อนั้นจะเป็นสื่อในรูปแบบใดก็ตาม ล้วนแต่เป็นทรัพยากรที่สามารถอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น ในการใช้สื่อการสอนนั้น ผู้เลี้ยงดูเด็กจำเป็นต้องศึกษาถึงลักษณะเฉพาะและคุณสมบัติของสื่อแต่ละชนิดเพื่อเลือกสื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์การสอนและสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็ก โดยต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบในการใช้สื่อด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการการเรียนการสอนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การใช้สื่อการเรียนรู้ สามารถทำได้โดยการจัดการอบรม สาธิต แนะนำวิธีใช้ โดยผู้เลี้ยงดูเด็กจะต้องให้ความสนใจ เอาใจใส่ติดตามความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสื่อการสอนต่างๆ ที่ผลิตขึ้นใหม่อยู่เสมอ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เลี้ยงดูเด็ก จัดบรรยาย สาธิต หรือจัดทำเอกสารแสดงวิธีผลิต วิธีการใช้พร้อมภาพประกอบแจก จะเป็นการขยายความรู้ให้กว้างขวางและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น

สื่อการเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นวัสดุ อุปกรณ์ เทคโนโลยีสารสนเทศหรือเทคนิคการสอนของผู้เลี้ยงดูเด็กเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กทำให้เด็กเข้าใจสิ่งที่เรียนมากยิ่งขึ้น สามารถถ่ายโยงความคิดความเข้าใจจากการได้รับรู้ทางตา ได้สัมผัสจับต้องด้วยตนเอง การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและผู้เลี้ยงดูเด็ก อย่างไรก็ตามสื่อการเรียนรู้จะมีประโยชน์และมีประสิทธิภาพมากขึ้นเพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับสื่อการเรียนรู้นั้นถูกนำมาใช้อย่างมีความหมายตรงตามจุดประสงค์และความต้องการของเด็ก เด็กจะถ่ายโยงความรู้จากสื่อต่างๆ ไปสู่สัญลักษณ์ที่มีความหมายสำหรับเด็ก สื่อการสอนช่วยสนับสนุนพัฒนาการทางด้านร่างกาย สังคม จิตใจ และปัญญาให้กับเด็ก ไม่ว่าจะเป็นสื่อประเภทวัสดุอุปกรณ์หรือการเล่นก็ตาม ล้วนทำให้เด็กได้พัฒนาทักษะกลไกของร่างกาย ได้แสดงออกและได้สร้างสรรค์ตามจินตนาการ ซึ่งทำให้เด็กสามารถสร้างองค์ความรู้ผ่านทางกิจกรรมที่ได้ลงมือกระทำนั้น

คุณค่าของการใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีต่อเด็ก

คุณค่าหรือประโยชน์ของการใช้สื่อการเรียนรู้ในการนำมาจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กปฐมวัยมีอยู่มากมาย แต่การที่จะทำให้สื่อการเรียนรู้เกิดประโยชน์สูงสุดหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจของผู้นำสื่อไปใช้และเทคนิคการนำสื่อมาใช้เป็นสำคัญ คุณค่าของการใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีต่อเด็กมีดังนี้

1. ช่วยให้มีคุณภาพการเรียนรู้ที่ดีขึ้น เพราะตรงกับความจริงและมีความหมายชัดเจน
2. เรียนรู้ได้มากขึ้นในเวลาที่กำหนด
3. เด็กจำ และประทับใจไม่ลืมง่าย
4. ช่วยให้เด็กสนใจ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้
5. ส่งเสริมการคิดและแก้ปัญหาในกระบวนการเรียนรู้
6. สามารถเรียนรู้ในสิ่งที่เรียนได้สะดวก
7. ทำสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม

จากคุณค่าของการใช้สื่อการเรียนรู้ดังกล่าว สอดคล้องกับพัฒนาการการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้คณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัยคือ เด็กปฐมวัยมีการเรียนรู้จากรูปธรรมไปสู่นามธรรม ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ความคิดรวบยอดทางคณิตศาสตร์ได้ดีขึ้น ผู้เลี้ยงดูเด็กที่ประสบผลสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ เด็กสามารถเข้าใจในบทเรียน

ได้ดีขึ้น และผู้เลี้ยงดูเด็กสามารถสอนความรู้ ความคิดรวบยอดได้ง่ายขั้น ช่วยให้เด็กกระตือรือร้น สนุกสนาน มีความสนใจการเรียน เพราะเด็กได้เห็นตัวอย่างที่ชัดเจน ได้รับประสบการณ์ตรงจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ ช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์หลายๆ ด้าน

สื่อเป็นเครื่องมือที่จะช่วยถ่ายทอด นำความรู้ประสบการณ์ด้านการเรียนรู้สู่เด็ก ทำให้เด็กรู้ตามจุดประสงค์ที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อ เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดเรื่องราวเนื้อหาจากผู้ส่งไปยังผู้รับในการเรียนการสอน สื่อเป็นตัวกลางนำความรู้จากผู้เลี้ยงดูเด็กสู่เด็ก ทำให้เด็กเกิดจากการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่วางไว้ ช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง ทำให้สิ่งที่เป็นนามธรรมเข้าใจยากกลายเป็นรูปธรรมที่เด็กเข้าใจง่าย เรียนรู้ได้ง่าย รวดเร็ว เพลิดเพลิน เกิดการเรียนรู้และค้นพบตนเอง สื่อประกอบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

ประเภทของสื่อการเรียนรู้

ในการเรียนการสอน โดยทั่วไปจะมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ ผู้เลี้ยงดูเด็ก เด็ก และสื่อการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนที่ใช้กันมาก คือ ภาษาพูด และภาษาเขียน ต่อมาได้มีการพัฒนาขึ้นมาเรื่อยๆ ในปัจจุบันจะพบว่า มีสื่อการเรียนการสอนมากมายหลายชนิด เพราะถือว่า สื่อการเรียนการสอน คือ มือที่สามของผู้เลี้ยงดูเด็ก ช่วยให้ผู้เลี้ยงดูเด็กสอนได้สนุก และมีประสิทธิภาพ ดังนั้น บทบาทของสื่อการเรียนการสอนในบทเรียนก็คือ เป็นตัวกลาง ตัวช่วยในการให้ข้อมูลความรู้หรือสิ่งบอกกล่าวแก่เด็ก แต่การใช้สื่อการเรียนการสอนให้ได้ผลนั้นต้องตรงกับจุดประสงค์เนื้อหา และกิจกรรมของบทเรียน อีกทั้งยังต้องใช้อย่างประหยัด และคุ้มค่าอีกด้วย สื่อการเรียนรู้มีความสำคัญ เนื่องจากเด็กปฐมวัยเรียนรู้ได้ดีจากการลงมือกระทำการสัมผัสจับต้องด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 เด็กจะถ่ายทอดความรู้ที่ได้จากประสบการณ์สู่การเรียนรู้ความคิดรวบยอด สื่อการเรียนรู้จะทำหน้าที่เป็นตัวกลางและสิ่งเร้าที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงความรู้ที่ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องการให้เด็กได้เรียนรู้ ซึ่งการจัดประเภทของสื่อการเรียนรู้นั้น แบ่งได้ตามจุดประสงค์การใช้สื่อ และตามลักษณะของสื่อได้ ดังนี้

จุดประสงค์ของการใช้สื่อการเรียนรู้

1. สื่อส่งเสริมพัฒนาการเฉพาะด้าน ได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้เป็นสื่อเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยจัดจำแนกเป็นชุด เช่น อุปกรณ์ส่งเสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่ได้แก่ ชิงช้า ไม้ลื่น ลูกบอล ส่วนสื่อที่ใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อเล็ก ได้แก่ ลูกปัด ตัวต่อ ไม้บล็อก เป็นต้น

2. สื่อประกอบการเรียนรู้ เป็นสื่อที่ผู้เลี้ยงดูเด็กจัดหาหรือพัฒนาขึ้นเพื่อประกอบการเรียนรู้ เช่น บัตรคำ บัตรภาพ หุ่นมือ เป็นต้น สื่อประกอบการเรียนรู้นี้ ผู้เลี้ยงดูเด็กจะพัฒนาขึ้นตามจุดประสงค์การสอนของผู้เลี้ยงดูเด็ก สื่อประกอบการสอนนี้เป็นสื่อที่ตรงกับจุดประสงค์การใช้ของผู้เลี้ยงดูเด็ก ซึ่งเป็นไปตามเนื้อหาสาระของหลักสูตร สื่อประเภทนี้สามารถใช้สำหรับให้เด็กได้ค้นคว้าการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม สามารถตอบสนองได้ทั้งการเรียนรู้และพัฒนาการด้านต่างๆ นอกจากนี้ ยังสามารถทำให้เด็กมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น เช่น สื่อการเรียนรู้ของ Montessori เป็นสื่อที่พัฒนาขึ้นเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ด้านต่างๆ เฉพาะด้าน สื่อประกอบการเรียนรู้มีทั้งสื่อสำเร็จรูปและสื่อที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง

3. สื่อเสริมการเรียนรู้ เป็นสื่ออิสระที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เลือก ตัดสินใจ แก้ปัญหาในการใช้ได้เอง เช่น เกมการศึกษา เครื่องเล่นเป็นชุด ไม้บล็อก รวมทั้งวัสดุจากธรรมชาติที่อยู่แวดล้อมรอบตัวเด็ก

ลักษณะของสื่อการเรียนรู้

1. สื่อประเภทวัสดุ สามารถแบ่งประเภท ได้ดังนี้

1.1 วัสดุประกอบการเรียนรู้ประเภทสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือเรียน หนังสือวารสาร จุลสาร หนังสืออ่านประกอบ คู่มือการสอนคณิตศาสตร์ หนังสือเรียนคณิตศาสตร์ และบัตรงาน เป็นต้น

1.2 วัสดุประดิษฐ์ เช่น ภาพถ่าย บัตรคำ แผนภูมิ กระเป๋าผนัง ชุดการเรียนการสอน วีดีทัศน์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นต้น

1.3 วัสดุถาวร ได้แก่ กระดานดำ ของจริง เป็นต้น

1.4 วัสดุสิ้นเปลือง ได้แก่ ดินสอ ปากกา สี เป็นต้น

1.5 วัสดุท้องถิ่น วัสดุเหลือใช้หรือวัสดุที่ทำขึ้นเอง

สื่อการสอนประเภทวัสดุที่ผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยเลือกใช้ส่วนใหญ่มีลักษณะ ดังนี้

- วัสดุแบบมีโครงสร้าง ได้แก่ ของเล่นต่างๆ เป็นวัสดุสำเร็จรูป นับว่าเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ผู้เลี้ยงดูเด็กนำมาใช้มากที่สุด เพราะง่ายและสะดวกในการจัดเตรียม เป็นของเล่นที่จูงใจเด็กทั้งรูปร่าง สี และรูปแบบของสื่อ

- วัสดุจัดกระทำ เป็นสื่อที่ใช้กันมากในกิจกรรมสร้างสรรค์ เด็กสามารถใช้เล่นและสร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเอง เช่น แป้งปั้น สื่อจัดกระทำนี้ต้องมีผู้เลี้ยงดูเด็กไปมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ข้อดีของสื่อคือ ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้การแก้ปัญหา การพัฒนาและมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและเพิ่มความมั่นใจในตนเอง

- วัสดุธรรมชาติ ได้แก่ ต้นไม้ ใบไม้ ดอกไม้ และวัสดุจากธรรมชาติอื่นๆ ล้วนแต่เป็นสื่อการสอนที่นำมาใช้เพื่อสร้างมโนทัศที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ

- วัสดุปลายเปิด เป็นกลุ่มวัสดุไม่มีโครงสร้าง ซึ่งหมายถึงวัสดุที่ให้ประสบการณ์ทางสัมผัสอย่างหลากหลายและผ่อนคลายทางอารมณ์ ซึ่งเด็กสามารถเรียนรู้การแก้ปัญหาและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ วัสดุปลายเปิดนี้ นอกจากจะมีความหมายดังกล่าวแล้ว ยังหมายถึงทรัพยากรเปิด ที่เปิดโอกาสให้เกิดการค้นพบด้วยตัวเอง การสื่อสาร การรับรู้ การตระหนักรู้ในตน ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และสร้างให้เด็กเกิดการคิดที่หลากหลายทิศทาง ตัวอย่างเช่น เด็กอาจนำแท่งไม้ไปเล่น สมมติเป็นรถ เล่นเป็นบ้าน เป็นโทรทัศน์ หรือมีการนำก้านกล้วยมาเป็นม้า เป็นเรือ เป็นต้น

2. สื่อประเภทอุปกรณ์ เป็นสื่อการสอนประเภทเครื่องมือ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นสื่อเทคโนโลยีต่างๆ

3. สื่อประเภทกิจกรรมและเทคนิคการสอน เป็นสื่อการเรียนรู้ทั้งสิ้น เช่น การทดลองการสาธิต การเล่นบทบาทสมมติ การทำโครงงาน การศึกษานอกสถานที่ การใช้เพลง เกม และปริศนาคำทาย ฯลฯ สื่อการสอนประเภทกิจกรรมและเทคนิคการสอนนี้เป็นสื่อที่สำคัญ การใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความสนใจของเด็กจะทำให้เด็กเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ อยากรู้และเรียนรู้ในเรื่องที่เรียนได้ดี เทคนิคการสอนที่เด็กปฐมวัยชอบมาก คือ การเล่นจากประสบการณ์ตรงและการลงมือปฏิบัติ

3.1 การเรียนรู้จากการเล่น การเล่นเป็นประสบการณ์สำคัญในการเรียนรู้ของเด็ก ทำให้เด็กได้ค้นคว้าความคิดของตน ความรู้สึก การระบายออกของอารมณ์และความคิด การแก้ปัญหา การรู้สึกประสบความสำเร็จและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในขณะเล่น สิ่งที่ได้จากการเล่นคือ พัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งการเล่นของเด็กนี้อาจเป็นการเลือกอย่างอิสระ เลือกของเล่นเองตามที่สนใจ รวมถึงการเล่นที่มีผู้เลี้ยงดูเด็กชี้แนะ มีการจัดเตรียมอุปกรณ์และกำหนดกิจกรรมให้เล่น

3.2 การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจากแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ การเรียนรู้โดยการออกไปสัมผัสกับธรรมชาตินอกห้องเรียนนั้น เปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนาความคิดและได้เรียนรู้จากธรรมชาติ การให้เด็กมีประสบการณ์ตรงจะช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้ดีกว่าการให้เด็กเรียนตามตารางสอน

3.3 การเรียนรู้โดยใช้การลงมือปฏิบัติ เด็กปฐมวัยเรียนรู้ได้ดีจากการสัมผัสและการลงมือกระทำ การเรียนรู้ของเด็กต้องมาจากสิ่งที่เด็กสนใจ ได้ลงมือกระทำ การเรียนรู้ของเด็กต้องมีกิจกรรมทางร่างกาย มีการใช้ประโยชน์จากสิ่งต่าง ๆ มีการกระตุ้นให้ใช้สติปัญญาและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม สิ่งเหล่านี้จึงจะสร้างการเรียนรู้ให้กับเด็กได้ ซึ่งแนวความคิดนี้ทำให้มีการพัฒนาการเรียนรู้ที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลางโดยให้เด็กได้กระทำและได้ลงมือปฏิบัติจริง

3.4 นันทนาการ เป็นสื่อประเภทเทคนิคการสอนที่สามารถกระตุ้นความสนใจของเด็กได้ดี ทำให้เด็กปฐมวัยตื่นเต้นสนุกสนานและมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ นันทนาการที่นำมาใช้ ได้แก่ ประเภทเพลง เกม คำคล้องจอง นิทาน และการเล่นนิ้วมือประกอบคำคล้องจอง

4. สื่อการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม เป็นสภาพแวดล้อมที่เด็กได้พบ ได้เห็น ได้เข้าไปสัมผัส ได้เข้าไปเกี่ยวข้องหรือมีปฏิสัมพันธ์ด้วยถือว่าเป็นสื่อการสอนทั้งสิ้น ได้แก่

4.1 สื่อภายในห้องเรียน ได้แก่ สมุด หนังสือ โต๊ะเรียน การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เลี้ยงดูเด็ก เป็นต้น

4.2 สื่อนอกห้องเรียน ได้แก่ ต้นไม้ กิ่งไม้ ก้อนหิน เครื่องเล่นสนามและสถานที่สำคัญที่อยู่ในชุมชน เช่น พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ พิพิธภัณฑ์เด็ก เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่า ประเภทของสื่อการเรียนการสอนสอน สามารถแบ่งได้ตามจุดประสงค์ของการใช้สื่อ มีสื่อส่งเสริมพัฒนาการการเฉพาะด้าน สื่อประกอบการเรียนรู้และส่งเสริมการเรียนรู้ ถ้าแบ่งตามลักษณะของสื่อการเรียนรู้มีสื่อประเภทวัสดุ สื่อประเภทอุปกรณ์ สื่อประเภทกิจกรรม และสื่อการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม

หลักการใช้สื่อการเรียนรู้ และเกณฑ์ในการเลือกสื่อ

สื่อการเรียนการสอนมีคุณค่าต่อการสอนเป็นอย่าง เป็นอุปกรณ์ เป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้เลี้ยงดูเด็กจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและน่าสนใจ อย่างไรก็ตาม สื่อการเรียนการสอนแต่ละชนิดแต่ละประเภทต่างก็มีข้อดีและข้อจำกัด หาได้เหมาะสมกับการเรียนการสอนในทุกหัวข้อหรือทุกวิชาเสมอไป เพื่อที่จะให้การใช้สื่อได้ผลดี คุ้มค่าต่อการลงทุน

การเล่นของเด็กปฐมวัย

การเล่นจะช่วยพัฒนาร่างกายและจิตใจให้แก่เด็กทุกคน การที่เด็กได้ออกไปวิ่งเล่น ได้กระโดดโลดเต้น ปีนป่าย การทำกิจกรรมเหล่านี้จะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการด้านสังคม และด้านร่างกายช่วยให้กล้ามเนื้อแข็งแรง ช่วยเรื่องการ ทรงตัว นอกจากนั้น ยังช่วยเรื่องการทำงานประสานกันระหว่างกล้ามเนื้อมัดต่างๆ ด้วย เช่น กล้ามเนื้อแขน ขา มือ และการประสานการทำงานระหว่างมือและตา เช่น ปั้น พับกระดาษ วาดรูประบายสี อีกทั้ง ยังสามารถรับรู้ความในใจของเด็กผ่านการเล่นของเด็กได้ เพราะเด็กอาจจะไม่สามารถอธิบายความกังวลใจ หรือความรู้สึกออกมาเป็นคำพูดได้เหมือนผู้ใหญ่ การปล่อยให้เด็กได้เล่น เช่น วาดรูป เล่นตุ๊กตา หรือเล่นของเล่นทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการใช้จินตนาการ เช่น หุ่นมือ บ้านตุ๊กตา บทบาทสมมติ กระบะทราย ฯลฯ จะช่วยบอกความในใจได้ว่า เด็กรู้สึกอะไรอยู่

ความหมายของการเล่น

การเล่น หมายถึง ประสบการณ์และกิจกรรมทุกชนิดที่เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของเด็ก ที่นอกจากจะให้ความสนุกสนานแล้วยังเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งเป็นการช่วยให้เด็กได้พัฒนาทักษะและการสร้างความสัมพันธ์ในทางสังคม เรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม เรียนรู้ที่จะใช้วัสดุเครื่องมือต่างๆ รู้จักหน้าที่ของตนเอง นอกจากนี้ยังสามารถช่วยสร้างเสริมกระบวนการพัฒนาการด้านต่างๆ ทั้ง 4 ด้าน ให้เด็กได้อย่างเหมาะสมอีกด้วย ในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย การเล่นนับเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมาก เพราะการเล่นเป็นประสบการณ์ที่มีการเตรียมเด็กให้มีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ก่อนที่จะเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา โดยการเล่นเป็นกระบวนการของการพัฒนาทั้ง 4 ด้านของเด็ก คือ ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งการเล่นนี้มีองค์ประกอบ 3 ประการ ดังนี้

1. การเล่นนำไปสู่การค้นพบเหตุผลและความคิด
2. การเล่นเป็นการเชื่อมโยงระหว่างเด็กกับสังคม
3. การเล่นเป็นการนำเด็กไปสู่ความสมดุลในสังคม

ประโยชน์และคุณค่าของการเล่น

การเล่นมีประโยชน์ต่อเด็กในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้าน ดังนี้

1. ด้านร่างกาย เด็กได้พัฒนากล้ามเนื้อเล็ก และกล้ามเนื้อใหญ่

2. ด้านอารมณ์ - จิตใจ เด็กจะร่าเริงเบิกบาน มีอิสระในการเลือกเล่นสิ่งที่ตนสนใจ เด็กได้ระบายอารมณ์และความรู้สึกขณะเล่น ผ่อนคลายความตึงเครียด

3. ด้านสังคม เด็กรู้จักตนเอง รู้จักบุคคลรอบด้าน (จากการเล่นสมมุติ) รู้จักเพื่อนที่เล่นด้วย ขณะเล่นเด็กได้มีโอกาสรู้จักบทบาทของตนเอง และผู้อื่น รู้จักการผ่อนปรน และรอคอย อดทนต่อความไม่สมหวัง รู้จักการแบ่งปัน รู้จักการร่วมมือกับคนอื่น เป็นต้น

4. ด้านสติปัญญา เด็กได้หัดใช้ความคิด ตัดสินใจแก้ปัญหา ได้มีโอกาสสืบค้นหาคำตอบ หรือบางครั้งการเล่นทำให้เด็กได้สร้างความรู้ โดยไม่ต้องจัดกิจกรรมอย่างเป็นทางการ การเล่นจึงมีส่วนในการเสริมสร้างการเรียนรู้ของเด็ก

นอกจากนี้การเล่นยังมีคุณค่าสำหรับเด็กอีกมากมาย ดังนี้

- การเล่นเป็นการระบายพลังงานที่เหลือให้เป็นไปตามธรรมชาติ
- การเล่นเป็นการหาความสนุกเพลิดเพลิน เพื่อเป็นการพักผ่อน
- การเล่นเป็นการฝึกทักษะการดูแลตนเอง โดยอาจเกิดจากการลอกเลียนแบบผู้ใหญ่
- การเล่นเป็นการชดเชยสิ่งที่ขาด โดยเด็กจะแสดงออกมาโดยการเล่น
- การเล่นเป็นการฝึกการสังเกต ได้มีโอกาสทดลอง เกิดความสร้างสรรค์คิดแก้ปัญหาและค้นพบด้วยตนเอง
- การเล่นมีอิทธิพลและมีผลต่อการเจริญเติบโตของเด็ก ช่วยพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา
- การเล่นเป็นส่วนสำคัญของชีวิตเด็กเล็กและมีคุณค่าต่อการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา
- การเล่นช่วยสร้างบรรยากาศของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในขณะที่เด็กเล่นด้วยกันเด็กจะเรียนรู้การแบ่งปัน การเล่นด้วยกันกับเพื่อนๆ เรียนรู้การระวังรักษาของเล่นกับเพื่อนและเรียนรู้การเข้าสังคม

- การเล่นทำให้เด็กเรียนรู้การรู้จักดัดแปลง คิด ยืดหยุ่น เช่น การใช้ก้านกล้วยสมมติเป็นม้า

- การเล่นเป็นการให้เด็กเรียนรู้การรอคอย ฝึกความอดทน ซึ่งจะเป็นลักษณะนิสัยที่ติดตัวและเป็นประโยชน์ต่อเด็กในอนาคต

- การเล่นเกี่ยวกับบทบาทต่างๆ ของบุคคลในชุมชน ทำให้เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพต่างๆ รวมถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับสังคม ซึ่งจะมีผลทำให้เด็กคิดถึงอนาคตและบทบาทของบุคคลต่างๆ ในสังคม

- การเล่นช่วยให้เด็กเรียนรู้และพัฒนาความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่เล่นสวมบทบาทผู้อื่น เด็กจะเริ่มเข้าใจว่าคนอื่นรู้สึกอย่างไรเมื่อมีความทุกข์หรือความสุข

- การเล่นสมมติจะช่วยให้เด็กฝึกจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เด็กจะสร้างภาพพจน์เรื่องราวต่างๆ แม้แต่เรื่องในใจของตนเอง เด็กจะฝึกเลียนเสียงธรรมชาติ เสียงสัตว์ เสียงพูด ตลอดจนการเคลื่อนไหวของคนและสัตว์ เด็กจะค้นคว้าหาวิธีการใหม่ๆ เด็กจะเรียนรู้สิ่งแวดล้อมและเรียนรู้ที่จะแยกออกว่าอะไรเป็นความจริงและอะไรเป็นความฝัน

ประเภทของการเล่น

การเล่นของเด็กมีความแตกต่างกันไปในแต่ละวัน เวลา และแต่ละบุคคล ตามสภาพการและความพอใจของเด็ก ทั้งนี้ การเล่นแต่ละชนิดให้ความสนใจหรือดึงดูดใจเด็กแตกต่างกัน บางครั้งก็ชอบดูคนอื่นเล่น หรือบางครั้งก็ชอบเล่นกิจกรรมที่ร่วมมือกับคนอื่นๆ มีการผลัดเปลี่ยนวัตถุกันเล่น เด็กแต่ละคนมีโอกาสเล่นในแบบต่างๆ กัน ประเภทของการเล่น 7 ประเภท มีดังต่อไปนี้

1. เล่นคนเดียว เด็กเล่นคนเดียวกับของเล่น เช่น เล่นกับตุ๊กตา เล่นตัดกระดาษ เล่นสมมติ ฯลฯ

2. เล่นสมมติ โลกของการเล่นสมมติเป็นการเล่นที่โดดเด่นมากของเด็กวัยเด็กตอนต้น สำหรับเด็ก การเล่นชนิดนี้เป็นโลกแห่งความจริง เด็กมักลอกเลียนโลกสมมติจากเรื่องราวในชีวิตจริงที่ได้พบเห็น เช่น เป็นครู เด็ก พ่อ แม่ ทำกับข้าว ฯลฯ หรือบางครั้งก็ลอกเลียนจากเรื่องราวที่ตนได้ยินได้ฟังจากนิทาน

3. เล่นเชิงสังคม ได้แก่ การเล่นที่มีเด็กตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป การเล่นเชิงสังคมอาจรวมการเล่นประเภทอื่นๆ ด้วย (ยกเว้นการเล่นคนเดียว) เช่น เล่นกระโดดเชือก เล่นซ่อนหา เล่นอีตัก เล่นมอญซ่อนผ้า ฯลฯ

4. เล่น-ดูผู้อื่นเล่น เด็กดูผู้อื่นเล่น โดยไม่ร่วมเล่นด้วยแต่อาจจะถามคำถาม ให้คำแนะนำ ฯลฯ การดูผู้อื่นเล่นไม่ค่อยปรากฏบ่อยนักในวัยนี้

5. เล่นอย่างเดียวกันในที่เดียวกันแต่ไม่เล่นด้วยกัน (ต่างคนต่างเล่น) (Parallel Play) เช่น เด็ก 2 คนต่างนั่งเล่นตุ๊กตาของตัว พูดกับตุ๊กตา แต่ไม่ร่วมเล่นตุ๊กตาตัวเดียวกัน

6. เล่นร่วมกัน (Associative Play) เมื่อเด็กโตขึ้นเด็กจะชอบเล่นร่วมกับเพื่อนมากกว่าเล่นคนเดียว หรือเล่นด้วยกันแต่ต่างคนต่างเล่น เด็กยังยอมรับกติกาการเล่นร่วมกันไม่ค่อยได้ จึงมักจะทะเลาะกันค่อนข้างบ่อยเมื่อเล่นร่วมกัน แต่การทะเลาะของเด็กเป็นลักษณะชั่วครู่ชั่วยาม

7. เล่นแบบร่วมมือกัน (Co-operative Play) เด็กจะรู้จักเล่นด้วยกันอย่างมีกฎเกณฑ์ การเล่นที่ไม่ซับซ้อนเมื่ออายุประมาณ 5 – 6 ขวบ

สรุปได้ว่า การเล่นมีความสำคัญต่อพัฒนาการของเด็กเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นในด้านการเตรียมประสบการณ์เพื่อการอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ความสนุกสนานเพลิดเพลิน นอกจากนี้ การสร้างและแสดงออกทาง

จินตนาการอันเป็นหัวใจสำคัญของกิจกรรมทางความคิดของเด็กที่มีอย่างมากมายให้เด็กได้เลือกเล่นอย่างไม่รู้จักจบสิ้น ซึ่งกล่าวได้ว่าการเล่นเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

การเล่นตามวัยของเด็ก

เด็กแต่ละวัยจะมีการเล่นที่แตกต่างกันไปตามระดับพัฒนาการและประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากสภาพแวดล้อม พฤติกรรมการเล่นของเด็กมีการพัฒนาไปตามลำดับขั้นตอนอย่างต่อเนื่องตามวุฒิภาวะและความพร้อมทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก รวมทั้งการเล่นแบบง่ายๆ เพียงลำพังคนเดียวไปสู่การเล่นที่ซับซ้อนมากขึ้นมากขึ้นและรู้จักเล่นร่วมกับผู้อื่นมากขึ้น ดังนี้

1. พฤติกรรมการเล่นของเด็กวัย 0-1 ปี ในช่วงแรกเกิด -3 เดือน จะยังไม่สนใจกับการเล่นมากนัก แต่มักจะเริ่มพัฒนาประสาทสัมผัสการมองเห็นและได้ยิน การแขวนของเล่นที่สดใสที่แกว่งไกวแล้วมีเสียงกรุ๋งกริ๋งช่วยให้เด็กกรอกสายตา ฝึกการมองเห็นและการฟังได้สังเกตความเคลื่อนไหว เมื่อเด็กสามารถบังคับใช้กล้ามเนื้อมือในการเคลื่อนแขน ขา มือ เด็ก จะชอบคว้าจับและสนใจต่อส่งแวดล้อมมากขึ้น ของเล่นที่เด็กชอบคือ ของที่ถือได้ มีสีสดใสและมีเสียง เด็กจะชอบเอาของเล่นเข้าปาก จึงต้องระมัดระวังเรื่องของความปลอดภัย จนเมื่อเด็กเริ่มนั่งได้และหยิบจับด้วยนิ้วได้คล่องขึ้น เด็กจะชอบหยิบจับผลักของเล่นไปมา และสนใจค้นหา สิ่งที่ปิดซ่อนควรเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้มือและเข่าคลานค้นหา สิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง นอกจากนี้เด็กจะชอบฟังเสียงของคำและจังหวะกระแทกๆ ของการเน้นคำด้วยเสียงต่ำ การเล่นร้องบทกลอนง่ายๆ ล้อเลียนเด็กพร้อมกับการแสดงสีหน้าท่าทางด้วยจะทำให้เด็กรู้จักเลียนเสียงที่ฟังสนุกกับการฟังเสียงของคำสัมผัสและจำคำง่ายๆ ได้ในเวลาต่อมา

2. พฤติกรรมการเล่นของเด็กวัย 1-2 ปี เด็กวัยนี้เริ่มเดินได้เองบ้าง แม้จะไม่มั่นคงนัก แต่ก็ชอบเกาะเครื่องเรือนเดินจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ทำให้ได้เรียนรู้ถึงระยะทาง และฝึกการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อต่างๆ ของเล่นควรเป็นกล่องกระดาษมีเชือกร้อยต่อกัน เด็กจะสนุกกับสิ่งใหม่ๆ ที่พบเห็นชอบปีนป่ายขึ้นบันได มุดใต้โต๊ะ เป็นการฝึกทักษะการเคลื่อนไหวซึ่งยังต้องการช่วยดูแลความปลอดภัยจากผู้ใหญ่ นอกจากนี้ เด็กชอบเล่นน้ำ เล่นทรายเป็นการพัฒนาความรู้สึกในการสัมผัส และการฝึกการใช้กล้ามเนื้อ นิ้วมือ มือ แขน การหาของเล่นอ่อนนุ่ม หรือทำด้วยพลาสติกที่ปลอดภัยในเด็กได้ถือจับและโยนเล่น จะช่วยฝึกกล้ามเนื้อเด็กได้ดี

3. พฤติกรรมการเล่นของเด็กวัย 2-4 ปี เด็กวัยนี้อยากรู้อยากเห็นทุกสิ่งทุกอย่าง เด็กเคลื่อนไหวได้คล่องขึ้นและทรงตัวได้ดี เพราะกล้ามเนื้อแขนขาแข็งแรงมากขึ้น ทำให้ชอบเล่นที่ออกแรงมากๆ ไม่ว่าจะเป็นวิ่งเล่น กระโดดปีนป่าย ม้วนกลิ้ง เตะ ขว้างลูกบอล และขี่จักรยานสามล้อ เป็นการฝึกกล้ามเนื้อใหญ่ให้แข็งแรงและเคลื่อนไหวกระฉับกระเฉงขึ้น สำหรับกล้ามเนื้อเล็กมีการควบคุมได้ดีขึ้น เด็กสามารถเล่นของเล่นที่ใช้นิ้วมือหยิบจับหรือหมุนได้ ประเภทภาพตัดต่อ ภาพต่อปลาย ไม้บล็อกหยอดกล่องรูปทรง กระดานหมุดค้อนตอก เด็กจะชอบเล่นอิสระและเลียนแบบท่าทางของคนและสัตว์ การเล่นบทบาทสมมุติจำลองสถานการณ์ต่างๆ ด้วยของเล่นที่เหมือนของจริงช่วยสร้างเสริมจินตนาการให้กับเด็กได้แสดงออกอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้เด็กสนใจฟังนิทาน เรื่องเล่า และดูหนังสือภาพชอบแสดงท่าทางประกอบเรื่องราวต่างๆ และเคลื่อนไหวตามจังหวะเสียงเพลง ในช่วงวัยนี้เด็กเริ่มเล่นกับเด็กอื่นมากขึ้นและทำงานเป็นกลุ่มได้

4. พฤติกรรมการเล่นของเด็กวัย 4-6 ปี เด็กวัยนี้มีความพร้อมในด้านต่างๆ มากขึ้นมีการเคลื่อนไหวของร่างกายคล่องแคล่วขึ้น ชอบเล่นกลางแจ้งกับเครื่องเล่นสนาม และเครื่องเล่นที่มีลูกล้อขับขี่ได้ สามารถเล่นของเล่นที่ใช้มือจับได้ดีขึ้น เด็กพอใจจะเล่นกับเพื่อนเป็นกลุ่มมากขึ้น ชอบเลียนแบบชีวิตในบ้านและสังคมแวดล้อม โดยการแสดง

บทบาทสมมติเป็นเรื่องราวมากขึ้นและมีการกำกับบทบาทของเพื่อนเล่น ชอบฟังนิทาน โคลงกลอน ปริศนาทายคำ ช่างซักถามและตั้งคำถามกับสิ่งต่างๆ ที่พบเห็นในเชิงเหตุผล ชอบทดสอบทดลองด้วยตนเอง สนใจตัวหนังสือและเขียนชื่อตัวเอง เขียนตัวเลขได้ และรู้จักนับ รู้จักเปรียบเทียบ ทำให้สามารถเล่นจำแนกสิ่งต่างได้ ชอบวาดภาพระบายสีประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ตลอดจนสามารถเล่นเกมที่มีกติกาง่ายๆ ได้

ดังจะเห็นได้ว่า การเลือกของเล่นจะมีความสำคัญมากต่อพัฒนาการในแต่ละวัย เด็กในวัยแรกเกิด - 6 เดือน ควรเล่นของเล่นประเภทที่มีสีสันสดใส มีเสียง สามารถบีบแล้วเกิดเสียงได้ เช่น กล่องดนตรี โมบายกราฟฟิก เด็กในวัย 6 ถึง 12 เดือน ควรเล่นของเล่นที่มีผิวสัมผัสที่แตกต่างกัน ของเล่นประเภทฝึกการเคลื่อนไหวมือ นิ้วมือ และขา เช่น ลูกบอลนุ่ม ยางกัดรูปทรงต่างๆ เด็กในวัย 1 - 2 ขวบ ควรเล่นของเล่นประเภทพัฒนาการกล้ามเนื้อแขนขาในการทรงตัวและการบังคับทิศทาง ประเภทส่งเสริมจินตนาการ เช่น ของเล่นประเภทลากจูง การปั้นดินน้ำมัน และเด็กในวัย 2–6 ขวบ ควรเล่นของเล่นส่งเสริมพัฒนากล้ามเนื้อมือและการประสานสัมพันธ์ระหว่างตากับมือ เพื่อเตรียมความพร้อมด้านการเขียน เสริมความคิดและสติปัญญา เสริมบทบาทสมมุติ เช่น ม้าโยก จักรยานสามล้อ ฝึกร้อยลูกปัด ชุดของเลียนแบบของจริง เป็นต้น พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้เลี้ยงดูเด็ก หรือบุคคลอื่นๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาเด็ก ต้องให้ความสนใจ“การเล่น” และให้ความสำคัญกับการเล่นอย่างถูกต้องเหมาะสมเพื่อที่การเล่นจะได้เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาเด็กปฐมวัยต่อไป

นิทานสำหรับเด็กปฐมวัย

การเลือกนิทานสำหรับนำมาเล่า หรืออ่านให้เด็กปฐมวัยฟัง เป็นเรื่องที่จะต้องพิถีพิถัน และพิจารณาเรื่องที่จะนำมาเล่าให้รอบคอบ ทั้งนี้ เพราะการฟังนิทานเป็นกิจกรรมที่จะส่งผลกระทบถึงจิตใจและพฤติกรรมของเด็ก ดังนั้น เมื่อจะเลือกนิทานมาเล่าหรืออ่านให้เด็กฟัง ผู้เลี้ยงดูเด็กจึงต้องคำนึงถึงองค์ประกอบทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องและใช้ความประณีต ละเอียดอ่อน เป็นพิเศษ นิทานที่ควรเลือกมาเล่าให้เด็กปฐมวัย ควรมีลักษณะดังนี้

1. เหมาะสมกับวัย ความพร้อมและวุฒิภาวะของเด็ก เด็กยิ่งเล็ก เนื้อเรื่องของนิทานจะต้องเป็นเรื่องที่แสดงข้อเท็จจริงเพื่อให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดที่ถูกต้อง สำหรับเด็กโตผู้เลี้ยงดูเด็กควรนำเรื่องที่แปลกๆ มหัศจรรย์เพ้อฝันมาเล่า และไม่ควรจะเป็นเรื่องที่ซ้ำกับเรื่องเดิม

2. นิทานเรื่องนั้นสนองความต้องการพื้นฐานและความต้องการตามธรรมชาติของเด็กได้มากน้อยเพียงไร อย่างน้อยที่สุดนิทานเรื่องนั้นจะต้องทำให้เด็กได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินเช่นมีเรื่องของกิน การเล่นและการท่องเที่ยว

3. นิทานควรจะได้มีส่วนในการกระตุ้น ปลุกเร้าจินตนาการของเด็ก เนื้อหาจึงควรจะมีสิ่งที่เป็นสุนทรียภาพ ความงดงาม ตื่นตาตื่นใจปรากฏอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่เด็กอยู่ในช่วงอายุ 4-6 ขวบ ซึ่งเป็นช่วงที่เด็กกำลังพัฒนาความคิดเชิงจินตนาการ ดังนั้นการเลือกเรื่องนิทานมาเล่าหรืออ่านให้เด็กวัยนี้ฟัง ควรจะเลือกเรื่องที่มีการพรรณนาถึงความงดงามของธรรมชาติ ลักษณะที่แปลกประหลาดน่าพิศวงของสัตว์ ความงดงามของนางฟ้า หรือความน่าเกลียดน่ากลัวของแม่มด ความน่ารักน่าเอ็นดูของสัตว์ตัวเล็กๆ ฯลฯ

4. นิทานที่นำมาเล่าหรืออ่านให้เด็กปฐมวัยฟัง จะต้องเป็นวรรณกรรมที่ดีทั้งโครงเรื่องพฤติกรรมที่เด่นชัดของตัวละคร แนวความคิดที่สร้างสรรค์ และภาษาที่เหมาะสม ชัดเจน ง่าย และเป็นภาษาที่สุภาพ เสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาแก่เด็กๆ ในการเผชิญอุปสรรคและความยากลำบากด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์ ใช้ความพากเพียร มานะอดทนและสติปัญญาในการแก้ไขปัญหา

5. เลือกนิทานที่มีเนื้อหาหลากหลาย ตัวละครเอกอยู่ในวัยเดียวกับเด็ก แม้ว่าตัวละครจะเป็นสัตว์ก็ต้องมีพฤติกรรมที่มีลักษณะเป็นเด็กเช่นเดียวกับผู้ฟัง ในการเลือกนิทานมาเล่าหรืออ่านแต่ละครั้งควรจะให้มีเนื้อเรื่องที่แตกต่างกันออกไปหลายๆ แนว สำหรับเด็กเล็กๆ อาจจะต้องการฟังเรื่องเดิมซ้ำๆ ได้ แต่ถ้าเป็นเด็กที่โตแล้ว การนำเรื่องแนวเดียวกันมาเล่าบ่อยๆ จะทำให้เบื่อหน่ายได้

6. นิทานที่ดีควรจะมีการแทรกบทตลกขบขัน แต่ต้องเป็นบทตลกที่ไม่หยาบคาย สิ่งที่ควรระมัดระวังเป็นอย่างยิ่งคือ อย่าเลือกนิทานที่มีบทตลกขบขันที่มีลักษณะเป็นการกลั่นแกล้งให้ผู้อื่นเจ็บปวด เป็นบทตลกที่อยู่บนความอับอายของผู้อื่น ซึ่งลักษณะเช่นนี้อาจจะทำให้เด็กเอาอย่างได้

7. นิทานที่มีเนื้อหาสาระที่มุ่งให้เด็กได้ขยายประสบการณ์ ได้รับข้อมูลข่าวสารแปลกใหม่ก็เป็นนิทานที่สมควรจะเลือกมาเล่าให้เด็กๆ ฟังโดยพิจารณาให้เหมาะสมกับช่วงอายุ วุฒิภาวะและประสบการณ์พื้นฐานเดิมของเด็ก

8. นิทานที่สมควรแก่การเลือกมาเล่าหรืออ่านให้เด็กฟังควรจะเป็นนิทานที่ช่วยปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีงามให้แก่เด็กๆ ลักษณะตัวเอกที่ปรากฏในนิทานจะต้องเป็นตัวแบบที่ดีสำหรับเด็กๆ หรืออาจจะเป็นตัวแบบที่มีพฤติกรรมไม่ดีในเบื้องต้น แล้วกลับแปรเปลี่ยนนิสัยไปในทางที่ถูกต้องดีงาม มีจรรยามารยาทน่าชื่นชม และมีพฤติกรรมที่สังคมยอมรับในที่สุด

9. นิทานที่ช่วยเสริมสร้างจริยธรรมและคุณธรรมที่ง่ายๆ ซึ่งเด็กระดับปฐมวัยสามารถทำได้ เช่น เรื่องที่มีเนื้อหาสาระประเภทชี้นำให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเอง เชื่อฟังพ่อแม่ ผู้เลี้ยงดูเด็ก เก็บงำข้าวของของตนเองได้ รักษาสุขภาพอนามัยส่วนตน อาทิ การแปรงฟัน ซักเสื้อผ้า ขัดรองเท้า หวีผม ฯลฯ การปฏิบัติตามกฎระเบียบของบ้านและของสถานรับเลี้ยงเด็ก การดูแลรักษาเครื่องใช้ การเอื้อเฟื้อแบ่งปันของเล่นให้เพื่อน การไม่หัวเราะเยาะความพิการของเพื่อนหรือเมื่อเพื่อนได้รับบาดเจ็บ

การเล่านิทาน

พ่อแม่หรือปู่ย่าตายายมักจะเล่านิทานให้เด็กฟังตั้งแต่เล็ก ผู้เลี้ยงดูเด็กก็มักจะเล่านิทานให้เด็กฟังจำนวนมาก จึงต้องมีวิธีการหรือกลยุทธ์ในการเล่าพอสมควร จึงจะสามารถเรียกความสนใจจากเด็กๆ ได้ เพราะพ่อแม่หรือปู่ย่าตายายที่เล่านิทานให้ลูกหลานฟังนั้น จะมีสิ่งหนึ่งรวมเข้าไปด้วยคือ ความรักความอบอุ่น แต่ผู้เลี้ยงดูเด็กเล่านิทานหน้าห้องหรือเล่าต่อหน้าเด็กจำนวนมาก จึงเป็นการยากที่จะส่งกระแสความรัก ความอบอุ่นได้ทั่วถึง จึงต้องมีวิธีอื่นๆ มาผสานด้วย เด็กจึงจะสนใจวิธีการเล่านิทาน พอจะแบ่งออกได้ดังนี้

1. เล่าปากเปล่า ผู้เล่าต้องเตรียมตัวเองให้พร้อมพอสมควร เพราะจุดสนใจของเด็กที่กำลังฟังนิทานจะอยู่ที่ผู้เล่าเท่านั้น วิธีเตรียมตัวในการเล่านิทานมีดังนี้

1.1 เตรียมตัวด้านเนื้อหาของนิทาน อ่านนิทานที่จะเล่าและทำความเข้าใจกับนิทานเสียก่อน จับประเด็นสาระในนิทานให้ได้ว่า นิทานเรื่องที่จะเล่าให้อะไรแก่เด็กที่ฟัง แบ่งขั้นตอนของนิทานให้ดี การนำเสนอขั้นตอนของนิทานในขณะที่เล่า ไม่จำเป็นต้องเหมือนกับที่อ่านเสมอไป เพิ่มหรือลดตัวละครเพื่อความเหมาะสมในการเล่า ที่สำคัญคือ ผู้เล่าต้องสามารถปรับนิทานให้สอดคล้องกับความสนใจของเด็กได้ด้วย เพราะถ้าเห็นว่าเด็กกำลังสนุกสนานก็เพิ่มเนื้อหาเข้าไปได้

1.2 น้ำเสียงที่จะเล่า ผู้เล่านิทานให้เด็กจำนวนมากฟัง ไม่จำเป็นต้องทำเสียงเล็กเสียงน้อยเก่ง แต่ผู้เล่าต้องมีน้ำเสียงที่น่าฟัง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นเสียงไพเราะและที่สำคัญที่สุดคือการเว้นจังหวะ การเน้นเสียงให้ดูน่าสนใจ ไม่ควรให้น้ำเสียงราบเรียบเกินไป เสียงเบา - เสียงหนัก พูดเร็ว - พูดช้า ก็เป็นการบ่งบอกอารมณ์ของนิทานได้เช่นกัน

1.3 บุคลิกของผู้เล่านิทานต่อหน้าเด็กจำนวนมาก ต้องมีบุคลิกที่น่าสนใจสำหรับเด็กคือ ไม่นิ่งจนเกินไป ไม่หลุกหลิกจนเกินไป ต้องมีการเคลื่อนไหวที่เหมาะสมกับเนื้อหาของนิทาน มีการแสดงท่าทางที่สอดคล้องกับเนื้อหาของนิทานอย่างพอเหมาะ มีท่าที่ผ่อนคลายและดูเป็นกันเองกับเด็กๆ

1.4 เสื้อผ้าที่สวมใส่ ต้องเป็นเสื้อผ้าที่ทำให้มั่นใจในการเคลื่อนไหว เช่น แขนเสื้อไม่กว้างจนเกินไป คอเสื้อไม่ลึกจนเกินไป และสีเสื้อผ้าไม่ควรเป็นสีที่ดึงดูดหรือเบนความสนใจไปจากนิทาน

1.5 บรรยากาศในการฟังนิทานต้องไม่วุ่นวายจนเกินไป ต้องอยู่ในสถานที่ที่สามารถสร้างสมาธิสำหรับคนฟังและคนเล่าได้เป็นอย่างดี อากาศต้องไม่ร้อนหรือแออัดมากจนเกินไป ผู้ฟังต้องอยู่ในท่านั่งที่สบายที่สุด เพราะถ้านิทานยาวเกินไป ผู้ฟังจะรู้สึกเบื่อได้เร็ว ถ้าอยู่ในบรรยากาศที่ไม่อำนวย เมื่อเตรียมทุกอย่างเรียบร้อยแล้ว ผู้เล่าต้องสะกดคนฟังให้ได้ การเว้นจังหวะของการเริ่มต้นนับว่าสำคัญที่สุด เพราะเป็นการเรียกความสนใจจากผู้ฟัง จะมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับการเริ่มต้นนี้ การเว้นจังหวะของการเริ่มต้นยังหมายถึงอารมณ์ของนิทานอีกด้วย เช่น กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้วมีคุณยายอยู่คนหนึ่ง...การเว้นจังหวะระหว่าง “กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว” กับ “มีคุณยายอยู่คนหนึ่ง” ไว้นานจะทำให้นิทานมีความลึกลับน่าสนใจมากยิ่งขึ้น และถ้าขึ้นต้นด้วยน้ำเสียงที่ทุ้มต่ำก็จะทำให้นิทานลึกลับน่ากลัวเข้าไปอีก หากเว้นช่องว่างหรือจังหวะสั้นๆ จะทำให้นิทานเป็นเรื่องที่มีอารมณ์สนุกสนาน ถ้าน้ำเสียงที่เล่าเป็นเสียงสูงกระตือรือร้น จะทำให้นิทานมีความสนุกตื่นเต้นมากยิ่งขึ้น

2. เล่าโดยใช้หนังสือประกอบการเล่า การเล่านิทานโดยใช้หนังสือประกอบการเล่านี้ หมายถึงการใช้หนังสือที่มีภาพประกอบผู้ที่จะใช้หนังสือภาพต้องมีการเตรียมตัวดังนี้

2.1 อ่านนิทานให้ขึ้นใจ เวลาเล่าจะได้เปิดหนังสือภาพให้สัมพันธ์กับเรื่องที่เล่า

2.2 ศึกษาถึงความหมายของสีที่ใช้ในภาพประกอบ เพราะหนังสือภาพสำหรับเด็กมักจะใช้สีเป็นสื่ออารมณ์ของเรื่องด้วย

2.3 ศึกษาภาพประกอบที่เป็นปกหน้าปกหลัง เพราะบางเรื่องตอนเริ่มเรื่องอยู่ที่หน้าปก และตอนจบอยู่ที่ปกหลังก็มี

2.4 การถือหนังสือ ต้องอยู่ในตำแหน่งที่ผู้ฟังสามารถมองเห็นภาพประกอบได้อย่างทั่วถึง ถ้าผู้ฟังนั่งฟังเป็นรูปครึ่งวงกลม ต้องมีการยกภาพให้มองเห็นทั่วทั้งหมด การจัดที่นั่งคนฟังเป็นรูปครึ่งวงกลม ผู้เล่าต้องยกหนังสือหรือยกภาพให้ผู้ฟังเห็นโดยทั่วถึงคือ ต้องโยกภาพเป็น 3 มุม หรือ 4 มุมก็ได้ เพื่อให้ผู้ฟังสามารถมองเห็นได้ทุกคน และที่สำคัญต้องยกค้างไว้ไม่เปลี่ยนภาพเร็วเกินไป ควรอยู่ในระยะเวลาที่ผู้ดูหรือผู้ฟังสามารถดูภาพได้ทันและรู้เรื่อง คือประมาณ 5 วินาที จึงจะเปลี่ยนไปมุมอื่นได้ต่อไป

2.5 นิ้วมือต้องสอดเตรียมพร้อมที่จะเปิดหน้าถัดไป การใช้หนังสือประกอบการเล่านิทานไม่จำเป็นต้องถือหนังสือนิ่งอยู่ตลอดเวลา อาจจะโยกหนังสือ หรือขยับหนังสือตามเหตุการณ์ในนิทานก็ได้ ถ้าผู้เล่าจำเนื้อเรื่องจากนิทานได้ไม่หมด หรือนิทานบางเรื่องที่เป็นคำกลอน ผู้เล่าต้องการอ่านกลอนด้วย ก็พลิกมาอ่านกลอนในแต่ละหน้าให้เสร็จก่อน แล้วถึงหงายภาพให้เด็กๆ ดู หนังสือภาพสำหรับเด็กแต่ละเล่มที่เรามีอยู่ในมือ หากพิจารณาให้ดี ค้นหาให้ดีจะพบวิธีทำให้การอ่านหนังสือเล่มนั้นมีชีวิตชีวา หรือพบวิธีการนำหนังสือเล่มนั้นมาใช้ประกอบการเล่าอย่างมีชีวิตชีวาได้

3. เล่าโดยใช้ภาพประกอบ ภาพประกอบที่ใช้ในการเล่านิทานนี้ ไม่ใช่ภาพประกอบจากหนังสือนิทาน อาจเปิดภาพจากหนังสือให้เด็กดูพร้อมกับเล่าหรืออ่านได้ ถ้าเด็กที่ฟังนิทานมีจำนวนน้อย แต่ถ้าเด็กมีจำนวนกว่ายี่สิบ สามสิบ สี่สิบคนขึ้นไป ภาพในหนังสือจะเล็กเกินไป ต้องวาดภาพขึ้นมาใหม่ให้มีขนาดใหญ่ ให้สีชัดเจนกว่าในหนังสือ ข้อดีของ

การใช้ภาพประกอบการเล่านิทาน นอกจากให้เด็กเห็นภาพชัดเจนกว่าในหนังสือก็คือ ช่วยให้ผู้เล่าไม่สับสนเวลาเล่าพร้อมกับเปิดภาพในหนังสือ ผู้เล่าอาจเปิดไม่ตรงกับเหตุการณ์ที่เล่าหรืออาจเปิดข้ามหน้า เพราะว่าหนังสือภาพมีจำนวนหน้าหลายหน้า แทนที่จะต้องเปิดภาพสิบภาพสิบสองภาพ อาจลดภาพเหลือสามหรือสี่ภาพเท่านั้น ความจำเป็นและข้อดีของการสร้างภาพเล่านิทานก็เพื่อให้เด็กๆ ได้เห็นภาพนิทานได้ชัดเจนกว่าดูจากหนังสือ ฉะนั้น ข้อคำนึงในการสร้างภาพเล่านิทานก็คือ ภาพจะต้องมีขนาดใหญ่พอเหมาะกับเด็กกลุ่มใหญ่ ภาพชัดเจน ไม่จำเป็นต้องมีรายละเอียดของภาพมาก การเขียนเนื้อเรื่องไว้ข้างหลังภาพจะช่วยให้จำเรื่องได้ และถ้าเขียนเรื่องให้มีเว้นวรรคชัดเจนก็จะช่วยให้กำหนดจังหวะและน้ำเสียงในการเล่าได้ดียิ่งขึ้น การเขียนเรื่องไว้ข้างหลังภาพนิทานไม่ใช่เขียนคู่กันกับภาพ เช่น หลังภาพที่ 1 ต้องไม่เขียนเรื่องตอนที่ 1 เพราะว่าภาพที่จะถือเล่านิทานนั้นต้องถือพร้อมกัน เรียงลำดับจากหน้ามาหลัง ฉะนั้น การเขียนเรื่องไว้หลังภาพต้องมีการสลับเรื่องกับภาพดังนี้

ตอนที่ 1 เขียนหลังภาพ 6 ตอนที่ 2 เขียนหลังภาพ 1

ตอนที่ 3 เขียนหลังภาพ 2 ตอนที่ 4 เขียนหลังภาพ 3

ตอนที่ 5 เขียนหลังภาพ 4 ตอนที่ 6 เขียนหลังภาพ 5

การถือภาพให้ใช้มือข้างที่ไม่ถนัดถือภาพทั้งหมด ให้ตัวหนังสือข้างหลังภาพอยู่ในระดับสายตา ใช้มือข้างที่ถนัดดึงภาพแรกที่อยู่ด้านหน้าสุดมาซ้อนข้างหลังภาพทั้งหมดจนจบเรื่อง (มือที่ดึงภาพต้องเป็นข้างที่ถนัดเพราะต้องเคลื่อนไหว)

4. เล่าโดยใช้สื่อใกล้ตัว สื่อใกล้ตัวในที่นี้หมายถึง สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเล่านิทาน เมื่อผู้เล่าไม่ได้เตรียมอะไรมาเลย ก็สามารถหยิบฉวยเอาสิ่งที่วางอยู่ใกล้ๆ มาเป็นสื่อประกอบการเล่าได้ เช่น อาจจะหยิบซอล์กหรือแปรงลบกระดานมาประกอบการเล่าก็ได้ โดยไม่ต้องตกแต่งอะไรเพิ่มเติมทั้งสิ้น อย่าลืมว่าเด็กๆ มีจินตนาการแบบมิติสัมพันธ์อยู่แล้ว ง่ายแก่การสมมติซึ่งนำไปสู่จินตนาการที่สอดคล้องกับเนื้อหาของนิทานนั้นๆ

5. เล่าโดยใช้ศิลปะ ผู้เล่าต้องมีความสามารถในทางศิลปะด้วย แต่ไม่ต้องถึงกับเก่งมากมาย การเล่าโดยใช้ศิลปะพอจะแบ่งได้ ดังนี้

5.1 เล่าไปพับไป การเล่าวิธีนี้ ก็คือ การพับกระดาษเป็นรูปต่างๆ แล้วแต่งนิทานใส่เข้าไป ถ้านำขั้นตอนของการพับมาพิจารณาดูว่า ในแต่ละขั้นตอนนั้นกระดาษที่พับมีรูปร่างลักษณะคล้ายกับอะไร ก็สมมติให้รูปนั้นๆ เป็นสถานที่หรือตัวละครของนิทาน

5.2 เล่าไปตัดไป วิธีการนี้ง่ายกว่าวิธีเล่าไปพับไป เพราะขัดตอนไม่ซับซ้อนเท่าวิธีเล่าไปพับไป การตัดกระดาษตามนิทานนั้น แล้วแต่ว่าผู้เล่าจะตัดกระดาษให้ออกมาเป็นตัวละครของนิทาน หรือตัดออกมาให้เป็นฉากของนิทาน ระหว่างที่เล่านั้น ผู้เล่าก็ตัดกระดาษออกเป็นรูปต่างๆ ได้เลย หรือถ้าผู้เล่าสามารถแต่งนิทานที่มีเหตุการณ์เกี่ยวกับการตัดเข้าไปในนิทานด้วยก็จะเป็นการดี เพราะจะทำให้การเล่าและการตัดกลมกลืนกันได้เป็นอย่างดี

5.3 วาดไปเล่าไป วิธีการเล่าแบบวาดภาพประกอบไปด้วยนี้มี 2 แบบ คือ

5.3.1 วาดภาพประกอบการเล่า วิธีการนี้ผู้เล่าต้องมีความสามารถในการวาดรูปที่ฉับไวพอสมควร เพราะภาพที่วาดประกอบการเล่านิทานนั้น นอกจากฉากในนิทานแล้ว ยังต้องวาดตัวละครในนิทานด้วย และผู้เล่าควรเลือกนิทานที่มีตัวละครน้อยๆ หรือตัวละครที่ผู้เล่าเองต้องมั่นใจว่าวาดได้ทันทีทันใด ถ้าผู้เล่าฝึกวาดก่อนออกไปเล่าให้เด็กๆ ฟังก็ยิ่งดี วิธีการเล่านิทานแบบวาดไปเล่าไปนี้ จะได้รับความสนใจจากเด็กๆ เป็นอย่างมาก เพราะรูปที่ผู้เล่าวาดนั้น นอกจากจะสร้างความตื่นเต้นให้กับเด็กๆ แล้ว ยังเสริมสร้างจินตนาการของเด็กได้อีกด้วย เป็นการเสริมสร้าง

จินตนาการได้ดียิ่งกว่าการใช้รูปวาดหรือภาพประกอบที่มีอยู่แล้ว เพราะการที่ผู้เล่าวาดรูปสดๆ ให้เด็กๆ ดูอย่างทันที ทันควัน หมายถึง การปรากฏตัวของตัวละครในเรื่อง ซึ่งเป็นสิ่งมหัศจรรย์สำหรับเด็กๆ ที่มีตัวละครที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้นพร้อมกับนิทาน

5.3.2 วาดไปด้วยเล่าไปด้วย วิธีการเล่านิทานแล้ววาดรูปประกอบไปด้วยนี้ นำมาจากวิธีการของเด็กๆ นั่นเอง ถ้าสังเกตดีๆ เวลาเด็กนั่งอยู่คนเดียว เขาจะใช้ดินสอขีดเขียนลงบนกระดาษพร้อมกับเล่าเรื่องอยู่คนเดียว เรื่องที่เล่าส่วนมากจะต้องมีการเดินทางของตัวละครหรือสิ่งต่างๆ อยู่เสมอ เช่น เจ้าลิงเดินทางไปหาเจ้าเสือ เขาก็จะขีดเส้นแสดงการเดินทางของเจ้าลิง และเมื่อเจ้าลิงกลับมาที่บ้านของตัวเอง เขาก็จะขีดเส้นแสดงการเดินทางของเจ้าลิงอีก ยิ่งมีการเดินทางมากเท่าไร ก็ยิ่งจะมีเส้นมากขึ้นเท่านั้น เมื่อเรากลับไปดู จะเห็นว่ามีเส้นยุ่งเหยิงไปหมดดูแทบไม่รู้เรื่อง แต่เด็กคนนั้นกลับเล่าเรื่องได้เป็นตุเป็นตะ ถ้านำวิธีการ “เส้นเดินทาง” มาประยุกต์กับการเล่านิทาน ก็ต้องนำนิทานที่มีการเดินทางของตัวละครมากๆ มาเล่า ซึ่งวิธีการนี้ผู้เล่าไม่จำเป็นต้องวาดรูปเก่ง เพราะไม่ต้องวาดตัวละครใดเลย เพียงแต่ต้องนั่งวิเคราะห์หรือพิจารณาก่อนว่า นิทานเรื่องนี้ถ้าวาดการเดินทางของตัวละครแล้ว สุดท้ายรูปที่เกิดจากการลากเส้นจะเป็นรูปอะไร และรูปนั้นก็ไม่จำเป็นต้องเกี่ยวกับตัวละครในเรื่องด้วยก็ได้

6. เล่าโดยใช้หุ่นประกอบ การเล่านิทานโดยใช้หุ่นประกอบ เป็นกิจกรรมที่นิยมใช้ในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย เนื่องจากสามารถเร้าความสนใจของเด็กได้ดีกว่าสื่อชนิดต่างๆ แต่ผู้เล่าจำเป็นต้องมีการเตรียมตัวและฝึกฝนทักษะในการใช้หุ่นประกอบซึ่งหมายถึงการขยับปาก หรือการแสดงท่าทาง ให้มีชีวิตชีวาและสอดคล้องกับเนื้อหาของนิทาน โดยอาจนำหุ่นมาเบนผู้ร่วมรายการ หรือใช้หุ่นเบนผู้เล่าเรื่องโดยตรงก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้ใช้ว่าจะเลือกใช้หุ่นแบบใด หรือจะพิจารณาตามบทบาทของหุ่น เช่น กรณีที่หุ่นต้องแสดงท่าทางซึ่งใช้แขนขา หรือทุกส่วนของร่างกายก็ควรเลือกใช้หุ่นชักใย เพราะหุ่นประเภทนี้สามารถแสดงออกได้ทุกส่วน การแสดงก็น่าดูและรวดเร็ว แต่มีข้อเสียที่เชือกอาจพันกันยุ่ง ผู้เชิดต้องมีความชำนาญ และฝึกซ้อมการเชิดอย่างดี

หลักการเล่านิทานที่ดี ควรดำเนินการดังต่อไปนี้

1. จัดผู้ฟังให้นั่งเรียบร้อยและสบาย เป็นกลุ่มหรือครึ่งวงกลมบนเก้าอี้ หรือบนพื้นก็ได้ ควรให้เด็กนั่งหันหลังให้หน้าต่าง เพื่อจะได้ไม่เห็นสิ่งอื่นที่จะดึงดูดความสนใจไป และควรให้เด็กนั่งห่างจากของเล่นที่จะทำให้วอกแวก อาจหาฉากบังไม่ให้เด็กมองเห็นของเล่นเหล่านั้นก็ได้

2. ผู้เล่าควรนั่งบนเก้าอี้เตี้ยๆ เพื่อให้ผู้ฟังมองเห็นได้อย่างทั่วถึง และได้ยินเสียงผู้เล่าชัดเจน

3. ผู้เล่าต้องใช้เสียงดังพอที่จะได้ยินทั่วถึงกันด้วยเสียงธรรมชาติของตัวเอง ไม่ใช่ตะโกน ต้องออกเสียงชัดเจน จังหวะการพูดให้พอเหมาะ ไม่เร็วหรือช้าเกินไป ใช้น้ำเสียงเหมาะกับตัวละครในเรื่อง ไม่พูดผิดๆ ถูกๆ หรือหยุดนานเกินไป เว้นจังหวะให้พอเหมาะ เด็กเล็กมักชอบเลียนเสียงธรรมชาติ เช่น ลดพัด ก็ควรเติมคำว่า “หวือๆ” หมาเห่า “โฮ่งๆ” ถ้าผู้เล่าใช้เสียงตามธรรมชาติเหล่านั้นมาประกอบด้วยยิ่งดี จะทำให้เด็กสนใจยิ่งขึ้น และผู้ฟังจะมีความรู้สึกเหมือนกับสัมผัสเหตุการณ์นั้นด้วยตนเอง

4. ขณะเล่า อาจทำท่าทางประกอบด้วยก็ได้ แต่ต้องเป็นท่าทางที่น่าดู ไม่ได้แกล้งทำจนผิดธรรมชาติ และอย่าแสดงท่าทางมากเกินไป

5. ผู้เล่าต้องไม่ออกนอกเรื่องหรือเล่าเรื่องอื่นแทรก จะทำให้ผู้ฟังเข้าใจไขว้เขว และอย่าสอดแทรกเรื่องศีลธรรมมากเกินไป จะทำให้เด็กเบื่อ

6. ผู้เล่าจะต้องทำใจให้สนุกไปตามเนื้อเรื่องด้วย ต้องไม่ฝืนใจเล่า การเล่านิทานจึงจะออกรส

7. พยายามถ่ายทอดเรื่องที่เล่าให้เป็นภาพที่มีชีวิตจิตใจ โดยบรรยายบุคลิกลักษณะของตัวละครให้ชัดเจน บรรยายสถานที่ที่เกิดขึ้นให้มีลักษณะใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด และทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกว่าตนเองได้เข้าไปนั่งอยู่ที่นั้นด้วย

8. เลือกเฟ้นถ้อยคำหรือสำนวนให้เหมาะกับระดับของผู้ฟัง

9. ขณะเล่านิทานทำใจให้สบายๆ และมองผู้ฟังอย่างทั่วถึงทุกคน ควรสังเกตปฏิกิริยาของผู้ฟังด้วย หากผู้ฟังแสดงความไม่สนใจ ผู้เล่าควรใช้ไหวพริบแก้ไขวิธีการเล่าให้ตื่นเต้นเร้าใจยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะการเล่านิทานจะประสบผลสำเร็จได้นั้น ผู้ฟังจะต้องสนใจอยู่ตลอดเวลา

10. ควรคำนึงถึงระยะเวลาให้พอเหมาะกับความสนใจของผู้ฟังด้วย โดยจะต้องดูวัยของผู้ฟัง เพราะระดับความสนใจของเด็กในแต่ละวัยแตกต่างกัน เช่น เด็กอายุประมาณ 5 ขวบ จะมีความสนใจประมาณ 15 นาที ดังนั้น นิทานจึงไม่ควรเล่าเกิน 15-20 นาที เพราะถ้านานเกินไป เด็กจะเบื่อ และจำนวนเรื่องที่เล่าก็ไม่ควรเล่าเกินคราวละ 2 เรื่อง

11. ควรกำหนดเวลาเผื่อไว้สำหรับคำถามหรือข้อวิจารณ์ของเด็ก แต่ผู้เลี้ยงดูเด็กไม่ควรตั้งคำถามให้เด็กอภิปราย เพราะจะทำให้เด็กหมดสนุก ถ้าในระหว่างการเล่าเรื่อง เด็กขัดจังหวะหรือซักถาม ควรบอกให้รอจนเล่าเรื่องจบก่อน ในบางครั้ง การที่เด็กขัดจังหวะซักถามเป็นสิ่งที่ดี ควรอนุญาตให้เด็กทำได้ แต่การขัดจังหวะบ่อยๆ จะทำให้เรื่องหมดสนุก

ถ้าหากมีเด็กบางคนไม่ยอมฟังเลยในเวลาเล่านิทาน แม้แต่ว่าจะให้มานั่งติดกับผู้เลี้ยงดูเด็กแล้วก็ตาม ผู้เลี้ยงดูเด็กอาจจัดให้มีผู้เล่านิทานให้เด็กคนนั้นฟังเพียงลำพัง โดยเลือกเรื่องที่เด็กสนใจ

การแต่งนิทาน

การแต่งนิทานสำหรับเด็กปฐมวัยนั้น ผู้แต่งจะต้องคำนึงว่าตนกำลังแต่งนิทานสำหรับเด็กอายุเท่าไร เด็กอายุเท่านั้นสนใจสิ่งใดบ้าง เด็กช่วงนั้นๆ มีพัฒนาการและขีดความสามารถในการรับรู้อย่างไร มีความต้องการพื้นฐานอย่างไร มีจินตนาการอยู่ในขั้นใด ซึ่งการแต่งนิทานสำหรับเด็กปฐมวัยสามารถทำได้โดยวิธีนำเค้าโครงเรื่องนิทานเก่ามาแต่งบทสนทนาใหม่ หรือแต่งขึ้นเองใหม่ทั้งหมด ดังนี้

1. การแต่งนิทานจากเค้าโครงนิทานเก่า นำมาแต่งบทสนทนาใหม่โดยให้คงเนื้อเรื่องตามนิทานเดิมไว้นั้น สามารถทำได้ไม่ยากนัก เพียงแต่ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องพิจารณาเลือกนิทานเรื่องเก่าที่มีเนื้อเรื่องเหมาะกับวัย ความสนใจและความต้องการพื้นฐานและธรรมชาติโดยทั่วไปของเด็ก การแต่งนิทานโดยประยุกต์จากเรื่องเก่าต่อเติม เปลี่ยนแปลงเนื้อเรื่องบางตอนให้เหมาะสม หรือเพื่อสอดแทรกความรู้ ความคิดที่ต้องการ หรืออาจจะทำเพื่อมิให้เด็กเบื่อหน่าย

2. การแต่งนิทานโดยการผูกเรื่องขึ้นใหม่ทั้งหมด มักจะแต่งขึ้นเพื่อใช้ประกอบการสอนที่เป็นความรู้เฉพาะเรื่อง หรือเพื่อแก้ไขพฤติกรรมของเด็กโดยหลักการ ดังนี้

2.1 กำหนดจุดประสงค์ของเรื่อง ก่อนจะเริ่มลงมือแต่งเรื่อง ต้องตั้งจุดมุ่งหมายไว้ให้ชัดเจนว่าจะแต่งนิทานครั้งนี้เพื่ออะไร จะให้ความรู้เรื่องใด ต้องการจะให้เด็กจดจำจุดใด จะสร้างเสริมลักษณะนิสัยด้านใดของเด็กต้องการสร้างเสริมคุณธรรมข้อใด พฤติกรรมใดที่กำลังเป็นปัญหาในห้องเรียนนั้น คือการกำหนดแก่นหรือความคิดของเรื่องขึ้น

2.2 การกำหนดตัวละคร สำหรับเด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 3 - 4 ขวบ การกำหนดตัวละครจะต้องไม่มากนักและตัวเอกควรจะเป็นเด็กหรือสัตว์ซึ่งอยู่ในวัยเด็กเป็นตัวดำเนินเรื่อง เด็กเล็กๆ จะสนใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวเอก การใช้ตัวเอกเป็นผู้ดำเนินเรื่องจะทำให้เขาสามารถติดตามและเข้าใจเนื้อเรื่องได้โดยตลอด หากใช้ตัวละครเอก

เป็นสัตว์ก็ควรจะเลือกใช้สัตว์ธรรมดาๆ ที่เด็กๆ รู้จักคุ้นเคยอยู่ในชีวิตประจำวัน ไม่ควรใช้สัตว์แปลกๆ ที่เขาไม่รู้จักหรือประเภทสัตว์ประหลาดจากจินตนาการ ซึ่งเป็นเรื่องซับซ้อนยุ่งยากสำหรับเด็กวัยนี้

ในช่วงอายุ 4 - 6 ขวบ ตัวละครนอกจากจะใช้เด็กในวัยเดียวกับเขาหรือสัตว์ธรรมดาแล้ว ผู้แต่งนิทานอาจจะใช้คนในวัยอื่นๆ เป็นตัวละครเอก หรืออาจจะใช้สัตว์ที่มีชื่อแปลกๆ รูปร่างประหลาด หรือแม้กระทั่งจะเป็นตัวละครที่น่ากลัว เช่น ยักษ์หรือผีได้แต่การกล่าวถึงหรือบรรยายถึงสิ่งดังกล่าวจะต้องบรรยายอย่างธรรมดา อย่าให้น่ากลัวจนกลายเป็นการขู่เด็ก

2.3 การตั้งชื่อตัวละคร การสร้างความมีชีวิตและความสมจริงให้แก่ตัวละครอีกประการหนึ่งก็คือ การตั้งชื่อให้ตัวละคร เด็กๆ ผู้ฟังนิทานจะรู้สึกคุ้นเคยกับตัวละครมากขึ้น ถ้าหากตัวละครในเรื่องมีชื่อเรียก การใช้คำรวมๆ เช่น กระต่ายตัวหนึ่ง สุนัขจิ้งจอกตัวนั้น หนอน มด ชายแก่ ฯลฯ มักจะไม่เป็นที่ประทับใจของเด็กๆ เท่าใดนัก แต่ถ้าตั้งชื่อตัวละครโดยเมื่อออกเสียงแล้วเป็นเสียงน่ารักน่าขัน นิทานเรื่องนั้นก็จะมีสีสันแจ่มใสชัดเจนขึ้นในความรู้สึกของเด็ก

2.4 การกำหนดปัญหาของเรื่องหรือเหตุการณ์ ในเรื่องสำหรับเด็กเล็กๆ ควรจะกำหนดให้มีเหตุการณ์สำคัญเพียงเหตุการณ์เดียว โดยเหตุการณ์นั้นนำไปสู่แก่นหรือสาระของเรื่องที่ได้กำหนดไว้แล้ว ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความสนใจของผู้ฟังแต่ละวัย ลักษณะการเกิดจินตนาการของเด็กแต่ละวัยและความต้องการพื้นฐานของเด็กๆ

2.5 การตั้งชื่อเรื่อง จะต้องตั้งให้น่าสนใจ และมีความหมายที่สมบูรณ์ เด็กสามารถเข้าใจได้ชัดเจน หนังสือที่เด็กชอบชื่อเรื่องส่วนใหญ่จะเป็นสัตว์ และชื่อเรื่องจะมีคำว่า “ลูก” คำว่า “วิเศษ” รวมอยู่ด้วย

2.6 การกำหนดบทสนทนา การแต่งนิทานโดยการบรรยายตลอดเรื่องทำให้นิทานขาดความมีชีวิตชีวาลงไป การกำหนดบทสนทนาให้แก่ตัวละครจะทำให้นิทานเกิดการเคลื่อนไหว น่าสนใจมากขึ้น ทำให้นิทานมีรสชาติ และถ้อยคำสนทนาจะทำให้ผู้แต่งสามารถสอดแทรกคำสอน ข้อคิด ข้อเตือนใจลงในนิทานได้โดยมิให้เด็กๆ รู้สึกว่าตนเองกำลังถูกสอน

2.7 การสอดแทรกอารมณ์ขัน ผู้แต่งนิทานควรจะศึกษาอารมณ์ขันของเด็กๆ ว่า เด็กในแต่ละวัยชอบหัวเราะขบขันในเรื่องใดบ้าง แล้วพยายามสอดแทรกเหตุการณ์หรือถ้อยคำที่จะสร้างอารมณ์ขันให้แก่เด็กๆ ส่วนใหญ่แล้วเด็กๆ จะมีอารมณ์ขันในการที่ได้เห็นหรือได้ฟังถ้อยคำที่มีเสียงแปลกๆ อาจจะไม่มีความหมายแต่จะสร้างความพอใจให้แก่เด็กๆ การแทรกคำตลกๆ เช่น แม่มดร่ายเวทมนต์ว่า “โอมมะหลุกขลุกขลุย” หรือห่านร้องเสียงดัง “อีโล้งโค้งเค้ง อีเล้งเค้งโค้ง”

2.8 การจบเรื่อง นิทานสำหรับเด็กปฐมวัยปัญหาหรืออุปสรรคที่กำหนดไว้จะต้องได้รับการแก้ไขอย่างดงาม ตัวละครเอกจะต้องได้รับชัยชนะ ได้รับความสำเร็จเอาชนะอุปสรรคปราบศัตรูลงได้ และตัวละครที่เป็นเด็กหรือสัตว์เล็กควรจะได้รับชัยชนะในที่สุด การจบเรื่องนิทานสำหรับเด็กจะต้องแสดงผลของการกระทำให้เห็นชัดเจน ตัวละครฝ่ายผู้ร้ายจะต้องพ่ายแพ้ และได้รับผลของการทำชั่ว ตัวละครที่ทำดีจะได้รับรางวัลและสิ่งดีๆ ตอบสนองให้เป็นรูปธรรม

ลักษณะของนิทานที่ไม่ควรเลือก

1. ไม่ควรเลือกนิทานประเภทที่แสดงเนื้อหาสาระที่ขัดต่อกฎหมายและศีลธรรม ประเภทที่ตัวเอกทำความผิดแล้วใช้ปัญญาหลบเลี่ยงความผิดไปได้ เพราะนั่นคือการสร้างความคิดรวบยอดที่อาจจะทำให้เด็กเกิดลักษณะ “เห็นผิดเป็นชอบ” ขึ้นได้ เช่น นิทานพื้นบ้านประเภทศรีธนญไชยซึ่งใช้เล่ห์เพทุบายแก้ปัญหา และการแก้ปัญหานั้นได้สร้างความวุ่นวายเสียหายแก่ผู้อื่น นิทานเช่นนี้ไม่ควรนำมาเล่าให้เด็กปฐมวัยฟังโดยเด็ดขาด ทั้งนี้ เพราะวุฒิภาวะของเด็กปฐมวัยยังไม่ถึงขั้นที่จะแยกแยะเหตุผลดีชั่วที่ซับซ้อนเช่นนั้นได้

2. ไม่ควรเลือกนิทานประเภทที่ตัวละครมีความสามารถเกินจริงเหนือมนุษย์อย่างมากมาย ซึ่งอาจทำให้เด็กเลียนแบบและอาจทำให้ตนเอง และผู้อื่นได้รับอันตรายได้ หรือถ้าหากจะนำมาเล่าก็ไม่ควรจะเน้นบทบาทเหนือมนุษย์ดังกล่าวให้เป็นที่สนใจของเด็กมากเกินไป จุดที่ควรเน้นให้ในนิทานประเภทนี้ก็คือการเน้นเรื่องความมานะอดทน พากเพียรพยายามใช้สติปัญญาแก้ไขปัญหาและอุปสรรคให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

3. ไม่เลือกนิทานประเภทที่แสดงความรุนแรงของอารมณ์มนุษย์ซึ่งจะก่อให้เกิดความสะเทือนใจแก่เด็กๆ เช่น เรื่องที่มีการฆ่าฟัน ต่อสู้กันอย่างดุเดือด การทารุณกรรม ความเจ็บปวดทุกข์ทรมานแสนสาหัส หรือเรื่องประเภทที่สร้างความผิดหวัง เศร้าสลดใจแก่เด็กๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวเอกซึ่งเป็นเด็กวัยเดียวกับผู้ฟัง

4. ไม่ควรเลือกเรื่องที่จบในลักษณะโศกนาฏกรรม (Tragedy) แต่ควรจะเลือกเรื่องที่จบในลักษณะสุขนาฏกรรม (Comedy) นั่นคือควรจบในลักษณะที่เด็กๆ จะรู้สึกอิ่มอกอิ่มใจเป็นสุขเพลิดเพลิน ฟังนิทานจบแล้วยังมีภาพแห่งความสุขสมหวังของตัวเอกติดอยู่ในความรู้สึก

การเตรียมตัวก่อนเล่านิทาน

การเตรียมตัวก่อนเล่านิทานเป็นสิ่งที่จำเป็น โดยเฉพาะผู้ที่เริ่มหัดเล่านิทานใหม่ๆ บางคนอาจรู้สึกว่า การเล่านิทานเป็นเรื่องยาก บางคนอาจคิดว่า จำเป็นต้องจำเนื้อเรื่องให้ได้คำต่อคำ การเล่านิทานไม่มีวิธีใดที่ดีที่สุด เพียงแต่ผู้เล่าจะต้องรู้จักและเข้าใจเรื่องที่เล่าอย่างแจ่มแจ้ง เพื่อให้การเล่านิทานดำเนินไปตามลำดับของเรื่อง และเพื่อป้องกันการลืม ผู้เล่าควรปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. อ่านเรื่องนั้นโดยตลอดอย่างช้าๆ แล้วลองคิดสร้างภาพในจินตนาการเกี่ยวกับตัวละครและเหตุการณ์ในเรื่องเป็นลำดับ ปิดหนังสือ ลองคิดทบทวนภาพที่คิดสร้างไว้

2. อ่านเรื่องอีกครั้ง แล้วพิจารณาว่าจะเล่าให้เหมือนกับต้นฉบับเดิมทุกอย่างหรือจะเรียบเรียงคำพูดใหม่ โดยไม่ให้เสียเค้าโครงเรื่องเดิม และรักษาส่วนดีไว้ด้วย และจะตัดข้อความปลีกย่อยตอนใดทิ้งบ้าง

3. เขียนสังเขปเรื่องเป็นข้อๆ เพื่อให้เรื่องดำเนินไปตามลำดับไม่สับสน และเพื่อกันลืมควรบันทึกข้อความหรือสำนวนดีๆ ไว้ พยายามใช้คำพูดของตัวละคร

4. วางแผนที่จะหาวิธีการเริ่มต้นเล่านิทานที่น่าสนใจ หลีกเลี่ยงการบรรยายที่ไม่จำเป็น

5. หาความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ เพิ่มเติม เช่น ความรู้เกี่ยวกับตัวละคร ขนบธรรมเนียมประเพณี และสภาพแวดล้อมอื่นๆ

6. เลือกวิธีการเล่านิทานตามที่เห็นว่าเหมาะสม การเล่านิทานอาจทำได้หลายแบบ ตั้งแต่วิธีการอย่างง่ายๆ คือ การเล่าด้วยปากเปล่าโดยไม่ต้องใช้อุปกรณ์เลย หรืออาจมีอุปกรณ์ประกอบก็ได้

7. ควรเตรียมวิธีการบางอย่างที่จะนำมาใช้เพื่อให้เด็กเงียบเสียง และพร้อมที่จะฟังนิทาน เช่น การเล่นกับนิ้ว หรือเพลงสั้นๆ ที่เด็กสนใจ ฯลฯ วิธีการเหล่านี้จะช่วยให้เด็กได้คลายความกระวนกระวายหรือความอยู่ไม่สุขลงได้ เมื่อใช้วิธีการให้เด็กสงบนิ่งพร้อมที่จะฟังแล้ว จึงเริ่มเล่านิทาน

8. ทดลองเล่า ผู้เริ่มเล่านิทานใหม่ๆ ควรทดลองเล่าเรื่องนั้นให้ขึ้นใจ โดยหัดเล่าดังๆ เพื่อทดสอบน้ำเสียง หรือฝึกเล่าหน้ากระจก เพื่อสังเกตท่าทางของตนเอง

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือแผนการสอน (Learning Activities)

ภาคทฤษฎี

1. ผู้เรียนศึกษาเอกสารวิชาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

2. ผู้เรียนฟังบรรยายประเด็นเนื้อหาเรื่อง กิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามวัย ใช้การบรรยาย 2 ชั่วโมง ประกอบด้วย ความหมายของพัฒนาการ ความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัย กฎเกณฑ์พัฒนาการ พัฒนาการเด็กตามวัย แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการตามวัย ตั้งแต่แรกเกิดถึง 3 ปี แนวทางส่งเสริมการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กวัย 3 – 6 ปี

3. ผู้เรียนฟังบรรยายประเด็นเนื้อหาเรื่อง แนวทางการจัดประสบการณ์และการเขียนแผนการจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็ก ใช้การบรรยาย 2 ชั่วโมง ประกอบด้วย แนวทางการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ความหมายของกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็กปฐมวัย หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน ขอบข่ายการจัดกิจกรรมประจำวัน การออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ความหมายของแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

4. ผู้เรียนฟังบรรยายประเด็นเนื้อหาเรื่อง การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ใช้การบรรยาย 2 ชั่วโมง ประกอบด้วย ความหมายของการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับเด็กปฐมวัย แนวคิดและความสำคัญของการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับเด็กปฐมวัย การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนสำหรับเด็กปฐมวัย การจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนสำหรับเด็กปฐมวัย แนวคิด ความหมาย และความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ ประเภทของแหล่งเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล

5. ผู้เรียนฟังบรรยายประกอบการสาธิตประเด็นเนื้อหาเรื่อง สื่อ การเล่น และนิทานสำหรับเด็ก ใช้การบรรยาย 2 ชั่วโมง ประกอบด้วย ความหมายของสื่อการเรียนรู้ ความสำคัญของสื่อการเรียนรู้ ประเภทของสื่อการเรียนรู้ การใช้สื่อการเรียนรู้ การเล่นของเด็กปฐมวัย ความหมายของการเล่น ประโยชน์และคุณค่าของการเล่น ประเภทของการเล่น การเล่นตามวัยของเด็ก นิทานสำหรับเด็กปฐมวัย การเล่านิทานและการแต่งนิทาน หลักการเล่านิทานที่ดี ลักษณะของนิทานที่ไม่ควรเลือก การเตรียมตัวก่อนเล่านิทาน

ภาคปฏิบัติ

1. ผู้เรียนชมการสาธิตและฝึกปฏิบัติการส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามวัยและการออกแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามวัย 3 ชั่วโมง

2. ผู้เรียนชมการสาธิตและฝึกปฏิบัติการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ 3 ชั่วโมง

3. ผู้เรียนชมการสาธิตและฝึกปฏิบัติการผลิตสื่อ เกม และนิทาน 3 ชั่วโมง

แผนการใช้สื่อการเรียนการสอน (Learning Materials)

- เอกสารประกอบการอบรม: จัดทำจากเนื้อหาหลักสูตรวิชาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และรายละเอียดเพิ่มเติมที่วิทยากรเห็นว่าเกี่ยวข้อง

- สไลด์ประกอบการบรรยายตามหัวข้อ: จัดทำจากหัวข้อ และจุดเน้นต่างๆ ตามหลักสูตรวิชาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

- ภาพตัวอย่าง: เป็นภาพที่ใช้ประกอบในสไลด์บรรยาย เช่น ภาพสื่อ เกม และนิทานที่วิทยากรสอนผลิต

แบบวัดผลประเมินผล (Assessment) ก่อนและหลังการอบรม (Pre-Posttest)

ชุดที่ 1

1. ข้อใดไม่ใช่ความหมายของพัฒนาการ

ก. การเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ที่เป็นไปอย่างมีลำดับขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง

ข. พัฒนาการเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่แน่นอน และสามารถทำนายได้

ค. เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีความสัมพันธ์ระหว่าง เวลา วุฒิภาวะ การเรียนรู้ และสิ่งแวดล้อม

ง. พันธุกรรมและประสบการณ์ที่ได้รับไม่มีผลต่อพัฒนาการ

2. อัตราพัฒนาการของเด็กแต่ละคนจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับองค์ประกอบใด

ก. พันธุกรรมและสภาพแวดล้อม ข. เพศและวัย

ค. อารมณ์และความรู้สึก ง. สังคมและเศรษฐกิจ

3. การจัดประสบการณ์ตรง หมายถึง

ก. การให้เด็กมีโอกาสได้เรียนรู้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรม เข้าใจง่าย ตรงกับความเป็นจริง

ข. การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่ส่งเสริมให้เด็กเกิดความรู้สึกกล้าคิดกล้าทำ

ค. การปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม และจริยธรรมที่ถูกต้องดีงามให้เด็ก

ง. การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง โดยกระตุ้นให้เด็กกระตือรือร้น

4. การเปรียบเทียบจำนวน การรวมกลุ่มและการแยกกลุ่มของสิ่งต่างๆ เป็นประสบการณ์สำคัญด้านใด

ก. ด้านร่างกาย ข. ด้านอารมณ์ จิตใจ

ค. ด้านสังคม ง. ด้านสติปัญญา

5. ข้อใดไม่ใช่หลักการจัดห้องเรียน

ก. เลือกเฟอร์นิเจอร์ที่เหมาะสม ข. สร้างบรรยากาศที่ดี

ค. ใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ง. มีห้องน้ำในห้องเรียน

6. ข้อใดไม่สามารถนำมาทำสื่อได้

ก. ใบไม้ ข. เปลือกหอย

ค. ปลาสลิด ง. ไม่มีข้อใดถูก

7. ข้อใดไม่ใช่ลักษณะของการจัดสภาพแวดล้อมด้านจิตใจ

ก. กติกาที่ทุกคนต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ข. ปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เลี้ยงดูเด็กกับเด็ก

ค. บรรยากาศที่ดีในการอยู่ร่วมกัน ง. เด็กเกิดความมั่นใจในตนเอง

8. ของเล่นข้อใดสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การเลือกของเล่นสำหรับเด็ก

ก. ลูกปัดร้อยเชือกขนาดจิ๋ว ข. ครกหินขนาดใช้ในครัวเรือนจริง

ค. หมากรุกทำจากไม้ ทาสีธรรมชาติ ง. บล็อกไม้หลายรูปทรง ขนาดเท่าฝ่ามือ ทาสีธรรมชาติ

9. ข้อใดไม่ใช่ปัจจัยการเลือกสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับลักษณะของเด็ก

ก. อายุ ข. ประสบการณ์

ค. เพศ ง. ศาสนา

10. ลักษณะของเล่นที่ช่วยพัฒนาประสาทสัมผัสการมองเห็นและได้ยินที่เหมาะสมกับเด็กวัยทารก

ก. มีสีสดใส ข. มีเสียงกรุ๋งกริ๊ง

ค. มีพื้นผิวหลากหลายลักษณะ ง. แกว่งไกวได้

เฉลย 1. ง 2. ก 3. ก 4. ง 5. ง 6. ง 7. ก 8. ก 9. ง 10. ข

ชุดที่ 2

1. ข้อใดไม่ใช่ความต้องการทางอารมณ์

ก. ต้องการให้ผู้ใหญ่ช่วยเมื่อเกิดความกลัว ข. ไม่ชอบให้ใครขัดใจ

ค. ต้องการความรักและความใกล้ชิดผูกพัน ง. ทะเลาะกันบ่อยๆ ช่วงระยะสั้นๆ เด็กมักจะลืมง่าย

2. ข้อใดกล่าวผิดเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

ก. จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ

ข. จัดประสบการณ์ให้เสียสละเพื่อสังคมเป็นหลัก

ค. จัดประสบการณ์ให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น

ง. จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน

3. ข้อใดคือการเรียงลำดับของการใช้สื่อกับเด็กเล็ก

ก. ของจริง ของจำลอง ภาพถ่าย ภาพโครงร่าง สัญลักษณ์

ข. ภาพโครงร่าง ภาพถ่าย สัญลักษณ์ ของจำลอง ของจริง

ค. ภาพโครงร่าง ภาพถ่าย ของจำลอง ของจริง สัญลักษณ์

ง. ของจริง ภาพถ่าย ภาพโครงร่าง ของจำลอง สัญลักษณ์

4. ข้อใดเป็นจุดประสงค์ของการเลือกใช้สื่อมากที่สุด

ก. มีความเหมาะสมกับความสามารถในการรับรู้และความพร้อมตามวัยของเด็ก

ข. มีรูปร่างและสีสันดึงดูดความสนใจของเด็ก

ค. มีราคาประหยัด

ง. มีความคงทนถาวร

5. ข้อใดไม่อยู่ในหลักการเลือกและผลิตสื่อ

ก. ปลอดภัย ข. ประโยชน์

ค. แปลก ง.ประหยัด

6. ข้อใดไม่ใช่ปัจจัยสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวคิดของกรมสุขภาพจิต

ก. ความดี ข. ความเก่ง

ค. ความฉลาด ง. ความสุข

7. ข้อใดกล่าวไม่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการจัดกิจกรรมการเล่นทราย

ก. ทรายที่เล่นที่ดีควรเป็นทรายทะเลเท่านั้น

ข. ขนาดของกระบะทรายมีความสัมพันธ์กับจำนวนผู้เล่น

ค. สถานที่วางกระบะทราย ควรเลือกใต้ต้นไม้ใหญ่เพราะจะได้ร่มเงา

ง. ความสูงของกระบะทรายควรคิดเฉลี่ยจากความสูงของเด็กในชั้นเรียน

8. ข้อใดคือ วิธีการจัดการชั้นเรียนที่สามารถควบคุมความประพฤติของเด็กปฐมวัยได้เพียงชั่วคราวและไม่ควรทำ
   ก. ตีและทำให้เสียใจ ข. งดให้รางวัลเมื่อทำผิดข้อตกลง
   ค. อบรม ยกตัวอย่างที่มีเป็นผลทางลบ ง. แสดงออกว่าไม่สนใจต่อพฤติกรรมที่เกิดขึ้น
9. ข้อใดไม่ใช่ลักษณะของนิทานที่ดี
   ก. มีเนื้อหาสาระให้เด็กได้ขยายประสบการณ์ ข. มีสิ่งที่เป็นสุนทรียภาพความงดงาม
   ค. แทรกบทตลกขบขันที่หยาบคายไม่มาก ง. ปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีงามให้แก่เด็ก
10. ข้อใดไม่ใช่การเตรียมตัวก่อนเล่านิทาน
   ก. เลือกวิธีการเล่านิทานตามที่เห็นว่าเหมาะสม ข. ทดลองเล่าเรื่องนั้นให้ขึ้นใจ
   ค. เพิ่มเติมตัวละครและเหตุการณ์ให้เข้มข้น ง. หาความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ เพิ่มเติม

เฉลย 1. ง 2. ข 3. ก 4. ก 5. ค 6. ข 7. ก 8. ก 9. ค 10. ค

ชุดที่ 3

1. สื่อข้อใดสามารถเพิ่มประสบการณ์ในด้านการรับรู้ด้านกลิ่น
   ก. ดินน้ำมัน ข. ดินทราย
   ค. ดอกมะลิ ง. ไม้บล็อกรูปทรง
2. ข้อใดไม่ใช่กิจกรรมหลัก 6 กิจกรรมในแผนการจัดประสบการณ์
   ก. เสริมประสบการณ์ ข. การเล่นกลางแจ้ง
   ค. เคลื่อนไหวและจังหวะ ง. การประกอบอาหาร
3. ข้อใดกล่าวถึงการเล่นไม่ถูกต้อง
   ก. ได้ฝึกการสังเกต ข. ได้มีโอกาสทดลอง
   ค. เกิดความสร้างสรรค์คิดแก้ปัญหา ง. การเล่นก่อให้เกิดความขัดแย้งเมื่อมีผู้แพ้ ผู้ชนะ
4. ข้อใดไม่ใช่วิธีการเล่านิทานที่ดี
   ก. ใช้เสียงดังพอที่จะได้ยินทั่วถึง ข. ต้องออกเสียงชัดเจน
   ค. ออกนอกเรื่องหรือเล่าเรื่องอื่นแทรกบ้าง ง. ถ้อยคำหรือสำนวนให้เหมาะกับระดับของผู้ฟัง
5. ข้อใดไม่ใช่ประโยชน์ของความมีวินัย
   ก. วินัยช่วยให้ตนเองเป็นผู้ที่มีระเบียบเรียบร้อย ข. วินัยช่วยให้มีความสามัคคีปรองดองในกลุ่มคน
   ค. วินัยมีส่วนช่วยให้ประสบความสำเร็จในชีวิต ง. วินัยช่วยให้ทุกคนมีทรัพย์สินเงินทอง
6. ข้อใดไม่ใช่การการปลูกฝังวินัยในช่วงปฐมวัย เพื่อหยั่งรากลึกลงอย่างมั่นคง
   ก. ให้ล้างมือก่อนรับประทานอาหารทุกมื้อ ข. สนับสนุนให้ทำงานที่ได้รับหมอบหมายให้เสร็จ
   ค. ลงโทษเมื่อไม่เก็บแก้วน้ำหลังการใช้ ง. ฝึกการคอยตามลำดับก่อนหลัง
7. ข้อใดเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความฉลาดทางอารมณ์ภายในตัวบุคคลน้อยสุด
   ก. ระยะเวลาระหว่างการเริ่มต้นในการทำงานเช้าถึงเย็น
   ข. ความกลัววิตกในเรื่องที่ตนเองจะต้องเสียประโยชน์
   ค. ไม่สามารถบริหารจัดการงานได้ตามกำหนดเวลา
   ง. เครื่องแบบในการทำงาน

8. ข้อใดไม่ใช่หลักการจัดห้องเรียน

ก. เลือกเฟอร์นิเจอร์ที่เหมาะสม ข. สร้างบรรยากาศที่ดี

ค. ใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ง. มีห้องน้ำในห้องเรียน

9. ข้อใดคือกิจกรรมที่ใช้สื่อวัสดุท้องถิ่น

ก. การร้อยลูกปัด ข. เดินกะลา

ค. เกมลิงชิงบอล ง. ระบายสีเทียน

10. ข้อใดเป็นแหล่งเรียนรู้จากธรรมชาติ

ก. วัด ข. พิพิธภัณฑ์

ค. โรงเรียน ง. ชายทะเล

เฉลย 1. ค 2. ง 3. ง 4. ค 5. ง 6. ค 7. ง 8. ง 9. ข 10. ง

ชุดที่ 4

1.ข้อใดไม่สามารถนำมาทำสื่อได้

ก. ใบไม้ ข. เปลือกหอย

ค. ปลาสลิด ง. ไม่มีข้อใดถูก

2.ข้อใดไม่อยู่ในหลักการเลือกและผลิตสื่อ

ก. ปลอดภัย ข. ประโยชน์

ค. แปลก ง. ประหยัด

3. ข้อใดไม่ใช่ปัจจัยสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวคิดของกรมสุขภาพจิต

ก. ความดี ข. ความเก่ง

ค. ความฉลาด ง. ความสุข

4. ข้อใดไม่ใช่กิจกรรมหลัก 6 กิจกรรมในแผนการจัดประสบการณ์

ก. เสริมประสบการณ์ ข. การเล่นกลางแจ้ง

ค. เคลื่อนไหวและจังหวะ ง. การประกอบอาหารว่าง

5. ข้อใด ไม่ใช่ ลักษณะของการจัดสภาพแวดล้อมด้านจิตใจ

ก. ข้อตกลงที่ทุกคนต้องทำตามอย่างเคร่งครัด ข. ปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เลี้ยงดูเด็กกับเด็ก

ค. บรรยากาศที่ดีในการอยู่ร่วมกัน ง. เด็กเกิดความมั่นใจในตนเอง

6. ของเล่นข้อใดสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การเลือกของเล่นสำหรับเด็ก

ก. ลูกปัดร้อยเชือกขนาดจิ๋ว ข. ครกหินขนาดใช้ในครัวเรือนจริง

ค. หมากรุกทำจากไม้ ทาสีธรรมชาติ ง. บล็อกไม้หลายรูปทรง ขนาดเท่าฝ่ามือ ทาสีธรรมชาติ

7. ข้อใดกล่าวไม่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการจัดกิจกรรมการเล่นทราย

ก. ทรายที่เล่นที่ดีควรเป็นทรายทะเลเท่านั้น

ข. ขนาดของกระบะทรายมีความสัมพันธ์กับจำนวนผู้เล่น

ค. สถานที่วางกระบะทราย ควรเลือกใต้ต้นไม้ใหญ่เพราะจะได้ร่มเงา

ง. ความสูงของกระบะทรายควรคิดเฉลี่ยจากความสูงของเด็กในชั้นเรียน

8. ข้อใดคือ วิธีการจัดการชั้นเรียนที่สามารถควบคุมความประพฤติของเด็กปฐมวัยได้เพียงชั่วคราวและไม่ควรทำ

ก. ตีและทำให้เสียใจ ข. งดให้รางวัลเมื่อทำผิดข้อตกลง

ค. อบรม ยกตัวอย่างที่มีเป็นผลทางลบ ง. แสดงออกว่าไม่สนใจต่อพฤติกรรมที่เกิดขึ้น

9. ข้อใดกล่าวถึงการเล่นไม่ถูกต้อง

ก. ได้ฝึกการสังเกต ข. ได้มีโอกาสทดลอง

ค. เกิดความสร้างสรรค์คิดแก้ปัญหา ง. การเล่นก่อให้เกิดความขัดแย้งเมื่อมีผู้แพ้ ผู้ชนะ

10. ข้อใดไม่ใช่ปัจจัยการเลือกสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับลักษณะของเด็ก

ก. อายุ ข. ประสบการณ์

ค. เพศ ง. ศาสนา

เฉลย 1. ง 2. ค 3. ข 4. ง 5. ก 6. ก 7. ก 8. ก 9. ง 10. ง

ชุดที่ 5

1. อัตราพัฒนาการของเด็กแต่ละคนจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับองค์ประกอบใด

ก. พันธุกรรมและสภาพแวดล้อม ข. เพศและวัย

ค. อารมณ์และความรู้สึก ง. สังคมและเศรษฐกิจ

2. ข้อใดไม่ใช่ความต้องการทางอารมณ์

ก. ต้องการให้ผู้ใหญ่ช่วยเมื่อเกิดความกลัว ข. ไม่ชอบให้ใครขัดใจ

ค. ต้องการความรักและความใกล้ชิดผูกพัน ง. ทะเลาะกันบ่อยๆ แต่เป็นช่วงสั้นๆ เด็กมักจะลืมง่าย

3. ข้อใดกล่าวผิดเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

ก. จัดให้สอดคล้องกับพัฒนาการ ข. จัดให้เสียสละเพื่อสังคมเป็นหลัก

ค. จัดให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น ง. จัดให้ส่งเสริมลักษณะนิสัยและการใช้ชีวิตประจำวัน

4. การจัดประสบการณ์ตรง หมายถึง

ก. การให้เด็กมีโอกาสได้เรียนรู้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรม เข้าใจง่าย ตรงกับความเป็นจริง

ข. การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่ส่งเสริมให้เด็กเกิดความรู้สึกกล้าคิดกล้าทำ

ค. การปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม และจริยธรรมที่ถูกต้องดีงามให้เด็ก

ง. การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง โดยกระตุ้นให้เด็กกระตือรือร้น

5. การเปรียบเทียบจำนวน การรวมกลุ่มและการแยกกลุ่มของสิ่งต่างๆ เป็นประสบการณ์สำคัญด้านใด

ก. ด้านร่างกาย ข. ด้านอารมณ์ จิตใจ

ค. ด้านสังคม ง. ด้านสติปัญญา

6. ข้อใดคือการเรียงลำดับของการใช้สื่อกับเด็กเล็ก

ก. ของจริง ของจำลอง ภาพถ่าย ภาพโครงร่าง สัญลักษณ์

ข. ภาพโครงร่าง ภาพถ่าย สัญลักษณ์ ของจำลอง ของจริง

ค. ภาพโครงร่าง ภาพถ่าย ของจำลอง ของจริง สัญลักษณ์

ง. ของจริง ภาพถ่าย ภาพโครงร่าง ของจำลอง สัญลักษณ์

7. ข้อใดเป็นจุดประสงค์ของการเลือกใช้สื่อมากที่สุด

ก. มีความเหมาะสมกับความสามารถในการรับรู้และความพร้อมตามวัยของเด็ก

ข. มีรูปร่างและสีสันดึงดูดความสนใจของเด็ก

ค. มีราคาประหยัด

ง. มีความคงทนถาวร

8. สื่อข้อใดสามารถเพิ่มประสบการณ์ในด้านการรับรู้ด้านกลิ่น

ก. ดินน้ำมัน ข. ดินทราย

ค. ดอกมะลิ ง. ไม้บล็อกรูปทรง

9. ข้อใดไม่ใช่หลักการจัดห้องเรียน

ก. เลือกเฟอร์นิเจอร์ที่เหมาะสม ข. สร้างบรรยากาศที่ดี

ค. ใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ง. มีห้องน้ำในห้องเรียน

10. ข้อใดเป็นแหล่งเรียนรู้จากธรรมชาติ

ก. วัด ข. พิพิธภัณฑ์

ค. โรงเรียน ง. ชายทะเล

เฉลย 1. ก 2. ง 3. ข 4. ก 5. ง 6. ก 7. ก 8. ค 9. ง 10. ง

แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน

แบบประเมินความพึงพอใจต่อการเรียนวิชาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

กรุณาเลือกตอบตามระดับความพึงพอใจของท่าน ดังนี้

5 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด 4 หมายถึง พึงพอใจมาก

3 หมายถึง พึงพอใจ 2 หมายถึง พึงพอใจน้อย

1 หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

รายการประเมิน	5	4	3	2	1
1. ความพึงพอใจด้านเนื้อหาของหลักสูตร					
2. ความพึงพอใจด้านความเข้าใจในเนื้อหา					
3. ความพึงพอใจด้านการนำไปใช้					
4. ความพึงพอใจด้านการบรรยาย					
5. ความพึงพอใจด้านสื่อประกอบการบรรยาย					
6. ความพึงพอใจด้านเอกสารประกอบการอบรม					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. วิชาการส่งเสริมสัมพันธภาพกับครอบครัวและชุมชน/ท้องถิ่น (ภาคทฤษฎี จำนวน 2 ชั่วโมง)

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ (Learning Outcome)

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ และหลักการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสัมพันธภาพกับครอบครัวและชุมชน/ท้องถิ่น

2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน/ท้องถิ่น

3. เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครอง

4. เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักและเห็นความสำคัญในการประสานความร่วมมือในการพัฒนาเด็กปฐมวัยของสถานรับเลี้ยงเด็ก ผู้ปกครองและชุมชน/ท้องถิ่น รวมทั้งความสำคัญของการส่งเสริมสัมพันธภาพกับครอบครัวและชุมชน/ท้องถิ่น

ขอบข่ายเนื้อหาวิชา (Content) หรือองค์ความรู้รายวิชา

- **เรื่อง การสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครอง**

ในการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครองนั้น มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับครอบครัว และพัฒนาเด็กปฐมวัย ดังนั้น ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบ การวางแผนการให้ความรู้พ่อแม่ ผู้ปกครอง หลักการในการสื่อสารกับพ่อแม่ผู้ปกครอง และการจัดทำสารนิทัศน์ถึงผู้ปกครอง

หลักการในการสื่อสารกับพ่อแม่ผู้ปกครอง

ในการสื่อสารกับพ่อแม่ผู้ปกครอง โดยเฉพาะในการการเขียนรายงานผลพัฒนาการ การจัดทำสารนิทัศน์หรือการสื่อสารกับครอบครัว จำเป็นต้องใช้ภาษาที่มีความเหมาะสมและถูกหลักวิชาการ ดังนี้

1. ใช้ถ้อยคำที่อ่านเข้าใจง่าย สุภาพและให้เกียรติพ่อแม่ผู้ปกครอง สาระที่เขียนควรประกอบด้วยเขียนสิ่งที่น่าชื่นชมของเด็ก เขียนข้อความที่ควรส่งเสริมและควรพัฒนา และภาษาที่ใช้ควรให้เกิดความรู้สึกที่ดีทั้งต่อตัวเด็กและผู้ปกครอง

2. เขียนสิ่งที่น่าชื่นชมของเด็ก การเขียนรายงานควรเริ่มเขียนจากข้อดี และสิ่งที่น่าชื่นชมของเด็ก ซึ่งจะทำให้ผู้ปกครองมีกำลังใจที่จะอ่านจนจบ เช่น “น้องมุกเป็นผู้มีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อน”

3. เขียนข้อความที่ควรส่งเสริมและควรพัฒนา การเขียนรายงานให้พ่อแม่ผู้ปกครองได้ทราบถึงข้อที่ควรพัฒนาเป็นสิ่งสำคัญ ครอบครัวต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขและพัฒนา ส่งเสริมพัฒนาการให้ดีขึ้น ซึ่งต้องใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาในเชิงสร้างสรรค์และเสนอแนะ ไม่ใช่เป็นการบังคับ เช่น “น้องดายังช่วยเหลือตัวเองในเรื่องการแต่งกายได้ไม่ดีเท่าที่ควร ถ้าทางบ้านให้โอกาสฝึกบ้างก็จะสามารถช่วยเหลือตนเองได้ดีขึ้น”

4. ภาษาที่ใช้ควรให้เกิดความรู้สึกที่ดีทั้งต่อตัวเด็กและพ่อแม่ผู้ปกครอง เช่น ใช้คำว่า “น้อง” แทนตัวเด็ก ใช้คำว่า “ท่านผู้ปกครอง” เพื่อแสดงการให้เกียรติ หลีกเลี่ยงลักษณะการเขียนที่ไม่เหมาะสม เช่น การเขียนที่ไม่สื่อให้เห็นถึงการพัฒนาของเด็ก เช่น “สุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง ความประพฤติดี สติปัญญาดี” การเขียนที่ไม่ให้แนวทางในการพัฒนาเด็ก เช่น “ความเห็นเหมือนเทอมก่อน” เพราะเป็นการเขียนที่ไม่ตรงความเป็นจริง เนื่องจากเวลาผ่านไป เด็กย่อมมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลง

การแจ้งข่าวร้าย

ในการแจ้งข่าวร้ายนั้น บุคคลที่แจ้งข่าวร้ายอาจเป็นผู้ดำเนินกิจการ หรือผู้เลี้ยงดูเด็ก โดยมีขั้นตอนการแจ้งข่าวร้ายดังนี้

1. การเตรียมการ ควรตองมีเวลาเพียงพอ ไม่เร่งรัด สถานที่ควรมีความเป็นส่วนตัว สงบเงียบ พอสมควร ควรมีที่นั่งสำหรับผู้ปกครองทุกคน และตัดสิ่งรบกวนขณะพูดคุย

2. การประเมินวาผู้ปกครองพอทราบอะไรมาบ้างแล้ว ควรเริ่มการสนทนาด้วยการทักทาย แนะนำตนเอง ถามชื่อผู้ปกครอง มีการพูดคุยเล็กน้อยเพื่อสร้างความคุ้นเคย แล้วค่อยประเมินว่าผู้ปกครองพอทราบอะไรมาบ้างแลว

3. การเชื้อเชิญ ตระเตรียมให้ผู้ปกครองทราบว่ากำลังจะบอกข่าวร้าย เชน “วันนี้ที่ครูเชิญคุณแม่มาที่สถานรับเลี้ยงเด็ก มีเรื่องปรึกษาค่ะ”

4. การให้ข่าวร้าย ตระเตรียมใหผู้ป่วยทราบวาแพทย์กำลังจะบอกข่าวร้าย เชน “ลูกคุณแม่หกล้มหัวแตกวันนี้นะคะ แต่ครูทำการปฐมพยาบาลให้แล้วนะคะ คุณหมอประเมินว่าต้องมีการเย็บแผลค่ะ”

5. การรับมือกับอารมณของผู้ปกครอง เนื่องจากผู้ปกครองหลังจากได้รับข่าวร้ายจะมีการตอบสนองแตกต่างกัน ไป เชน ตกใจ รองไห โกรธ ปฏิเสธ ตอรอง ช็อก เงียบไป หรืออาจยอมรับได้เป็นอย่างดี ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องทำความเข้าใจผู้ปกครอง และทำให้ผู้ปกครองยอมรับ

การรายงานพัฒนาการที่ไม่เป็นไปตามวัย

แนวทางในการแจ้งผลการประเมินพัฒนาการของลูกให้พ่อแม่ผู้ปกครอง ในกรณีพัฒนาการไม่เป็นไปตามวัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ชื่นชม โดยแสดงความชื่นชมพ่อแม่ผู้ปกครองที่มาพบครู ที่สามารถดูแลและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก หรือชื่นชมศักยภาพของเด็กในส่วนที่สามารถทำได้ดี

2. แจ้งข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการในส่วนที่ต้องการส่งเสริมเพิ่มเติมให้ชัดเจน เข้าใจง่าย โดยอาจใช้ภาพผลการประเมินพัฒนาการต่างๆ รวมทั้งหลักฐานอ้างอิงอื่นๆ

3. เน้นย้ำในสิ่งสำคัญที่พ่อแม่ผู้ปกครองควรปฏิบัติเพื่อแก้ไขและส่งเสริมพัฒนาเด็ก รวมถึงการติดตามประเมินผลพัฒนาการ

รูปแบบกิจกรรมการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครอง ได้แก่

1. การบรรยายความรู้ต่างๆ
2. การประชุมผู้ปกครอง
3. การมีส่วนร่วมกิจกรรมของสถานรับเลี้ยงเด็ก
4. การจัดทำสื่อสัมพันธ์ผู้ปกครอง
5. การจัดทำจดหมายถึงผู้ปกครองหรือชื่อเรียกอื่นๆ
6. การจัดทำบอร์ดประชาสัมพันธ์
7. การจัดมุมพ่อแม่ผู้ปกครอง
8. การจัดทำเอกสารเผยแพร่ออนไลน์ เช่น Facebook, Line, Website

การวางแผนการให้ความรู้ผู้ปกครอง

ในการวางแผนการให้ความรู้ผู้ปกครอง ควรคำนึงถึงระเวลาและเนื้อหาสาระที่ผู้ปกครองจำเป็นต้องรู้ ดังนี้

1. ระยะเวลา/ช่วงเวลา
   - ปกติเป็นรายสัปดาห์
   - รายภาคเรียน
   - รายปี
   - รายวัน (กรณีจำเป็น)
2. เนื้อหาสาระ
   - ต้องรู้ เป็นเรื่องเร่งด่วน ขอความร่วมมือ ต้องปฏิบัติ ฯลฯ
   - ควรรู้ เป็นเรื่องที่ควรกระทำ เช่น เพื่อส่งเสริมพัฒนาเด็ก ฯลฯ

ความรู้ที่ควรรู้ ได้แก่ สุขภาพ พัฒนาการเด็ก พฤติกรรมเด็ก โรคเด็ก การส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านต่างๆ กิจกรรมของสถานรับเลี้ยงเด็ก เหตุการณ์ปัจจุบัน และกิจกรรมที่ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องการให้ผู้ปกครองทำร่วมกับลูก เป็นต้น

หลักการในการทำจดหมาย/ข่าวสารถึงผู้ปกครอง

1. เป็นเรื่องที่ผู้ปกครองให้ความสนใจ
2. เป็นเรื่องที่สถานรับเลี้ยงเด็ก/ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องการให้พ่อแม่ผู้ปกครองรู้ เข้าใจ และปฏิบัติ
3. เป็นเรื่องที่ต้องการให้พ่อแม่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

โดยลักษณะของจดหมาย/ข่าวสารถึงผู้ปกครองที่ดี ต้องมีลักษณะดังนี้คือเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ สั้น/กระชับ รูปแบบน่าสนใจ ตัวอักษรอ่านง่าย มองเห็นชัดเจน สีสันดึงดูดความสนใจ มีวัตถุประสงค์ชัดเจน และต้นทุนต่ำ

ส่วนเวลาที่เหมาะสมในการแจกสารถึงพ่อแม่ผู้ปกครอง นั้นควรจัดทำตามความเหมาะสมบริบทของสถานรับเลี้ยงเด็ก เช่น ทุกวันศุกร์ เช่น เรื่องรายงานพฤติกรรมเด็กเป็นรายสัปดาห์ การขอความร่วมมือในการทำกิจกรรมสัปดาห์ต่อไป เดือนละ 2 ครั้ง เช่น เมื่อมีเหตุการณ์ที่ต้องแจ้งให้ทราบ เช่น เกิดโรคระบาด การแจ้งการประชุมของสถานรับเลี้ยงเด็ก การพบผู้ปกครอง หรือภาคเรียนหรือปีละ 2 ครั้ง เช่น รายงานประจำปี หนังสืออนุสรณ์

การจัดทำสารนิทัศน์ถึงพ่อแม่ผู้ปกครอง บทบาทผู้เลี้ยงดูเด็ก บทบาทพ่อแม่ผู้ปกครอง

หลักการในการจัดทำสารนิทัศน์ เช่น ป้ายนิเทศ สารถึงผู้ปกครอง และเอกสารอื่นๆ เพื่อให้ความรู้สื่อสารกับผู้ปกครอง ต้องมีลักษณะดังนี้คือ

- เรื่องน่าสนใจ
- ทันสมัย
- เคลื่อนไหวอยู่เสมอ
- รูปแบบน่าสนใจ
- สวยงาม

- เข้ามามีส่วนร่วมได้
- มีวัตถุประสงค์ชัดเจน

ลักษณะของบอร์ด/ป้ายประชาสัมพันธ์ที่ดี ต้องมีวัตถุประสงค์ในการจัดอยู่ในตำแหน่งที่พ่อแม่ผู้ปกครองเห็นชัดเจน มีข้อความ/ตัวอักษรไม่มาก เน้นนำเสนอเป็นภาพ เปลี่ยนทุกสัปดาห์ รูปแบบบอร์ดน่าสนใจ มีมิติ และมีรูปแบบนำเสนอหลากหลาย

ความสำคัญของการส่งเสริมสัมพันธภาพกับครอบครัว

ครอบครัวมีความสำคัญในการพัฒนาเด็กเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เป็นเพราะครอบครัวคือ ครูคนแรกของเด็ก ดังนั้น เด็กได้เรียนรู้หลายสิ่งหลายอย่างที่บ้าน นอกจากนี้ การเรียนรู้จะต้องเชื่อมต่อและเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษาและครอบครัว เพื่อให้การเรียนรู้ของเด็กนั้นต่อเนื่องและทำให้การเรียนรู้มีความหมายต่อเด็ก ซึ่งตามหน้าที่ของผู้ปกครองตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 กล่าวว่าผู้ปกครองมีหน้าที่ ดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากร พัฒนาหลักสูตร และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของเด็ก
2. สนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาในรูปแบบต่างๆ
3. มีสิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารและผลการดำเนินงานของสถานศึกษา
4. ร่วมกับครูและเครือข่ายในการพัฒนาทักษะความสามารถของบุตรหลานให้เต็มตามศักยภาพ

ประโยชน์ของการให้ครอบครัวมีส่วนร่วมกับสถานรับเลี้ยงเด็กมีหลายประการ ได้แก่

1. สถานรับเลี้ยงเด็กทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับเด็ก
2. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กมีผลต่อพัฒนาการและความสำเร็จด้านการศึกษาของเด็กอย่างเด่นชัด อีกทั้งยังช่วยผลักดันให้สถานรับเลี้ยงเด็กดำเนินงานจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลดีขึ้นอีกด้วย
3. สัมพันธภาพที่ดีระหว่างครอบครัวและครูหรือผู้เลี้ยงดูเด็กจะนำไปสู่ ความไว้วางใจที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เต็มใจในการทำกิจกรรมร่วมกัน การอบรมเลี้ยงดูเด็กในทิศทางเดียวกัน มีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาเด็ก

รูปแบบการมีส่วนร่วมของครอบครัว

การมีส่วนร่วมของครอบครัวในการจัดการศึกษาของสถานรับเลี้ยงเด็กมี 6 รูปแบบ ดังต่อไปนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูในฐานะพ่อแม่ คือความรับผิดชอบพื้นฐานของครอบครัว ได้แก่ การจัดเตรียมที่อยู่อาศัย สุขภาพ โภชนาการเครื่องนุ่งห่ม ความปลอดภัย ทักษะของผู้ปกครองต่อเด็กทุกระดับอายุ สภาพบ้านที่สนับสนุนเด็กในฐานะเด็กทุกระดับชั้น ข้อมูลข่าวสารและ กิจกรรมเพื่อช่วยสถานรับเลี้ยงเด็กให้เข้าใจเด็กและครอบครัว

2. การติดต่อสื่อสาร คือ ความรับผิดชอบพื้นฐานของสถานรับเลี้ยงเด็ก ได้แก่ การสื่อสารจากสถานรับเลี้ยงเด็กสู่บ้าน และการสื่อสารจากบ้านสู่สถานรับเลี้ยงเด็ก

3. การอาสาสมัคร คือการมีส่วนร่วมที่สถานรับเลี้ยงเด็กและเพื่อสถานรับเลี้ยงเด็ก ได้แก่

3.1 การอาสาสมัครในสถานรับเลี้ยงเด็กหรือชั้นเรียน เช่น ช่วยผู้ดำเนินกิจการสถานรับเลี้ยงเด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็ก เด็ก หรือพ่อแม่ผู้ปกครองในด้านต่างๆ

3.2 การอาสาสมัครเพื่อสถานรับเลี้ยงเด็กหรือชั้นเรียน เช่น ช่วยโครงการของสถานรับเลี้ยงเด็กและความก้าวหน้าของเด็กในทุกที่ทุกเวลา

3.3 การเป็นผู้ร่วมในทุกการแสดง กีฬา เหตุการณ์ การมอบรางวัล การเฉลิมฉลอง และอื่นๆ ที่สถานรับเลี้ยงเด็กจัดขึ้น

4. การเรียนรู้ที่บ้านคือ การจัดสภาพแวดล้อมที่บ้านให้เหมาะสมหรือส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก

5. การตัดสินใจ คือการมีส่วนร่วมหรือการเป็นผู้นำในองค์การต่างๆ เช่น สมาคม ผู้ปกครองและผู้เลี้ยงดูเด็ก องค์การผู้ปกครองและครู หรือสภาที่ปรึกษาคณะกรรมการ หรือกลุ่มที่ปรึกษาสถานรับเลี้ยงเด็กอิสระต่างๆ โดยการเป็นสมาชิก ผู้มีส่วนร่วม ผู้นำ หรือตัวแทน เป็นต้น

6. การร่วมมือกับชุมชน คือการเชื่อมโยงชุมชนให้มาช่วยเหลือสถานรับเลี้ยงเด็ก เด็ก และ ครอบครัว หรือการเชื่อมโยงสถานรับเลี้ยงเด็กให้ไปช่วยชุมชน แนวทางสร้างการมีส่วนร่วมของครอบครัวในการจัดการศึกษาของสถานรับเลี้ยงเด็ก

ลักษณะการมีส่วนร่วมของครอบครัว มีดังนี้

1. การมีส่วนร่วมคิดและตัดสินใจ หมายถึง การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญแล้วร่วมตัดสินใจทั้งในระยะเริ่มต้น ระยะวางแผน และระยะปฏิบัติตามแผน

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน หมายถึง การกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ หมายถึง การทำประโยชน์ให้กับงานทั้งช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน หรือโดยการบริหารประสานงาน และขอความช่วยเหลือ

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การประเมินว่าการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งการประเมินผลความก้าวหน้าและประเมินผลสรุป โดยสังเกตจาก ความรู้ ทักษะ และความพึงพอใจ

5. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์หมายถึงการรับผลประโยชน์ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มทั้งทางบวกและทางลบจากความคิดเห็น

- **เรื่อง การมีส่วนร่วมกับชุมชน/ท้องถิ่น**

ในการพัฒนาเด็กให้เต็มศักยภาพนั้น จำเป็นต้องมีหลายฝ่ายร่วมมือกัน อย่างไรก็ตามในการส่งเสริมความร่วมมือกับชุมชน/ท้องถิ่นนั้น ต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมหมายถึง การที่บุคคล กลุ่มคน หรือองค์กรได้ร่วมกันคิด แก้ไขปัญหา ร่วมดำเนินการและทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง โดยการร่วมกันวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน และร่วมติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ หรือทำให้บุคคลได้ประโยชน์จากการกระทำสิ่งเหล่านั้น

หลักการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสัมพันธภาพกับครอบครัวและชุมชน/ท้องถิ่น

หลักการสำคัญประการหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ก็คือ การให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมพัฒนาเด็ก โดยเฉพาะพ่อแม่ ผู้ปกครอง ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้บัญญัติสาระที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครอง การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน/ท้องถิ่น ในการจัดและพัฒนาการศึกษาไว้หลายมาตรา ดังต่อไปนี้

1. หลักการจัดการศึกษา มาตรา 8(2) บัญญัติว่า ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2. การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษา มาตรา 9(6) บัญญัติว่า ให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

3. หน้าที่ของบิดา มารดา ผู้ปกครอง มาตรา 11 บัญญัติว่า บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง มีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับตามมาตรา 17 และตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องตลอดจนให้ได้รับการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับตามความพร้อมของครอบครัว

4. หน่วยจัดการศึกษา มาตรา 12 บัญญัติว่า นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

5. สิทธิที่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองได้รับ มาตรา 13 บัญญัติว่า บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง มีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ดังต่อไปนี้ 1) การสนับสนุนจากรัฐให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและการให้การศึกษาแก่บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแล 2) เงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของบุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแล ที่ครอบครัวจัดให้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายกำหนด 3) การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษา ตามที่กฎหมายกำหนด และ มาตรา18(3) บัญญัติว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดใน ศูนย์การเรียน ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันสังคมอื่น

6. แนวการจัดการศึกษา มาตรา 23 บัญญัติว่า การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ในเรื่องดังต่อไปนี้

- ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

- ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

- ความรู้ เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและกาประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

- ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

- ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

7. กระบวนการเรียนรู้ มาตรา 24(6) บัญญัติว่า ให้สถานศึกษาจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดาผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาเด็กตามศักยภาพ

8. ความเข้มแข็งของชุมชน มาตรา 29 บัญญัติว่า ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

9. การส่งเสริมหน่วยจัดการศึกษา มาตรา 38 บัญญัติว่า ในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา ให้มีคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา มีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย

10. การบริหารการศึกษา มาตรา 38 วรรคสอง บัญญัติว่า คณะกรรมการการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรเอกชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้แทนสมาคมผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบวิชาชีพบริหารการศึกษา ผู้แทนสมาคมผู้ปกครองและครู ผู้นำทางศาสนา และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม และมาตรา 40 บัญญัติว่า ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญาของแต่ละสถานศึกษา และสถานศึกษาอาชีวศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ

วิธีการส่งเสริมสัมพันธภาพกับครอบครัวและชุมชน/ท้องถิ่น

วิธีการส่งเสริมสัมพันธภาพกับครอบครัวและชุมชน/ท้องถิ่นนั้น สถานศึกษาอาจมีแนวทางที่แตกต่างกันตามสภาพสังคมและบริบท ดังต่อไปนี้

1. ใช้ชุมชน/ท้องถิ่นและทรัพยากรของชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาได้ ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องมีความรู้ความเข้าใจชุมชน/ท้องถิ่นดีพอ และมีความร่วมมือกับชุมชน/ท้องถิ่นด้วย

2. ผู้เลี้ยงดูเด็กมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการประชาสัมพันธ์ สถานรับเลี้ยงเด็กเป็นตัวจักรสำคัญที่จะนำชุมชนเข้ามาในสถานรับเลี้ยงเด็ก และนำสถานรับเลี้ยงเด็กออกสู่ชุมชน เพราะเป็นผู้นำแผนปฏิบัติงานของสถานรับเลี้ยงเด็กไปใช้ให้บังเกิดผลอย่างแท้จริงต่อเด็กและชุมชน/ท้องถิ่น

2.1 มีส่วนร่วมในชีวิตของชุมชน ร่วมมือกับชุมชนในการกระทำต่างๆ ที่เหมาะสมและถูกต้อง ในเวลาเดียวกันผู้เลี้ยงดูเด็กต้องพยายามศึกษาทำความเข้าใจชุมชนรู้ปัญหาความต้องการของชุมชน/ท้องถิ่น รู้โครงสร้างของอำนาจ การรวมกลุ่มของชุมชนไปด้วย ในแต่ละชุมชน/ท้องถิ่นมักจะประกอบไปด้วยบุคคลที่เป็นที่ยอมรับนับถือและเชื่อถือของผู้อื่นในลักษณะต่างๆ กัน บางชุมชนมีความร่วมมือสามัคคีกันดี บางชุมชนแตกแยก

เป็นหมู่เป็นกลุ่ม ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องมีความรู้ความเข้าใจในโครงสร้างต่างๆ เหล่านี้ของชุมชน/ท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ในการร่วมมือติดต่อและการวางตัวที่เหมาะสมของผู้เลี้ยงดูเด็ก

2.2 การดำเนินชีวิตในส่วนตัว และด้านอาชีพของผู้เลี้ยงดูเด็ก มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะให้ชุมชนยอมรับนับถือในตัวผู้เลี้ยงดูเด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องคิดพิจารณาอย่างยิ่งในการปรับปรุงวิถีชีวิตของตน วางแนวทางชีวิตและการงานของตนให้เป็นที่เชื่อถือยอมรับของชุมชน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชน ผู้เลี้ยงดูเด็กจะต้องไม่ดำเนินชีวิตแตกต่างจากชุมชนมากจนเกินไป จนกลายเป็นคนละพวก คนละชั้นกับชุมชน จะทำให้ไม่สามารถเข้ากับชุมชนได้ ผู้เลี้ยงดูเด็กควรพิจารณาใช้ความรู้ ความสามารถ และความเฉลียวฉลาดปรับปรุงการดำเนินชีวิตของตนให้เป็นที่เชื่อถือของชุมชนอยู่เสมอ

2.3 ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องศรัทธาและภูมิใจในอาชีพของตน ด้วยความศรัทธาและความภูมิใจในอาชีพผู้เลี้ยงดูเด็กจึงพยายามศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อความเจริญก้าวหน้าในทางส่วนตัวและทางด้านอาชีพ มีความมั่นใจในตนเอง คิดพิจารณาปรับปรุงตนเองและอาชีพให้เจริญก้าวหน้าอยู่เสมอยึดมั่นในคุณธรรม ศีลธรรม และจรรยาบรรณของอาชีพ ทำตนให้เป็นที่รักเคารพเลื่อมใสศรัทธาของลูกศิษย์และบุคคลทั่วไป การที่ผู้เลี้ยงดูเด็กรู้สึกภูมิใจในอาชีพ รักในอาชีพ ย่อมไม่มีความรู้สึกด้อยน้อยเนื้อต่ำใจในการที่ตนเองเข้ามาประกอบอาชีพผู้เลี้ยงดูเด็ก การสมาคมติดต่อร่วมมือกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้มีอาชีพอื่น และบุคคลทั่วไปในชุมชนก็เป็นไปด้วยดี ผู้เลี้ยงดูเด็กที่ขาดความรัก ความศรัทธาในชีพ ทำให้ขาดความภาคภูมิใจในอาชีพ รู้สึกด้อยในการประกอบอาชีพผู้เลี้ยงดูเด็ก จะทำให้พยายามหลีกเลี่ยงจากการร่วมมือกับบุคคลในอาชีพอื่น รู้สึกไม่เท่าเทียมเขา รู้สึกว่าตนเองมีปมด้อย ไม่พยายามศึกษาหาคามรู้เพิ่มเติมและปรับปรุงอาชีพการงานของตน ประพฤติตนไปในทางที่ขัดกับศีลธรรมและจรรยาบรรณของอาชีพ ทำให้เป็นผลเสียแก่การปฏิบัติงานของตน และสำคัญอย่างยิ่งก็คือ เป็นผลเสียแก่ “เด็ก” ในการได้พบเห็นร่วมมือกับตัวอย่างที่ไม่ดีอยู่ตลอดเวลา

2.4 ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องตระหนักถึงความสำคัญของการประชาสัมพันธ์ที่ดี เพื่อให้ชุมชนเข้าใจงานของผู้เลี้ยงดูเด็ก ของสถานรับเลี้ยงเด็กและการศึกษา การที่สถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชนจะร่วมมือกันด้วยดีนั้น จะต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์ที่ดีของสถานรับเลี้ยงเด็กเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่ง

2.5 ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องรายงานความก้าวหน้าของเด็กให้ผู้ปกครองทราบอยู่เสมอ

การจัดโปรแกรมและกิจกรรมต่างๆ ของสถานรับเลี้ยงเด็ก

การจัดโปรแกรมและกิจกรรมต่างๆ ของสถานรับเลี้ยงเด็กมีความสำคัญต่อการประชาสัมพันธ์และสร้างความร่วมมืออันดีระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กและชุมชน การจัดโปรแกรมและกิจกรรมที่ดี ในการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชนนั้น สถานรับเลี้ยงเด็กจะต้องดำเนินการต่อไป

1. โปรแกรมที่ดีจะต้องเป็นการสื่อสารสองทาง และต้องเปิดโอกาสให้มีการปฏิสัมพันธ์อันดีต่อกัน ระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชนสถานรับเลี้ยงเด็กต้องใช้วิธีการต่างๆ ในการที่จะให้ชุมชนรู้และเข้าใจการดำเนินการของสถานรับเลี้ยงเด็ก เข้าใจจุดหมายและกิจกรรมต่างๆ ของสถานรับเลี้ยงเด็กเพื่อชุมชนจะได้มีโอกาสให้ความร่วมมือสนับสนุนเสนอแนะให้ข้อคิดเห็นต่างๆ ในเวลาเดียวกัน ในการจัดโปรแกรมและกิจกรรมต่างๆ นั้น สถานรับเลี้ยงเด็กต้องคำนึงถึงความต้องการของชุมชนด้วย

2. เปิดโอกาสให้ครอบครัวและชุมชนได้ร่วมกิจกรรมต่างๆ ของสถานรับเลี้ยงเด็กตามความเหมาะสมและความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล

2.1 มีกิจกรรมต่างๆ มากมายที่ครอบครัวและหน่วยงานต่างๆ ของชุมชนสามารถให้ความร่วมมือสนับสนุนสถานรับเลี้ยงเด็กได้ นับตั้งแต่ช่วยเหลือสนับสนุนทางกำลังกาย กำลังความคิด วัสดุอุปกรณ์และกำลังทรัพย์ สิ่งที่ครอบครัวและชุมชนจะช่วยเหลือให้ความร่วมมือได้ เช่นเป็นกรรมการร่วมในงานต่างๆ

2.2 เป็นผู้ช่วยเหลือควบคุมดูแลเด็กในเรื่องความปลอดภัยในการเดินทาง ความปลอดภัยในสถานรับเลี้ยงเด็กและความปลอดภัยในชุมชน

2.3 ให้ความร่วมมือในการจัดอาหารและบริการอาหารแก่เด็ก

2.4 ให้ความร่วมมือในการบริจาควัสดุอุปกรณ์การสอนและการกีฬาต่างๆ

2.5 ช่วยการสอนเป็นครูพิเศษตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล เช่น ช่วยสอนดนตรี นาฏศิลป์ การงาน การฝีมือ เป็นต้น

2.6 ช่วยเหลือในห้องสมุด ในห้องพยาบาลของสถานรับเลี้ยงเด็ก

2.7 ช่วยเหลือในการจัดสวน ทำแผนผัง ปรับปรุงสิ่งแวดล้อม และบริเวณสถานรับเลี้ยงเด็ก

ในการให้ครอบครัวหรือชุมชนร่วมในงานใดๆ ของสถานรับเลี้ยงเด็กก็ตาม สถานรับเลี้ยงเด็กต้องวางแผนกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน ให้ผู้เข้ามาร่วมมือช่วยเหลือเข้าใจ แผนงานเป้าหมายและกระบวนการต่างๆ ของการดำเนินงานนั้นๆ ด้วย ทั้งนี่เพื่อความสะดวกสบายใจของผู้ให้ความช่วยเหลือ และให้ผู้ร่วมมือช่วยเหลือได้เห็นระบบงานที่ดีของสถานรับเลี้ยงเด็กด้วย

3. สถานรับเลี้ยงเด็กควรเปิดโอกาสให้ครอบครัว และประชาชนเข้าชมกิจการศึกษา สังเกตการทำงานการดำเนินงานด้านต่างๆ ของสถานรับเลี้ยงเด็ก สถานรับเลี้ยงเด็กอาจทำหนังสือเชิญพ่อแม่ผู้ปกครองและประชาชนผู้สนใจเข้าร่วมวางแผนร่วมทำงานเข้าชมกิจการของสถานรับเลี้ยงเด็กในโอกาสต่างๆ และสถานรับเลี้ยงเด็กต้องเปิดใจให้กว้างพร้อมที่จะรับคำติชม และข้อเสนอแนะต่างๆ และข้อเสนอแนะต่างๆ จากครอบครัวของเด็ก และประชาชนเหล่านั้นด้วย

4. การจัดนิทรรศการ การจัดนิทรรศการผลงานของสถานรับเลี้ยงเด็ก ผลงานของเด็กเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะให้ชุมชนเข้าใจ ชื่นชมเห็นความเจริญก้าวหน้าของบุตรหลานและสถานรับเลี้ยงเด็กของตน นอกจากนั้นยังเป็นการให้การศึกษาแก่ประชาชนขึ้นด้วย การจัดนิทรรศการสถานรับเลี้ยงเด็กต้องวางแผนกำหนดจุดหมายและโครงการให้ชัดเจนเพื่อจะได้จัดผลงานต่างๆ ให้เป็นสัดส่วนสัมพันธ์กัน ผู้เข้าชมจะได้ไม่สับสนในการเกิดความรู้ความเข้าใจตามจุดหมาย เกิดความคิดรวบยอดชัดเจนจากการเข้าชมแต่ละส่วน แต่ละแผนกของนิทรรศการ มีการจัดนิทรรศการเป็นอันมากที่ขาดจุดหมาย เพียงแต่นำของต่างๆ มาจัดวางให้ชมบางครั้งนำมาจัดวางปะปนกันขาดเอกภาพและจุดหมายที่ชัดเจน ทำให้ผู้ชมสับสน ไม่เกิดผลดีเท่าที่ควร การจัดนิทรรศการสถานรับเลี้ยงเด็กอาจทำได้ดังนี้ คือ การจัดนิทรรศการในสถานรับเลี้ยงเด็ก สถานรับเลี้ยงเด็กจะแสดงผลงานอะไร จัดกิจกรรมอะไร จะใช้อาคารบริเวณกว้างขวางแค่ไหนเพียงใด จะต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับจุดหมายและขอบข่ายของงานการจัดนิทรรศการในสถานรับเลี้ยงเด็กนั้น และการร่วมจัดนิทรรศการกับชุมชน การที่สถานรับเลี้ยงเด็กร่วมจัดนิทรรศการและแสดงผลงานในโอกาสต่างๆ ของชุมชน/ท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความร่วมมือกับชุมชน/ท้องถิ่น และประชาสัมพันธ์สถานรับเลี้ยงเด็กได้เป็นอย่างดี

5. การจัดเป็นองค์กรผู้ปกครองและครูขึ้น เป็นสิ่งสำคัญต่อการสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและครู ทำให้ผู้ปกครองและผู้เลี้ยงดูเด็กเข้าใจกันดี รู้และเข้าใจจุดมุ่งหมายความต้องการของกันและกัน สามารถทำ

ให้การศึกษาแก่เด็กได้ผลดียิ่งขึ้น เนื่องจากทั้งผู้เลี้ยงดูเด็กและผู้ปกครองต่างก็สนับสนุนร่วมมือมุ่งไปสู่ทิศทางเดียวกัน ทำให้ความเจริญงอกงามก้าวหน้าของเด็กเป็นไปด้วยดี มีบูรณาการของการพัฒนาทุกๆ ด้าน การจัดตั้งองค์กรของผู้ปกครองและครูขึ้น นอกจากได้รับผลดีในการให้การศึกษาแล้ว ยังทำให้ผู้ปกครองเข้าใจสถานรับเลี้ยงเด็ก เข้าใจจุดหมายและการดำเนินงานของสถานรับเลี้ยงเด็กยิ่งขึ้นก็จะยินดีให้การสนับสนุนสถานรับเลี้ยงเด็ก และผู้ปกครองนั้นเอง จะเป็นสื่อกลางที่สำคัญในการประชาสัมพันธ์สถานรับเลี้ยงเด็ก ทำให้การร่วมมือระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชน/ท้องถิ่นเป็นผลดีและเป็นไปด้วยดี

6. สถานรับเลี้ยงเด็กต้องทำให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้าใจจุดหมายระเบียบแบบแผนการดำเนินกิจกรรมและโปรแกรมต่างๆ ของสถานรับเลี้ยงเด็ก ซึ่งวิธีที่จะทำให้สถานรับเลี้ยงเด็กประสบผลสำเร็จในการเผยแพร่เรื่องราวต่างๆ ของสถานรับเลี้ยงเด็กให้ชุมชนได้ทราบ สถานรับเลี้ยงเด็กอาจมีแนวทางการประชาสัมพันธ์ทำได้หลายวิธี ดังนี้

6.1 วางแผนกำหนดจุดมุ่งหมายในการประชาสัมพันธ์ให้ชัดเจน ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าใจและร่วมมือกัน

6.2 ทำหนังสือพิมพ์ แผ่นปลิว หนังสือพิมพ์เป็นรายเดือน รายภาคเรียนหนังสือประจำปี หรือสิ่งพิมพ์ในรูปอื่นใดตามความเหมาะสม และความสามารถของสถานศึกษาแต่ละแห่ง เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนและผู้ปกครองทราบ ในจัดสิ่งพิมพ์นั้น สถานรับเลี้ยงเด็กต้องพิจารณาถึงความร่วมมือของชุมชนที่จะรับรู้ข่าวสารต่างๆ เหล่านั้นด้วย ฉะนั้น รูปแบบ วิธีการ ตลอดจนภาษาที่ใช้เป็นสิ่งสำคัญยางยิ่งที่จะทำให้สิ่งพิมพ์นั้นได้รับผลตามที่ต้องการ

6.3 ใช้สื่อมวลชนต่างๆ ให้เป็นประโยชน์ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ ยิ่งเป็นสื่อสารมวลชนท้องถิ่นยิ่งได้ผลดียิ่งขึ้น

6.4 ใช้ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ป้ายนิเทศของหมู่บ้าน จัดป้ายนิเทศของสถานรับเลี้ยงเด็กขึ้นไว้ที่ใดที่หนึ่งซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชน หรือ ที่ที่ประชาชนสนใจหาอ่านทำความเข้าใจได้ง่ายเทคนิควิธีในการจัดป้ายประกาศ ตลอดจนรูปแบบต่างๆ จะเป็นภาพ สัญลักษณ์ เครื่องหมาย หรือลักษณะต่างๆ ที่น่าสนใจและรับรู้ทำความเข้าใจได้รวดเร็วเป็นสิ่งสำคัญต่อการสื่อสารทำความเข้าใจการทำสื่อใดๆ ก็ตาม ต้องคำนึงถึงความสะดวกรวดเร็ว ความสามารถที่ชุมชนจะทำความเข้าใจได้ด้วย

7. รายงานความก้าวหน้าของเด็กของสถานรับเลี้ยงเด็กให้ผู้ปกครองทราบอาจจัดทำได้ในรู้แบบต่างๆ ทำเป็นรายงานประจำภาคเรียน ประชุมผู้เลี้ยงดูเด็กและผู้ปกครองเพื่อชี้แจงรายงานผลความเจริญก้าวหน้า รายงานผลงานต่างๆ หรือใช้สื่อมวลชนประเภทต่างๆ ตามความเหมาะสมกับสภาพของสถานรับเลี้ยงเด็กและท้องถิ่น

8. สถานรับเลี้ยงเด็กต้องพยายามเรียนรู้ ทำความเข้าใจชุมชน จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่ผู้เลี้ยงดูเด็กจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องราวของชุมชนที่สถานรับเลี้ยงเด็กตั้งอยู่ให้มากที่สุดที่จะทำได้

9. สถานรับเลี้ยงเด็กเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง โดยเชิญวิทยากรของสถานรับเลี้ยงเด็ก วิทยากรในท้องถิ่นหรือที่อื่นใดมาให้ความรู้ความเข้าใจในด้านการเมืองการปกครอง การเศรษฐกิจ การตลาด การจัดการในด้านธุรกิจต่างๆ เป็นต้น

10. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เลี้ยงดูเด็ก และเจ้าหน้าที่ต่างๆ ของสถานรับเลี้ยงเด็กเป็นสมาชิก เป็นผู้นำเป็นกรรมการของชมรมหรือสมาคมต่างๆ ที่เหมาะสมในการที่สถานรับเลี้ยงเด็กจะให้การศึกษาหรือร่วมมือเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งในชุมชน แต่ละแห่งอาจมีชมรมหรือสมาคมต่างๆ ที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพของชุมชน ทำประโยชน์ต่างๆ แก่ชุมชน สถานรับเลี้ยงเด็กควรสนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรของสถานรับเลี้ยงเด็กได้เข้าเป็นสมาชิกของชมรมหรือสมาคมต่างๆ เหล่านั้น ในเมื่อพิจารณาเห็นว่าผลงานของชมรมหรือสมาคมนั้นจะเป็นประโยชน์อย่างแท้จริงแก่ส่วนรวมของชุมชนและประเทศชาติในบางครั้งโรงเรียนอาจเป็นผู้ริเริ่ม กระตุ้นให้ชุมชนจัดตั้งชมรมขึ้น หรืออาจเป็นผู้นำในการจัดตั้งเสียเองในระยะแรกๆ ก็ได้ ถ้าพิจารณาเห็นว่าการจัดตั้งชมรมเช่นนั้นเป็นสิ่งจำเป็นและมีประโยชน์อย่างแท้จริงแก่ชุมชนการเข้าไปเกี่ยวข้องกับชมรมหรือสมาคมต่างๆ ชุมชนท้องถิ่น ไม่ว่าในฐานะกรรมการหรือฐานะสมาชิกสถานรับเลี้ยงเด็กต้องมีจุดประสงค์ที่สำคัญในอันที่สำคัญในอันที่จะให้การศึกษาแก่เด็กและประชาชนในชุมชน/ท้องถิ่นนั้นๆ ให้รู้จักหน้าที่และภารกิจต่างๆ ด้วยตนเองให้มากที่สุด มิใช่สถานรับเลี้ยงเด็กเป็นผู้จัดทำเอง ดำเนินการเองทั้งหมดตลอดไป โดยเด็กและประชาชนไม่มีส่วนรับผิดชอบ หรือรับผิดชอบแต่เพียงส่วนน้อย

11. สถานรับเลี้ยงเด็กต้องพิจารณากำหนดยุทธศาสตร์ และวิธีการในการติดต่อร่วมมือกับชุมชนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความเป็นไปของชุมชน บางแห่งมีปัญหาในเรื่องความแตกแยก แบ่งเป็นกลุ่มเป็นพวก บางแห่งมีความสามัคคีกลมเกลียวกัน บางแห่งก็ประกอบไปด้วยผู้นำ ผู้มีอิทธิพล สถานรับเลี้ยงเด็กต้องศึกษาทำความเข้าใจชุมชนให้ดีแล้วจึงวางแผน และถ้ากำหนดยุทธศาสตร์ ให้เหมาะสมในอันที่จะสร้างความร่วมมือระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชน มิฉะนั้น อาจเกิดปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินงานของสถานรับเลี้ยงเด็กได้

12. เชิญพ่อแม่ ผู้ปกครอง และบุคคลผู้สนใจเข้าชมผลงาน การแสดงต่างๆ ของเด็ก เช่น การแข่งขันกรีฑาภายในสถานรับเลี้ยงเด็ก ภายในกลุ่มสถานรับเลี้ยงเด็กการแสดงต่างๆ ในวันปิดภาคเรียน การประกวดผลงานต่างๆ เป็นต้น

การสร้างความร่วมมือระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชน/ท้องถิ่น

การใช้ผู้นำชุมชน และสถานที่สำคัญของชุมชนให้เป็นประโยชน์ในการสร้างความร่วมมือกับชุมชน/ท้องถิ่น ในแต่ละชุมชนย่อมมีผู้นำชุมชนซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของบุคคลในชุมชนนั้นๆ อาจเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คหบดีหรือพระภิกษุ ซึ่งประชาชนเชื่อถือและเคารพนับถือ สถานรับเลี้ยงเด็กควรพิจารณาวางแนวทางใช้บุคคลเหล่านี้ให้เป็นประโยชน์ในการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชน นอกจากบุคคลที่เป็นผู้นำแล้วในชุมชนยังมีสถาบันหน่วยงานหรือองค์การต่างๆ ซึ่งสถานรับเลี้ยงเด็กสามารถใช้เป็นสื่อเชื่อมความร่วมมือระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชนได้เช่นเดียวกัน การสร้างความร่วมมือระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชนนั้นจำเป็นที่สถานรับเลี้ยงเด็กจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ชุมชน/ท้องถิ่นแต่ละแห่งประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาและบทบาทหน้าที่ของสถานรับเลี้ยงเด็กในปัจจุบันไม่เท่าเทียมกัน

2. ชุมชน/ท้องถิ่นแต่ละแห่งต่างก็มีลักษณะพิเศษแตกต่างกันไป โดยเฉพาะในทางด้านความคิดความเชื่อการแสดงออกในการอนุรักษ์ และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เป็นต้น สถานรับเลี้ยงเด็กต้องศึกษาสาเหตุของลักษณะพิเศษต่างๆ เหล่านั้น

3. การสร้างความร่วมมือกับชุมชน/ท้องถิ่นแต่ละแห่งหรือแม้แต่ในชุมชนเดียวกัน แต่บุคคลต่างกลุ่มกัน สถานรับเลี้ยงเด็กอาจใช้วิธีการ เครื่องมือและกระบวนการที่แตกต่างกัน สถานรับเลี้ยงเด็กต้องกำหนดการใช้ยุทธศาสตร์ วิธีการกระบวนการและเครื่องมือต่างๆ ให้เหมาะสม สถานรับเลี้ยงเด็กจะมุ่งใช้ยุทธศาสตร์อย่างเดียวกัน

4..ความร่วมมือระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชน/ท้องถิ่นในอดีต ปัจจุบัน ย่อมมีความสำคัญต่อการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชนในอนาคต ดังนั้นในการที่จะสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกันระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สถานรับเลี้ยงเด็กจะต้องรู้เรื่องความสัมพันธ์ในอดีต ปัจจุบัน ปัญหาอุปสรรคต่างๆ ตลอดจนเจตคติของประชาชนที่มีต่อสถานรับเลี้ยงเด็ก ทั้งนี้ เพื่อจะได้พิจารณาแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ ได้ถูกต้อง

5. ความร่วมมือ ร่วมใจ ความสามัคคี ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสถานรับเลี้ยงเด็กต่อชุมชน/ท้องถิ่น และการเข้าใจเป้าหมาย แผนปฏิบัติงานต่างๆ ของสถานรับเลี้ยงเด็ก เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชน/ท้องถิ่น ผู้ดำเนินกิจการสถานรับเลี้ยงเด็กมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างสำคัญในการที่จะให้มีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจกันขึ้นในระหว่างผู้ร่วมงานและต้องใช้ความรู้ ความเข้าใจแก่บุคลากรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องเป้าหมาย บทบาท หน้าที่ และการปฏิบัติงานต่างๆ ของสถานรับเลี้ยงเด็กเพื่อให้ทุกคนปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกันไปสู่เป้าหมายเดียวกัน ประชาชนจะได้ไม่สับสนเข้าใจเจตนาของสถานรับเลี้ยงเด็ก พร้อมที่จะให้ความร่วมมือสนับสนุนแก่สถานรับเลี้ยงเด็กได้

6. การสร้างความร่วมมือระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชน/ท้องถิ่น เป็นเรื่องของการให้ความเปลี่ยนแปลงความคิดและเจตคติ จึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยเวลาและความอดทน การสร้างความร่วมมือระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชน/ท้องถิ่น สถานรับเลี้ยงเด็กจะต้องให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนเปลี่ยนแปลงแก้ไข ความเชื่อ ความคิดและเจตคติที่ไม่ดีเดิมๆ ไปด้วยจึงเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยกลวิธี เวลาและความอดทนอยู่เป็นอันมาก ต้องคอยศึกษาสังเกตติดตามผล พร้อมทั้งแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ กันไป ถ้าสถานรับเลี้ยงเด็กหวังผลเร็วเกินไป หรือสถานรับเลี้ยงเด็กต้องการที่จะได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากประชาชนเร็วเกินไป เร่งรัดให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของตนมากเกินไป อาจเป็นปัญหาและอุปสรรคยิ่งขึ้นได้ ในเมื่อชุมชนยังไม่พร้อมไม่เข้าใจเจตนาดีของสถานรับเลี้ยงเด็ก ไม่เห็นคุณค่าการกระทำของสถานรับเลี้ยงเด็กดีพอประชาชนนอกจากไม่ให้ความร่วมมือแล้วยังอาจมีเจตคติไม่ดีต่อสถานรับเลี้ยงเด็กยิ่งขึ้นก็ได้

7. การสร้างความร่วมมือระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชนเป็นกระบวนการต่อเนื่อง สถานรับเลี้ยงเด็กต้องกำหนดเป้าหมาย วางแผน และปฏิบัติงานต่อเนื่องกันไป ถ้าสถานรับเลี้ยงเด็กไม่มีเป้าหมายหรือแผนปฏิบัติงานใดๆ ก็ย่อมไม่สามารถสร้างความร่วมมืออันดีกับชุมชนได้ สถานรับเลี้ยงเด็กต้องแสดงให้ชุมชนเห็นถึงความหวังดี และเจตนาดีของสถานรับเลี้ยงเด็กต่อชุมชนสถานรับเลี้ยงเด็กให้ความร่วมมือ สนับสนุนชุมชนในการดำเนินงานต่างๆ ของชุมชนในส่วนที่สถานรับเลี้ยงเด็กรับผิดชอบและช่วยเหลือได้ สถานรับเลี้ยงเด็กต้องแสดงให้เห็นถึงความจริงใจ และเจตนาอย่างแท้จริงในอันที่จะสร้างเสริมความเจริญงอกงามให้แก่เด็ก และความเจริญก้าวหน้าของชุมชน สถานรับเลี้ยงเด็กต้องประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรู้ และเข้าใจด้วยวิธีการต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยผลของการกระทำให้ปรากฏแก่ชุมชน

8. การใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และการใช้ชุมชนเป็นห้องเรียน เป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาเด็กให้เจริญงอกงามไปทุกๆ ด้าน และยังเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ชุมชนโดยทางอ้อม เป็นการกระตุ้นส่งเสริมให้ชุมชนพัฒนาตนเอง ให้ชุมชนสนใจกิจกรรมต่างๆ ของสถานรับเลี้ยงเด็ก

9. การประชาสัมพันธ์สถานรับเลี้ยงเด็กเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นต่อการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชน การประชาสัมพันธ์ทำให้ประชาชนได้ทราบข่าวสารเรื่องราวและกิจกรรมต่างๆ ของสถานรับเลี้ยงเด็ก ประชาชนเข้าใจการทำงานและเห็นคุณค่าและประโยชน์ของสถานรับเลี้ยงเด็ก ประชาชนก็จะให้ความร่วมมือสนับสนุนสถานรับเลี้ยงเด็กในด้านต่างๆ ในเวลาเดียวกันชุมชนก็ได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าไปตามแนวทางของการให้การศึกษาในสถานรับเลี้ยงเด็ก สถานรับเลี้ยงเด็กต้องหาวิธีการและเครื่องมือต่างๆ ที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น สภาพของประชาชน และสภาพของสถานรับเลี้ยงเด็กเอง ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรู้และเข้าใจสถานรับเลี้ยงเด็ก ชุมชนยิ่งได้เห็นได้รู้ได้เข้าใจเจตนาดีของสถานรับเลี้ยงเด็กผลงานอันดีและคุณค่าของสถานรับเลี้ยงเด็กมากเพียงใด ก็ยิ่งให้ความร่วมมือสนับสนุนสถานรับเลี้ยงเด็กยิ่งขึ้นเพียงนั้นกลวิธี เครื่องมือและกระบวนการในการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชนได้กล่าวแล้วในตอนต้น

10. ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากสร้างความร่วมมือระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชน ต้องถือว่าเป็นข้อมูลย้อนกลับที่สถานรับเลี้ยงเด็กต้องนำมาศึกษาพิจารณาเพื่อปรับปรุงแก้ไขในการสร้างความสัมพันธ์กันกับชุมชนต่อไป

วิธีการส่งเสริมสัมพันธภาพกับครอบครัวและชุมชน/ท้องถิ่น

1. การนำสถานรับเลี้ยงเด็กออกสู่ชุมชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนโดยฝ่ายสถานรับเลี้ยงเด็กเป็นฝ่ายเข้าไปหาชุมชนโดยใช้สื่อและกิจกรรมต่างๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.1 การประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบเกี่ยวกับ นโยบาย เป้าหมาย กิจกรรม กฎระเบียบ และสวัสดิการต่างๆ ของสถานรับเลี้ยงเด็ก โดยใช้สื่อต่างๆ ได้แก่

1) จดหมายข่าว หนังสือ วารสาร และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ จากสถานรับเลี้ยงเด็กถึงผู้ปกครองและชุมชน เพื่อให้ข้อมูลต่างๆ เช่น ประวัติของสถานรับเลี้ยงเด็ก คณะผู้บริหาร แผนงาน นโยบายของสถานรับเลี้ยงเด็ก ทุนการศึกษา ฯลฯ

2) คู่มือผู้ปกครอง/คู่มือเด็ก เพื่อให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับ ช่วงเวลาการเปิดเรียน ปิดเรียน ตารางการสอนซ่อมเสริม ตารางกิจกรรมของสถานรับเลี้ยงเด็ก ระเบียบการวัดและประเมินผลการเรียน ระเบียบการแต่งกาย ระเบียบการลา สวัสดิการของสถานรับเลี้ยงเด็ก ฯลฯ

3) สมุดรายงานของเด็ก เพื่อรายงานความก้าวหน้าทางการเรียนให้ผู้ปกครองทราบ และรับฟังความเห็นจากผู้ปกครอง

4) เว็บไซต์ของสถานรับเลี้ยงเด็ก เพื่อสื่อสารเรื่องราว และกิจกรรมต่างๆ ของสถานรับเลี้ยงเด็กสู่สังคม

5) เสียงตามสายและการโฆษณาประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ถึงคนในชุมชน

1.2 การจัดให้ผู้ดำเนินกิจการ ผู้เลี้ยงดูเด็ก เด็ก เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน/ท้องถิ่น เช่น

1) การพัฒนาชุมชน/ท้องถิ่น ได้แก่ การขุดลอกคลอง ทำความสะอาดถนน และที่สาธารณะ

2) การร่วมกิจกรรมทางศาสนาและงานประเพณีของชุมชน/ท้องถิ่น เช่น การแห่เทียนพรรษา ลอยกระทง งานประจำปีของวัด เป็นต้น

3) การร่วมงานของชาวบ้าน เช่น งานบวช งานมงคลสมรส งานศพ ฯลฯ โดยสถานรับเลี้ยงเด็กสามารถเข้าร่วมกิจกรรมกับชาวบ้านได้อย่างหลากหลาย เช่น การร่วมเป็นแขกรับเชิญ การส่งบุคลากรของสถานรับเลี้ยงเด็กมาเป็นพิธีกร การส่งวงดนตรีของสถานรับเลี้ยงเด็กมาแสดง เป็นต้น

1.3 การให้ความรู้และบริการทางวิชาการแก่ชุมชน/ท้องถิ่น เช่น การเดินรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด การป้องกันเอดส์ การฝึกทักษะและอาชีพแก่ประชาชนในชุมชน เป็นต้น

1.4 การใช้สถานที่ และภูมิปัญญาในท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ของสถานรับเลี้ยงเด็ก โดยนำเด็กออกมาเรียนรู้กับภูมิปัญญา และเรียนรู้กับสถานที่และทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ซึ่งช่วยให้สถานรับเลี้ยงเด็กและชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันได้อีกทางหนึ่ง

1.5 การจัดให้มีกิจกรรมวันเยี่ยมผู้ปกครองที่บ้าน หรือ กิจกรรมเยี่ยมบ้านเด็ก ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งในระบบดูแลช่วยเหลือเด็ก โดยกิจกรรมดังกล่าวช่วยให้สถานรับเลี้ยงเด็กและชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้อีกทางหนึ่ง

2. การนำชุมชนเข้ามาสู่สถานรับเลี้ยงเด็ก เป็นการสร้างความสัมพันธ์โดยการเชิญให้คนในชุมชน/ท้องถิ่นเข้ามาสู่สถานรับเลี้ยงเด็ก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.1 การเชิญผู้ปกครอง ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ประสบความสำเร็จ และภูมิปัญญาในท้องถิ่นเข้ามาเป็นวิทยากรให้กับทางสถานรับเลี้ยงเด็ก เช่น เชิญผู้ปกครองมาสอนการทำขนม เชิญนักดนตรีมาสอนวิชาดนตรี เชิญแพทย์มาให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพช่วงฤดูหนาว เชิญตำรวจมาให้ความรู้เรื่องกฎจราจร เป็นต้น

2.2 การจัดกิจกรรมของสถานรับเลี้ยงเด็กแล้วเชิญประชาชนเข้ามาร่วมงาน เช่น กิจกรรมวันเด็ก กิจกรรมวันแม่ การแสดงนิทรรศการและผลงานของเด็ก กิจกรรมกีฬาสี กิจกรรมวันเยี่ยมสถานรับเลี้ยงเด็ก ฯลฯ

2.3 การจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์ระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชน/ท้องถิ่น เช่น การแข่งขันกีฬาระหว่างผู้เลี้ยงดูเด็กกับผู้ปกครอง การแข่งขันกีฬาระหว่างเด็กปัจจุบันกับศิษย์เก่า เป็นต้น

2.4 การเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ผู้แทนทางศาสนา และผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาเป็นกรรมการสถานรับเลี้ยงเด็ก โดยการดำเนินการดังกล่าวเป็นสิ่งที่สถานรับเลี้ยงเด็กต้องดำเนินการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการอยู่แล้ว แต่ผลพลอยได้คือ ช่วยให้สถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันและช่วยให้ สถานรับเลี้ยงเด็กมีเครือข่ายที่เข้ามาช่วยประชาสัมพันธ์และสนับสนุนการดำเนินงานด้านต่างๆ ของสถานรับเลี้ยงเด็กได้อีกทางหนึ่งด้วย

2.5 การตั้งสมาคมศิษย์เก่า สมาคมผู้ปกครอง และสมาคมครูเก่า เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ช่วยให้คนในชุมชน/ท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมกับทางสถานรับเลี้ยงเด็กและช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

นอกจากนี้แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ทางอ้อมระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชน/ท้องถิ่น การสร้างความสัมพันธ์ทางอ้อมระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชน ทำได้โดยการปรับปรุงบุคลากร และการปรับปรุงอาคารสถานที่ เพราะการปรับปรุงดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์ของการพัฒนาอย่างหนึ่งที่จะสร้างความศรัทธาแก่ผู้ปกครองและประชาชนทั่วไปได้เป็นอย่างดี และการพบเห็นสิ่งที่ดีๆ ของสถานรับเลี้ยงเด็ก ช่วยให้มีภาพลักษณ์

ที่ดีและช่วยให้ชุมชนเกิดเจตคติที่ดีต่อสถานรับเลี้ยงเด็ก นำไปสู่ความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชน/ท้องถิ่นได้ดังนี้

1. การปรับปรุงพัฒนาบุคลากร ซึ่งได้แก่ ผู้ดำเนินกิจการ ผู้เลี้ยงดูเด็ก คนงานภารโรง เจ้าหน้าที่อื่นๆ รวมทั้งแม่ค้าที่ขายของในสถานรับเลี้ยงเด็ก

1.1 การแต่งกายให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่

1.2 กิริยาท่าทาง การวางตัว การเดิน ควรเรียบร้อย เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่

1.3 การแสดงความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ ควรมีความอดกลั้นต่อปัญหาต่างๆ ไม่แสดงอารมณ์เมื่อไม่พอใจผู้มาติดต่อ

1.4 อัธยาศัย ควรเป็นผู้มีไมตรี ยิ้มแย้มแจ่มใสและระมัดระวังในการสนทนา รู้จักต้อนรับและทักทายปราศรัยกับแขก ให้ความเป็นกันเองกับผู้มาเยี่ยมเยียน

1.5 การพูดจา ควรสุภาพอ่อนหวานเหมาะสมกับบุคคล

1.6 ทักษะและเชาวน์ในการสังเกต ต้องมีไหวพริบในการสังเกตผู้มาติดต่อว่าเป็นใคร เพื่อจะได้ทักทายปราศรัยและต้อนรับได้เหมาะสมกับตำแหน่งและฐานะ

2. การปรับปรุงอาคารสถานที่ของสถานรับเลี้ยงเด็ก ได้แก่

2.1 การปลูกต้นไม้ประดับอาคารเรียน

2.2 ความพร้อมด้านบริการ เช่น น้ำดื่ม ห้องน้ำ ห้องส้วม อ่างล้างมือ และความสะอาดของอาคาร

2.3 ความพร้อมในด้านการเรียนการสอน เช่น การตบแต่งห้องเรียนให้น่าสนใจ มีอุปกรณ์การเรียนการสอนครบครัน

2.4 ความพร้อมของห้องเรียนที่เพียงพอและถูกสุขลักษณะ

2.5 เครื่องอำนวยความสะดวก เช่น พัดลม ฯลฯ

บทบาทของชุมชน/ท้องถิ่น

บทบาทของสถานศึกษาต่อชุมชน/ท้องถิ่น 7 ประการ ได้แก่

1. บทบาทในการจัดกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

2. บทบาทในการประเมินพัฒนาการเด็ก

3. บทบาทในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อ

4. บทบาทในการพัฒนาหลักสูตร

5. บทบาทในการประสานความร่วมมือกับ ครอบครัว ชุมชน/ท้องถิ่น สังคมเพื่อการจัดการศึกษา

6. บทบาทในการประกันคุณภาพการศึกษา

7. บทบาทในการระดมทรัพยากรและบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษา บทบาทหน้าที่ของสถานรับเลี้ยงเด็กต่อชุมชน

บทบาทของชุมชน/ท้องถิ่นต่อสถานศึกษาในส่วนที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 คือ

1. บทบาทในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในสถานศึกษา

2. บทบาทในการจัดการศึกษา

3. บทบาทในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา

4. บทบาทในการร่วมจัดกระบวนการเรียนรู้

5. บทบาทใน การเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา

6. บทบาทในการสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษา

ซึ่งบทบาทของชุมชน/ท้องถิ่น สรุปเป็น 3 บทบาทหลัก คือ 1) บทบาทในการจัดและกำาหนดทิศทางของการศึกษา 2) บทบาทในการให้ความร่วมมือและสนับสนุนการศึกษาและ 3) บทบาทในการกำากับติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา กระบวนการพัฒนาความสัมพันธ์ของสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชน/ท้องถิ่น การพัฒนาความสัมพันธ์ของสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชน/ท้องถิ่น ซึ่งอาจมีขั้นตอนและวิธีการแตกต่างกันตามสภาพและบริบทของสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชน/ท้องถิ่นนั้นๆ

บทบาทของคณะกรรมการสถานรับเลี้ยงเด็ก

คณะกรรมการสถานรับเลี้ยงเด็ก เป็นรูปแบบการบริหารจัดการศึกษา กำหนดให้มีการประชุมอย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง เพื่อกำกับและส่งเสริมกิจกรรมของสถานรับเลี้ยงเด็กให้มีประสิทธิภาพ คณะกรรมการสถานรับเลี้ยงเด็กมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานรับเลี้ยงเด็ก

2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานรับเลี้ยงเด็ก

3. ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

4. กำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานรับเลี้ยงเด็ก

5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพและได้มาตรฐาน

6. พิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ให้ได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ

7. เสนอแนะและมีส่วนร่วมในการบริหารด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารงานทั่วไปของสถานรับเลี้ยงเด็ก

8. ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิชาวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทุกด้าน รวมทั้งสื่อสารจารีตประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

9. เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชนตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อให้สถานรับเลี้ยงเด็กเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

10. ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานรับเลี้ยงเด็ก ก่อนเสนอต่อสาธารณชน

11. แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะอนุกรรมการ เพื่อการดำเนินงานตามที่เห็นสมควร

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือแผนการสอน (Learning Activities)

1. ผู้เรียนศึกษาเอกสารวิชาการส่งเสริมสัมพันธภาพกับครอบครัวและชุมชน/ท้องถิ่น

2. ผู้เรียนฟังบรรยายประเด็นเนื้อหาเรื่อง การสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครอง ใช้การบรรยาย 1 ชั่วโมง ประกอบด้วย หลักการในการสื่อสารกับพ่อแม่ผู้ปกครอง การแจ้งข่าวร้าย การรายงานพัฒนาการที่ไม่เป็นไปตามวัย รูปแบบกิจกรรมการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์และความ

เข้าใจอันดีระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครอง การวางแผนการให้ความรู้ผู้ปกครอง หลักการในการทำจดหมาย/ข่าวสารถึงผู้ปกครอง การจัดทำสารนิทัศน์ถึงพ่อแม่ผู้ปกครอง บทบาทผู้เลี้ยงดูเด็ก บทบาทพ่อแม่ผู้ปกครอง ความสำคัญของการส่งเสริมสัมพันธภาพกับครอบครัว รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของครอบครัว

3. ผู้เรียนฟังบรรยายประเด็นเนื้อหาเรื่อง การมีส่วนร่วมกับชุมชน/ท้องถิ่น ใช้การบรรยาย 1 ชั่วโมง ประกอบด้วย ความหมายของการมีส่วนร่วม หลักการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสัมพันธภาพกับครอบครัวและชุมชน วิธีการส่งเสริมสัมพันธภาพกับครอบครัวและชุมชน/ท้องถิ่น การจัดโปรแกรมและกิจกรรมต่างๆ ของสถานรับเลี้ยงเด็ก การสร้างความร่วมมือระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชน บทบาทของชุมชน/ท้องถิ่น บทบาทของผู้ดูแลเด็กในการส่งเสริมความร่วมมือกับชุมชน/ท้องถิ่น บทบาทของคณะกรรมการสถานรับเลี้ยงเด็ก

แผนการใช้สื่อการเรียนการสอน (Learning Materials)

- เอกสารประกอบการอบรม: จัดทำจากเนื้อหาหลักสูตรวิชาการส่งเสริมสัมพันธภาพกับครอบครัวและชุมชน/ท้องถิ่น และรายละเอียดเพิ่มเติมที่วิทยากรเห็นว่าเกี่ยวข้อง

- สไลด์ประกอบการบรรยายตามหัวข้อ: จัดทำจากหัวข้อ และจุดเน้นต่างๆ ตามหลักสูตรวิชาการส่งเสริมสัมพันธภาพกับครอบครัวและชุมชน/ท้องถิ่น

- ภาพตัวอย่าง: เป็นภาพที่ใช้ประกอบในสไลด์บรรยาย เช่น ภาพถ่ายกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชนตามที่วิทยากรเห็นว่าเกี่ยวข้อง

แบบวัดผลประเมินผล (Assessment) ก่อนและหลังการอบรม (Pre-Posttest)

ชุดที่ 1

1. ข้อใดกล่าวถึงหน้าที่ของผู้ปกครองตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ไม่ถูกต้อง
   ก. ร่วมกับผู้เลี้ยงดูเด็กและเครือข่ายในการพัฒนาทักษะความสามารถของบุตรหลานให้เต็มตามศักยภาพ
   ข. สนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาในรูปแบบต่างๆ
   ค. มีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากร พัฒนาหลักสูตร และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของเด็ก
   ง. ผู้ปกครองไม่มีสิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารและผลการดำเนินงานของสถานศึกษา
2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราใดที่กล่าวถึงการให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
   ก. มาตรา 8(2) ข. มาตรา 11
   ค. มาตรา 12 ง. มาตรา 13
3. หน้าที่ผู้เลี้ยงดูเด็กในข้อใดที่ไม่ได้มีส่วนช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพกับครอบครัวและชุมชน
   ก. ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องมีส่วนร่วมในการใช้ชีวิต และร่วมมือกับชุมชนในการกระทำต่างๆ ที่ถูกต้องเหมาะสม
   ข. ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องรายงานความก้าวหน้าของเด็กให้ผู้ปกครองทราบอยู่เสมอ
   ค. ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ชุมชนเข้าใจงานของผู้เลี้ยงดูเด็ก และของสถานรับเลี้ยงเด็ก
   ง. ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องช่วยเหลือเด็กเฉพาะเวลาที่อยู่ในสถานรับเลี้ยงเด็กเท่านั้น
4. กิจกรรมใดที่สามารถจัดขึ้นเพื่อสร้างสัมพันธภาพกับครอบครัว ที่ครอบครัวส่วนใหญ่เข้าร่วมได้ง่าย
   ก. เป็นผู้ช่วยดูแลเด็กในเรื่องความปลอดภัยในการเดินทางไปทัศนศึกษา
   ข. ให้ความร่วมมือในการจัดอาหารและบริการอาหารแก่เด็กทุกวัน
   ค. ให้ความร่วมมือกับผู้เลี้ยงดูเด็กในการเตรียมสิ่งต่างๆ ให้กับเด็กตามที่ผู้เลี้ยงดูเด็กขอความร่วมมือ

ง. ช่วยเป็นครูพิเศษตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล

5. ข้อใดไม่ใช่หน้าที่ของผู้เลี้ยงดูเด็กและผู้ดำเนินกิจการสถานรับเลี้ยงเด็กในการสร้างความสัมพันธ์กับครอบครัว

ก. แจ้งผลการเรียนหรือความเจริญก้าวหน้าของศิษย์ให้ผู้ปกครองเด็กทราบเป็นระยะๆ

ข. ติดต่อกับผู้ปกครองเพื่อช่วยแก้ปัญหาของเด็กในกรณีที่เด็กมีปัญหาทางการเรียน ความประพฤติ สุขภาพ

ค. ไม่อนุญาตให้ผู้เลี้ยงดูเด็กไปช่วยเหลือกิจกรรมในชุมชน

ง. เชิญผู้ปกครองร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ของสถานรับเลี้ยงเด็ก เช่น การแข่งขันกีฬา ประจำปี งานแจกประกาศนียบัตร หรืองานชุมนุมศิษย์เก่า เป็นต้น

6. ข้อใดไม่ใช่ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของครอบครัวที่มีต่อเด็กปฐมวัย

ก. ทำให้แด็กปฐมวัยมีพัฒนาการดีขึ้น

ข. สถานรับเลี้ยงเด็กทราบความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและเด็ก

ค. ทำให้บ้านและสถานรับเลี้ยงเด็กมีแนวทางการพัฒนาเด็กเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ง. ทำให้สถานรับเลี้ยงเด็กรู้จักฐานะทางบ้านของครอบครัวเด็กปฐมวัย

7. ในการเรียนหน่วยผลไม้สัปดาห์หน้า ครูสมศรีจะมีวิธีการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้อย่างไรจึงจะไม่เป็นภาระให้ผู้ปกครองและได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองมากที่สุด

ก. ขอความร่วมมือให้ผู้ปกครองนำผลไม้มาคนละ 1 ผล ผ่านไลน์กลุ่ม

ข. เขียนจดหมายแจ้งผู้ปกครองให้นำผลไม้มาคนละ 1 อย่าง

ค. ติดต่อขออาสาสมัครผู้ปกครอง 1 คน มาเป็นวิทยากรทำอาหาร

ง. สั่งเด็กให้นำผลไม้มาทุกคนในวันจันทร์

8. ข้อใดเป็นบทบาทของสถานรับเลี้ยงเด็กต่อชุมชน/ท้องถิ่น

ก. บทบาทในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา

ข. บทบาทในการประกันคุณภาพการศึกษา

ค. บทบาทในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในสถานรับเลี้ยงเด็ก

ง. บทบาทในการเป็นคณะกรรมการสถานรับเลี้ยงเด็ก

9. การมีส่วนร่วม คืออะไร

ก. การเปิดโอกาสให้ครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งโดยทางอ้อม

ข. การเปิดโอกาสให้ครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งโดยทางตรง

ค. การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง

ง. การเปิดโอกาสให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำในสิ่งที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือชุมชน

10. ในการช่วยเหลือเด็กโดยการสร้างรอยเชื่อมต่อของเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี เพื่อเข้าสู่วัยอนุบาล ใครเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุด

ก. ผู้บริหารสถานศึกษา ข. ผู้เลี้ยงดูเด็ก

ค. ตัวเด็กเอง ง. ผู้ปกครอง

เฉลย 1. ง 2. ก 3. ง 4. ค 5. ค 6. ง 7. ข 8. ข 9. ง 10. ข

ชุดที่ 2

1. ข้อใดกล่าวไม่ถูกต้องเกี่ยวกับความสำคัญของครอบครัวในการพัฒนาเด็กปฐมวัย

ก. ครอบครัวถือว่าเป็นครูคนแรกของเด็ก

ข. ครอบครัวมีส่วนช่วยในการเรียนรู้เชื่อมต่อและเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษาและครอบครัว

ค. ครอบครัวทำให้การเรียนรู้ของเด็กต่อเนื่องและทำให้การเรียนรู้มีความหมายต่อเด็ก

ง. ครอบครัวทำให้เด็กได้รับการศึกษาตามกฎหมายกำหนด

2. ข้อใดกล่าวได้ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาตามมาตรา 40 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ก. มีหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา

ข. ประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ

ค. คณะกรรมการสถานศึกษาเป็นใครก็ได้ มีจำนวน 10 คน

ง. ประกอบด้วยผู้แทนสมาคมผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบวิชาชีพบริหารการศึกษา ผู้แทนสมาคมผู้ปกครองและครู ผู้นำทางศาสนา และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม

3. กิจกรรมในข้อใดที่ช่วยให้ผู้เลี้ยงดูเด็กรู้จักเด็กและผู้ปกครองได้ดีที่สุด

ก. การเยี่ยมบ้าน ข. การใช้สารสัมพันธ์

ค. การติดต่อพูดคุยทางโซเชียล ง. การจัดบอร์ดประชาสัมพันธ์

4. กิจกรรมใดเป็นการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการวางแผนของสถานศึกษา

ก. การพบครูประจำชั้น ข. การเข้าร่วมอบรมที่สถานศึกษาจัดขึ้น

ค. การประชุมผู้ปกครอง ง. การเป็นอาสาสมัครให้กับสถานรับเลี้ยงเด็ก

5. ในการเขียนรายงานเพื่อสื่อสารกับครอบครัวในข้อใดไม่ควรเขียน

ก. ใช้ถ้อยคำที่อ่านเข้าใจง่าย สุภาพและให้เกียรติผู้ปกครอง

ข. การเขียนต้องสั้นกระชับ เช่น สุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง ความประพฤติดี สติปัญญาดี

ค. การเขียนข้อความที่ควรส่งเสริมและควรพัฒนา และผู้ปกครองต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขและพัฒนา

ง. การเขียนรายงานควรเริ่มเขียนจากข้อดี และสิ่งที่น่าชื่นชมของเด็ก

6. เหตุการณ์ในข้อใดที่บ่งชี้ว่าผู้เลี้ยงดูเด็กต้องรีบดำเนินการศึกษาปัญหาและแก้ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและเด็กโดยเร็วที่สุด

ก. เด็กชาย นิด ร่าเริงแจ่มใส ข. เด็กชาย นพ มีฟกช้ำตามร่างกายทุกวันจันทร์

ค. เด็กชาย นนท์ ขาดเรียน 3 วัน ในสัปดาห์นี้ ง. เด็กชาย นัท มีนิสัยก้าวร้าว พูดจาไม่สุภาพ

7. ต่อไปนี้เป็นโครงสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานรับเลี้ยงเด็ก ยกเว้นข้อใด

ก. การสื่อสารจากสถานรับเลี้ยงเด็กสู่บ้าน และการสื่อสารจากบ้านสู่สถานรับเลี้ยงเด็ก

ข. การเป็นอาสาสมัคร

ค. การเรียนของเด็ก เพราะถือว่าเป็นเรื่องระหว่างผู้เลี้ยงดูเด็กกับเด็กเท่านั้น

ง. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

8. ข้อใดคือคุณสมบัติข้อแรกของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรคำนึงถึง

ก. มีความเป็นระเบียบ สะอาด รู้จักประหยัด

ข. รักเด็ก จิตใจดี ใจเย็น

ค. มีวุฒิทางการศึกษาด้านการศึกษาปฐมวัย หรือผู้ที่ผ่านการอบรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย

ง. พูดจาสุภาพเรียบร้อย ชัดเจนเป็นแบบอย่างได้

9. ข้อใดคือบทบาทของชุมชนในการจัดการศึกษาปฐมวัย

ก. สนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษา

ข. นิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตรอย่างเป็นระบบ

ค. เป็นผู้เสริมสร้างการเรียนรู้

ง. จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ

10. สถานรับเลี้ยงเด็กเชิญผู้ปกครองมาประชุมเพื่อทำความเข้าใจการเรียนการสอนก่อนเปิดภาคเรียน เป็นการส่งเสริมความร่วมมือตามรูปแบบใด

ก. การมีส่วนร่วมคิดและตัดสินใจ ข. การมีส่วนร่วมในการวางแผน

ค. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ง. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

เฉลย 1. ง 2. ค 3. ก 4. ค 5. ข 6. ข 7. ค 8. ค 9. ก 10. ข

ชุดที่ 3

1. สถานรับเลี้ยงเด็กเชิญผู้ปกครองที่เป็นแพทย์มาตรวจสุขภาพให้เด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก เป็นการส่งเสริมความร่วมมือตามรูปแบบใด

ก. การมีส่วนร่วมคิดและตัดสินใจ ข. การมีส่วนร่วมในการวางแผน

ค. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ง. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

2. ในการแจ้งข่าวร้ายให้ผู้ปกครองทราบ ควรมีขั้นตอนการปฏิบัติตามข้อใด

ก. การเชื้อเชิญ การให้ข่าวร้าย การรับอารมณ์ของผู้ปกครอง

ข. การเตรียมการ การเชื้อเชิญ การให้ข่าวร้าย การรับอารมณ์ของผู้ปกครอง

ค. การเตรียมการ การประเมินผู้ปกครอง การเชื้อเชิญ การให้ข่าวร้าย การรับอารมณ์ของผู้ปกครอง

ง. การเตรียมการ การรับอารมณ์ของผู้ปกครอง การเชื้อเชิญ การประเมินผู้ปกครอง การให้ข่าวร้าย

3. รูปแบบกิจกรรมการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครอง ข้อใดถูกต้อง

ก. ไม่ควรจัดบรรยายความรู้ต่างๆ โดยผู้ดำเนินกิจการ หรือวิทยากรต่างๆ เนื่องจากผู้ปกครองไม่มีเวลา

ข. การประชุมผู้ปกครอง จัดขึ้นเพื่อรับทราบนโยบายและแนวทางในการพัฒนาเด็กร่วมกัน

ค. สถานรับเลี้ยงเด็กควรจัดทำเอกสารเผยแพร่เป็นสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ เป็นหลัก

ง. การจัดทำบอร์ดประชาสัมพันธ์ควรจัดภาคเรียนละครั้งก็เพียงพอแล้ว

4. ข้อใดกล่าวผิด ในการให้ชุมชนมาเป็นส่วนหนึ่งในในการจัดการศึกษา

ก. ชุมชน/ท้องถิ่นมีหน่วยงานต่างๆ ซึ่งสถานรับเลี้ยงเด็กสามารถใช้เป็นสื่อเชื่อมความร่วมมือได้

ข. ความร่วมมือระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชนในปัจจุบัน ไม่ส่งต่อการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชนในอนาคต

ค. ชุมชน/ท้องถิ่นแต่ละแห่งประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาและบทบาทหน้าที่ของสถานรับเลี้ยงเด็กแตกต่างกัน

ง. การสร้างความร่วมมือกับชุมชน/ท้องถิ่นแต่ละแห่งหรือแม้แต่ในชุมชนเดียวกัน แต่บุคคลต่างกลุ่มกัน สถานรับเลี้ยงเด็กอาจใช้วิธีการ เครื่องมือและกระบวนการที่แตกต่างกัน

5. ถ้าอยู่ในชุมชนเมืองรูปแบบกิจกรรมการให้ความรู้ผู้ปกครองข้อใดที่สามารถเข้าถึงง่าย รวดเร็วและทั่วถึงที่สุด

ก. การประชุมผู้ปกครอง ข. การจัดทำสื่อสัมพันธ์ผู้ปกครอง

ค. บอร์ดประชาสัมพันธ์ ง. เอกสารเผยแพร่สื่อออนไลน์

6. ถ้าอยู่ในชนบทห่างไกลใน กิจกรรมการให้ความรู้ผู้ปกครองข้อใดที่สามารถเข้าถึงง่าย รวดเร็วและทั่วถึงที่สุด

ก. การประชุมผู้ปกครอง ข. การจัดทำสื่อสัมพันธ์ผู้ปกครอง

ค. บอร์ดประชาสัมพันธ์ ง. การเผยแพร่ออนไลน์ เช่น Facebook, Line, Website

7. เนื้อหาสาระที่ผู้ปกครองต้องรู้ ได้แก่ข้อมูลในข้อใด

ก. การประกาศปิดเรียนในกรณีพิเศษ ข. กิจกรรมของสถานรับเลี้ยงเด็ก

ค. โรคระบาดในฤดูฝน ง. การขอความร่วมมือในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

8. เนื้อหาสาระที่ผู้ปกครองจำเป็นต้องรู้ ได้แก่ข้อมูลในข้อใด

ก. สุขภาพทั่วไปของเด็ก ข. กิจกรรมของสถานรับเลี้ยงเด็ก

ค. พัฒนาการเด็ก ง. หนังสือขออนุญาตพาเด็กไปทัศนศึกษา

9. ในการจัดทำสื่อสัมพันธ์ถึงผู้ปกครอง ข้อใดควรทำเป็นรายสัปดาห์

ก. การจัดทำสารสัมพันธ์ ข. ประกาศของสถานรับเลี้ยงเด็ก

ค. รายงานประจำปี ง. การจัดทำมุมผู้ปกครอง

10. ผู้นำชุมชนที่ควรเชิญมาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา ได้แก่ใครบ้าง

ก. นายก อบต. ปราชญ์ชาวบ้าน ข. ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชน ผู้ที่อาสา

ค. ผู้นำทางศาสนา ผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ง. ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ที่บริจาคเงินให้สถานรับเลี้ยงเด็ก

เฉลย 1. ค 2. ค 3. ข 4. ข 5. ง 6. ข 7. ก 8. ง 9. ก 10. ก

ชุดที่ 4

1. ข้อใดไม่ใช่ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของครอบครัวที่มีต่อเด็กปฐมวัย

ก. ทำให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการดีขึ้น

ข. สถานรับเลี้ยงเด็กทราบความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและเด็ก

ค. ทำให้บ้านและสถานรับเลี้ยงเด็กมีแนวทางการพัฒนาเด็กเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ง. ทำให้สถานรับเลี้ยงเด็กรู้จักฐานะทางบ้านของครอบครัวเด็กปฐมวัย

2. เหตุการณ์ในข้อใดที่บ่งชี้ว่าผู้เลี้ยงดูเด็กต้องรีบดำเนินการศึกษาปัญหาและแก้ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและเด็กโดยเร็วที่สุด

ก. น้องพัทร่าเริงแจ่มใส ข. น้องพีชมีฟกช้ำตามร่างกายทุกวันจันทร์

ค. น้องพุฒิขาดเรียน 3 วัน ในสัปดาห์นี้ ง. น้องพลมีนิสัยก้าวร้าว พูดจาไม่สุภาพ

3. ในการเรียนหน่วยผลไม้สัปดาห์หน้า ครูสมศรีจะมีวิธีการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้อย่างไรจึงจะไม่เป็นภาระให้ผู้ปกครองและได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองมากที่สุด

ก. ขอความร่วมมือให้ผู้ปกครองนำผลไม้มาคนละ 1 ผล ผ่านไลน์กลุ่ม

ข. เขียนจดหมายแจ้งผู้ปกครองให้นำผลไม้มาคนละ 1 อย่าง

ค. ติดต่อขออาสาสมัครผู้ปกครอง 1 คน มาเป็นวิทยากรทำอาหาร

ง. สั่งเด็กให้นำผลไม้มาทุกคนในวันจันทร์

4. ต่อไปนี้เป็นโครงสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานรับเลี้ยงเด็ก ยกเว้นข้อใด

ก. การสื่อสารจากสถานรับเลี้ยงเด็กสู่บ้าน และการสื่อสารจากบ้านสู่สถานรับเลี้ยงเด็ก

ข. การเป็นอาสาสมัคร

ค. การเรียนของเด็กถือว่าเป็นเรื่องระหว่างผู้เลี้ยงดูเด็กกับเด็กเท่านั้น

ง. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

5. ข้อใดเป็นบทบาทของสถานรับเลี้ยงเด็กต่อชุมชน/ท้องถิ่น

ก. บทบาทในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา

ข. บทบาทในการประกันคุณภาพการศึกษา

ค. บทบาทในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในสถานรับเลี้ยงเด็ก

ง. บทบาทในการเป็นคณะกรรมการสถานรับเลี้ยงเด็ก

6. ข้อใดคือคุณสมบัติข้อแรกของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ที่ผู้ดำเนินกิจการสถานศึกษาควรคำนึงถึง

ก. มีความเป็นระเบียบ สะอาด รู้จักประหยัด

ข. รักเด็ก จิตใจดี ใจเย็น

ค. มีวุฒิทางการศึกษาด้านการศึกษาปฐมวัย หรือผู้ที่ผ่านการอบรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย

ง. พูดจาสุภาพเรียบร้อย ชัดเจนเป็นแบบอย่างได้

7. การมีส่วนร่วม คืออะไร

ก. การเปิดโอกาสให้ครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งโดยทางอ้อม

ข. การเปิดโอกาสให้ครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งโดยทางตรง

ค. การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง

ง. การเปิดโอกาสให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำในสิ่งที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือชุมชน

8. ข้อใดคือบทบาทของชุมชนในการจัดการศึกษาปฐมวัย

ก. สนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษา ข. นิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตร

ค. เป็นผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ ง. จัดทำแผนการจัดประสบการณ์

9. ในการช่วยเหลือเด็กโดยการสร้างรอยเชื่อมต่อของเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี เพื่อเข้าสู่วัยอนุบาล ใครเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุด

ก. ผู้บริหารสถานศึกษา ข. ผู้เลี้ยงดูเด็ก

ค. ตัวเด็กเอง ง. ผู้ปกครอง

10. สถานรับเลี้ยงเด็กเชิญผู้ปกครองมาประชุมเพื่อทำความเข้าใจการเรียนการสอนก่อนเปิดภาคเรียน เป็นการส่งเสริมความร่วมมือตามรูปแบบใด

ก. การมีส่วนร่วมคิดและตัดสินใจ ข. การมีส่วนร่วมในการวางแผน

ค. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ง. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

เฉลย 1. ง 2. ข 3. ข 4. ค 5. ข 6. ค 7. ง 8. ก 9. ข 10. ข

ชุดที่ 5

1. ข้อใดกล่าวถึงหน้าที่ของผู้ปกครองตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ไม่ถูกต้อง

ก. ร่วมกับผู้เลี้ยงดูเด็กและเครือข่ายในการพัฒนาทักษะความสามารถของบุตรหลานให้เต็มตามศักยภาพ

ข. สนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ

ค. มีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากร พัฒนาหลักสูตร และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของเด็ก

ง. ผู้ปกครองไม่มีสิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารและผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

2. ข้อใดกล่าวไม่ถูกต้องเกี่ยวกับความสำคัญของครอบครัวในการพัฒนาเด็กปฐมวัย

ก. ครอบครัวถือว่าเป็นครูคนแรกของเด็ก

ข. ครอบครัวมีส่วนช่วยในการเรียนรู้เชื่อมต่อและเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษาและครอบครัว

ค. ครอบครัวทำให้การเรียนรู้ของเด็กต่อเนื่องและทำให้การเรียนรู้มีความหมายต่อเด็ก

ง. ครอบครัวทำให้เด็กได้รับการศึกษาตามกฎหมายกำหนด

3. ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราใดที่กล่าวถึงการให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ก. มาตรา 8(2) ข. มาตรา 11

ค. มาตรา 12 ง. มาตรา 13

4. ข้อใดกล่าวได้ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาตามมาตรา 40 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ก. มีหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา

ข. ประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ

ค. คณะกรรมการสถานศึกษาเป็นใครก็ได้ มีจำนวน 10 คน

ง. ประกอบด้วยผู้แทนสมาคมผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบวิชาชีพบริหารการศึกษา ผู้แทนสมาคมผู้ปกครองและครู ผู้นำทางศาสนา และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม

5. หน้าที่ผู้เลี้ยงดูเด็กในข้อใดที่ไม่ได้มีส่วนช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพกับครอบครัวและชุมชน

ก. ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องมีส่วนร่วมในการใช้ชีวิต และร่วมมือกับชุมชนในการกระทำต่างๆ ที่ถูกต้องเหมาะสม

ข. ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องรายงานความก้าวหน้าของเด็กให้ผู้ปกครองทราบอยู่เสมอ

ค. ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ชุมชนเข้าใจงานของผู้เลี้ยงดูเด็ก และของสถานรับเลี้ยงเด็ก

ง. ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องช่วยเหลือเด็กเฉพาะเวลาที่อยู่ในสถานรับเลี้ยงเด็กเท่านั้น

6. กิจกรรมในข้อใดที่ช่วยให้ผู้เลี้ยงดูเด็กรู้จักเด็กและผู้ปกครองได้ดีที่สุด

ก. การเยี่ยมบ้าน ข. การใช้สารสัมพันธ์

ค. การติดต่อพูดคุยทางโซเชียล ง. การจัดบอร์ดประชาสัมพันธ์

7. กิจกรรมใดที่จัดขึ้นเพื่อเป็นการสร้างสัมพันธภาพกับครอบครัว ที่ครอบครัวส่วนใหญ่สามารถเข้าร่วมได้ง่าย

ก. เป็นผู้ช่วยดูแลเด็กในเรื่องความปลอดภัยในการเดินทางไปทัศนศึกษา

ข. ให้ความร่วมมือในการจัดอาหารและบริการอาหารแก่เด็กทุกวัน

ค. ให้ความร่วมมือกับผู้เลี้ยงดูเด็กในการเตรียมสิ่งต่างๆ ให้กับเด็กตามที่ผู้เลี้ยงดูเด็กขอความร่วมมือ

ง. ช่วยเป็นครูพิเศษตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล

8. กิจกรรมใดเป็นการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการวางแผนของสถานศึกษา

ก. การพบครูประจำชั้น ข. การเข้าร่วมอบรมที่สถานศึกษาจัดขึ้น

ค. การประชุมผู้ปกครอง ง. การเป็นอาสาสมัครให้กับสถานรับเลี้ยงเด็ก

9. ข้อใดไม่ใช่หน้าที่ของผู้เลี้ยงดูเด็กและผู้ดำเนินกิจการสถานศึกษาในการสร้างความสัมพันธ์กับครอบครัว

ก. แจ้งผลการเรียนหรือความเจริญก้าวหน้าของศิษย์ให้ผู้ปกครองเด็กทราบเป็นระยะๆ

ข. ติดต่อกับผู้ปกครองเพื่อช่วยแก้ปัญหาของเด็กในกรณีที่เด็กมีปัญหาทางการเรียน ความประพฤติ สุขภาพ

ค. ไม่อนุญาตให้ผู้เลี้ยงดูเด็กไปช่วยเหลือกิจกรรมในชุมชน

ง. เชิญผู้ปกครองร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานรับเลี้ยงเด็ก เช่น การแข่งขันกีฬา ประจำปี งานแจกประกาศนียบัตร หรืองานชุมนุมศิษย์เก่า เป็นต้น

10. ในการเขียนรายงานเพื่อสื่อสารกับครอบครัวในข้อใดไม่ควรเขียน

ก. ใช้ถ้อยคำที่อ่านเข้าใจง่าย สุภาพและให้เกียรติผู้ปกครอง

ข. การเขียนต้องสั้นกระชับ เช่น สุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง ความประพฤติดี สติปัญญาดี

ค. การเขียนข้อความที่ควรส่งเสริมและควรพัฒนา และผู้ปกครองต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขและพัฒนา

ง. การเขียนรายงานควรเริ่มเขียนจากข้อดี และสิ่งที่น่าชื่นชมของเด็ก

เฉลย 1. ง 2. ง 3. ก 4. ค 5. ง 6. ก 7. ค 8. ค 9. ค 10. ข

แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน

แบบประเมินความพึงพอใจต่อการเรียนวิชาการส่งเสริมสัมพันธภาพกับครอบครัวและชุมชน/ท้องถิ่น

กรุณาเลือกตอบตามระดับความพึงพอใจของท่าน ดังนี้

5 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด 4 หมายถึง พึงพอใจมาก

3 หมายถึง พึงพอใจ 2 หมายถึง พึงพอใจน้อย

1 หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

รายการประเมิน	5	4	3	2	1
1. ความพึงพอใจด้านเนื้อหาของหลักสูตร					
2. ความพึงพอใจด้านความเข้าใจในเนื้อหา					
3. ความพึงพอใจด้านการนำไปใช้					
4. ความพึงพอใจด้านการบรรยาย					
5. ความพึงพอใจด้านสื่อประกอบการบรรยาย					
6. ความพึงพอใจด้านเอกสารประกอบการอบรม					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. วิชาการประเมินพัฒนาการเด็ก (ภาคทฤษฎี จำนวน 2 ชั่วโมง)

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ (Learning Outcome)

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินพัฒนาการของเด็กช่วงอายุต่ำกว่า 3 ปี และช่วงอายุ 3-6 ปี ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560

2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการเด็ก 5 ด้าน ตามคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (Developmental Surveillance and Promotion Manual: DSPM)

3. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดสมรรถนะเชิงพฤติกรรม

ขอบข่ายเนื้อหาวิชา (Content) หรือองค์ความรู้รายวิชา

- **เรื่อง การประเมินพัฒนาการตามวัยตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560**

ความสำคัญของการประเมินพัฒนาการเด็ก

ปัจจุบันเด็กไทยยังมีแนวโน้มของพัฒนาการในด้านต่างๆ ที่ไม่เหมาะสมกับวัย ข้อมูลจากแผนงานวิจัยการปฏิรูปสุขภาวะและการพัฒนาเด็กไทยในศตวรรษที่ 21 สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขพบว่า สถานการณ์ระดับสุขภาวะ การเรียนรู้ และพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในไทยยังคงเป็นปัญหาอยู่มาก จากการสุ่มสำรวจปี 2560 พบว่า 1 ใน 4 ของเด็กทุกช่วงวัยมีพัฒนาการสงสัยว่าล่าช้า โดยพัฒนาการด้านที่ล่าช้าที่พบมากในเด็กปฐมวัย คือ พัฒนาการด้านภาษาและการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางสติปัญญา ซึ่งหลักฐานทางวิทยาศาสตร์และประสาทวิทยาจากการวิจัยชี้ว่า เด็กที่ไม่ได้รับการแก้ไขพัฒนาการที่ผิดปกติตั้งแต่แรกจะเป็นภาระต่อสังคมในระยะยาวต่อไปด้วย การประเมินพัฒนาการเด็กจึงเป็นการเฝ้าระวังเพื่อตรวจสอบและพิจารณาว่า เด็กแต่ละคนมีพัฒนาการในแต่ละด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา รวมถึงพัฒนาการในภาพรวมเป็นไปตามวัยหรือไม่ อย่างไร เพราะพัฒนาการแต่ละด้านนอกจากจะพัฒนาไปตามรูปแบบแล้ว พัฒนาการแต่ละด้านดังกล่าวยังจะส่งผลกระทบซึ่งกันและกันทั้งในด้านดีและด้านที่ควรช่วยเหลืออีกด้วย ผลที่ได้จากการประเมินพัฒนาการจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เลี้ยงดูเด็ก ผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็กในการวางแผน การตัดสินใจที่จะช่วยเหลือ หรือส่งเสริมในด้านนั้นๆ ต่อไปเพื่อให้เด็กเติบโตด้วยพื้นฐานที่ดีและมั่นคงสามารถปรับตัวในชีวิตปัจจุบันได้

หลักการประเมินพัฒนาการตามวัยสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี

หลักการประเมินพัฒนาการเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ควรประเมินให้ครอบคลุมครบทุกช่วงอายุ เพราะช่วงวัยนี้มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว อีกทั้งมีความเสี่ยงต่อสภาพความผิดปกติต่างๆ จึงจำเป็นต้องเฝ้าระวัง และติดตามดูแลอย่างใกล้ชิด พ่อแม่ ผู้เลี้ยงดูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู ควรสังเกตพัฒนาการเด็ก โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล หากพบความผิดปกติ ต้องรีบพาไปพบแพทย์หรือผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก เพื่อหาทางแก้ไขหรือบำบัดฟื้นฟูโดยเร็วที่สุด ซึ่งหลักในการประเมินพัฒนาการ มีดังนี้

1. ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ควรประเมินควบคู่กับการอบรมเลี้ยงดูหรือการจัดประสบการณ์ ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องเข้าใจพัฒนาการแต่ละด้านของเด็กตามวัย จึงจะสามารถประเมินพัฒนาการเด็กได้ถูกต้องและตรงกับความเป็นจริง

2. ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง เพราะเด็กแต่ละคนมีอัตราการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการที่แตกต่างกัน เป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการในแต่ละด้าน ดังนั้น หากมีสิ่งใดเกิดขึ้นกับพัฒนาการด้านใดด้านหนึ่ง ย่อมมีผลกระทบกับด้านอื่นๆ ทั้งด้านบวกและด้านลบ

3. ประเมินด้วยวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งวิธีการประเมินที่เหมาะสมกับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี มีการสังเกตพฤติกรรมของเด็กในกิจกรรมต่างๆ และกิจวัตรประจำวัน การบันทึกพฤติกรรม การสนทนา การสัมภาษณ์เด็กและผู้ใกล้ชิด และการวิเคราะห์ข้อมูลจากผลงานเด็ก นอกจากนี้ ควรมีการประเมินให้หลากหลาย ทั้งจำนวนครั้ง วิธีการ เครื่องมือ และสถานการณ์ โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง เพื่อให้ได้ข้อมูลรอบด้านก่อนสรุปผลให้ตรงกับข้อเท็จจริงมากที่สุด เช่น มีการสังเกตพฤติกรรมของเด็กในกิจกรรมต่างๆ และกิจวัตรประจำวัน โดยบันทึกพฤติกรรมรายวัน การสนทนาโดยบันทึกคำพูดหรือข้อสนทนา การสัมภาษณ์เด็กหรือผู้ใกล้ชิด และการวิเคราะห์ข้อมูลจากผลงานเด็ก การประเมิน ผลงานของเด็ก พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้เลี้ยงดูต้องไม่เขียนเครื่องหมายใดๆ ที่แสดงถึงผลการตัดสินผลงานนั้นๆกล่าวคือ ไม่ต้องทำเครื่องหมายดาว คะแนน สัญลักษณ์หน้ายิ้ม สัญลักษณ์หน้าร้องไห้ หรืออื่นๆ ในผลงานของเด็ก การสนทนาเกี่ยวกับผลงานเด็กควรทำหลังจากผลงานเสร็จแล้ว เพื่อทราบความคิดหรือความในใจของเด็กที่แสดงผลงานในลักษณะเช่นนั้น บางครั้งผู้เลี้ยงดูอาจตีความหรือเข้าใจ ความคิดหรือจินตนาการของเด็กเป็นอย่างอื่นได้

4. บันทึกพัฒนาการลงในสมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก (เล่มสีชมพู) และใช้คู่มือการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข หรือของหน่วยงานอื่น เนื่องจากการอบรมเลี้ยงดูและการจัดการศึกษาในระดับนี้มีหน่วยงานรับผิดชอบหลายหน่วยงาน พ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้เลี้ยงดูจะต้องให้ความสำคัญและตระหนักกับการจดบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นหลักฐานร่องรอยของพัฒนาการและระยะของการพัฒนา

5. นำผลที่ได้จากการประเมินพัฒนาการไปพิจารณาจัดกิจกรรม เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้และ มีพัฒนาการเหมาะสมตามวัย โดยเปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น หรืออาจนำผลสรุปไปใช้เพื่อแก้ไขปัญหาให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัย เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นลำดับ

นอกจากนี้ เอกสารแนวทางการอบรมเลี้ยงดูส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ได้กล่าวถึงบทบาทของครู/ผู้ดูแลเด็กในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยเกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการว่า จะมุ่งเน้นการประเมินพัฒนาการโดยการเฝ้าระวังมากกว่าการคัดกรองพัฒนาการ ซึ่งการติดตามเฝ้าระวังพัฒนาการมีประโยชน์ในการค้นหาความผิดปกติเพื่อส่งต่อไปยังเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและใช้เป็นสื่อกลางเพื่อให้คำแนะนำปรึกษา และให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง โดยมีครอบครัวเป็นศูนย์กลางในการสนับสนุน ส่งเสริมเฝ้าระวังติดตามพัฒนาการ 5 ด้าน คือ

1. ด้านการเคลื่อนไหว
2. ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา
3. ด้านการเข้าใจภาษา
4. ด้านการใช้ภาษา
5. ด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม

การคัดกรองพัฒนาการเป็นการใช้เครื่องมือคัดกรองพัฒนาการที่ได้มาตรฐานเพื่อคัดแยกเด็กที่มีความเสี่ยงหรือมีแนวโน้มที่จะมีปัญหาพัฒนาการจากการติดตามเฝ้าระวังพัฒนาการ ไม่ใช่เครื่องมือเพื่อการวินิจฉัยหรือการวางแผนการรักษา แต่เป็นการคัดแยกเด็กที่มีพัฒนาการแตกต่างจากเด็กปกติในช่วงอายุหรือวัยเดียวกัน โดยเครื่องมือตรวจคัดกรองพัฒนาการที่ดีต้องมีมาตรฐาน และจะประเมินคัดกรองโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ผ่านการอบรมการใช้เครื่องมือ ซึ่งในที่นี้จะเน้นการใช้คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) ในช่วงอายุ 9 เดือน 18 เดือน 30 เดือน และ 42 เดือน

หลักการประเมินพัฒนาการตามวัยสำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี

หลักการประเมินพัฒนาการเด็กอายุ 3 - 6 ปี เป็นการประเมินพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก โดยถือเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติที่จัดให้เด็กในแต่ละวัน ผลที่ได้จากการสังเกตพัฒนาการเด็ก ต้องนำมาจัดทำสารนิทัศน์ หรือจัดทำข้อมูลหลักฐาน หรือเอกสารอย่างเป็นระบบ ด้วยการรวบรวมผลงานสำหรับเด็กเป็นรายบุคคลที่สามารถบอกเรื่องราวหรือประสบการณ์ที่เด็กได้รับว่า เด็กเกิดการเรียนรู้และมีความก้าวหน้าเพียงใด ทั้งนี้ ให้นำข้อมูลผลการประเมิน พัฒนาการเด็กมาพิจารณาปรับปรุง วางแผนการจัดกิจกรรม และส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้รับการพัฒนา ตามจุดหมายของหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง การประเมินพัฒนาการควรยึดหลัก ดังนี้

1. วางแผนการประเมินพัฒนาการอย่างเป็นระบบ การวางแผนการประเมินพัฒนาการอย่างเป็นระบบเป็นภารกิจหนึ่งของผู้เลี้ยงดูเด็กโดยเริ่มต้นจาก

1.1 นำหลักสูตรสถานรับเลี้ยงเด็กไปสู่การปฏิบัติด้วยการออกแบบและจัดทำหน่วยการจัดประสบการณ์และแผนการจัดประสบการณ์

1.2 กำหนดสิ่งที่จะประเมิน วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน

1.3 เก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้เลี้ยงดูเด็กจะต้องวางแผนและออกแบบว่า ในแต่ละวัน แต่ละกิจกรรมจะสังเกตพฤติกรรมใด สังเกตเด็กคนใดบ้าง และนำข้อมูลที่ได้ไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผลต่อไป

2. ประเมินพัฒนาการเด็กครบทุกด้าน การประเมินพัฒนาการเด็กครบทุกด้านตามหลักการนี้ คือ การประเมินพัฒนาการเด็กด้านร่างกาย อารมณ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งตองสอดคลองและครอบคลุมมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค ตัวบงชี้ และสภาพที่พึงประสงค์แต่ละวัยที่กำหนดไวในหลักสูตรสถานรับเลี้ยงเด็กปฐมวัย และสอดคลองกับวิสัยทัศนของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยที่มุง เนนการพัฒนาเด็กทุกคนให้ได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ จิตใจ สังคม และสติปัญญา อย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง

3. ประเมินพัฒนาการเด็กเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่องตลอดปี จุดมุ่งหมายของการประเมินพัฒนาการเด็กเพื่อพัฒนาความก้าวหนาของเด็กเป็นรายบุคคลใหเต็มตามศักยภาพ ทั้งนี้ ความน่าเชื่อถือของผลการประเมินจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ ผู้สอนตองสังเกตพฤติกรรมหรือการปฏิบัติตนของเด็กเป็นระยะๆ ตลอดปการศึกษา มีจำนวนครั้งในการสังเกตพฤติกรรมอย่างเหมาะสมและเพียงพอกอนจะสรุปหรือใหระดับคุณภาพของพฤติกรรมตามสภาพที่พึงประสงคในแต่ละวัย

4. ประเมินพัฒนาการตามสภาพจริงจากกิจกรรมประจำวัน ด้วยเครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย ไม่ควรใช้แบบทดสอบ เนื่องจากแนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัยใหความสำคัญกับตัวเด็ก ทั้งการพัฒนาเด็กโดยองครวมและการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการ การอบรมเลี้ยงดูและให การศึกษา การเล่นและการเรียนรู

ของเด็ก ภายใตบริบทสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ดังนั้น การประเมินพัฒนาการตามสภาพจริงจากการจัดประสบการณการเรียนรู หรือการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ด้วยวิธีการสังเกต การบันทึกพฤติกรรม การสนทนา การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข่อมูลจากผลงานเด็ก จึงเป็นวิธีการประเมินที่เหมาะสมและสอดคล่องกับเด็กวัยนี้ ผู้สอนจึงไม่ควรใชแบบทดสอบที่ใชกระดาษและดินสอในการเขียนตอบเพื่อประเมินพัฒนาการเด็กวัยนี้

5. สรุปผลการประเมิน จัดทำข้อมูลและนำผลการประเมินไปใช้พัฒนาเด็ก ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมของเด็กแต่ละคนตามสภาพที่พึงประสงค ที่รวบรวมได้จากการจัดประสบการณการเรียนรูในแต่ละหน่วยการจัดประสบการณและการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ผู้สอนตองนำไปเทียบเกณฑการใหระดับคุณภาพในแต่ละสภาพที่พึงประสงค ตัวบงชี้ และมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค พรอมจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศในระดับห่องเรียนวา เด็กแต่ละคนมีพัฒนาการใดบ้างเป็นจุดเดนหรือควรได้รับการสงเสริม และนำไปใชในการพัฒนาเด็กเป็นรายบุคคลและใชเป็นข้อมูลสื่อสารกับผู้ปกครองในการเสริมศักยภาพเด็กเป็นรายบุคคลตอไป

แนวทางการประเมินพัฒนาการ

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 กำหนดเป้าหมายคุณภาพของเด็กปฐมวัยโดยยึดพัฒนาการเด็กปฐมวัยทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ จิตใจ สังคม และสติปัญญา แนวทางการประเมินพัฒนาการของเด็กแบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงอายุแรกเกิด-2 ปี อายุ 2-3 ปี และอายุ 3-6 ปี แนวปฏิบัติมีรายละเอียด ดังนี้

1. ช่วงอายุแรกเกิด-2 ปี แนวปฏิบัติที่เน้นคือ การอบรมเลี้ยงดูและการเล่น ประกอบด้วย 9 ข้อ ได้แก่

1. การฝึกสุขนิสัยและลักษณะนิสัยที่ดี
2. การเคลื่อนไหวและการทรงตัว
3. การฝึกการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือ-ตา
4. การส่งเสริมด้านอารมณ์ จิตใจ
5. การส่งเสริมทักษะทางสังคม
6. การใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5
7. การส่งเสริมการสำรวจสิ่งต่างๆ
8. การส่งเสริมทักษะทางภาษา
9. การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

2. อายุ 2-3 ปี เน้นการจัดประสบการณ์ผ่านการเล่นที่เหมาะสมตามวัย กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 7 ข้อและอายุ 3-6 ปี กำหนดมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 12 ข้อ เปรียบเทียบข้อมูลแนวทางการประเมินพัฒนาการของทั้ง 2 ช่วงอายุได้ ดังนี้

อายุ 2-3 ปี	อายุ 3-6 ปี
พัฒนาการด้านร่างกาย 1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขภาพดี 2. ใช้อวัยวะของร่างกายได้ประสานสัมพันธ์กัน	**พัฒนาการด้านร่างกาย** 1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขนิสัยที่ดี 2. กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใชได้อย่างคลองแคลว และประสานสัมพันธ์กัน
พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ 3. มีความสุขและแสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับวัย	**พัฒนาการด้านอารมณ จิตใจ** 3. มีสุขภาพจิตดีและมีความสุข 4. ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหว 5. มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม

อายุ 2-3 ปี	อายุ 3-6 ปี
พัฒนาการด้านสังคม 4. รับรู้และสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว 5. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย	**พัฒนาการด้านสังคม** 6. มีทักษะชีวิตและปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 7. รักธรรมชาติ สิ่งแวดลอม วัฒนธรรม และความเป็นไทย 8. อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
พัฒนาการด้านสติปัญญา 6. สื่อความหมายและใช้ภาษาได้เหมาะสมกับวัย 7. สนใจเรียนรู้สิ่งต่างๆรอบตัว	**พัฒนาการด้านสติปัญญา** 9. ใชภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย 10. มีความสามารถในการคิดที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู 11. มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค 12. มีเจตคติที่ดีตอการเรียนรู และมีความสามารถในการแสวงหาความรูได้เหมาะสมกับวัย

แนวทางการประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในช่วงอายุ 2-3 ปี นี้ นอกจากจะพิจารณาจากคุณลักษณะที่พึงประสงค์และคุณลักษณะย่อยแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงสภาพที่พึงประสงค์ของเด็กอายุ 2-3 ปี ตามที่กำหนดไว้ในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกันด้วย ยกตัวอย่างได้ ดังนี้

คุณลักษณะที่พึงประสงค์	คุณลักษณะย่อย	สภาพที่พึงประสงค์
7. สนใจเรียนรู้สิ่งต่างๆรอบตัว	7.1 สนใจและเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว	- อยากเรียนรู้สิ่งต่างๆ - ถามบ่อย ถามซ้ำ - จอจ่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ยาวนานขึ้น
	7.2 เรียนรู้ผ่านการเลียนแบบ	- เลียนแบบการกระทำผู้ใกล้ชิดหรือเด็กอื่น - พยายามเลียนเสียงต่างๆ

สำหรับมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กอายุ 3-6 ปี จำนวน 12 ข้อ มีรายละเอียดตัวบ่งชี้แต่ละมาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยเด็กมีสุขนิสัยที่ดี

ตัวบ่งชี้ที่ 1.1 มีน้ำหนักและส่วนสูงตามเกณฑ์

ตัวบ่งชี้ที่ 1.2 มีสุขภาพอนามัย สุขนิสัยที่ดี

ตัวบ่งชี้ที่ 1.3 รักษาความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น

มาตรฐานที่ 2 กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรงใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน

ตัวบ่งชี้ที่ 2.1 เคลื่อนไหวร่างกายอย่างคล่องแคล่วประสานสัมพันธ์ และทรงตัวได้

ตัวบ่งชี้ที่ 2.2 ใช้มือ-ตาประสานสัมพันธ์กัน

มาตรฐานที่ 3 มีสุขภาพจิตดีและมีความสุข

ตัวบ่งชี้ที่ 3.1 แสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสม

ตัวบ่งชี้ที่ 3.2 มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น

มาตรฐานที่ 4 ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรีและการเคลื่อนไหว

ตัวบ่งชี้ที่ 4.1 สนใจและมีความสุขและแสดงออกผ่านงานศิลปะ ดนตรีและการเคลื่อนไหว

มาตรฐานที่ 5 มีคุณธรรม จริยธรรมและมีจิตใจที่ดีงาม

ตัวบ่งชี้ที่ 5.1 ซื่อสัตย์ สุจริต

ตัวบ่งชี้ที่ 5.2 มีความเมตตา กรุณา มีน้ำใจและช่วยเหลือแบ่งปัน

ตัวบ่งชี้ที่ 5.3 มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

ตัวบ่งชี้ที่ 5.4 มีความรับผิดชอบ

มาตรฐานที่ 6 มีทักษะชีวิตและปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวบ่งชี้ที่ 6.1 ช่วยเหลือตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน

ตัวบ่งชี้ที่ 6.2 มีวินัยในตนอง

ตัวบ่งชี้ที่ 6.3 ประหยัดและพอเพียง

มาตรฐานที่ 7 รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย

ตัวบ่งชี้ที่ 7.1 ดูแลรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตัวบ่งชี้ที่ 7.2 มีมารยาทตามวัฒนธรรมไทยและรักความเป็นไทย

มาตรฐานที่ 8 อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ตัวบ่งชี้ที่ 8.1 ยอมรับความเหมือนและความแตกต่างระหว่างบุคคล

ตัวบ่งชี้ที่ 8.2 มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

ตัวบ่งชี้ที่ 8.3 ปฏิบัติตนเบื้องต้นในการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

มาตรฐานที่ 9 ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย

ตัวบ่งชี้ที่ 9.1 สนทนาโต้ตอบและเล่าเรื่องให้ผู้อื่นเข้าใจ

ตัวบ่งชี้ที่ 9.2 อ่าน เขียนภาพ และสัญลักษณ์ได้

มาตรฐานที่ 10 มีความสามารถในการคิดที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้ที่ 10.1 มีความสามารถในการคิดรวบยอด

ตัวบ่งชี้ที่ 10.2 มีความสามารถในการคิดเชิงเหตุผล

ตัวบ่งชี้ที่ 10.3 มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ

มาตรฐานที่ 11 มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

ตัวบ่งชี้ที่ 11.1 เล่น/ทำงานศิลปะตามจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

ตัวบ่งชี้ที่ 11.2 แสดงท่าทาง/เคลื่อนไหวตามจินตนาการอย่างสร้างสรรค์

มาตรฐานที่ 12 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้และมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ได้เหมาะสมกับวัย

ตัวบ่งชี้ที่ 12.1 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้ที่ 12.2 มีความสามารถในการแสวงหาความรู้

แนวทางการประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในช่วงอายุ 3-6 ปี นอกจากจะพิจารณาจากมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์และตัวบ่งชี้แล้ว ยังต้องพิจารณาถึงสภาพที่พึงประสงค์ของเด็กอายุ 3 ปี 4 ปี และ 5 ปี ตามที่กำหนดไว้ในตัวบ่งชี้และมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกันด้วย ครูผู้ดูแลเด็กสามารถประเมินพัฒนาการเด็กได้โดยพิจารณาจากอายุของเด็กที่สอนอยู่ ยกตัวอย่างได้ ดังนี้

มาตรฐานที่	**ตัวบ่งชี้ที่**	**สภาพที่พึงประสงค์**		
		อายุ 3-4 ปี	**อายุ 4-5 ปี**	**อายุ 5-6 ปี**
2. กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรงใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน	2.1 เคลื่อนไหวร่างกายอย่างคล่องแคล่ว ประสานสัมพันธ์และทรงตัวได้ (ประเมิน 4 ข้อย่อย)	2.1.1 เดินตามแนวที่กำหนดได้	2.1.1 เดินต่อเท้าไปข้างหน้าเป็นเส้นตรงได้โดยไม่ต้องกางแขน	2.1.1 เดินต่อเท้าถอยหลังเป็นเส้นตรงได้โดยไม่ต้องกางแขน
		2.1.2 กระโดดสองขาขึ้นลงอยู่กับที่ได้	2.1.2 กระโดดขาเดียวอยู่กับที่ได้โดยไม่เสียการทรงตัว	2.1.2 กระโดดขาเดียวไปข้างหน้าได้อย่างต่อเนื่องโดยไม่เสียการทรงตัว
		2.1.3 วิ่งแล้วหยุดได้	2.1.3 วิ่งหลบหลีกสิ่งกีดขวางได้	2.1.3 วิ่งหลบหลีกสิ่งกีดขวางได้อย่างคล่องแคล่ว
		2.1.4 รับลูกบอลโดยใช้มือและลำตัวช่วย	2.1.4 รับลูกบอลโดยใช้มือทั้ง 2 ข้าง	2.1.4 รับลูกบอลที่กระดอนขึ้นจากพื้นได้

ผู้เลี้ยงดูเด็กอายุ 3 ขวบ จะต้องพิจารณาพัฒนาการเด็กตามมาตรฐานที่ 2 ตัวบ่งชี้ที่ 2.1 ในด้าน 2.1.1 เดินตามแนวที่กำหนดได้ 2.1.2 กระโดดสองขาขึ้นลงอยู่กับที่ได้ 2.1.3 วิ่งแล้วหยุดได้ และ 2.1.4 รับลูกบอลโดยใช้มือและลำตัวช่วย 2.1.4 รับลูกบอลโดยใช้มือและลำตัวช่วย เป็นต้น

วิธีการและเครื่องมือการประเมินพัฒนาการ

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 กำหนดขั้นตอนวิธีการและเครื่องมือการประเมินพัฒนาการสำหรับเด็กปฐมวัย โดยแบ่งเป็น 2 ช่วงอายุ ดังนี้

ก. ช่วงอายุต่ำกว่า 3 ปี การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย จะต้องผ่านขั้นตอนต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาและทำความเข้าใจพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา พิจารณากิจกรรมในการอบรมเลี้ยงดูการจัดประสบการณ์ที่สะท้อนพัฒนาการของเด็ก

2. วางแผนเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับใช้บันทึกและประเมินพัฒนาการ เช่น แบบบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก (เล่มสีชมพู) ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข หรือแบบประเมิน DSPM แบบบันทึกพฤติกรรม เหมาะที่จะใช้บันทึกพฤติกรรมของเด็ก แบบบันทึกรายวัน เหมาะกับการบันทึกกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน แบบบันทึกการเลือกของเด็กเหมาะสำหรับบันทึกลักษณะเฉพาะและปฏิกิริยา ที่เด็กมีต่อสิ่งต่างๆ รอบตัว เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงเป็นหน้าที่ของพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูที่จะเลือกใช้เครื่องมือประเมิน พัฒนาการให้เหมาะสม เพื่อจะได้ผลของพัฒนาการที่ถูกต้องตามต้องการ

3. ดำเนินการประเมินและบันทึกพัฒนาการหลังจากที่ได้วางแผนและเลือกเครื่องมือที่จะใช้ประเมินและบันทึกพัฒนาการแล้ว ก่อนจะลงมือประเมินและบันทึกจะต้องอ่านคู่มือหรือคำอธิบายวิธีการใช้เครื่องมือนั้นๆ อย่างละเอียด แล้วจึงดำเนินการตามขั้นตอนที่ปรากฏในคู่มือ และบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรต่อไป

4. ประเมินและสรุป ในการประเมินและสรุปนั้น พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้เลี้ยงดูจะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลของสิ่งที่ต้องการประเมิน เช่น การประเมินพัฒนาการด้วยวิธีการสังเกต เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสังเกต วิธีการสนทนา เครื่องมือที่ใช้คือ แบบบันทึกการสนทนา อาจเป็นการบันทึกการสนทนาระหว่างเด็กกับเด็กหรือเด็กกับผู้เลี้ยงดูเด็ก พิจารณาผลงานโดยเปรียบเทียบกับพัฒนาการ การประเมินควรประเมินหลายๆ ครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลว่าเด็กมีพัฒนาการอย่างไร ทำอะไรได้มากน้อยเพียงใด และสรุปผล

5. รายงานผลการประเมิน เมื่อได้ผลจากการประเมินและสรุปพัฒนาการของเด็กแล้ว พ่อแม่ ผู้เลี้ยงดูจะต้องตัดสินใจว่าจะรายงานข้อมูลนี้ไปยังผู้ใด และเพื่อจุดประสงค์อะไร และจะต้องใช้รูปแบบใด สำหรับการอบรมเลี้ยงดูตามวิถีชีวิตประจำวัน โดยพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูมีการประเมินพัฒนาการเพื่อเฝ้าระวังและเป็นข้อมูลในการพบแพทย์และอาจนำไปใช้ในการอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้เลี้ยงดูเด็ก ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจะต้องรายงานต่อผู้บริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อให้ทราบว่ากิจกรรม หรือประสบการณ์ที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจัดให้เด็กนั้น ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทุกด้านได้ตามจุดประสงค์หรือไม่ เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเด็กต่อไป นอกจากรายงานผู้ดำเนินกิจการแล้ว ผู้เลี้ยงดูเด็กจะต้องรายงานผลของการประเมินพัฒนาการไปยังผู้ปกครองเด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็กใช้สมุดรายงานประจำตัวเด็ก หรือแบบบันทึกเล่มสีชมพูของกรมอนามัย หรือแบบประเมิน DSPM เป็นเครื่องมือรายงานผู้ปกครองได้ และถ้าผู้เลี้ยงดูมีข้อเสนอแนะหรือจะขอความร่วมมือจากผู้ปกครองเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ก็อาจเขียนเพิ่มเติมลงไปในสมุดรายงานได้และต้องคำนึงเสมอ ไม่ว่าจะใช้แบบรายงานใด ข้อมูลควรจะมีความหมาย เกิดประโยชน์แก่เด็กเป็นสำคัญ

6. ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องตระหนักว่าการทำงานร่วมกับผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กเป็นเรื่องสำคัญมาก ผู้เลี้ยงดูเด็กควรยกย่องผู้ปกครองที่พยายามมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็กจะต้องต้อนรับผู้ปกครองที่มาสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ขอบคุณสำหรับความช่วยเหลือ เขียนจดหมายถึงผู้ปกครองเพื่อรายงานเรื่องเด็ก พูดคุยด้วยตนเองหรือทางโทรศัพท์ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้ปกครองรู้สึกถึงความสำคัญของตนเองและต้องการที่จะมีส่วนร่วมกับผู้เลี้ยงดูเด็กในการพัฒนาเด็กของตน การติดต่อสัมพันธ์อันดีกับผู้ปกครอง ควรจะเป็นการติดต่อสื่อสาร 2 ทางคือ จากสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยไปสู่บ้าน และจากบ้านมายังสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย กระตุ้นให้ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นที่มีประโยชน์ต่อการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก เพราะผู้ปกครองจะให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับตัวเด็ก ซึ่งผู้เลี้ยงดูเด็กสามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการจัด

กิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาเด็กทุกคนได้เป็นอย่างดี การติดต่อกับผู้ปกครองนั้น สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การติดต่อด้วยวาจา การสนทนาด้วยตนเอง การใช้โทรศัพท์การเยี่ยมบ้าน การประชุมผู้ปกครอง การติดต่อด้วยวิธีอื่น เช่น ป้าย ประกาศ วารสาร ข่าวสาร ตู้รับฟังความคิดเห็น เป็นต้น ทั้งนี้ อาจให้ผู้ปกครองอาสาสมัครมาช่วยงานผู้เลี้ยงดูเด็กในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เช่น เล่านิทาน ร้องเพลง และอ่านหนังสือนิทานให้เด็กฟังในเวลาเด็กทำกิจกรรมเสรีช่วยสังเกตเด็ก บันทึกพัฒนาการและอื่นๆ ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่เด็ก ซึ่งสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการทำงานกับผู้เลี้ยงดูเด็กเป็นอย่างยิ่ง

ข. ช่วงอายุ 3-6 ปี การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพนั้น เกิดขึ้นในห้องเรียนขณะจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของเด็ก มีขั้นตอนดังนี้

1. การวิเคราะห์มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ และการกำหนดประเด็นการประเมิน ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องวิเคราะห์มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ และกำหนดสิ่งที่จะประเมินจากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน เพื่อวางแผนการประเมินพัฒนาการและการตรวจสอบทบทวนความถูกต้อง ความครอบคลุม และความเชื่อมโยง อันจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยอย่างเป็นระบบ ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ การนำหลักสูตรสถานรับเลี้ยงเด็กไปสู่การจัดประสบการณ์ ต้องมีการวิเคราะห์สาระการเรียนรู้รายปีที่สอดคล้องกับมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ และสาระการเรียนรู้ เพื่อกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์ โดยการนำสภาพที่พึงประสงค์ที่ได้จากการวิเคราะห์มากำหนดเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ของหน่วยการจัดประสบการณ์นั้นๆ และกำหนดกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม หรือใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์ตามที่สถานรับเลี้ยงเด็กกำหนดในการพัฒนาเด็กให้บรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ดังนั้น ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องวางแผนการประเมินพัฒนาการให้เหมาะสม และสอดคล้องกับมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และสภาพที่พึงประสงค์

1.2 การกำหนดประเด็นการประเมิน เป็นการกำหนดพัฒนาการที่ต้องการประเมินตามสภาพที่พึงประสงค์ ซึ่งครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ในแต่ละหน่วยการจัดประสบการณ์ ดังนั้น เมื่อกำหนดประเด็นการประเมินตามสภาพที่พึงประสงค์ได้แล้ว ให้พิจารณาว่า สามารถจัดเก็บข้อมูลการประเมินพัฒนาการเด็กได้จากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และจากกิจกรรมประจำวัน โดยการตรวจสอบข้อมูลที่เกิดจากการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์ และการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันว่าเด็กแสดงพฤติกรรมและความสามารถตามสภาพที่พึงประสงค์ที่ต้องการประเมินได้ตามประเด็นการประเมินที่กำหนดไว้ และครอบคลุมสภาพที่พึงประสงค์ตามที่ได้วางแผนไว้ในหน่วยการจัดประสบการณ์

2. การกำหนดวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินพัฒนาการ เมื่อผู้เลี้ยงดูเด็กกำหนดประเด็นการประเมินพัฒนาการได้ชัดเจนแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือ การกำหนดวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินพัฒนาการ ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องวางแผนและกำหนดวิธีการประเมินให้เหมาะสมกับกิจกรรม เช่น ใช้การสังเกตพฤติกรรม การประเมินผลงาน/ชิ้นงาน การพูดคุยหรือสัมภาษณ์เด็ก ฯลฯ

3. การกำหนดเกณฑ์การประเมินและระดับคุณภาพ ผลการประเมินพัฒนาการของเด็กทั้ง 4 ด้าน ในแต่ละสภาพที่พึงประสงค์ เพื่อเชื่อมโยงไปสู่การผ่านตัวบ่งชี้และมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนั้น ใน

ระดับชั้นเรียนและระดับสถานศึกษาหรือสถานรับเลี้ยงเด็กควรกำหนดในลักษณะเดียวกัน สถานรับเลี้ยงเด็กสามารถกำหนดเกณฑ์การประเมินและการให้ระดับคุณภาพผลการประเมินพัฒนาการของเด็กที่สะท้อนมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ ดังนั้น พฤติกรรมที่จะประเมิน เป็นระบบตัวเลข เช่น 3, 2, 1 หรือเป็นระบบที่ใช้คำสำคัญ เช่น ดี, พอใช้, ควรส่งเสริมตามที่สถานรับเลี้ยงเด็กกำหนด

4. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อผู้เลี้ยงดูเด็กวางแผนการประเมินพัฒนาการแล้วควรทำการสังเกตพฤติกรรมของเด็กเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การพูดคุย หรือสัมภาษณ์เด็ก หรือการประเมินผลงาน/ชิ้นงานของเด็กอย่างเป็นระบบ เพื่อรวบรวมข้อมูลพัฒนาการของเด็กให้ครอบคลุมเด็กทุกคนแล้วสรุปลงในแบบบันทึกผลการประเมินสภาพที่พึงประสงค์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผลการประเมินพัฒนาการเด็กตามสภาพที่พึงประสงค์ ผู้เลี้ยงดูเด็กควรเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคล โดยสภาพที่พึงประสงค์ 1 ตัว ควรได้รับการประเมินพัฒนาการอย่างน้อย 2 ครั้ง ต่อ 1 ภาคเรียน ระยะแรกควรเป็นการประเมินเพื่อความก้าวหน้า ไม่ควรเป็นการประเมินเพื่อตัดสินพัฒนาการของเด็ก ดังนั้น การเก็บรวบรวมข้อมูลผลการประเมินพัฒนาการตามหน่วยการจัดประสบการณ์ จึงเป็นการสะสมเพื่อยืนยันว่าเด็กเกิดพัฒนาการตามสภาพที่พึงประสงค์นั้นๆ ชัดเจนและมีความน่าเชื่อถือ

5. การสรุปผลการประเมินพัฒนาการ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 กำหนดการจัดเวลาเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยต่อ 1 ปีการศึกษา ไม่น้อยกว่า 180 วัน สถานรับเลี้ยงเด็กจึงควรบริหารจัดการเวลาเรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาเด็กอย่างรอบด้านและสมดุล ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องเก็บรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมที่แสดงถึงพัฒนาการของเด็กอย่างต่อเนื่อง มีการประเมินซ้ำของพฤติกรรมนั้นๆ เพื่อยืนยันความเชื่อมั่นของผลการประเมิน สรุปผลการประเมินพัฒนาการเด็กตามสภาพที่พึงประสงค์ให้ครบทุกสภาพที่พึงประสงค์ ซึ่งจะเชื่อมโยงไปสู่การสรุปผลการประเมินพัฒนาการเด็กรายตัวบ่งชี้รายมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และในภาพรวมพัฒนาการรายด้านของเด็กแต่ละคนตามลำดับ

สถานรับเลี้ยงเด็กควรสรุปผลการประเมินพัฒนาการเด็กรายตัวบ่งชี้ รายมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และในภาพรวมของพัฒนาการรายด้าน ภาคเรียนละ 1 ครั้ง สำหรับแนวทางการสรุปผลการประเมินพัฒนาการเด็กตามสภาพที่พึงประสงค์ในแต่ละตัวบ่งชี้ควรใช้ฐานนิยม (Mode) ไม่ควรนำค่าระดับคุณภาพของสภาพที่พึงประสงค์มาหาค่าเฉลี่ย ในกรณีมีฐานนิยมมากกว่า 1 ฐานนิยม คือ มีระดับคุณภาพซ้ำมากกว่า 1 ระดับคุณภาพ การสรุปผลการประเมินพัฒนาการเด็กในแต่ละตัวบ่งชี้ให้อยู่ในดุลยพินิจของสถานรับเลี้ยงเด็กโดยคำนึงถึงปรัชญาการศึกษา และหลักการของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 รวมทั้งการนำข้อมูลผลการประเมินพัฒนาการไปใช้เพื่อพัฒนาเด็กต่อไป

การประเมินตามสภาพจริง

ผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยต้องประเมินเด็กตามสภาพจริงจากกิจกรรมประจำวันด้วยความเข้าใจในธรรมชาติของเด็กเป็นรายบุคคล เข้าใจจุดแข็งจุดอ่อนของเด็ก และพัฒนาเด็กให้ตรงตามความต้องการ รวมถึงการกำหนดแนวทางในการพัฒนาเด็กได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการอย่างแท้จริง โดยผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยจะต้องทำงานอย่างมีระบบผ่านการไตร่ตรองอย่างละเอียดและรอบคอบในทุกขั้นตอนของกระบวนการประเมินเด็ก โดยการประเมินนั้นประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การจัดระบบข้อมูล การแปลผลข้อมูลที่ได้รับ และการนำผลนั้นไปใช้ในการพัฒนาเด็ก โดยการประเมินพัฒนาการเด็กต้องจัดขึ้นเป็นปกติในแต่ละวัน โดย

กระบวนการประเมินเป็นกระบวนการที่มีลักษณะเป็นวงจร โดยเริ่มต้นจากวัตถุประสงค์ในการประเมิน ประเมินอย่างไร ประเมินเมื่อไหร่ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทำอย่างไร การสรุปผลจากข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทำอย่างไร การนำข้อมูลมาวิเคราะห์และตีความข้อมูลที่ได้มาอย่างไร การนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างไร โดยเป็นการเริ่มต้นจากวัตถุประสงค์ และสิ้นสุดกระบวนการด้วยวัตถุประสงค์ของการประเมินพัฒนาการ และดูว่าการประเมินผลนั้นได้บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่

การสังเกตพฤติกรรมเด็ก

การสังเกตเป็นเครื่องมือที่เป็นพื้นฐานที่ผู้เลี้ยงดูเด็กเลือกมาใช้ในการประเมินพฤติกรรมของเด็กปฐมวัย ผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยจะเรียนรู้เด็กจากการสังเกตพฤติกรรม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในห้องเรียน การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้นเรียน การทำกิจกรรม และเล่นเกมการศึกษาต่างๆ ซึ่งการสังเกตจะเป็นกิจกรรมที่ผู้เลี้ยงดูเด็กทำควบคู่ไปกับกิจกรรมประจำวัน การสังเกตเป็นเครื่องมือการประเมินพฤติกรรมของเด็กที่ดีที่สุดในการที่จะช่วยให้ผู้เลี้ยงดูเด็กเข้าใจพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก การสังเกตพฤติกรรมเด็กเป็นการวัดและประเมินตามสภาพจริง มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา เป็นวิธีการที่ใช้ในการทำความเข้าใจเด็กด้วยการเฝ้าดูพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก โดยเป็นวิธีการประเมินผลที่ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลด้วยการจดบันทึกในสิ่งที่ได้เห็นและได้ยิน เพื่อนำไปวิเคราะห์และประเมินผลพัฒนาการและการเรียนรู้ ความสามารถ และพฤติกรรมต่างๆ ของเด็กในแต่ละกิจกรรม โดยประเมินจากพฤติกรรมการแสดงออก การสังเกตพฤติกรรมจะเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้มากกว่าเป็นการทดสอบ

ความสำคัญของการสังเกตพฤติกรรมเด็ก

ข้อดีของการสังเกตพฤติกรรมของเด็กคือ เป็นการเข้าใจการเรียนรู้และพฤติกรรมของเด็ก การใช้การสังเกตการเรียนรู้และปฏิสัมพันธ์ของเด็กในการเล่นหรือทำกิจกรรมจะทำให้เข้าใจเด็กได้เป็นอย่างดีในเบื้องต้น และต่อมาก็จะเข้าใจได้ว่าเด็กรู้อะไรและสามารถทำอะไรได้บ้าง เหตุผลว่า ทำไมผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยควรจะสังเกตพฤติกรรมของเด็ก มีดังนี้

1. เพื่อเข้าใจเด็กเป็นรายบุคคลว่า เป็น รู้ และทำอะไรได้
2. เพื่อเข้าใจเด็กเป็นรายบุคคลถึงสิ่งที่เด็กสนใจและวิธีการเรียนรู้ที่ดีที่สุดของเด็ก เพื่อที่จะสามารถให้การส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนและการจัดกิจกรรมให้แก่เด็ก
4. เพื่อจัดหาและวางแผนกิจกรรมได้ตรงตามความต้องการของเด็ก เพื่อเป็นวิธีการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ที่ดีที่สุดให้แก่เด็ก
5. เพื่อการพัฒนาความเข้าใจของผู้เลี้ยงดูเด็กถึงวิธีการเรียนรู้ของเด็ก และเชื่อมโยงทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติได้เป็นอย่างดี เพราะความสำคัญของการเข้าใจในกระบวนการการเรียนรู้ของเด็กคือ การที่ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องเข้าใจในสิ่งที่เด็กสนใจที่จะเรียนรู้

เครื่องมือวัดและประเมินพฤติกรรมเด็กปฐมวัย

ในการประเมินพัฒนการเด็กปฐมวัยนั้น แบบสังเกตพฤติกรรมนับว่ามีบทบาทสำคัญมาก เพราะผู้เลี้ยงดูเด็กจะต้องใช้สังเกตเด็กตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง และสังเกตพัฒนาการก็คือ การสังเกตพฤติกรรมนั้นเอง เมื่อ

ผู้เลี้ยงดูเด็กอยากทราบว่าเด็กมีพัฒนาการอย่างไร จะต้องเทียบพฤติกรรมที่สังเกตหรือวัดได้กับเกณฑ์มาตรฐาน จึงจะทราบพัฒนาการของเด็กปฐมวัยได้

การสังเกตเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงที่ต้องการทราบ โดยการเฝ้ามองจากปรากฏการณ์ หรือสภาพการณ์นั้นจริงๆ แล้วบันทึกพฤติกรรมไว้ตามที่เห็น และได้ยิน โดยไม่ใส่ความคิดเห็นส่วนตัวลงไป การสังเกตจะใช้ตาและหูเป็นเครื่องมือสำคัญ ซึ่งการสังเกตจะต้องดำเนินกิจกรรมให้ครบทั้ง 5 ประการ คือ

- ต้องจำกัดการสังเกตเป็นเรื่องๆ
- ต้องสังเกตอย่างมีความหมาย คือ สังเกตแล้วแปลความพฤติกรรมได้
- ต้องสังเกตให้ได้รายละเอียดอย่างครบถ้วน
- เมื่อสังเกตแล้วควรจดจำให้ครบถ้วน
- ควรใช้แบบสังเกตพฤติกรรมควบคู่ไปกับการสังเกต

องค์ประกอบของการสังเกตพฤติกรรมเด็ก

การสังเกตมีลักษณะเด่นที่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกอย่างเป็นธรรมชาติ เป็นการวัดทางตรง การสังเกตต้องเป็นการเฝ้าดูอย่างมีระบบระเบียบ มีการจดบันทึกข้อมูลอย่างถูกต้องแม่นยำ ทั้งนี้การสังเกตมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน คือ

- สิ่งที่สังเกต
- ตัวผู้สังเกต
- การบันทึกการสังเกต

แนวปฏิบัติในการสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัย

1. การวางแผนการสังเกต ผู้เลี้ยงดูเด็กจะต้องเลือกเด็กที่จะสังเกต กำหนดวัน เวลา สถานการณ์ สถานที่ที่จะทำการสังเกตให้แน่นอน

2. กำหนดจุดมุ่งหมายในการสังเกตให้แน่ชัดว่าจะสังเกตอะไรจากตัวเด็ก เช่น สังเกตความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็ก และกล้ามเนื้อใหญ่ เป็นต้น

3. การเตรียมตัวก่อนการสังเกต ก่อนการสังเกตผู้เลี้ยงดูเด็กผู้สังเกตควรปฏิบัติ ดังนี้

- ในกรณีที่ยังไม่คุ้นเคยกับเด็ก ผู้สังเกตควรทำความรู้จักคุ้นเคยกับเด็กเสียก่อน เพราะเมื่อถึงเวลาสังเกต เด็กจะไม่ได้ตื่นเต้นและไม่แสดงพฤติกรรมที่แท้จริง ซึ่งจะทำให้ผู้สังเกตไม่ได้เห็นพฤติกรรมที่แท้จริง
- เตรียมกระดาษหรือสมุดสำหรับจดบันทึกพฤติกรรมสำคัญที่จำเป็นต้องบันทึกในขณะที่สังเกต
- เตรียมเครื่องมืออื่นๆ ในการสังเกตให้พร้อม เช่น แบบสำรวจ แบบสังเกตพฤติกรรม แบบทดสอบ กล้องถ่ายรูปและอื่นๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการสังเกต

4. ขณะสังเกตควรจะอยู่ใกล้ๆ กับเด็ก เพื่อจะได้ยิน ได้เห็นพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกอย่างชัดเจน

5. ควรใช้ผู้สังเกตหลายๆ คนสังเกตพฤติกรรมเด็ก 1 คน แล้วนำข้อมูลจากผู้สังเกตแต่ละคนมาประชุมพิจารณ์พฤติกรรมที่แท้จริงของเด็ก

6. สังเกตพฤติกรรมเด็กในทุกๆ ด้าน ในการสังเกตผู้เลี้ยงดูเด็กควรสังเกตเด็กทุกๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา

7. สังเกตเด็กในหลายสถานการณ์ เช่น สังเกตพฤติกรรมเด็กในขณะทำกิจกรรมปกติในห้องเรียน ในสนามเด็กเล่น หรือในขณะปฏิบัติกิจกรรมนอกห้องเรียน เป็นต้น

8. สังเกตพฤติกรรมเด็ก ควรสังเกตติดต่อกันระยะหนึ่ง และเว้นช่วงการสังเกตให้เท่ากันหรือใกล้เคียงกัน

9. ขจัดความลำเอียงในด้านต่างๆ ของผู้สังเกตให้มากที่สุด กล่าวคือ ต้องบันทึกข้อมูลด้วยความเป็นจริงจากข้อมูลที่สังเกตได้เท่านั้น

10. การตรวจสอบข้อมูล ควรนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตมาตรวจสอบโดยใช้วิธีการศึกษาเด็กวิธีอื่นๆ ประกอบด้วย เช่น การสัมภาษณ์ การทดสอบ เป็นต้น

11. จดบันทึกพฤติกรรมที่สังเกตทันทีที่สิ้นสุดการสังเกตพฤติกรรมของเด็กแต่ละคน แต่ละครั้ง เพื่อจะได้ข้อมูลที่ตรงกับพฤติกรรมจริง

สิ่งที่ควรคำนึงถึงในการสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัย

1. ให้ความสนใจกับสิ่งที่เห็นและได้ยินจากเด็กเท่านั้น ไม่ใช่สิ่งที่ผู้สังเกตคิดหรือรู้สึกเกี่ยวกับพฤติกรรมนั้นๆ ของเด็ก

2. จดบันทึกเกี่ยวกับสถานการณ์และการแสดงออกจากเด็กในทันที

3. จดบันทึกปัจจัยที่ส่งผลทำให้เด็กแสดงพฤติกรรมต่างๆ ทั้งดีและไม่ดี

4. จดบันทึกระยะเวลาในการแสดงพฤติกรรมและความรู้สึกที่เด็กแสดงออกมา

5. จดบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นหรือพฤติกรรมของเด็กก่อนและหลังช่วงเวลาของการสังเกตพฤติกรรมนั้นๆ

6. การจดบันทึก/สังเกตพฤติกรรมเด็กควรมีผู้บันทึกหลายคน หลายช่วงเวลา และหลายบริบท

ประโยชน์ของการประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัยโดยการสังเกต

การใช้การสังเกตพฤติกรรมประเมินเด็กเป็นวิธีการได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถของเด็ก จุดอ่อน จุดแข็ง บุคลิกภาพ ความสนใจ ความต้องการ จะถูกจดจำและบันทึกจากการกระบวนการสังเกต อย่างไรก็ตาม ถ้าการสังเกตไม่ได้ถูกบันทึกในทันที ข้อมูลที่ได้อาจจะถูกบิดเบือนจากตัวคนสังเกตเองที่จะเอาความคิดและความรู้สึกใส่เข้าไปด้วย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับพัฒนาการและพฤติกรรมของเด็ก เด็กใช้เวลาส่วนใหญ่ในห้องเรียนกับเพื่อนและผู้เลี้ยงดูเด็ก ดังนั้น เวลาเหล่านี้จึงเป็นโอกาสที่ดีให้ผู้เลี้ยงดูเด็กได้สังเกตพฤติกรรมต่างๆ จากกิจกรรมที่ทำร่วมกับเพื่อน ผู้เลี้ยงดูเด็ก หรือแม้แต่ทำกิจกรรมที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อต่างๆ ในห้องเรียนที่เด็กเลือกมาทำกิจกรรม ซึ่งเป็นการเลือกจากความสนใจ ความรู้สึกของเด็กเอง สิ่งเหล่านี้สามารถบอกได้ว่าเด็กกำลังต้องการจะสื่อสารอะไร นอกจากนี้ การสังเกตพฤติกรรมเด็กยังช่วยให้ผู้เลี้ยงดูเด็กสามารถรับรู้ได้ถึงพื้นฐานของครอบครัวเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธภาพภายในครอบครัว

ประโยชน์ของการประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัยโดยการสังเกต

การประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัยโดยการสังเกต มีประโยชน์ในการคัดกรองพัฒนาการของเด็กปฐมวัยเบื้องต้นว่า เด็กแต่ละคนมีพัฒนาการเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีความโดดเด่นในเรื่องอะไร ต้องการพัฒนาเพิ่มเติมในด้านใดบ้าง เพื่อที่ผู้เลี้ยงดูเด็กจะสามารถวางแผนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เด็กได้อย่างมีประสิทธิผลต่อเด็ก และสามารถให้คำแนะนำต่อผู้ปกครองในการดูแลและส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้อย่างสอดคล้องกัน

การรายงานและบันทึกพัฒนาการเด็ก 0 – 3 ปี

คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 กล่าวถึงวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินพัฒนาการ เด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ดังนี้

1. รายงานการสังเกต แบ่งเป็นการสังเกตอย่างมีระบบ และการสังเกตแบบไม่เป็นทางการ

1.1 การสังเกตอย่างมีระบบ เป็นการสังเกตอย่างมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนตามแผนที่วางไว้ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่

- แบบบันทึกการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ตามคู่มือการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) ของสถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์

- บันทึกพัฒนาการเด็กในสมุดบันทึกสุขภาพ แม่และเด็ก (เล่มสีชมพู) ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข และอื่นๆ

1.2 การสังเกตแบบไม่เป็นทางการ เป็นการสังเกตในขณะที่เด็กทำกิจกรรมประจำวันแล้วเกิดพฤติกรรมที่ไม่คาดคิดว่าจะเกิดขึ้น และจดบันทึกไว้ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่

- แบบบันทึกพฤติกรรม เป็นการบันทึกเหตุการณ์เฉพาะอย่าง โดยบรรยายพฤติกรรมของเด็กและเขียนวัน เดือน ปีที่ทำการบันทึกแต่ละครั้ง

- แบบบันทึกรายวัน เป็นการบันทึกเหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนทุกวัน

- แบบบันทึกตามรายการ เป็นการบันทึกที่มีข้อรายการที่ต้องการประเมินกำหนดไว้ช่วยให้สามารถวิเคราะห์เด็กแต่ละคนได้ค่อนข้างละเอียด เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย

- แบบบันทึกการเลือกของเด็ก เป็นการบันทึกสิ่งที่เด็กเลือกปฏิบัติกิจกรรมหรือเลือกมุมเล่น

2. วิธีการสนทนา เป็นการสนทนารายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม เพื่อประเมินความสามารถในการแสดงความคิดเห็นและพัฒนาการทางด้านการใช้ภาษาของเด็ก เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบบันทึกคำพูดหรือการสนทนาในกิจวัตรประจำวันหรือสถานการณ์ต่างๆ

3. วิธีการสัมภาษณ์ เป็นวิธีการพูดคุยกับเด็กเป็นรายบุคคล และควรจัดในสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดความเครียดและวิตกกังวล ผู้เลี้ยงดูควรใช้คำถามที่เหมาะสม เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและตอบอย่างอิสระ จะทำให้ผู้เลี้ยงดูสามารถประเมินความสามารถทางสติปัญญาของเด็กและค้นพบศักยภาพในตัวเด็กได้ โดยบันทึกข้อมูลลงในแบบสัมภาษณ์หรือสัมภาษณ์พ่อแม่สำหรับข้อมูลที่ต้องการเมื่อเด็กอยู่ที่บ้าน

4. การรวบรวมผลงานที่แสดงออกถึงความก้าวหน้าแต่ละด้านของเด็กเป็นรายบุคคล โดยจัดเก็บรวบรวมไว้ในแฟ้มผลงาน (Portfolio) ซึ่งเป็นวิธีรวบรวมและจัดระบบข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับตัวเด็ก

5. การประเมินการเจริญเติบโตของเด็ก เด็กควรได้รับการชั่งน้ำหนักและวัดความยาวทุกครั้งที่ไปตรวจสุขภาพ

การรายงานและบันทึกพัฒนาการเด็ก 3 – 6 ปี

ผู้เลี้ยงดูเด็กอายุ 3-6 ปี ควรใช้วิธีการ เครื่องมือ และการบันทึกอย่างหลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลการประเมินพัฒนาการเด็กที่สมบูรณ์ที่สุด ด้วยการวางแผนกำหนดวิธีการประเมินและเครื่องมือการประเมินที่เหมาะสม ซึ่งเครื่องมือวัดและประเมินพัฒนาการที่นิยมใช้ตามที่ปรากฏในคู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุ 3 - 6 ปี มีดังนี้

1. การสังเกตและการบันทึก แบ่งออกเป็น 2 แบบ ได้แก่ 1) การสังเกตแบบเป็นทางการเป็นการคือ การสังเกตอย่างมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนตามแผนที่วางไว้ 2) การสังเกตแบบไม่เป็นทางการคือ การสังเกตในขณะที่เด็กทำกิจกรรมประจำวันและเกิดพฤติกรรมที่ไม่คาดคิดว่าจะเกิดขึ้น การสังเกตและบันทึกพัฒนาการเด็กปฐมวัยสามารถใช้แบบง่ายๆ ดังนี้

1.1 แบบบันทึกพฤติกรรมแบบเป็นทางการ โดยกำหนดประเด็นหรือพัฒนาการที่ต้องการสังเกต (สอดคล้องกับสภาพที่พึงประสงค์) ระบุชื่อ นามสกุลเด็ก วัน เดือน ปีเกิด ไว้ล่วงหน้า รวมทั้งชื่อผู้สังเกต ดำเนินการสังเกตโดยบรรยายพฤติกรรมเด็กที่สังเกตได้ตามประเด็น ผู้สังเกตต้องบันทึกวัน เดือน ปีที่ทำการสังเกตแต่ละครั้ง ข้อมูลการสังเกตที่ผู้เลี้ยงดูเด็กบันทึกลงในแบบบันทึกพฤติกรรมนี้จะช่วยให้ผู้เลี้ยงดูเด็กเข้าใจพฤติกรรมเด็กได้ดีขึ้น และทราบว่าเด็กแต่ละคนมีจุดเด่น มีความต้องการ มีความสนใจ หรือต้องการความช่วยเหลือในเรื่องใดบ้าง

1.2 แบบบันทึกพฤติกรรมแบบไม่เป็นทางการ เป็นการบันทึกพฤติกรรม เหตุการณ์ หรือการจัดประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนทุกวัน โดยระบุชื่อ นามสกุล วัน เดือน ปีเกิดเด็ก ผู้สังเกต วัน เดือน ปีที่บันทึก อาจบันทึกโดยใช้การบรรยาย ใคร ทำอะไร ที่ไหน ทำอย่างไร ซึ่งจะเน้นเฉพาะเด็กรายกรณีที่ต้องการศึกษา ควรมีรายละเอียดและข้อมูลที่ชัดเจน ผู้เลี้ยงดูเด็กควรบรรยายสิ่งที่เด็กทำได้มากกว่าสิ่งที่เด็กทำไม่ได้ และวิเคราะห์ประเด็นการประเมินตามสภาพที่พึงประสงค์อย่างเป็นระบบ ข้อมูลในการบันทึกต้องเป็นตามความเป็นจริง ซึ่งข้อดีของการบันทึกรายวัน คือ การชี้ให้เห็นความสามารถเฉพาะอย่างของเด็ก จะช่วยให้ผู้เลี้ยงดูเด็กได้พิจารณาปัญหาของเด็กเป็นรายบุคคล รวมทั้งช่วยให้ผู้เชี่ยวชาญมีข้อมูลสำหรับวินิจฉัยเด็กได้ชัดเจนขึ้นว่าสมควรจะได้รับคำปรึกษาเพื่อลดปัญหา หรือส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้อย่างถูกต้อง และเป็นข้อมูลในการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ของผู้เลี้ยงดูเด็กให้ดียิ่งขึ้น

1.3 แบบสำรวจรายการ โดยกำหนดประเด็นหรือพัฒนาการที่ต้องการสำรวจ (สอดคล้องกับสภาพที่พึงประสงค์) ระบุชื่อ นามสกุลเด็ก วัน เดือน ปีเกิด ไว้ล่วงหน้า มีการกำหนดรายการพฤติกรรมที่ต้องการสำรวจละเอียดขึ้น และกำหนดเกณฑ์ในการสำรวจพฤติกรรม เช่น ปฏิบัติ/ไม่ปฏิบัติ ทำได้/ทำไม่ได้ เป็นต้น ช่วยให้ผู้เลี้ยงดูเด็กสามารถบันทึกได้สะดวกขึ้น ควรมีการสำรวจพฤติกรรมในเรื่องเดียวกันอย่างน้อย 3 ครั้ง เพื่อยืนยันว่าเด็กปฏิบัติหรือเกิดพฤติกรรมนั้นได้จริง

2. การบันทึกการสนทนา เป็นการบันทึกการสนทนาทั้งแบบเป็นกลุ่มหรือรายบุคคลเพื่อประเมินความสามารถในการแสดงความคิดเห็นและพัฒนาการด้านการใช้ภาษาของเด็ก ความสามารถในการคิดรวบยอด การแก้ปัญหา รวมถึงพัฒนาการด้านสังคม อารมณ์ จิตใจ และบันทึกผลการสนทนาลงในแบบบันทึกพฤติกรรมหรือบันทึกรายวัน โดยระบุชื่อ นามสกุล อายุเด็ก ภาคเรียนที่ และกิจกรรมที่ใช้สนทนาช่องที่ใช้ในการบันทึกในแบบสนทนาให้ระบุวัน เดือน ปี คำพูดของเด็ก ความคิดเห็นของผู้เลี้ยงดูเด็กที่สะท้อนพฤติกรรมที่แสดงออกของเด็กสอดคล้องกับสภาพที่พึงประสงค์หรือจุดประสงค์การเรียนรู้ของหน่วยการจัดประสบการณ์ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาการผ่านสภาพที่พึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องในแต่ละเรื่อง

3. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการพูดคุยกับเด็กเป็นรายบุคคล และควรจัดในสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดความเครียดและวิตกกังวล ผู้เลี้ยงดูเด็กควรใช้คำถามที่เหมาะสม เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและตอบ

อย่างอิสระจะทำให้ผู้เลี้ยงดูเด็กสามารถประเมินความสามารถทางสติปัญญาของเด็กและค้นพบศักยภาพในตัวเด็กได้ โดยบันทึกข้อมูลลงในแบบสัมภาษณ์ ผู้เลี้ยงดูเด็กควรปฏิบัติ ดังนี้

- การเตรียมการก่อนการสัมภาษณ์ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ กำหนดคำพูด/คำถามที่จะพูดกับเด็ก ควรเป็นคำถามที่เด็กสามารถตอบโต้หลากหลายไม่มีผิด/ถูก

- การปฏิบัติขณะสัมภาษณ์ ผู้เลี้ยงดูเด็กควรสร้างความคุ้นเคยเป็นกันเอง สร้างสภาพแวดล้อมที่อบอุ่นไม่เคร่งเครียด ใช้คำถามที่กำหนดไว้ถามเด็กทีละคำถาม ให้เด็กมีโอกาสคิดและมีเวลาในการตอบคำถามอย่างอิสระ ระยะเวลาสัมภาษณ์ไม่ควรเกิน 10 นาที

- หลังการสัมภาษณ์ การบันทึกในแบบสัมภาษณ์ ให้บันทึกคำพูดของเด็กตามความเป็นจริง หลังเสร็จการสัมภาษณ์ผู้เลี้ยงดูเด็กค่อยพิจารณาข้อมูลจากคำพูดเด็กและลงความคิดเห็นที่สะท้อนพฤติกรรมที่แสดงออกของเด็กสอดคล้องกับสภาพที่พึงประสงค์หรือจุดประสงค์การเรียนรู้ของหน่วยการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาการผ่านสภาพที่พึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องในแต่ละเรื่อง

4. สารนิทัศน์สำหรับเด็กปฐมวัยเพื่อการประเมินพัฒนาการ การจัดทำสารนิทัศน์ (Documentation) เป็นการจัดทำข้อมูลที่เป็นหลักฐานหรือแสดงให้เห็นร่องรอยของการเจริญเติบโต พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจากการทำกิจกรรมทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม ซึ่งหลักฐานและข้อมูลที่บันทึกเป็นระยะๆ จะเป็นข้อมูลอธิบายภาพเด็ก สามารถบ่งบอกถึงพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา สารนิทัศน์จึงเป็นการประมวลผลที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการจัดประสบการณ์ของผู้เลี้ยงดูเด็กและร่องรอยผลงานของเด็กจากการทำกิจกรรมที่สะท้อนถึงพัฒนาการในด้านต่างๆ การจัดทำสารนิทัศน์เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย ซึ่งมีหลายรูปแบบ ได้แก่

4.1 พอร์ตโฟลิโอสำหรับเด็กเป็นรายบุคคล เช่น การเก็บชิ้นงานหรือภาพถ่ายเด็กขณะทำกิจกรรม การใช้เทคโนโลยีต่างๆ ในการบันทึกเสียง บันทึกภาพที่แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าในงานที่เด็กทำ

4.2 การบรรยายเกี่ยวกับเรื่องราวหรือประสบการณ์ที่เด็กได้รับ เช่น การสอนแบบโครงการ (Project Approach) สามารถให้สารนิทัศน์เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กทุกด้าน ทั้งประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็กและการสะท้อนตนเองของผู้เลี้ยงดูเด็ก การบรรยายเรื่องราวจึงมีหลายรูปแบบ อาจได้จากการบันทึกการสนทนาระหว่างเด็กกับผู้เลี้ยงดูเด็ก เด็กกับเด็ก การบันทึกของผู้เลี้ยงดูเด็ก การบรรยายของพ่อแม่ ผู้ปกครองในรูปแบบหนังสือหรือจดหมาย แม้กระทั่งการจัดแสดงบรรยายสรุปให้เห็นภาพการเรียนรู้ทั้งหมด

4.3 การสังเกตและบันทึกพัฒนาการเด็ก เช่น ใช้แบบสังเกตพัฒนาการ การบันทึกสั้น

4.4 การสะท้อนตนเองของเด็ก เป็นคำพูดหรือข้อความที่สะท้อนความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกจากการสนทนา การอภิปราย แสดงความคิดเห็นของเด็กขณะทำกิจกรรม ซึ่งอาจบันทึกด้วยเทคโนโลยีบันทึกเสียงหรือบันทึกภาพ

4.5 ผลงานรายบุคคลและรายกลุ่ม ที่แสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้ ความสามารถ ทักษะ จิตนิสัยของเด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็กสามารถนำผลงานของเด็กมาใช้พิจารณาพัฒนาการและกระบวนการทำงานของเด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่มักจะเก็บผลงานการเขียนและผลงานศิลปะ อย่างไรก็ตาม ผู้เลี้ยงดูเด็กควรเก็บผลงานหลากหลายประเภทของเด็ก เช่น ภาพเขียน การร่วมระดมความคิดและเขียนออกมาในลักษณะใยแมงมุม การแสดงออกทาง

ดนตรี การก่อสร้างในรูปแบบต่างๆ ตัวอย่างคำพูด เป็นต้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการเก็บข้อมูลหลักฐานเพื่อประเมินการเรียนรู้และประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัยข้างต้น

การจัดทำสารนิทัศน์สำหรับเด็กปฐมวัยเพื่อการประเมินพัฒนาการ

- กำหนดประเด็นการประเมิน เป็นการกำหนดพัฒนาการที่ต้องการประเมิน ได้แก่ สภาพที่พึงประสงค์ในแต่ละพัฒนาการ ซึ่งครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน

- เตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ ให้เหมาะกับข้อมูลที่ต้องการเก็บ วางแผนการเลือกและการจัดการกับวัสดุ สื่อที่เหมาะสมกับข้อมูลที่จะเก็บตั้งแต่ต้นปีการศึกษา ได้แก่ สิ่งที่ต้องใช้ในการสังเกต เช่น กระดาษ การ์ดขนาดเล็ก ดินสอ ปากกา กล้องบันทึกภาพหรือโทรศัพท์มือถือ เครื่องบันทึกเสียง เป็นต้น

- ศึกษามาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตังบ่งชี้ และสภาพที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นเป้าหมายการพัฒนาเด็ก จะช่วยให้ผู้เลี้ยงดูเด็กทราบว่าควรเก็บข้อมูลประเภทใด ลักษณะใด จึงจะทำให้เห็นพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม

- วางแผนการจัดทำ เลือกวิธีเก็บข้อมูล เช่น บันทึกสั้น ภาพถ่าย แบบสังเกต บันทึกเสียง การเขียนไดอะแกรมในรูปแบบของใยแมงมุม การทำบันทึกแสดงความคิดเห็นหรือความรู้สึกของเด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็กหรือผู้ปกครอง เป็นต้น

- กำหนดวิธีการเก็บข้อมูล เช่น การบันทึกพฤติกรรมเด็ก โดยใช้วิธีสังเกตและใช้การบันทึกสั้น ซึ่งผู้เลี้ยงดูเด็กจะสังเกตทุกวัน

- จัดแสดงข้อมูลหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก โดยพิจารณาว่าข้อมูลใดควรนำมาแลกเปลี่ยน และนำมาจัดแสดงให้เห็นพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็ก รวมทั้งให้เด็กมีส่วนร่วมในการเลือกผลงานของตนหรือของกลุ่มและร่วมจัดเตรียมแสดงข้อมูลดังกล่าว

5. การประเมินการเจริญเติบโตของเด็ก เป็นการประเมินการเจริญเติบโตด้านร่างกายของเด็ก ซึ่งการพิจารณาการเจริญเติบโตในเด็กที่ใช้ทั่วไปอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ น้ำหนัก ส่วนสูง เส้นรอบศีรษะ ฟัน และการเจริญเติบโตของกระดูก สำหรับแนวทางประเมินการเจริญเติบโต มีดังนี้

5.1 การประเมินการเจริญเติบโต โดยการชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงเด็กแล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ปกติ ในกราฟแสดงน้ำหนักตามเกณฑ์อายุในสมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็กของกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งใช้สำหรับติดตามการเจริญเติบโตโดยรวม ข้อควรคำนึงในการประเมินการเจริญเติบโตของเด็ก มีดังนี้

1) เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้านการเจริญเติบโต บางคนรูปร่างอ้วน บางคนรูปร่างผอม บางคนรูปร่างใหญ่ บางคนรูปร่างเล็ก

2) ภาวะโภชนาการเป็นตัวสำคัญที่เกี่ยวข้องกับขนาดของรูปร่าง แต่ไม่ใช่สาเหตุเดียว

3) กรรมพันธุ์ เด็กอาจมีรูปร่างเหมือนพ่อหรือแม่คนใดคนหนึ่ง ถ้าพ่อหรือแม่เตี้ย ลูกอาจเตี้ย และกรณีนี้อาจมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยได้และมักจะเป็นเด็กที่รับประทานอาหารได้น้อย

4) ช่วงครึ่งหลังของขวบปีแรก น้ำหนักเด็กจะขึ้นช้า เนื่องจากห่วงเล่นมากขึ้นและความอยากอาหารลดลง

5.2 การตรวจสุขภาพอนามัย เป็นการตรวจสอบที่แสดงคุณภาพชีวิตของเด็กโดยพิจารณาความสะอาด สิ่งผิดปกติของร่างกายที่จะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตและการเจริญเติบโตของเด็ก มีจำนวน 9

รายการ ได้แก่ ผมและศีรษะ หูและใบหู มือและเล็บมือ เท้าและเล็บเท้า ปาก ลิ้นและฟัน จมูก ตา ผิวหนังและใบหน้าและเสื้อผ้า โดยใช้เกณฑ์การประเมินที่เหมือนกันแบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 3 หมายถึง สะอาด 2 หมายถึง พอใช้ และ 1 หมายถึง ปรับปรุง

การรายงานผลการประเมินพัฒนาการและการนำข้อมูลไปใช้

การรายงานผลการประเมินพัฒนาการเป็นการสื่อสารให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องได้ทราบความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งสถานรับเลี้ยงเด็กต้องสรุปผลการประเมินพัฒนาการและจัดทำเอกสารรายงานให้ผู้ปกครองทราบเป็นระยะๆ หรืออย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง การรายงานผลการประเมินพัฒนาการสามารถรายงานเป็นระดับคุณภาพตามพฤติกรรมที่แสดงออกถึงพัฒนาการแต่ละด้าน ที่สะท้อนมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้ง 12 ข้อตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560

จุดมุ่งหมายการรายงานผลการประเมินพัฒนาการ

1. เพื่อให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไข ส่งเสริมและพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

2. เพื่อให้ผู้เลี้ยงดูเด็กใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับสถานรับเลี้ยงเด็ก เขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานต้นสังกัดใช้ประกอบในการกำหนดนโยบายวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัย

ข้อมูลในการรายงานผลการประเมินพัฒนาการ

1. ข้อมูลระดับชั้นเรียน ประกอบด้วย เวลามาเรียน บันทึกผลการประเมินพัฒนาการตามหน่วยการจัดประสบการณ์ บันทึกผลการประเมินพัฒนาการประจำชั้น และบันทึกผลพัฒนาการรายบุคคล และจัดทำสารนิทัศน์ที่สะท้อนการเรียนรู้ของเด็ก เป็นข้อมูลสำหรับรายงานให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหารสถานรับเลี้ยงเด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็ก พ่อแม่ ผู้ปกครอง ได้รับทราบความก้าวหน้า ความสำเร็จในการเรียนรู้ของเด็ก เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนกำหนดเป้าหมายและวิธีการในการพัฒนาเด็ก

2. ข้อมูลระดับสถานศึกษา ประกอบด้วย ผลการประเมินมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้ง 12 ข้อตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย เพื่อใช้เป็นข้อมูลและสารสนเทศในการพัฒนาการจัดประสบการณ์และคุณภาพของเด็ก ให้เป็นไปตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ รวมทั้งแจ้งให้ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบข้อมูล โดยผู้มีหน้าที่รับผิดชอบแต่ละฝ่ายนำไปใช้ปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาเด็กให้เกิดพัฒนาการอย่างถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งนำไปจัดทำเอกสารหลักฐานแสดงพัฒนาการของเด็ก

3. ข้อมูลระดับเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบด้วย ผลการประเมินมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้ง 12 ข้อตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยเป็นรายสถานศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารการศึกษา ผู้เกี่ยวข้องใช้วางแผนและดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา ในการยกระดับคุณภาพเด็กปฐมวัยและมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษา

- **เรื่อง การประเมินพัฒนาการเด็ก 5 ด้าน ตาม DSPM : คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (Developmental Surveillance and Promotion Manual : DSPM)**

คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) เป็นเอกสารเพื่อให้พ่อแม่ ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง ใช้เฝ้าระวังการเจริญเติบโตของเด็กอย่างใกล้ชิด ในส่วนของเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลเด็กจะเป็นผู้คัดกรองพัฒนาการเมื่อเด็กอายุ 9 เดือน 18 เดือน 30 เดือน 42 เดือน และ 60 เดือน แบ่งพัฒนาการเป็น 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการเคลื่อนไหว Gross Motor (GM)
2. ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา Fine Motor (FM)
3. ด้านการเข้าใจภาษา Receptive Language (RL)
4. ด้านการใช้ภาษา Expressive Language (EL) และ
5. ด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม Personal and Social (PS)

องค์ประกอบการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการ ประกอบด้วย

1. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย
2. แบบบันทึกเพื่อการคัดกรอง
3. อุปกรณ์
4. สถานที่
5. เด็ก
6. ผู้ประเมิน

แนวทางการใช้คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)

ผู้ใช้ต้องทำความเข้าใจและปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกันจึงจะทำให้ผลการประเมินมีความถูกต้องน่าเชื่อถือและเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางการใช้คู่มือฯ แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเตรียมความพร้อม ขั้นตอนการประเมิน และขั้นตอนการสรุป รายละเอียด มีดังนี้

* ขั้นเตรียมความพร้อม

1. การเตรียมตัวผู้ประเมินและส่งเสริมพัฒนาการ ศึกษาทบทวนความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัย รวมถึงแนวทางการใช้คู่มือการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) ซึ่งมีขั้นตอนย่อยคือ การใช้ทักษะ วิธีการเฝ้าระวัง วิธีการประเมิน เกณฑ์การตัดสินและรายละเอียดของอุปกรณ์ การใช้อุปกรณ์ และควรเตรียมคำพูดที่จะใช้ในข้อคำถาม มีการฝึกก่อนการใช้จริงเพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและความถูกต้องในการประเมิน ตลอดจนความมั่นใจก่อนปฏิบัติจริงซึ่งรวมถึงแนวทางการแนะนำส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยโดยพ่อแม่ผู้ปกครองด้วย

2. การเตรียมอุปกรณ์ จัดเตรียมอุปกรณ์ให้ครบถ้วนตามหมวดหมู่เรียงลำดับการใช้ก่อนหลังโดยอุปกรณ์เปิดใช้ครั้งละ 1 ชุด ใช้เสร็จแล้วเก็บทันที แล้วจึงเปิดชุดใหม่เพื่อสะดวกแก่การใช้งานและเพื่อให้เด็กมีสมาธิ หรือสนใจในอุปกรณ์เฉพาะที่ใช้ในการประเมินเท่านั้น เมื่อประเมินเด็กในท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่าง ผู้ประเมินสามารถดัดแปลงใช้วัสดุในท้องถิ่นที่มีทดแทนได้อย่างเหมาะสมในการประเมินเด็ก และต้องทำความสะอาดอุปกรณ์และตรวจสอบความปลอดภัยของอุปกรณ์หลังนำไปใช้ทุกครั้ง

3. การเตรียมสถานที่สำหรับประเมินพัฒนาการเด็ก ควรเป็นห้องหรือมุมที่เป็นสัดส่วน ไม่คับแคบเกินไป อากาศถ่ายเทสะดวก เพื่อให้เด็กรู้สึกสุขสบาย ไม่หงุดหงิด และให้ความร่วมมือในการประเมิน ไม่มีสิ่งอื่นที่กระตุ้นหรือเร้าความสนใจของเด็ก เช่น โทรทัศน์ วิทยุ คอมพิวเตอร์ รูปหรือวัตถุที่มีสีสันฉูดฉาด ควรเป็นห้องที่ไม่มีเสียงดังรบกวน หรือมีคนอื่นผ่านไปมา พื้นห้องสะอาด ปลอดภัย ไม่ลื่น ไม่มีสิ่งของที่ไม่จำเป็นอยู่ในห้อง อุปกรณ์ต่างๆ ภายในห้องต้องมีความปลอดภัย ไม่แหลมคม ไม่มีเหลี่ยมหรือมุมที่อาจก่อให้เกิดอันตราย ควรมีการจัดเบาะ โต๊ะ หรือเก้าอี้ต่างๆ ที่ใช้ในการประเมินในแต่ละช่วงวัยให้เหมาะสม

4. การเตรียมเด็ก เด็กต้องไม่ป่วย ไม่หิว ไม่ง่วง อิ่มเกินไป หรือหงุดหงิด งอแง เนื่องจากจะทำให้เด็กไม่ให้ความร่วมมือในการประเมิน พาเด็กเข้าห้องน้ำ ขับถ่ายให้เรียบร้อยก่อนการประเมิน เพื่อไม่ให้ขาดความต่อเนื่องในการประเมิน ให้เด็กเล่น พูดคุย ทำความคุ้นเคยกับผู้ประเมิน และอุปกรณ์บางส่วน

5. การสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้ประเมินกับเด็กและผู้ปกครอง เด็กแต่ละวัยจะมีพัฒนาการทางร่างกาย ความคิดและอารมณ์ที่แตกต่างกัน ดังนั้น ผู้ประเมินควรสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับเด็กก่อนที่จะทำการประเมินพัฒนาการ โดยแบ่งตามช่วงอายุได้ ดังนี้

ช่วงวัยแรกเกิด – 9 เดือน

1. ผู้ประเมินยิ้มแย้มแจ่มใส พูดคุย ทักทายกับพ่อแม่ ผู้ปกครองก่อน แล้วจึงพูดคุย เล่นเสียงกับเด็กด้วยน้ำเสียงนุ่มนวล

2. ถ้าเด็กร้องไห้ ให้พ่อแม่ ผู้ปกครองอุ้มปลอบให้เด็กสงบจึงเริ่มประเมิน

3. ช่วงอายุ 6 - 9 เดือน เด็กเริ่มมีความกังวล เมื่อพบคนแปลกหน้า ควรให้เวลากับเด็กทำความคุ้นเคยก่อนประเมิน

ช่วงอายุ 10 เดือน – 2 ปี

1. ผู้ประเมินควรเริ่มด้วยการพูดคุยกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน พฤติกรรมและพัฒนาการของเด็ก เพื่อให้เวลาเด็กปรับตัวคุ้นเคยกับผู้ประเมินและได้สังเกตพฤติกรรมเด็ก

2. เมื่อเด็กเริ่มสนใจและคุ้นเคยกับผู้ประเมินให้พูดคุยกับเด็กด้วยน้ำเสียงนุ่มนวลและนำอุปกรณ์ประเมินพัฒนาการบางส่วนชวนให้เด็กเล่นหรืออาจสาธิตให้เด็กดู

3. หากเด็กร้องไห้ไม่ให้ความร่วมมือ ผู้ประเมินควรเปลี่ยนไปประเมินข้อทักษะที่ใช้การสังเกตหรือสอบถามจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง ก่อนแล้วจึงกลับมาทำเมื่อเด็กพร้อม

ช่วงอายุ 3 – 6 ปี

1. ช่วงวัยนี้เด็กสามารถสื่อสารโต้ตอบและทำตามคำสั่งได้ดี ดังนั้น ผู้ประเมินสามารถที่จะพูดคุยกับเด็กได้โดยตรง

2. การพูดคุยกับเด็กควรใช้น้ำเสียงนุ่มนวล ระดับเสียงปกติ แต่เมื่อเด็กเริ่มคุ้นเคยกับผู้ประเมินแล้วควรปรับสีหน้าและน้ำเสียงให้ดูน่าสนใจ เช่น พูดเสียงสูง ต่ำเพื่อเร้าความสนใจ หรือทำสีหน้าดีใจ ตื่นเต้น ให้ชัดเจนขึ้น เพื่อให้เด็กมีความสนใจในกิจกรรมที่จะเริ่มประเมิน โดยคำพูดที่เหมาะสมในการสร้างสัมพันธภาพกับเด็กวัยนี้ ได้แก่ การชวนคุยทั่วๆ ไป หรือการชม เช่น ผมเปียหนูสวยจังเลย ใครเป็นคนถักให้หนูคะ วันนี้ใครเป็นคนมาส่งหนูที่โรงเรียนคะ วันนี้หนูกินข้าวกับอะไรเอ่ย เป็นต้น

3. เมื่อเด็กให้ความร่วมมือในการประเมินหรือสามารถเริ่มประเมินได้ ควรพูดชมเชยเด็กทุกครั้ง

* ขั้นตอนการประเมิน

1. ผู้ประเมินให้ข้อมูลผู้ปกครอง แนะนำตนเองและแจ้งการปฏิบัติงาน

"ชื่อ ....เป็น (ทำหน้าที่).... วันนี้จะมาประเมินพัฒนาการน้อง .... ระยะเวลาที่ใช้ทั้งหมด ประมาณ 10 - 20 นาที จะทำโดยสังเกตถามจากผู้ปกครอง และให้เด็กเล่นของเล่นหรืออุปกรณ์ที่เตรียมมาให้เด็กเล่นในขณะที่กำลังประเมินเด็ก ผู้ปกครองอยู่กับเด็กได้ตลอดเวลา แต่ไม่ต้องช่วยเด็กทำกิจกรรม บอก แนะนำ หรือทำแทนเด็ก เพราะจะทำให้ผลการประเมินไม่ตรงกับความเป็นจริง ถ้าเด็กและผู้ปกครองพร้อมแล้วเราจะเริ่มกันเลยนะคะ"อธิบายข้อประเมิน DSPM ให้ชัดเจน รวมจำนวน 42 ข้อ ประกอบด้วย

1. วิธีการประเมินให้ชัดเจน (เป็นข้อซ้ำกับข้อที่อธิบายเนื้อหาส่งเสริม EF (Executive Function) จำนวน 20 ข้อ) จำนวน 32 ข้อ

2. วิธีส่งเสริมพัฒนาการและฝึกทักษะ EF (Executive Function) (*) จำนวน 30 ข้อ

2. คำนวณอายุเด็ก สอบถามวันเดือนปีเกิดเด็กจากผู้ปกครองแล้วคำนวณอายุเด็ก

วิธีการคำนวณ : เริ่มจาก วัน เดือน และปีที่ทำการประเมินเป็นตัวตั้ง วัน เดือน และปีเกิดเด็กเป็นตัวลบ ถ้าวันตัวตั้งจำนวนน้อยกว่าให้ยืมที่เดือนมา 1 เดือน (30 วัน) ถ้าตัวตั้งเดือนน้อยกว่าตัวลบให้ยืมที่ปี 1 ปี (12 เดือน)

3. การประเมินพัฒนาการ สามารถเริ่มจากพัฒนาการด้านใดก่อนก็ได้ที่ตรงกับช่วงอายุจริงของเด็ก

ใส่เครื่องหมาย ☑ ในช่อง ผ่าน ถ้าเด็กประเมินผ่าน หรือ

ใส่เครื่องหมาย ☑ ในช่อง ไม่ผ่าน ถ้าเด็กประเมินไม่ผ่าน

ในช่วงอายุใดที่มีข้อประเมิน 2 หรือ 3 ข้อ หากเด็กไม่ผ่านเพียงข้อเดียวให้ถือว่าไม่ผ่านในช่วงอายุนั้น

สำหรับข้อที่มีเกณฑ์ผ่าน 1 ใน 3 ถ้าเด็กทำครั้งแรกผ่าน ไม่ต้องทำต่ออีก ส่วนข้อที่มีเกณฑ์ผ่าน 2 ใน 3 ถ้าเด็กทำผ่านครั้งที่ 1 และ 2 แล้ว ไม่ต้องทำครั้งที่ 3

กรณีที่มีการประเมินเพื่อติดตามพัฒนาการครั้งต่อไป ให้ผู้ประเมินเริ่มต้นประเมินข้อที่เด็กไม่ผ่านในครั้งที่ผ่านมา

* ขั้นตอนการสรุป

เมื่อเฝ้าระวังพัฒนาการเด็กเสร็จแล้วทุกครั้ง ครู/ผู้ดูแลเด็กผู้ประเมินจะต้องสรุปข้อมูลการประเมินให้กับพยาบาลวิชาชีพ/นักวิชาการ หรือหัวหน้าสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทราบ โดย

1. กรณีประเมินแล้วพบว่าสมวัย ให้แนะนำพ่อแม่ผู้ปกครองส่งเสริมพัฒนาการต่อไปตามคู่มือการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) ในช่วงอายุต่อไป

2. กรณีที่เด็กประเมินแล้วพบว่า พัฒนาการไม่สมวัย ครู/ผู้ดูแลเด็กให้คำแนะนำพ่อแม่ผู้ปกครอง ฝึกทักษะเรื่องนั้นบ่อยๆ เป็นเวลา 1 เดือน และนัดให้มาพบผู้ประเมิน

หลังจาก 1 เดือน เจ้าหน้าที่ประเมินพัฒนาการเด็กซ้ำ หากเด็กผ่านทักษะที่เคยล่าช้าและทักษะอื่นๆ ตามช่วงอายุ แสดงว่ามีพัฒนาการสมวัย ให้เฝ้าระวังพัฒนาการตามวัยอย่างต่อเนื่องปกติ

หากเด็กผ่านทักษะที่เคยล่าช้าแต่พบทักษะอื่นมีพัฒนาการไม่สมวัย ผู้ประเมินแนะนำให้พ่อแม่ผู้ปกครอง ฝึกพัฒนาเด็กในเรื่องนั้นบ่อยๆ เป็นเวลา 1 เดือน แล้วนัดมาประเมินใหม่

- **เรื่อง การวัดสมรรถนะเชิงพฤติกรรม**

ความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องและเหมาะสมเพื่อการเติบโตอย่างมีคุณภาพเป็นที่มาของเอกสาร “แนวแนะวิธีการเลี้ยงดู ดูแลและพัฒนาเด็กปฐมวัย ตามสมรรถนะเพื่อเพิ่มคุณภาพเด็กตามวัย 0-5 ปี” ที่จัดทำขึ้นโดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาร่วมกับองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (ยูนิเซฟ) ประเทศไทย เพื่อใช้สำหรับการแนะแนวให้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ผู้ดูแลเด็ก นำไปใช้ปฏิบัติต่อเด็กปฐมวัยโดยการสังเกตและมีความพยายามอย่างหลากหลายวิธีที่จะให้เด็กเกิดการเรียนรู้ปฏิบัติได้ เพื่อนำไปสู่สมรรถนะ ดังนี้

สมรรถนะ คือ พฤติกรรมที่เด็กทำได้ แสดงออกได้ สามารถทำอะไรได้บ้างโดยเห็นอย่างเป็นรูปธรรมตามช่วงอายุ ได้แก่ แรกเกิด – 1 ปี 1 ปี 2 ปี 3 ปี 4 ปี และ 5 ปี

สมรรถนะเป็นพฤติกรรมที่ใช้วัดคุณภาพหรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับตัวเด็ก

สมรรถนะใช้เพื่อการชี้แนะตัวอย่าง ไม่ใช่การบังคับให้ต้องทำ ไม่ดุเด็ก ไม่ใช้การประนามต่อว่าเด็ก

สมรรถนะใช้เพื่อการสร้างเสริมการพัฒนาเด็กปฐมวัย

สมรรถนะนี้ห้ามมิให้นำไปใช้เพื่อประเมินเด็กว่า “สอบได้” หรือ “สอบตก”

ถ้าพบว่า การพัฒนาเด็กมีลักษณะผิดสังเกต ขอให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ผู้ดูแลเด็ก นำไปปรึกษาบุคลากรทางการแพทย์ หรือผู้เชี่ยวชาญ เช่น นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ฯลฯ เพื่อขอคำปรึกษาช่วยหาทางเยียวยา แก้ไขให้ทันการ มิให้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กล่าช้าและสะสม จนเกิดความเสียหายกับเด็ก

รายละเอียดของสมรรถนะ มีดังนี้

สมรรถนะของเด็กปฐมวัยในการพัฒนาตามวัย (0-3 ปี) มี 4 ด้าน ได้แก่

1. ความสามารถในการเคลื่อนไหวและสุขภาวะทางกาย
   1.1 การเคลื่อนไหวด้วยกล้ามเนื้อมัดใหญ่
   1.2 การเคลื่อนไหวด้วยกล้ามเนื้อมัดเล็ก
   1.3 การช่วยเหลือและดูแลตนเอง
2. ความสามารถในการรับรู้และเรียนรู้
3. ความสามารถด้านภาษาและการสื่อความหมาย
4. ความสามารถด้านอารมณ์และสังคม

แต่ละด้านแบ่งเป็นช่วงอายุ 7 ช่วง ได้แก่ อายุ 0-3 เดือน อายุ 4-6 เดือน อายุ 7-9 เดือน อายุ 10-12 เดือน อายุ 13-18 เดือน อายุ 19-24 เดือน อายุ 25-36 เดือน ซึ่งแต่ละช่วงอายุจะมีรายละเอียดพฤติกรรมบ่งชี้ตามตัวอย่างของอายุ 0-3 เดือน ดังนี้

1. ความสามารถในการเคลื่อนไหวและสุขภาวะทางกาย

1.1 การเคลื่อนไหวด้วยกล้ามเนื้อมัดใหญ่ อายุ 0-3 เดือน

(1) เคลื่อนไหวแขนและขาทั้งซ้ายและขวา (แรกเกิด)

(2) หันหน้าหรือศีรษะได้เวลานอนหงายหรือนอนคว่ำ (1 เดือน)

(3) เงยคางได้เล็กน้อยเวลานอนคว่ำ (1เดือน)

(4) หันหน้าตามเสียงหรือที่มาของเสียงที่อยู่ไกลออกไป (แรกเกิด 1 เดือน)

(5) ยกศีรษะหรือชันคอได้เล็กน้อยเวลานอนคว่ำ (2 เดือน)

(6) กวาดแขนไปมาในท่าอุ้มนั่ง (2 เดือน)

(7) ยกคอตามตัว พยุงศีรษะตรงได้ เมื่อดึงตัวขึ้นจากท่านอนหงาย (2 เดือน)

(8) ยกแขนยกขาขึ้นลงเร็วๆ 2 ข้างได้ (3 เดือน)

(9) อุ้มพาดบ่า ศีรษะตั้งตรงได้ ไม่ต้องซบบนไหล่ผู้อุ้ม (3 เดือน)

สมรรถนะของเด็กปฐมวัยในการพัฒนาตามวัย (3-5 ปี) มี 7 ด้าน ได้แก่

1. การเคลื่อนไหวและสุขภาพทางกาย
2. พัฒนาการด้านสังคม
3. พัฒนาการด้านอารมณ์
4. พัฒนาการด้านการคิดและสติปัญญา
5. พัฒนาการด้านภาษา
6. พัฒนาการด้านจริยธรรม
7. พัฒนาการด้านการสร้างสรรค์

แต่ละสมรรถนะมีพฤติกรรมบ่งชี้ตามช่วงอายุ 3 ปี 4 ปี และ 5 ปี มีรายละเอียด ดังนี้

ด้าน	**สมรรถนะ**
1. การเคลื่อนไหวและสุขภาวะทางกาย	
1.1 การเคลื่อนไหว 1.1.1 การเคลื่อนไหวและการทรงตัวโดยใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่	1. เด็กสามารถแสดงความแข็งแรง และประสานการทำงานของกล้ามเนื้อมัดใหญ่
1.1.2 การเคลื่อนไหวโดยใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก	2. เด็กสามารถแสดงความแข็งแรง และประสานการทำงานของกล้ามเนื้อมัดเล็ก
1.1.3 ประสาทสัมผัสกับการเคลื่อนไหว	3. เด็กสามารถใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ (เช่น การเห็น ได้ยิน กายสัมผัส ฯลฯ) เป็นการนำในการเคลื่อนไหว
1.2 สุขภาวะทางกาย 1.2.1 โภชนาการ	4. เด็กรับประทานอาหารหลายๆ ชนิดที่มีประโยชน์และปลอดภัย
1.2.2 สมรรถภาพทางกาย	5. เด็กแสดงความแข็งแรงและความทนทานทางร่างกาย
1.2.3 ความปลอดภัย	6. เด็กแสดงออกว่ามีความเข้าใจเกี่ยวกับความปลอดภัย
1.2.4 การช่วยเหลือและดูแลตนเอง	7. เด็กสามารถช่วยและพึ่งตนเองได้ในกิจวัตรของตน
2. พัฒนาการด้านสังคม 2.1 การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่	8. เด็กแสดงทักษะในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่
2.2 การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนเด็ก	9. เด็กแสดงทักษะทางสังคมเชิงบวกกับเพื่อนเด็กด้วยกัน
2.3 พฤติกรรมการปรับตัวทางสังคม	10. เด็กแสดงความตระหนักรู้ว่าพฤติกรรมมีผลกระทบต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม

ด้าน	สมรรถนะ
2.4 เห็นคุณค่าของความแตกต่าง	11. เด็กตระหนักรู้ เห็นคุณค่าและยอมรับนับถือในความเหมือนและความแตกต่างระหว่างบุคคล
3. พัฒนาการด้านอารมณ์ 3.1 ความคิดเกี่ยวกับตนเอง	12. เด็กสามารถรับรู้เกี่ยวกับตนเอง และตระหนักรู้ว่าตนชอบหรือไม่ชอบอะไร
3.2 การควบคุมอารมณ์ตนเอง	13. เด็กปฏิบัติตนตามกฎระเบียบและกิจวัตร และคุมอารมณ์ได้ตามสมควร
3.3 สมรรถนะของตนเอง	14. เด็กแสดงความเชื่อมั่นในความสามารถของตน
4. พัฒนาการด้านการคิดและสติปัญญา 4.1 ความจำ	15. เด็กสามารถแสดงการจำเบื้องต้น
4.2 การสร้างหรือพัฒนาการคิด (ที่เป็นการคิดเบื้องต้น)	16. เด็กสามารถแสดงความคิดพื้นฐานในเรื่องเกี่ยวกับเวลา ช่องว่าง (Space) ตำแหน่งแหล่งที่ คุณลักษณะ ฯลฯ รวมทั้งการจัดกลุ่มสิ่งต่างๆที่อยู่แวดล้อม
4.3 ตรรกวิทยา และความมีเหตุผล	17. เด็กแสดงความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุและผล
4.4 การคิดอย่างมีวิจารณญาณ	ก.18. เด็กสามารถเปรียบเทียบ แยกแยะความเหมือน ความแตกต่าง และประเมินสถานภาพ
	ข. 19. เด็กสามารถแก้ปัญหาได้
4.5 ความตั้งใจจดจ่อ	20. เด็กสามารถจดจ่อกับการทำกิจกรรมด้วยความตั้งใจ
4.6 การคิดด้านคณิตศาสตร์	21. เด็กสามารถอ่านตัวเลข นับเลข และรู้จำนวน
4.7 ความเข้าใจปรากฏการณ์ และวิธีการแสวงหาข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ (Sciences) 4.7.1 สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต	22. เด็กแสดงพฤติกรรมอยากรู้ อยากลอง โดยการมอง การฟัง การถาม จับต้อง และลงมือทำเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีชีวิตต่างๆ
4.7.2 สิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิตในธรรมชาติ	23. เด็กแสดงพฤติกรรมอยากรู้ อยากลอง โดยการมอง การฟัง การถาม จับต้อง และลงมือทำเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิตต่างๆ
4.8 ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมรอบตัว 4.8.1 ครอบครัว	24. เด็กแสดงออกถึงความตระหนักรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะของครอบครัว และบทบาทของครอบครัว
4.8.2 ชุมชนและสังคม	25. เด็กแสดงออกถึงความตระหนักรู้เกี่ยวกับชุมชนของตน การพึ่งพาซึ่งกันและกัน และบทบาททางสังคมของคนต่างๆ
4.9 มลภาวะและการรักษาสิ่งแวดล้อม	26. เด็กแสดงพฤติกรรมรักษาสิ่งแวดล้อม และหลีกเลี่ยงมลภาวะ

ด้าน	สมรรถนะ
4.10 ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าเชิงเศรษฐกิจ	27. เด็กแสดงออกถึงความตระหนักรู้เกี่ยวกับคุณค่าเชิงเศรษฐกิจของสิ่งต่างๆ
5. พัฒนาการด้านภาษา 5.1 การเข้าใจและการใช้ภาษา 5.1.1 คำศัพท์ 5.1.2 การเรียงคำให้เป็นประโยค 5.1.3 ความเข้าใจภาษา	28. เด็กสามารถรับรู้ เข้าใจและใช้คำศัพท์ได้
	29. เด็กแสดงพัฒนาการการใช้ไวยากรณ์ และการเรียงคำให้เป็นประโยค
	30. เด็กสามารถแสดงพฤติกรรม เข้าใจความหมายและจับใจความได้จากการฟังภาษาพูด
5.2 การสื่อความหมาย 5.2.1 การสื่อความหมายด้วยภาษาพูด	31. เด็กสามารถรับรู้และใช้ภาษาพูดสื่อความหมายได้ตรงตามความต้องการของตน
5.2.2 การสื่อความหมายด้วยท่าทางและสัญลักษณ์	32. เด็กสามารถสื่อความหมายอย่างมีประสิทธิภาพด้วยสีหน้าท่าทางและสัญลักษณ์
5.3 การอ่านและการเขียน 5.3.1 การอ่าน	33. เด็กสามารถบ่งชี้และออกเสียงตัวพยัญชนะ สระ และคำง่ายๆ
5.3.2 การเขียน	34. เด็กสามารถเขียนตัวอักษร และคำง่ายๆ ได้
6. พัฒนาการด้านจริยธรรม 6.1 การมีวินัยในตนเอง	35. เด็กสามารถแสดงพฤติกรรมควบคุมตนเอง
6.2 การพัฒนาเกี่ยวกับความรู้ผิดชอบชั่วดี	36. เด็กสามารถแสดงพฤติกรรม สะท้อนความเข้าใจเกี่ยวกับการกระทำใด ถูกหรือผิด
7. พัฒนาการด้านการสร้างสรรค์ 7.1 ศิลปะการแสดง 7.1.1 ดนตรีและการเต้นตามดนตรี	37. เด็กสามารถแสดงพฤติกรรมทางดนตรี และเคลื่อนไหวตามดนตรี
7.1.2 ศิลปะการละคร	38. เด็กสามารถแสดงพฤติกรรมทางศิลปะการละคร
7.2 ทัศนศิลป์	39. เด็กสามารถแสดงพฤติกรรมด้านการวาด การปั้น และการประดิษฐ์

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือแผนการสอน (Learning Activities)

1. ผู้เรียนศึกษาเอกสารวิชาการประเมินพัฒนาการเด็ก

2. ผู้เรียนฟังบรรยายและสาธิตประเด็นเนื้อหาเรื่อง การประเมินพัฒนาการตามวัยตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ใช้การบรรยาย 1 ชั่วโมง ประกอบด้วย ความสำคัญของการประเมินพัฒนาการเด็ก หลักการประเมินพัฒนาการตามวัยสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี และหลักการประเมินพัฒนาการตามวัยสำหรับ

เด็กอายุ 3-6 ปี แนวทางการประเมินพัฒนาการ วิธีการและเครื่องมือการประเมินพัฒนาการ การประเมินตามสภาพจริง การสังเกตพฤติกรรมเด็ก การรายงานและบันทึกพัฒนาการเด็ก 0 – 3 ปี การรายงานและบันทึกพัฒนาการเด็ก 3 – 6 ปี

3. ผู้เรียนฟังบรรยายและสาธิตประเด็นเนื้อหาเรื่อง การประเมินพัฒนาการเด็ก 5 ด้าน ตาม DSPM ใช้การบรรยาย 30 นาที ประกอบด้วย องค์ประกอบการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการ แนวทางการใช้คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)

4. ผู้เรียนฟังบรรยายและสาธิตประเด็นเนื้อหาเรื่อง การวัดสมรรถนะเชิงพฤติกรรม ใช้การบรรยาย 30 นาที ประกอบด้วย สมรรถนะของเด็กปฐมวัยในการพัฒนาตามวัย (0-3 ปี) สมรรถนะของเด็กปฐมวัยในการพัฒนาตามวัย (3-5ปี)

แผนการใช้สื่อการเรียนการสอน (Learning Materials)

- เอกสารประกอบการอบรม: จัดทำจากเนื้อหาหลักสูตรวิชาการประเมินพัฒนาการเด็ก และรายละเอียดเพิ่มเติมที่วิทยากรเห็นว่าเกี่ยวข้อง

- สไลด์ประกอบการบรรยายตามหัวข้อ: จัดทำจากหัวข้อ และจุดเน้นต่างๆ ตามหลักสูตรวิชาการประเมินพัฒนาการเด็ก

- ภาพตัวอย่าง: เป็นภาพที่ใช้ประกอบการบรรยายและสาธิต เช่น กราฟบันทึกการเจริญเติบโต ของกรมอนามัย

- ตัวอย่างเอกสาร: แบบบันทึกการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) ของกรมอนามัย

แบบวัดผลประเมินผล (Assessment) ก่อนและหลังการอบรม (Pre-Posttest)

ชุดที่ 1

1. การประเมินพัฒนาการเด็กควรประเมินอย่างรอบด้าน คำว่า “อย่างรอบด้าน” หมายความว่าอย่างไร
   ก. ประเมินโดยผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
   ข. ประเมินครบพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา
   ค. ประเมินโดยใช้เครื่องมือมากกว่า 2 อย่างขึ้นไป
   ง. ประเมินอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง
2. ข้อใดไม่ใช่ประโยชน์การประเมินพัฒนาการเด็ก
   ก. เพื่อเฝ้าระวังและช่วยเหลืออย่างเท่าทัน
   ข. เพื่อนำผลการประเมินไปพิจารณาต่อยอดพัฒนาการขั้นต่อไป
   ค. เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการเด็กกับเพื่อนๆ ในห้อง
   ง. เพื่อนำผลการประเมินไปประกอบการบริหารจัดการของสถานศึกษา
3. ข้อใดกล่าวถึงหลักการประเมินพัฒนาการที่ถูกต้อง
   ก. ประเมินพัฒนาการเด็กจากกิจกรรมและกิจวัตรประจำวัน
   ข. ประเมินโดยใช้แบบทดสอบเพื่อเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์
   ค. ประเมินโดยผู้เลี้ยงดูเด็กเท่านั้น เพราะเด็กใช้เวลาอยู่กับผู้เลี้ยงดูเด็กใน 1 วันมากกว่าที่บ้าน
   ง. ประเมินเป็นรายบุคคล คนละ 1 ครั้งต่อเทอม

4. ข้อใดกล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ประเมินได้ถูกต้องที่สุด

ก. ผู้ประเมินควรมีอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไปหรือมีประสบการณ์การสอนอย่างน้อย 1 ปี

ข. ผู้ประเมินควรตัดสินผลงานของเด็กด้วยการให้ดาว หรือสัญลักษณ์อื่นๆ เพราะเด็กชอบ

ค. ผู้ประเมินสามารถใส่ความคิดเห็นส่วนตัวลงไปในผลงานเด็กได้

ง. ผู้ประเมินต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กตามช่วงอายุ

5. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประเมินพัฒนาการเด็ก คือข้อใด

ก. สมุดพกหรือสมุดรายงานประจำตัวเด็ก

ข. สมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก

ค. คู่มือการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) ของกรมอนามัย

ง. ถูกทุกข้อ

6. ข้อใดไม่ใช่การประเมินพัฒนาการทางสติปัญญา

ก. การสนทนาโตตอบและเล่าเรื่องให้ผู้อื่นเขาใจ

ข. การทำงานศิลปะตามจินตนาการ

ค. การเคลื่อนไหวร่างกายอย่างสร้างสรรค์

ง. การเคลื่อนไหวร่างกายและการทรงตัว และการใชมือและตาประสานสัมพันธ์กัน

7. มาตรฐานกลางที่ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 6 ปีบริบูรณ์หรือก่อนเข้าประถมศึกษานำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุนให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลและรับผิดชอบ มีการบริหารจัดการ ประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อยกระดับการพัฒนาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานและเป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย เรียกว่าอะไร

ก. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยแห่งชาติ พุทธศักราช 2560

ข. มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ

ค. คู่มือการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) ของกรมอนามัย

ง. คู่มือดำเนินงานประเมินพัฒนาการเด็กที่จบหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560

8. เครื่องมือที่เหมาะสมในการใช้ประเมินพัฒนาการเด็กช่วงอายุต่ำกว่า 3 ปี คือข้อใด

ก. แบบสังเกต แบบสนทนา แบบสัมภาษณ์ แบบฝึกหัด

ข. แบบสังเกต แบบสนทนา แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินการเจริญเติบโต

ค. แบบสังเกต แบบสนทนาสะท้อนคิด แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินกิจกรรม

ง. แบบสังเกต แบบสนทนา แบบประเมินผลงานรายกลุ่ม แบบประเมินการเจริญเติบโต

9. ข้อใดเป็นการใช้ประโยชน์จากผลการประเมินพัฒนาการเด็กโดยผู้เลี้ยงดูเด็ก

ก. วางแผนและดำเนินการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาเด็ก

ข. ยกระดับและพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

ค. ส่งเสริมและพัฒนากระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ระดับปฐมวัยของสถานศึกษา

ง. ปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก รวมทั้งการดูแลสุขภาพอนามัย ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และพฤติกรรมต่างๆ ของเด็ก

10. ข้อใดไม่ใช่การแบ่งพัฒนาการเป็น 5 ด้าน ตามคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)
    ก. ด้านการเคลื่อนไหว ข. ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา
    ค. ด้านการใจภาษา และด้านการใช้ภาษา ง. ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีตามวัย

เฉลย 1. ข 2. ค 3. ก 4. ง 5. ง 6. ง 7. ข 8. ข 9. ก 10. ง

ชุดที่ 2

1. ข้อใดไม่ควรปฏิบัติในการเตรียมอุปกรณ์การประเมินตาม DSPM
    ก. เตรียมอุปกรณ์ให้ครบตามหมวดหมู่
    ข. เปิดใช้ครั้งละ 1-2 ชุดพร้อมกัน
    ค. ใช้เสร็จแล้วเก็บทันที
    ง. สามารถดัดแปลงใช้วัสดุในท้องถิ่นที่มีทดแทนได้อย่างเหมาะสมในการประเมินเด็ก
2. ถ้าประเมินเด็กด้วย DSPM แล้วพบว่า พัฒนาการไม่สมวัย ควรให้คำแนะนำพ่อแม่ผู้ปกครองอย่างไร
    ก. จะขอเวลาประเมินใหม่เดี๋ยวนี้ โปรดรอสักครู่
    ข. กลับไปฝึกทักษะเรื่องนั้นบ่อยๆ เป็นเวลา 1 เดือน และนัดให้มาพบผู้ประเมินใหม่
    ค. ให้ส่งต่อเพื่อตรวจวินิจฉัยเพิ่มเติมไปยังหน่วยบริการที่มีแพทย์ กุมารแพทย์ ที่มีคลินิกกระตุ้นพัฒนาการ
    ง. ไม่ต้องกังวล เด็กอาจจะปกติดี เลี้ยงดูตามปกติได้
3. เราเรียกแบบบันทึกที่มีการกำหนดรายการที่ต้องการประเมินไว้แล้วว่าอย่างไร
    ก. แบบบันทึกตามรายการ ข. แบบบันทึกรายวันทั่วไป
    ค. แบบบันทึกการเฝ้าระวัง ง. แบบบันทึกพฤติกรรมความเสี่ยงสูง
4. ความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง จัดอยู่ในการประเมินพัฒนาการด้านใด
    ก. ด้านอารมณ์ จิตใจ ข. ด้านร่างกาย
    ค. ด้านสติปัญญา ง. ด้านสังคม
5. มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี มีจำนวนทั้งหมดกี่ข้อ
    ก. 9 ข้อ ข. 10 ข้อ
    ค. 11 ข้อ ง. 12 ข้อ
6. ข้อใดเป็นสถานการณ์ของการสังเกตแบบไม่เป็นทางการของเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี
    ก. ครูเอต้องการประเมินการช่วยเหลือตนเองของเด็กหญิงข้าวปั้น
    ข. ครูบีศึกษาแบบบันทึกพัฒนาการเด็กด้านการช่วยเหลือตนเองเพื่อให้เกิดความเข้าใจในการลงข้อมูล
    ค. ครูซีสังเกตและลงบันทึกรายวันการช่วยเหลือเพื่อนของเด็กชายต้นในกิจกรรมกลางแจ้ง
    ง. ครูดีจัดตารางการสังเกตการใช้ภาษาของเด็กหญิงดานีน
7. ถ้าต้องการประเมินพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็ก ข้อใดคือการประเมินตามสภาพจริงได้ใกล้เคียงที่สุด
    ก. การสังเกตการจับช้อนส้อมของเด็กขณะรับประทานอาหารที่สถานรับเลี้ยงเด็ก
    ข. การสัมภาษณ์เด็กเกี่ยวกับความสนใจในการปั้นดินน้ำมัน
    ค. การใช้แบบทดสอบเป็นภาพให้เด็กเลือกเกี่ยวกับการติดกระดุมขณะแต่งตัว
    ง. การสอบถามจากผู้ปกครองขณะที่เด็กอยู่บ้าน

8. ข้อใดต้องทำเป็นอันดับแรกในการวางแผนการประเมินพัฒนาการอย่างเป็นระบบ
   ก. ออกแบบจัดทำหน่วยการจัดประสบการณ์ ข. กำหนดวิธีการประเมิน
   ค. กำหนดเครื่องมือการประเมิน ง. กำหนดรายชื่อเด็กที่จะประเมิน
9. เหตุใดจึงต้องประเมินเด็กเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่องตลอดปี
   ก. เพื่อไม่ให้ผู้ประเมินลืม
   ข. เพื่อเห็นพัฒนาการ ความก้าวหน้าของเด็ก
   ค. เพื่อจัดลำดับพัฒนาการของเด็กในชั้นเรียนได้ถูกต้อง
   ง. เพื่อให้มีตัวอย่างการรายงานผลพัฒนาการเด็กมากๆ
10. ผู้เลี้ยงดูเด็กควรเลือกวิธีการที่เหมาะสมในข้อใดเพื่อประเมินพัฒนาการทางภาษาของเด็ก
   ก. การรวบรวมผลงาน ข. การสนทนา
   ค. การสัมภาษณ์ ง. การใช้แบบทดสอบ

เฉลย 1. ข 2. ข 3. ก 4. ง 5. ง 6. ค 7. ก 8. ก 9. ข 10. ข

ชุดที่ 3

1. การประเมินการเจริญเติบโตของเด็กในช่วงอายุต่ำกว่า 3 ปี ควรประเมินในด้านใดบ้าง
   ก. เส้นรอบศีรษะ ฟัน การได้รับวัคซีน ข. เส้นรอบศีรษะ น้ำหนักส่วนสูง การได้รับวัคซีน
   ค. เส้นรอบศีรษะ น้ำหนักส่วนสูง ฟัน ง. น้ำหนักส่วนสูง ฟัน การพักผ่อนที่เพียงพอ
2. การสำรวจพฤติกรรมของเด็กในเรื่องเดียวกัน ควรมีการสำรวจซ้ำกันกี่ครั้งต่อเทอมเพื่อยืนยันว่าเป็นจริง
   ก. 2 ครั้ง ข. 3 ครั้ง
   ค. 4 ครั้ง ง. กี่ครั้งก็ได้ ขึ้นอยู่กับเวลาและโอกาส
3. ผู้เลี้ยงดูเด็กควรเลือกวิธีการที่เหมาะสมในข้อใดเพื่อประเมินพัฒนาการทางภาษาของเด็ก
   ก. การรวบรวมผลงาน ข. การสนทนา
   ค. การสัมภาษณ์ ง. การใช้แบบทดสอบ
4. การแสดงความคิดเห็นของผู้เลี้ยงดูเด็กหรือการแปลความหมายจากพฤติกรรมเด็ก ควรทำเมื่อใด
   ก. ก่อนการทดสอบเหมือนประเมินก่อนเรียน ข. หลังเสร็จสิ้นการบันทึกพฤติกรรม
   ค. ระหว่างการสังเกต ป้องกันการลืม ง. ระหว่างการสัมภาษณ์ ป้องกันการลืม
5. ข้อใดกล่าวไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการสัมภาษณ์
   ก. สามารถสรุปคำตอบของเด็กว่าถูกหรือผิดได้ ข. ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ภายใน 10 นาที
   ค. จัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม ง. กำหนดจุดประสงค์การสัมภาษณ์
6. ข้อใดจัดเป็นข้อมูลสารนิทัศน์ทั้งหมด
   ก. พอร์ตโฟลิโอ แฟ้มสะสมผลงาน ข. การสะท้อนคิดของเด็กหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก
   ค. การบันทึกการสังเกต ภาพถ่าย คลิปวีดิโอ ง. ถูกทุกข้อ
7. การนำเสนอผลสรุปรายงานการประเมินพัฒนาการในภาพรวม ต้องนำเสนอใน 3 ระดับได้แก่ข้อใด
   ก. ระดับผู้ปกครอง ระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา
   ข. ระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา

ค. ระดับผู้ปกครอง ระดับชั้นเรียน ระดับเขตพื้นที่การศึกษา

ง. ระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับชาติ

8. สิ่งที่ขาดไม่ได้ในการประเมินการเจริญเติบโตของเด็กอายุต่ำกว่า 2 ปี ทุกครั้ง คือข้อใด

ก. การพักผ่อน ข. ภาวะการเจ็บป่วยครั้งล่าสุด

ค. การขึ้นของฟัน ง. การวัดเส้นรอบศีรษะ

9. ข้อใดไม่ใช่อุปกรณ์สำหรับคัดกรองและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยตาม DSPM ของกรมอนามัย

ก. กรุ๋งกริ๋ง ลูกบอลมีเสียง ข. แบบฝึกเตรียมความพร้อม เช่น ลากเส้นตามรอยประ

ค. สีเทียน กรรไกรปลายมน ง. หนังมือที่มีภาพ สีขนาดใหญ่ ตุ๊กตาผ้า

10. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) แบ่งพัฒนาการเด็กเป็นกี่ด้าน

ก. 4 ด้าน ข. 5 ด้าน

ค. 6 ด้าน ง. 10 ด้าน

เฉลย 1. ค 2. ข 3. ข 4. ข 5. ก 6. ง 7. ข 8. ง 9. ข 10. ข

ชุดที่ 4

1. ข้อใดเป็นสถานการณ์ของการสังเกตแบบไม่เป็นทางการของเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี

ก. ครูเอต้องการประเมินการช่วยเหลือตนเองของเด็กหญิงข้าวปั้น

ข. ครูบีศึกษาแบบบันทึกพัฒนาการเด็กด้านการช่วยเหลือตนเองเพื่อให้เกิดความเข้าใจในการลงข้อมูล

ค. ครูซีสังเกตและลงบันทึกรายวันการช่วยเหลือเพื่อนของเด็กชายต้นในกิจกรรมกลางแจ้ง

ง. ครูดีจัดตารางการสังเกตการใช้ภาษาของเด็กหญิงดานีน

2. ถ้าต้องการประเมินพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็ก ข้อใดคือการประเมินตามสภาพจริงได้ใกล้เคียงที่สุด

ก. การสังเกตการจับช้อนส้อมของเด็กขณะรับประทานอาหารที่สถานรับเลี้ยงเด็ก

ข. การสัมภาษณ์เด็กเกี่ยวกับความสนใจในการปั้นดินน้ำมัน

ค. การใช้แบบทดสอบเป็นภาพให้เด็กเลือกเกี่ยวกับการติดกระดุมขณะแต่งตัว

ง. การสอบถามจากผู้ปกครองขณะที่เด็กอยู่บ้าน

3. ข้อใดต้องทำเป็นอันดับแรกในการวางแผนการประเมินพัฒนาการอย่างเป็นระบบ

ก. ออกแบบจัดทำหน่วยการจัดประสบการณ์ ข. กำหนดวิธีการประเมิน

ค. กำหนดเครื่องมือการประเมิน ง. กำหนดรายชื่อเด็กที่จะประเมิน

4. เหตุใดจึงต้องประเมินเด็กเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่องตลอดปี

ก. เพื่อไม่ให้ผู้ประเมินลืม ข. เพื่อเห็นพัฒนาการ ความก้าวหน้าของเด็ก

ค. เพื่อจัดลำดับพัฒนาการของเด็กได้ถูกต้อง ง. เพื่อให้มีตัวอย่างการรายงานผลพัฒนาการเด็กมากๆ

5. ผู้เลี้ยงดูเด็กควรเลือกวิธีการที่เหมาะสมในข้อใดเพื่อประเมินพัฒนาการทางภาษาของเด็ก

ก. การรวบรวมผลงาน ข. การสนทนา

ค. การสัมภาษณ์ ง. การใช้แบบทดสอบ

6. การประเมินพัฒนาการเด็กควรประเมินอย่างรอบด้าน คำว่า “อย่างรอบด้าน” หมายความว่าอย่างไร
   ก. ประเมินโดยผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
   ข. ประเมินครบพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา
   ค. ประเมินโดยใช้เครื่องมือมากกว่า 2 อย่างขึ้นไป
   ง. ประเมินอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง
7. ข้อใดไม่ใช่ประโยชน์การประเมินพัฒนาการเด็ก
   ก. เพื่อเฝ้าระวังและช่วยเหลืออย่างเท่าทัน
   ข. เพื่อนำผลการประเมินไปพิจารณาต่อยอดพัฒนาการขั้นต่อไป
   ค. เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการเด็กกับเพื่อนๆ ในห้อง
   ง. เพื่อนำผลการประเมินไปประกอบการบริหารจัดการของสถานศึกษา
8. ข้อใดกล่าวถึงหลักการประเมินพัฒนาการที่ถูกต้อง
   ก. ประเมินพัฒนาการเด็กจากกิจกรรมและกิจวัตรประจำวัน
   ข. ประเมินโดยใช้แบบทดสอบเพื่อเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์
   ค. ประเมินโดยผู้เลี้ยงดูเด็กเท่านั้น เพราะเด็กใช้เวลาอยู่กับผู้เลี้ยงดูเด็กใน 1 วันมากกว่าที่บ้าน
   ง. ประเมินเป็นรายบุคคล คนละ 1 ครั้งต่อเทอม
9. ข้อใดกล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ประเมินได้ถูกต้องที่สุด
   ก. ผู้ประเมินควรมีอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไปหรือมีประสบการณ์การสอนอย่างน้อย 1 ปี
   ข. ผู้ประเมินควรตัดสินผลงานของเด็กด้วยการให้ดาว หรือสัญลักษณ์อื่นๆ เพราะเด็กชอบ
   ค. ผู้ประเมินสามารถใส่ความคิดเห็นส่วนตัวลงไปในผลงานเด็กได้
   ง. ผู้ประเมินต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กตามช่วงอายุ
10. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประเมินพัฒนาการเด็ก คือข้อใด
   ก. สมุดพกหรือสมุดรายงานประจำตัวเด็ก ข. สมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก
   ค. คู่มือ DSPM ของกรมอนามัย ง. ถูกทุกข้อ

เฉลย 1. ค 2. ก 3. ก 4. ข 5. ข 6. ข 7. ค 8. ก 9. ง 10. ง

ชุดที่ 5

1. ข้อใดไม่ใช่การประเมินพัฒนาการทางสติปัญญา
   ก. การสนทนาโต้ตอบและเล่าเรื่องให้ผู้อื่นเข้าใจ ข. การทำงานศิลปะตามจินตนาการ
   ค. การเคลื่อนไหวร่างกายอย่างสร้างสรรค์ ง. การเคลื่อนไหวทรงตัว และการประสานสัมพันธ์มือ-ตา

2 มาตรฐานกลางที่ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 6 ปีบริบูรณ์หรือก่อนเข้าประถมศึกษานำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุนให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลและรับผิดชอบ มีการบริหารจัดการ ประเมินผลการดำเนินงานเพื่อยกระดับการพัฒนาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานและเป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย เรียกว่าอะไร
   ก. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยแห่งชาติ พุทธศักราช 2560
   ข. มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ

ค. คู่มือการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) ของกรมอนามัย

ง. คู่มือดำเนินงานประเมินพัฒนาการเด็กที่จบหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560

3. เครื่องมือที่เหมาะสมในการใช้ประเมินพัฒนาการเด็กช่วงอายุต่ำกว่า 3 ปี คือข้อใด

ก. แบบสังเกต แบบสนทนา แบบสัมภาษณ์ แบบฝึกหัด

ข. แบบสังเกต แบบสนทนา แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินการเจริญเติบโต

ค. แบบสังเกต แบบสนทนาสะท้อนคิด แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินกิจกรรม

ง. แบบสังเกต แบบสนทนา แบบประเมินผลงานรายกลุ่ม แบบประเมินการเจริญเติบโต

4. ข้อใดเป็นการใช้ประโยชน์จากผลการประเมินพัฒนาการเด็กโดยผู้เลี้ยงดูเด็ก

ก. วางแผนและดำเนินการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาเด็ก

ข. ยกระดับและพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

ค. ส่งเสริมและพัฒนากระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ระดับปฐมวัยของสถานศึกษา

ง. ปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก รวมทั้งการดูแลสุขภาพอนามัย ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และพฤติกรรมต่างๆ ของเด็ก

5. ข้อใดไม่ใช่พัฒนาการ 5 ด้าน คู่ตามมือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)

ก. ด้านการเคลื่อนไหว ข. ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา

ค. ด้านการใจภาษา และด้านการใช้ภาษา ง. ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีตามวัย

6. ข้อใดไม่ควรปฏิบัติในการเตรียมอุปกรณ์การประเมิน DSPM

ก. เตรียมอุปกรณ์ให้ครบตามหมวดหมู่ ข. เปิดใช้ครั้งละ 1-2 ชุดพร้อมกัน

ค. ใช้เสร็จแล้วเก็บทันที ง. สามารถดัดแปลงใช้วัสดุในท้องถิ่นที่มีทดแทนได้

7. ถ้าประเมินเด็กตาม DSPM แล้วพบว่า พัฒนาการไม่สมวัย ควรให้คำแนะนำพ่อแม่ผู้ปกครองอย่างไร

ก. จะขอเวลาประเมินใหม่เดี๋ยวนี้ โปรดรอสักครู่

ข. กลับไปฝึกทักษะเรื่องนั้นบ่อยๆ เป็นเวลา 1 เดือน และนัดให้มาพบผู้ประเมินใหม่

ค. ให้ส่งต่อเพื่อตรวจวินิจฉัยเพิ่มเติมไปยังหน่วยบริการที่มีแพทย์ กุมารแพทย์ ที่มีคลินิกกระตุ้นพัฒนาการ

ง. ไม่ต้องกังวล เด็กอาจจะปกติดี เลี้ยงดูตามปกติได้

8. เราเรียกแบบบันทึกที่มีการกำหนดรายการที่ต้องการประเมินไว้แล้ว ว่าอย่างไร

ก. แบบบันทึกตามรายการ ข. แบบบันทึกรายวันทั่วไป

ค. แบบบันทึกการเฝ้าระวัง ง. แบบบันทึกพฤติกรรมความเสี่ยงสูง

9. ความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง จัดอยู่ในการประเมินพัฒนาการด้านใด

ก. ด้านอารมณ์ จิตใจ ข. ด้านร่างกาย

ค. ด้านสติปัญญา ง. ด้านสังคม

10. มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี มีจำนวนทั้งหมดกี่ข้อ

ก. 9 ข้อ ข. 10 ข้อ

ค. 11 ข้อ ง. 12 ข้อ

เฉลย 1. ง 2. ข 3. ข 4. ก 5. ง 6. ข 7. ข 8. ก 9. ง 10. ง

แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน

แบบประเมินความพึงพอใจต่อการเรียนวิชาการประเมินพัฒนาการเด็ก

กรุณาเลือกตอบตามระดับความพึงพอใจของท่าน ดังนี้

5 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด 4 หมายถึง พึงพอใจมาก

3 หมายถึง พึงพอใจ 2 หมายถึง พึงพอใจน้อย

1 หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

รายการประเมิน	5	4	3	2	1
1. ความพึงพอใจด้านเนื้อหาของหลักสูตร					
2. ความพึงพอใจด้านความเข้าใจในเนื้อหา					
3. ความพึงพอใจด้านการนำไปใช้					
4. ความพึงพอใจด้านการบรรยาย					
5. ความพึงพอใจด้านสื่อประกอบการบรรยาย					
6. ความพึงพอใจด้านเอกสารประกอบการอบรม					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง

กฎกรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับใบอนุญาตจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก พ.ศ. 2549. (2549). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 123, 22 สิงหาคม 2549.

กรมวิชาการ. (2543). *คู่มือการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้.* กรุงเทพฯ: คุรุสภา.

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2560). *คู่มือส่งเสริมพัฒนาการเด็กทารกแรกเกิด – 5 ปี สำหรับผู้ปกครอง.* สืบค้นจาก https://www.thaichilddevelopment.com/images/doc/Ebook1.pdf.

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2561). *คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย.* นนทบุรี: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2561*). ทักษะการสื่อสาร: การแจ้งผลการประเมินพัฒนาการของลูกให้กับพ่อแม่ ผู้ปกครอง.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2561). *แนวทางการอบรมเลี้ยงดูส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้เด็กปฐมวัยอายุต่ำกว่า 3 ปี*. นนทบุรี: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). *การพัฒนาและการใช้แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนและท้องถิ่นเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

กาญจนา พรหมเรืองฤทธิ์ และคณะ. (2562). การดูแลเด็กปฐมวัยในศูนย์เด็กเล็ก: บทบาทของผู้ดูแลเด็ก, *วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน*, ปีที่ 25 ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน, 109-118.

กิดานันท์ มลิทอง. (2548). *เทคโนโลยีและสื่อสารเพื่อการศึกษา.* กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.

กิ่งแก้ว อารีรักษ์; และคนอื่นๆ. (2548). *การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบหลากหลาย.* กรุงเทพฯ: อัลฟ่ามิเล็นเนียม.

ขวัญจิรา ภู่สังข์ และคณะ. (2543). การจัดสภาพแวดล้อมสถานศึกษาอนุบาล. *วารสารการศึกษาปฐมวัย.* 4(3),49-57.

จีระพันธุ์ พูลพัฒน์. (2554). คุณลักษณะสำคัญของครูปฐมวัยตามการรับรู้ของนิสิตชั้นปีที่ 4. *วารสารครุศาสตร์*, ปีที่ 34 ฉบับที่ 2, 1-10.

จีระพันธุ์ พูลพัฒน์. (2559). *บทความทางการศึกษา.* กรุงเทพฯ: พัฒนาคุณภาพวิชาการ.

จีระพันธ์ พูลพัฒน์ และคณะ. (2554). *ชุดฝึกอบรมปฐมวัย โครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบตามแผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชนาธิป พรกุล. (2548). *แคทส์: รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชิตาพร เอี่ยมสะอาด. (2548). *กระบวนการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย.* สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ชูชาติ พ่วงสมจิตร์. (2560). การสร้างความความสัมพันธ์ระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กและชุมชน. *Veridian E-Journal, Silpakorn University. ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ*. 10 (2), 1342-1354.

ดวงเดือน แจ้งสว่าง. (2542). *นิทานสำหรับเด็กปฐมวัย.* สงขลา: สถาบันราชภัฏสงขลา

ทัศนา แก้วพล้อย. (2548). *กระบวนการจัดประสบการณ์พัฒนาการเรียนรู้เด็กปฐมวัย.* ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

ทิศนา แขมมณี. (2547). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นงพงา ลิ้มสุวรรณ. (2547). *เลี้ยงลูกถูกวิธี ชีวีเป็นสุข.* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แปลนพริ้นติ้งเพลส.

นันทิยา น้อยจันทร์. (2548). *การประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย.* นครปฐม: สำนักพิมพ์นิตินัย จำกัด.

นภเนตร ธรรมบวร. (2546). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒนเศรษฐ. (2544). แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสร้างเพื่อเด็กมิได้สร้างเพื่อใคร. *วารสารวิชาการ.* 4(12): 26-37.

บุปผชาติ ทัฬหิกรณ์ และคณะ. (2544). *ความรู้เกี่ยวกับสื่อมัลติมีเดียเพื่อการศึกษา.* กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.

เบญจา แสงมะลิ. (2545). *การพัฒนาเด็กปฐมวัย.* กรุงเทพฯ: เมธิปส์.

ประกายรัตน์ ภัทรธิติ. (2548). พัฒนาการเด็กปฐมวัย ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการฝึกอบรมและผู้เกี่ยวข้องกับการอบรมเด็กปฐมวัย.* (หน้า 121-177). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ประจักษ์ บุญอารีย์. (2545). การใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อการศึกษา. *วารสารคุรุทัศน์.* 16 (1): 46-47.

ประภาศรี นันท์นฤมิต. (2560). *การส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัย 0 – 3 ปี.* กรุงเทพ: มูลนิธิศูนย์นมแม่แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์.

ปรีดา ปัญญาจันทร์. (2540). *เล่านิทานอย่างไรให้สนุก.* กรุงเทพฯ: แพรวเพื่อนเด็ก

พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562. *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่มที่ 136, 30 เมษายน 2562, หน้า 5-16.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 116, 19 สิงหาคม 2542, หน้า 1-23.

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546, *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่มที่ 120, 2 ตุลาคม 2546, หน้า 1-29.

พัชรี เจตน์เจริญรักษ์. (2545). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชา 1072307 การเตรียมความพร้อมเพื่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย*. ลพบุรี: สถาบันราชภัฏเทพสตรี.

ภรณี คุรุรัตนะ. (2545). *การเล่นของเด็ก*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ภาวิณี โฆมานะสิน. (2556). *การจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ภาสินี เปี่ยมพงศ์สานต์. (2548). *สิ่งแวดล้อมศึกษา: แนวการสอน สาระการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รติชน พีรยสภ์. (2548). *การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย.* กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

รักตวรรณ ศิริถาพร. (2548). *การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย.* ราชบุรี: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.

รัตน์ธิชา ฤชาอนันต์วิทวัส. (2554). *การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองรี*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยบูรพา.

วราภรณ์ รักวิจัย. (2546). *การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย.* กรุงเทพฯ: แสงศิลป์การพิมพ์.

วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2548). *แผนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.* กรุงเทพฯ: แอล ที เพรส.

ศิริบงกช เหรียญทอง. (2557). *การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหาร ส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. (2560). *ปัญหาพัฒนาการเด็กไทยกับแนวทางการพัฒนาที่สอดรับกับทักษะเด็กในศตวรรษที่ 21*. สืบค้นจาก https://www.hsri.or.th.

สมาคมอนุบาลศึกษาแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2560). *การใช้สื่อเทคโนโลยีสำหรับเด็กปฐมวัย* (พิมพ์ครั้งที่1). กรุงเทพมหานคร: พลัสเพรส.

สมาคมอนุบาลศึกษาแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2560). *การพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวม* (พิมพ์ครั้งที่1). กรุงเทพมหานคร: พลัสเพรส.

สุธิภา อาวพิทักษ์. (2546). *การดูแลเด็กปฐมวัย.* อุตรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. (ม.ป.ป.). *คู่มือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย.* กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองศาสตร์การพิมพ์.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2548). *ชุดการเรียนทางไกล หลักสูตรการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย.* กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). *สมรรถนะของเด็กปฐมวัยในการพัฒนาตามวัย 3-6 ปี : แนวทางสำหรับผู้ดูแลเด็ก ครูและอาจารย์*. กรุงเทพฯ: แปลน ฟอร์ คิดส์ จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2556). *บทบาทพ่อแม่ ครูพี่เลี้ยง และผู้ดูแลเด็กในการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กปฐมวัย.* กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ.* กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี*. กรุงเทพ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2561). *คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี.* กรุงเทพ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560.* กรุงเทพ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2561). *แนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์การศึกษาพิเศษ.* กรุงเทพ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *แนวแนะวิธีการเลี้ยงดู ดูแลและพัฒนาเด็กปฐมวัยตามสมรรถนะเพื่อเพิ่มคุณภาพเด็กตามวัย 0-5 ปี*. กรุงเทพ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ ประเทศไทย. (2562). *อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กคืออะไร*. สืบค้นจาก https://www.unicef.org/ thailand/th/what-is-crc.

Epstein, J.L. (1995, May). *School/ Family/ Community Partnerships: Caring for the Children we share, Phi*. Delta Kappan. 79 (9), 701-712.

Epstein, J.L. and others. (1997). *School, family, community partnerships: Your handbook for action*. Thousand Oaks: Corwin Press.

Turupcu, A. (2014). *Observation as an assessment tool in early childhood education: A phenomenological case study of teacher views and practices*. Thesis, Master of science, The department of early childhood education, Middle East Technical University.